

٧٠ ٥ ٥٥

٢١٨

شرح

شرح بند شامه فريد الدين عطار باللغتين (التركية
والعربية) ، تأليف الحرثي ، علي بن علي (كان حيا
في ١٠٩٧ هـ) بخط اسماعيل بن صالح القريني سنة ١١٩٥ هـ .

١٣٧ق

١٧س

٥٥ × ١٥ سم . اسم

نسخة جيدة ، خطها نسخ معتاد .

٦٠٣٠

١- الشعائر والتقاليد والخلق الاسلامية

أ- المؤلف ب- الناسخ ج- تاريخ النسخ .

7.5

5.5

مكتبة جامعة الملك سعود قسم النخطوط
 الرقم: ٦٠٣٠ - ف ١٨٦ الم
 العناوين: شرح فندنا به فريد الدين عطار (بالعربية والترجمة)
 المؤلف: الحرفي محمد علي
 تاريخ النسخ: ١١٩٥ هـ
 اسم الناشر: محمد بن صالح القريني
 عدد أوراق: ١٢٧ - ١٠ - ١٥ - ١٠ - ١٠
 ملاحظات: - - - - -
 - - - - -

بسم الله الرحمن الرحيم نستعين

لك الحمد يا غياث المستغنين • ويا ذا الفضل على العالمين • في
ويام هدى الضالين والظالمين • اهدنا الصراط المستقيم • صراط الذين
انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين • والصلاة على خاتم
الانبياء والمرسلين • وخير الاولين والآخرين • وآله واصحابه الذي هم
رؤساء اهل الدين • ما دامت السموات والارضين • وبعد • فيقول
المعظم بالله العلي السيد علي بن السيد علي الشهير بالحسني لما رايت هذه
الرسالة للشيخ العطار عليه رحمة الغفار السنتار • ولم يكن لها شرح يليق
بالمقام ويكشف الغطاء عن وجوه الشكوك والاهام • اردت ان اشرحها
بتوفيق العلام • بالذقايق والحقايق مع قلة البضاعة وكثرت العوائق
من تلاطم امواج جوار الغيوم وترامم الآم والهجوم • وتفرق الاحال وتشتت البنا
وليس للمدافقة السناء ومجان فالعصمة من الرب للنعاد • وترجمتها والاولا
الغدي

الرسالة المحمدية
التي هي
التي هي

من خطاء والخلل • فانه الانسان من حيث انه انسان يساوقه
الشهو والنسب • والامور من ملك المعين ان ينفع يكتباني هذا المخلصين
المستغنين • ويجعلنا زخرا اليوم الذين بحرمات سيد المرسلين • واللائكة
المقربين على الكلال • انه خير من نصر واعان • ولا حول ولا قوة الا
بالله ولا نستعين • الا آياه وهو الهادي الى السبيل • وهو حبيبي
ونعم الوكيل • حمدي خدان حمدي بآك • حمدي اول خدي بآك
ايكون حمد بكسر الهمزة مضاف الى قوله بي حمد لان القاعده عند باب
هذا الشاشرهم يجعلون المضاف مجرورا • ولفظ بي من حرفي النفي والنفى
ان من اسماء الامتنان • ولفظ خدي بيا وبلايا لغة • وهو علم خاص
لا يطلق على غير الله تعالى • وهو في الاصل بمعنى المالك مركب من خودي
بالتد امر حاضر من اجدن بمعنى المحي وكل امر مركب بلفظ اخر يكون وصفا
تركيبا • فعناء بالتركيب كذا وكلمتي يعني وجوده ليس من غير • ولفظ
بآك بالباء المعجمة الظاهر ولفظ علامة المفعول وقد يكون للقسمة يقال
خذا وقد يكون للتخصيص وهو اليق هنا فالعني الحمد بلاحد ولا شرا
لوجب الوجود الظاهر المنز من سمات النقص المتصف بجميع صفات الكمال
وانما بدأ بالحمد بعد التسمية عملا بالحمدية من انك ايمان ذو مشقة
خاك راويدي ايمان في براويج خاك ايجون • ولفظ كذا في قوله انك

زايدا وقد يكون
دادسة

بكسر الكاف العربية والهاء العلامة قد يكون ذات لربط ما قبله
 لما بعده كما في قول المصنف في قوله سوى اوحصني كنه تارة اخته و
 وقد يكون علة لما قبله لحرره **بيت** بدو كفتهم ده ارجام بست كفتا
 بيا بسنوش نكاهد خيوكه قطعاه جام زيم فروغم است وقد يكون
 اسما عبارة عن ذوى العقول سعدى **بيت** از دست وز يانكه
 بر ايد كز عهده شكرش بر ايد وهو المراد ههنا ولفظ داو فعل ماضى
 داو بمعنى الاعطاء ولفظ مشت بالفى يومرقوا وجمع كذا فى الكلام
 والياء فيه للوحدة يعنى هو الذى اعطى لك تراب ايماننا انك درادم دميد
 اوروح او لك ادمه او قوردي روح ايجون لفظ ديري لمعان الاول
 اسما يعنى الباب والثاني حرف يعنى فى اللطافية والثالث زائد
 والمراد هو الثاني ولفظ دميد ماضى من دميد يعنى النخ ولفظ
 اوضه غائب راجع الى الله تعالى فاعل لقوله دميد وكذا فى المصراع
 الاتي يعنى هو الذى نفخ الروح فى ادم وجعله حيا فيه تليح الى قوله تعالى
 ونفخت فيه من روحي داد از طوفان نجات اونوح را ووردى
 طوفان نجات اونوح ايجون لفظ از يعنى من يعنى اعطى لنوح
 عليه السلام النجات من الطوفان كما فى قوله تعالى فانجيناك ومن
 معه فى الفلك انك فهمان كرد قهرش بادر او لك فهمان اندي قهرش

يد لفظ فهمان يعنى الامر وكره فعل ماضى من كره يعنى اجعل
 والثاني فى قهرش ضمير غائب راجع الى الله تعالى ولفظ بادىجي
 لغنيين الاول امر غائب من بودن بمعنى الكون والثاني بمعنى الرجوع
 وهو المراد ههنا هو الذى امر قهرش للرجوع الى امر هو بقهره و غضبه
 فهذا من قبيل الاسناد الى السبب اعلم ان لفظ كرد لتنظيمه معنى
 الجعل يتعدى الى مفعولين ففعله الاول قوله فهمان ومن مفعوله
 الثاني قوله بادراتا سزى داد قوم عاد را تا كه قوم هادى ووردى
 هب يد لفظ تايحي لمعان الاول لانتهاء الغاية لحرره **بيت** قدر من
 بالاسنود تا از فلك من ذلال فيك ان كان نصيب والثاني لا بدى
 للغاية لحرره **بيت** تا دارا زل نوشت است بر حورق غلامى با حكم
 انك شنا هي فرمان هر چه خواهى والثالث بمعنى مادام سعدى
بيت بخورتا توانى ز بازوى خويش كه سعت بود در تري
 زوى خويش والربع بمعنى القاية سعدى **بيت** مر بار لطفش
 دو تا كردي بنت بشمندا حسا لطفم بكشف والخامس
 لليلة سعدى **بيت** زيكاه سخن در يدي سعدى كه تادى من
 وديا بود بر مزيد والثاس للترض حافظ فى ترجمته القصيدة
بيت كوما ز زوكى و خورد اعرضه كورد قبول روي كورد قبول روي

کرد ایندازان زد مصطفی خیر الامم و الشایع للتخدير تانکفی
 خدمت سلطان دیر. تیغ سنان روید اندام شنب و المرد ههنا
 المعنی الخامس و لفظ سن بمعنی اللانق و الیاء مکسورة للاضافه
 الى القوم وهو ايضا مضاف الى العاد و اما توسط قوله و الیاء
 والمعنی حتى اعطى اللانق قوم عاد وهو الیاء و الیاء قوله تعالى
 و اما عاد فاهلکوا بریح صرصه حاثیه الایه انک لطف خومستر
 را اضرار کرو او لکه کند و لطیفین اضرار ایلدی لطف بکسر الفاء
 مضاف الى خویش و هو بکسر الخاء المعجمه و الواو الکسری بالترکی
 کند و یعنی هو الذی اضرار لطفه بلخلیلش نار کز ارکوه هم
 خلیل ناری کز ار ایلدی لطف بلخقی مع و الضمیر لتصل بالخیل
 راجع الى الله و لفظ کز و وصف ترکیبی بطلق علی مکان ذات ازهار
 و لفظ زار ذات التکیف فیقال کز و غفر تر یعنی جعل النار
 مع خلیله ابرهیم و هم و ضه ذات ازهار قوله فقلنا یا نار کونی بریا
 و سلام علی ابرهیم ان خداوندی که هتکام سحر اول خدا در او
 هتکام سحر هو مالک الملك الذی وقت السحر کرد قوم لوط
 از بر بر قوی لوطی ایلدی زیر زیر لفظ زیر بکسر الزاء المعجمه
 و سکون الیاء المنقطه بینقطتین بمعنی استفل و لفظ زیر یفتح

الزاد المعجمه و الیاء المنقطه بنقطه واحدة بمعنی العلوی یعنی جعل
 قوم لوط عالیا و سافلا یکی فی قوله فقلنا یا ابراهیم اجعلنا
 عالیا و سافلا و اهرنا علیها حجان من سجیل الایه سوی و می
 که تیر انداخته برعد و که جنایت ایلدی لفظ سوی بمعنی جانب
 و هو مضاف الى قوله او هو رجع الى الله تعالى و الیاء فی خصمی
 للوحده و لفظ انداخته اسم مفعول من انداختن بمعنی الرمی یعنی
 هو القادر القیوم الذی رمی خصمهم الى الخوه و هو العود و علیه
 ملکیحه بنیه کادر کفایت ساخته بر او یاز که کفایت ایلدی
 بنی و الیاء الفارسیه بمعنی البقه و الهمزة نائب مناب یا التحق
 و الشین فی قوله کادر رجع الى خصمی و لفظ ساخته اسم مفعول
 من ساختن بالترکی و وزمک بمعنی جعل بقه واحده حقیر کافیه
 فی حقه انک اعدا بریدر یادر کشید او لکه اعداسنی دریایه حکم
 و الیاء فی قوله بدریا الاصاب و لفظ در فی قوله در کشید زائد
 و کشید ماضی من کشیدن بمعنی البحر یعنی هو الذی جرد و دخل
 عدوه الى البحر و هو فرعون و جنوده بغیا و عذ و احتی و ادر که
 الفرق قال امننت له لا اله الا الذی امننت به بنو اسرائیل و ابنا
 من المسلمین نافر از سنک خوار بر کشید نافر سنکدن ظاهر

جكر لفظ سنك بمعنى حجر ولفظ خاز بمعنى حجر الصلب فيلزم
 التجريد ولفظ برزاند بمعنى جره لخرجه من حجر الصلب الناقه وهي
 ناقه صاخره جوه عنایت قادر وقيوم كرد ايلدر چونكه غيا
 اول قيوم يعنى اذ جعل القادر والقيوم عنایتا ولفظ ادر كف
 داود اهرم موم كرد ايجى داود الله اتدى موم قوله كف
 بكسر الفاء مضاف الى داود ولفظ اهرم اسم للحد يد بمعنى
 جعل الحديد في يد داود وم كالشمع في الملايمة كما في قوله تعالى
 والثاد الحديد ان عمل سابقات الاية **باسليمان داد ملك**
وسروري هم سليمان ويرد سروري الباء في بكليمان
 للالصاق والالف زائد لرعاية للوزن والتقدير بسليمان
 داداه وملك بضم الميم والياء في سروري مصدرية يعنى اعطى
 سليمان وم ملكا وسلطنة وعظمة **سند مطيع خاتمش ديو**
ويرى كه مطيع اولدي كاد يويرى سند ماضى من سندن
 بمعنى الصيرورة كذا في الحامى ولفظ ديو بمعنى النيطان وههنا
 بمعنى الخن يعنى كان مطيع خاتمه وم الجمن والبريان **لناتين**
صابر بكر يان قوت داد جسر صابرون ويردى قوت نشستن
 بكسر النون مضاف الى صابر وهو ايوب وم ولفظ كرمات

ولفظ مطيع بكسر
 الهمزة والضمير
 الى خاتمش
 راجع الى سليمان وم

بكسر الكاف

بكسر الكاف العربية بمعنى الدودة **اعلم** ان جمع دوى الروح بالالف
 والنون كما سيجي وان ساد الله تعالى لكن هذا لم يكن اخر
 الاسمها وانما اذا كان اخرها فزاد للكاف الفارسية
 واسقطوا الهاء من الكتابة نحو نبدكان وخواجكان وكذا
 في صورة الياء النبتى نحو بنديكى وخواجكى وكذا في صورة
 الياء المصدرية يعنى اعطى الدودات نصيبا من بدن الايتوب
 وم **هذريو بنس لقمه باحوت داد** هم دحى يونسى اتدى
 لقمه خوت والمهزة في لقمه للوحدة والباء في باحوت للالصاق
 يعنى واعطى من يونس وم لقمه اى جعل الخوت لقمه واحدة بالهاء
 لقمه كما قال الله تعالى فالتقم الخوت وهو ما لم يلقوا لانه كان
 من المستحيل للبت في بطنه الى يوم يبعثون حتى ان يونس
 لا يزول يقرده هذا لا اله الا انت سبحانك انى كنت من الظالمين
 ففرم من هذا ان كل من اشتغل بهذا يخلص فابتلى به **بندة**
مرارة بر سرى نند بر قولك يا شنه ازه قويا المهزة للوحدة
 ولفظ نند بالتشديد والتخفيف لفته كذا في الحامى وهو بمعنى
 المنشار بالتركي مجقول ولفظ نر بفتح الياء العربية وسكون الزا
 يحى لمعان الاول حرف جر بمعنى على والثانى اسما بمعنى الصدر ومن

قوياد بابه

ومن هذا يقال للمخائب يستمر برؤسها والثالث بمعنى الفاكهة كما
قال الشيخ السعدي رحمه الله عليه **ببيت** ايركرب زنديكي بارد هركز
از شاخ بيد بر نخوري **والرابع** بمعنى النضيب **والخامس** زنديك الحسين
اللفظ **والسادس** امر حاضر من بر وني مركبا بلفظ آخر خودير واما
بضم الباء وسكون الراء فهو امر حاضر من بر وني بمعنى القطع واما بفتح الباء
وكسر الراء فبفتح مضارع الى آخر معنى عند يقال بر فلا تزي عنده وعلى
هذا يكون اسما ايضا والمراد ههنا هو الاول ولفظ هي يكون في اول المضارع
والامر كما يقال ميدند وميدان يعني بالتركي شمد لكي حاله بلوردي
يل واما في اول الماضي يكون حكايته عن حال الماضية يقال ميدانست معنا
بالتركي بلوردي ولفظ نهدي مضارع من نهادن بمعنى الوضع والمعنى
بالتركي بريندتك باشي وزنه بحقوقور والمراد هو ذكر ياء عم حكى
الى ذكر ياء عم فبين اليهود فلما قرب الى الشجر انشق الشجر فدخل عم
فيه وبقي زلفي خارج فوجدوه يدلالة الشيطان عليه اللغنة فبعثوه مع الشجر
من القرية الى القدم اثنين بالمنشار **ديكر** **رياج** **برسري** **نهدي** اخرك بلنده
تاج شاهي ولر **الباو** في ديكرى للوحدة ولفظ ديكرى بمعنى الاخر يعني يضع
على رأس عبد آخر تاجا ومثال هذا كني من ان يحصى **اوست** **سلطان**
هرجه **خواهد اندكند** هرند يلسه ايراول پادشاه لفظ او مربيانه

ولفظ

ولفظ است ادات الربط ولفظ خواهد مضارع من خواستين بمعنى
الطلب ولا رادة ولفظ ان انارة الى قوله هرجه ولفظ كند مضارع من
کردن **اعلم** ان لفظ خواستين بالواو والرسى يكون بالمعنى المذكور انفا
واما بعد مد بل بالالف فقد فهو بمعنى القيام يعني انه مقام السلطان فقط
فعل شيء يريد فعل لانه فاعل مختار قوله تعالى يفعل الله ما يشاء ويحكم
ما يريد **عالم زادردمي** **ويران كند** عالمي برانده هم ايدربناه اليان في عالمي
للغضة ولفظ دم بمعنى النفس والياء فيه للوحدة يعني يجعل جميع العالم
في نفس واحد خرابا **هست** **سلطان** **مسلم** **مرو** پادشاه هلقه
مسلم در اكا لفظ هست بمعنى الموجود في الاصل وقد يكون بمعنى ليست
بمعنى الادات كما في هذا المقام وهو مصروف الى قول مسلم والتقدم
للوزن والياء في سلطان مصدرية ولفظ مرزند الحسين لفظ
ولفظ اوراجع الى الله تعالى حذف الهمزة ثم اتصل الوزن وتقدير الكلام
سلطان اور مسلم است يعني للسلطنة له تعالى مسلم **فببيت كس**
رازهره چون وجر **كسيه** يوق قوة چون وجر لفظ نسبت بمعنى اليسر
ولفظ رازهره يفتح الراء وسكون الراء بمعنى المارة وقد يكون بمعنى حال كما
قيل نحن فيه والهمزة مكسورة للاضافة الى چون باجيم العجم وهو بالهمزة
بالتركيته وما نحن فيه هذا وبلا مالة ادات الشرط وقد يكون زنديك ولفظ

جربا بالقرى بخونه يعنى ليس لاحد مجال ان يقول لم فعلت كذا ولم لا تفعل
 كذا لانه سلطان السلاطين قوله تعالى لا يستلهموا فعل وهم يستلوه
 الاية **انك ياكى كنج ونعت مى دهد** اول برينه كنج وهم نعت ويريك
 بمعنى الواحد والياء فيه للوحدة تأكيد ولفظ كنج بفتح الكاف وسكون
 النون والهميم بمعنى الخنية ولفظ دهد مضارع من داه يعنى يعطيه
 لذلك الواحد مالا ونعمة كثيرة ويجعله عن بلاسعى ولا زحمة وانما قيدنا
 بهذا القيد بقرينة المصراع الثانى **وانه ديكى رانج و زحمت مى دهد**
 اول برينه رانج وهم زحمت ويرى الواو عاطفة ولفظ رانج بمعنى الزحمة وقوة
 زحمت عطف تفسير يعنى ويعطى لوحيد اخر زحمة فى السقى **انك ياكى رازر**
دو صد مى ايد دهد اول برينه ايكى يوز هيان ويرى ولفظ رانج يعنى
 الذهب دون اسماء الاعداد يعنى الاثنين وكذا صد منها بمعنى المائة
 وهيئ يعنى الكيسة يعنى الله تعالى يعطى لذلك الواحد مائة كيسة ذهب
ديكى در حسرت نان جاز دهد اول برى نان حسرت ندان جان
 ويرى ولفظ نان يعنى الخير يعنى روحه وذلك ليس لجمال تعان ذلك
 علوا كبيرا بل كلمة حكاية روى انه موسى عم يوما ذهب الى الطور للمناجاة
 فمر الى فقير عريان قاعد فى الزم قال يا موسى ادع الى من الله تعالى يعطينى
 كفا قال لا روحى كاد ان يخرج من الفقر فدعا موسى عم فاعطى قدرة

المكتبة المركزية - قسم المخطوطات
 جامعة القاهرة

فلا

فلما عاد موسى عم بعد اقام فرأى ذلك الفقير انه كان مقيدا ومحبوسا
 في ايدي جماعة فاستل عن رجل فقال ان ذلك الرجل المقيد شرب خمر
 وقتل نفسا فاخذوه الا انكم تجعلوا قصاصا فاستغفر موسى عم عن
 تخامده قوله تعالى ولو بسط الله الرزق لعباده لبغى فى الارض الاية
بليت ما اذا خاضك يا مغرور فى الخطر حتى هلكت فليت الغل
 لم يطر **انك ياكى يوشيد** **مى سنجاب و سمور** اول برين غرق اليشمس
 سمورده لفظ يوشيد بالياء الفارسية اسم مفعول من يوشيد يعنى
 السرى و سنجاب نوع من الغرد وكذا لفظ سمور يعنى ذلك الواحد مستور
 بهذا النوع ان من الغرد **ديكى حفته برهنه در تنور** اول برى عريان
 ياتور تنوره لفظ حفته اسم مفعول من خفتس بمعنى البتوتة
 ولفظ برهنه بمعنى العريان واللفظ بالتركي برهنه عريان اولادى حاله
 تنور يحرق ياتشر وذلك لغاية فقره **انك ياكى برستروكى اوغ** اول برى
 كنى و غ اوزن ياتور لفظ بستر بكسر الباء الفارسية بالقرى قالى ولفظ
 كنى معلوم ولفظ غ بالتركي زيلوكه او يوزينه دوشتر كذا فى الحلى
 واللفظ بالقرى اول برى قالى وكذا اوزنه ياتشر **انك ياكى بر خاك خوارى**
كرد مى خور اول برى خور لفظ غ اوزن ياتور لفظ خاك بكسر الكاف
 مضاف الى خوارى بالالف الرسمى وهو بمعنى الحقير والياء فيه للمصدر

وكرده اتم مقعول من كرون ولفظ نخ بالتركي بوز المعنى بالتركي
 اول برسي حوارلق خاكسي اوزم بوز بعلمش **رايكي برخت با**
سند غروناز اول بري تحت اوزم بوز غروناز ايدر يعني ذلك الوحد
 فقد على سرير السلطنة بانه غرو حومة فلفظ تشته مقعد **واو**
يكر كره دهانه از فاقه باز اول بري اجلقده اغر نه باز ايدر ولفظ
 فاقه بمعنى الفقر ولفظ دهانه بمعنى الغم ولفظ باز يعني لمان الاول
 بمعنى الكشف والثاني اسم الطير والثالث بالتركي كرو وودخي والرب
 امر حاضر من باز يد يعني اللعب والخاص وصف في بعض التركيب
 يقال حقه باز وجان باز والمراد ههنا هو الاول يعني وذلك الاخر جعل
 جعل فاه مكشوفه عن الفقر حتى لو وجد طعاما يدخل فيه ولا يتوقف
 الى ان يكشف ويحتمل ان يكون معناه وذلك الاخر جعل فاه مكشوف
 عن الفقر لغاية ضعفه وعدم قدرته الى ان يضاحك فكشفت الى الاخر
طرفة العين جبهان درم ز بر طرفه اعجم دنيه بهم اوره لفظ در في
 اول النظم مقعد واليا في العين للوحدة ولفظ بر هم بالتركي بر بر
 ولفظ ز بر مضارع من زدن بمعنى الضرب والمعنى بالتركي بر طرفه
 العين جبهان بر بر نه اورر **كسر غي بار كرا** انجا **م ز كسه** قادر والمراد
 انه دم اوره النوخ في غي ناقيه ولفظ بار د بمعنى يقدرو لفظ آخر في قوله

انجا إشارة الى مضمون المصراع السابق ولفظ جاي بمعنى الموضع و
 المكان يعني لا يقدر احد في ذلك الموضع ان يضرب نفسه او يتكلم في
 منع ذلك الفصل لانه فاعل مختار ولا نه هو السلطان فقط كما تر وما
 سواه كلهم عبيده **لك با مرع هو اما هي ده اول** كده باقي فوق شنه ما
 وير لفظ مرفوع بمعنى الطير وهو مضاف الى قوله هو ولفظ
 ما هي بالياء والاصل معنى الستمك يعني هو لقادر القيوم الذي يعطي
 الطير الذي يطير في الهو الستمك ويجعل نصيبا له **بند كانر دولت**
وشاهي ده قولر نه دولت وشاهي وير الياي في لشاهي مصدر
 وفي بعض النسخ دولت شاهي بلا واو العاطفة وح يكون اضافة قوله
 قوله دولت الى قوله شاهي بيانية يعني يعطي لعباده دولة ولفظ
بي پدر فرزند يهد او كنه بابا سزاو غلاي پيدا اويدر لفظ بي
 تكبر اليا والعربية من حروف النفي يعني يخلق الله تعالى ابنا بلاي والمراد
 هو عيسى وم قال الله تعالى ان مثل عيسى عند الله كمثل ادم خلقه
 من ترب ثم قال له كن فيكون ويحتمل ان يكون المراد دم **م طفل باد**
مرد كوي او كنه طفل مهد اخذ كوي او ايدر لفظ كوي صفة مبالغة
 من كفتن كذا في الكلام يعني يحمل النسي في المهد متمكنا والمراد ايضا
 هو عيسى وم قوله تعالى قال كيف تكلم من كان في المهد نصيبا قال

اني اعبد الله انا في كتابا وجعلني نبيا الاية حكى الله لما بهت زليفا
 على يوسف دم شهد على صدقه دم صبي حاضر في الدار وهو ابن ثمانين
 اربعة اشهر قوله تعالى ان كان قيصة قد من قبل فصدقت وهو من
 الكاذبين وان كان قيصة قد من دبر وهو من الصادقين ويحتمل
 ان يكون المراد ههنا **دم صدق سائر** **ميكند** يوزن ليك والمخ
 ايدري لفظ مرد اسم مفعول من مردن بمعنى الموت والمزني
 للاضافة الى صدق ولفظ سائر بمعنى السنة يعني يحيى مات من ما
 عام والمراد هو عزير دم حكى ان عزير دم مرق على مقبرة قبة فري
 فيها عظاما رقيقه فحضر الى بالانتر كيف تجد حيوة فاراد الله
 ان يعلم كمال قدرته فقبض روحه وروح حارة ثم احياه بعد مائة
 عام فنظر الى عماره عظام رمية فاحياه الله تعالى في نظره حمدة
 الله على كمال قدرته قوله تعالى فلما تبين له قال اعلم ان الله تعالى على كل
 شئ قدير **ابن يحيى حق ديكري** **كي ميكند** بوني حقدن غيري
 كم ايدري لفظ ابن ايضا من سعاد الاشارة فهو اشارة الى مفرق
 المصراع الاول والياء في يحيى نزل ولفظ جزم بمعنى الغير والياء في ديكري
 للوحدة ولفظ كى بفتح الكاف الغنى وسكون الياء يحيى المعنيين
 الاول بمعنى السلطان الاعظم والثاني السؤال عن الوقت

يقال

يقال بالتركي قبح والمراد ههنا الثاني والمعنى متى يفعل هذا الفعل غير الله
 تعالى **صانع كظير سلاطين** **ميكند** طين دن سلطانا يدري صانع
 اول الياء في صانع للوحدة والكاف في لفظ كظير لربطة والراء المعجمة فيه مخففة
 من زو والتقدير صانع كظير ارضيه والسلاطين جمع سلطان يعني هو الصانع
 هو الصانع الذي يصنع من الطين سلطان قوله تعالى اذ قال ربك للملائكة
 اخذوا لقبن من طين الية **نحي** **رجد شياطين** **ميكند** رجس غيطان
 انما يكون نحي بول يجعل الشياطين رجسا بالنحي قوله تعالى ولقد زيننا السماء
 الدنيا عصابيح وجعلناها رجوما للشياطين الاية **از زير خشتك** **رو**
 قور مشير دن بتور اول كياه **لفظ** **ازمين** بمعنى لارض وهو مضاق الى
 خشتك وهو بضم الخاء المعجمة بمعنى اليابس وروبايد مضارع من رويان
 بمعنى الانبات ولفظ كياه بكسر الكاف الفارسي بمعنى الكلى يعني نبت من
 الارض اليابس كلاء وزر وعام من البقل والخضرة وسائر الازهار **اسمانها**
راهرواد ارتكاه كوكري دخي اول طور تكاه لفظ اسمان بالذ يعني
 الفلك ولفظ هارادات الجمع في اسعاد الحوادث ودار ومضارع من دانستم
 بمعنى لاخذ والنسب المعجمة بقلب الراء للمحالة في المستقبلا ولفظ نكاه بك
 بالكاف الفارسي بمعنى الحفظ يعني وهو ياخذ الافلاك حفظا ايضا
 اعلم ان القاعدة عند رباب ههنا للسان انهم اذا ارادوا ان يجعلوا السما

كياه

واحد جمعا نظروا فان كان من ذوى الروح جمعه بالالف والنون
 نحو عالميان ومرغان وماهيتان وكوسفندان ونحوها وان كان
 من الحوادث جمعه بلفظها نحو سمانها وزميتها ونحوها **هـ**
در ملك انبارى هي كسر ملكنده انك اورتاو دكل ملك بضم الميم و **ك**
 ولفظ انبارا بمعنى الشريك ولفظ في بكسر النون والاما حرف فتي كذا
 في طامى يعنى ليس احد في ملكه تعالى شريكه **قوله اور الحزن في وسارتى**
 قولك ترتيب وصوتى يوق بيل الحسن هنا بمعنى الصوت ولفظ
 ساز بمعنى الترتيب يعنى ليس لقوله وكلامه تعالى سوتا وترتيب حروف
 لان الكلام بهما من علامات التقصان والله تعالى منزعه عنه **در نعت**
سيد المرسلين لما قرع من احده تعالى وتقدرا حكمه وكما قدرته وتنش
 هم عن سماء النقص شرع بالتبعية فقال **سيد الكونين وخلائقهم**
 قوله سيد خير طينته فخر وعبد بن عبد الله بن عبد المطلب سيد الكونين
 وكذا وختم المرسلين فيه تلميح الى قوله تعالى ما كان محمدا بالاحد من جاكر
 ولكن رسولا الله وخاتم النبيين الاية والى قوله وم لا نبى بعدى وقال **مولانا**
 جل جلاله الذين **محمد** سيد الكونين والثقلين والفرقيين من عرب وجم
احمد مدبوق في الاولين جملة من صوته كذا في الخ الاولين لفظا امد من
 امدن ولفظا يود بضم الباء وسكون الواو والذان معناه بالتركي ايدى

يعنى دم بفتح كل الانبياء ولكنهم يفتخرون به لكونه ريشهم واشرفهم **ب**
بيت فان النبيين في خلق وفي خلق ولم يدانوه في علم ولا كرم **الحديث**
 جعلنا من امته **دم بيت** مبشر كلنا معشر الاسلام ان لنا من العتاة
 ركننا غير متهدم **انك امة فلك معراج** او اول رسول كنه قلت
 معراجا بلفظانه بضم النون وسكون الهمزة من اسماء العدد بمعنى
 التسع والمعراج اسم مكان من العروج الصعود يعنى جبال الافلاك التسع
 معراجا دم اي عرج بحسبه الشريف عن الافلاك التسع **بيت** سرية
 من حرم ليلا الى حرم كما سرى اليدر في وراج من الظلم **انبياءا واوليا**
محتاجا وانبياءا واوليا محتاجا **در وجود شريعة للعالمين** رحمه
 للعالمين اولدي اوزى الضمير في وجود شرايع الى السيد يعنى كان
 وجوده الشريف رمة للعالمين قوله تعالى وما ارسلناك الا رحمة للعالمين
مسجد او شرفه روى زين مسجد اولدي اكم كلى ريوزي لفظ
 هم بمعنى الكل لا خاصة الافراد ولفظ روى بمعنى الوجه وهو مضاف الى زين
 كما ان لفظ المسجد مضاف الى لفظا ويعنى كان وجه الارض كل مسجد
 دم **انك يا ربه ابو بكر** كما يار ايسر ابو بكر وعمر يعنى هو الذى كان
 صديقه ابو بكر الصديق وعمر رضى الله عنهما **ان سر الكسب او شرفه**
 بمعنى اوجدنا اولدي ثوق لفظ سر بمعنى الركن وهو مضاف الى الكسب

بضم الكاف الفارسية بمعنى الاصبع وهو ايضا مضاف الى لفظ او وهو
 راجع الى السيد يعني هو اندي انشق القمر من اس اصبع كما قال الله
 تعالى وانشق القمر **يكى او رقيق غار بود** اول برسى كه رفيق غار
 ايدي لفظ ان اشاره الى بى بكر رضى الله عنه ولفظ او راجع الى السيد
 يعنى ذلك الواحد وهو ابو بكر رضى الله عنه رفيق الغار له دم قوله تعالى
 نالي الاثنين اذ هما في الغار **لاه واه دكر كشتن ارار بود** اول
 برى شكر كشتن ارار ايدي الواو عاطفة ولفظ ان اشاره الى عمر رضى الله
 عنه وهو مقطوف على المضارع السابق ولفظ ككر كشتن وصف
 تركيبي لانه لفظ كشتن يفتح الكاف الغزني افر جاز من كشد وهو
 مضاف الى قوله ارار اضافة بيانية وهو جمع يروهم **لاه**
 الله عليهم اجمعين يعنى وهذا الواحد وهو عمر رضى الله عنه كان جبر
 عسكرهم ارار صاحب **بود نر عثمان واهلى** صاحب ايدي كه عثمان
 وعلى الاثنين راجع الى السيد يعنى صاحبه وصديقه عثمان وعلى
 رضى الله عنهما **براه كشتند در عالم واهلى** اول بلى انكحوه عالمه
 ولي لفظ بى ريفته بمعنى الاجل والراء مكسورة للاضافة الى اوهو
 اشاره الى مضموم المضارع السابق ولفظ كشتن يفتح الكاف الفارسي
 بمعنى السيد ولفظ جمع رابطة است والله يسقط عند حقه بالار

يعنى

فانما
 كان
 من
 كان
 كان
 كان

بمعنى السيد ولفظ جمع رابطة است والله يسقط عند حقه بالا
 فاعل يعنى انهما لاجل كونهما مصاحبا له واما كانا وليا جيبا له **اه**
يكى كان حيا وحلم بود اول برى حم وصيالى شايد رلفظ ان اشاره
 الى عثمان رضى الله عنه ولفظ كان بمعنى المعدن وهو مضاف الى حيا يعنى
 يعنى ذلك الواحد كان معدن الحيا والحلم **وان دكر باب مدينة علم**
بود اول برى شمس طلك بايد رلفظ ان اشاره الى على رضى الله عنه يعنى
 وهذا الواحد كان باب مدينة العلم قوله **اه** انام مدينة العلم وعلى **لاه**
اه رسول حق كه خير الناس بود اول رسول حق خير الناس ايدي
غم با كشتن خرم وعيسى بود غم باك خرم وعيسى ايدي قوله غم
 مضاف الى باك والضمير فيه راجع الى السيد كان قوله رسول مضاف
 الى قوله حق في المضارع السابق **اه** از ما صدر در **اه** هم
 نفسه يوز صلوة ويوز سلم لفظ ما بمعنى نحن ولفظ در و
 بضتين بمعنى الصلوة يعنى كان متنافي كل نفس مائة صلوة ومائة كلام
بر رسول وان واصحابه تمام اول رسول ال واصحابه تمام يعنى
 على الرسول واله واصحابه بالتام فلفظ باز مقدر في نظم الكلام
وانهم العلم در مقام الله رضوان الله تعالى عليهم اجمعين بالقول
اه اما باي كه كردند احسن باد اول اما ملوكه ايدي راجعتهاد ولفظ

ان اشارة الى الائمة التي سيذكر المذكورة بعد هذا وامامان جمع اماما والبار
 فيه للتكثير يعني الائمة التي هي اجتمعت ووسعوا في استحقاق المسائل
 الدينية من القرآن والحديث **رحمة حق بن رواحة جليل** **رحمة حق**
 جلتك ورحمته بادلفظ روان يحيى لمعان الاول بمعنى الروح والثاني
 انه من اوزان المبالغة من زقن كذا في الحكي والوارد هنا هو الاول ومضاف
 الى جملة ولفظ بادا مرغاب من يودنه بمعنى الكينونة يعني رحمة الله
 على راحم اجمعين **بوضيعة بو دارام باصفا** **بوضيعة** هو حقيقته من صفاتك
 مرجع لفظ بوضيعة من ابو وهو كنية واسمه نعمان بن ثابت
 رحمة الله عليهم ما يعني ان اباحقيقة امام صادق ظاهر **سراج امتان**
مصطفى **مصطفى** امينك امينك شمع لفظ ان مبتدأ وهو اشارة
 الى ابو حنيفة وخبر سراج وهو مضاف الى امتان وهو جمع آفة ومضاف
 الى مصطفى وهو اسم مخدوم والرابطة مقدمة تقدير مصطفى
 يعني وهو شمع آفة المصطفى **باد فضل حق قرين جان** **او فضل حق**
 اولسون قريني جانتك يعني كان فضل الله تعالى قرينا لروحه ومضاف
شاد بادارواح شادان **او شاد اولسون** روحى شاكر ذنك شاكر
 جمع شاكر وهو بمعنى التلميد يعني ليقرب روح تلاميذه **رحمة الله عليه**
 اجمعين **صاحب بن يوسف قاضي شدة** صاحب اول يوسف قاضي

اولان الضمير المتصل في صاحب بن يوسف قاضي شدة وقوله قاضي شدة
 صفة لابي يوسف ولفظ شدة اسم مفعول من شدة يعني وصفا
 ابو يوسف الذي كان قاضيا وزمجة والمسن راضى شدة هم محمد ذو النون
 راضى اولان والواو عاطفة والراء المعجمة مخففة من ز ولفظ ذو بمعنى
 الصاحب والمالك المنسج مع منه وهو مصدر من من ين بمعنى الكثرة
 ويحتمل ان يكون بمعنى تعذر النعمة على النعم عليه وهو جائز من الله
 تعالى مطلقا لانه هو النعم الحقيقي يعني وكان ذو الفضل والاحسان
 مراضيا عن محمد **شافعي ادريس ومالك باز** **شافعي ادريس**
 ومالك هم اضافة الشافعي الى ادريس ادنى ملا بسة فالشافعي لقبه
 واسمه محمد بن ادريس ولفظ بالمعنى مع يعنى واحد منهم الشافعي
 واحد منهم المالك مع الزم في هذا قوله شافعي يكون خبر المبتدأ
 محذوف ويحتمل ان يكون مبتدأ وخبره قوله **يا فت زيشان دين احمد**
زيب وفر **زيب وفر** احمد ديني الزايله **لفظ** **يا فت** ماضى من يافتن
 بمعنى الوجدان وقوله زيشان مخففة من زيشان فلفظ ايشان
 جمع الضمير بمعنى حمد وحمده كذا في الحكي وهو راجع الى الائمة المذكورة
 في المصراع السابق وقوله دين مضاف الى احمد ولفظ زيب بمعنى
 الزينة ولفظ فر بمعنى الرونق يعني وجد دين احمد من منهم زينة

ورونقا روح شانه در صد رتبت شاد باد جنت ایچم در حلی
 ص ب شاد اولوب روح مضاف الی شانه یعنی کان روحم فی صدری
 ورجا قصر من ان علم شانه آباد باد قصر مضاف الی دین من إضافة
 المشبهة الی المشبه وکذا العلم مضاف الی ضمیر الائمة ولفظ آباد
 بمعنی المعمور یعنی عمر الله تعالى قصر الدین من علم الی یوم القيمة

و در عدد رتبت مذکور

باد شاه جرم و کار کبر ارجی عفو الی کل ای باد شاه الالف فی باد
 للنداء ولفظ در زائد ولفظ کذا امر حاضر من کذا فتی بمعنی المرو
 یعنی یا سلطان السلاطین اعف عیبنا ما کنه کاریم و تو امر کار
 یز کن کار زوس عفار اناه لفظ کنه کار وصف ترکیبی بمعنی العافی
 ولفظ ایم بکسر الهمزة علامة نفس المتکلم مع الفیر و سقوط الهمزة لثبوت
 اتصاله باللفظ کنه کار ولفظ تو بمعنی انت للخطاب ولفظ امر کار
 وصف ترکیبی بمعنی الفقار یعنی نحن عاصون وانت عفار الذنوب
 تو کار ی و ما بد کرده ایم من ایو کار ی و یزید الیدی لفظ نکو بمعنی
 احسن والیار فی کار ی للوحدة ولفظ بد بمعنی القبیح یعنی انت تفعل
 افعال احسنه ونحن نفعل قبیحاً جرم بی پایان و بی حد کرده ایم جرم
 بی پایان و بی حد الیدک لفظ پایان بمعنی النهایت یعنی فعلنا عیبنا

بلاحد و لانهاية ساهار فسق و عصیان کشته ایم نجبه یلا فسق و عصیا
 قلمشوز یعنی کتافی الفسق و العصیا فی سنین کثیره اخر از کرده بشتما کشته
 ایم اخر اتشدن پشیمان اولمشوز یعنی ثم رجعتنا فاعلنا روز شب
 انده معاصی نوده ایم کچه کوند زدر معاصی اولمشوز اندر حرف یعنی
 فی ولفظ بوده اسم مفعول من بودن یعنی کنا لیل و نه یاز فی المعاصی
 غافل از یو خد نواصی بوده ایم غافل یو خد نواصی اولمشوز یعنی کنا غافل
 عن هذه الایة الکریمه قوله تعالى يعرف الحجر مون بسیمهم فیوخذ بالتوصی
 والاقدام دائما در بند عصیان مانده ایم دائما در قید عصیا قالمشوز لفظ
 بنده بالباء العریة مضاف الی العصیا وهو بمعنی القید ولفظ مانده کم
 مفعول من مانند بمعنی البقاء یعنی یقینا فی قید الجرم و العصیا هم قرین
 نفس و شیطان مانده ایم هم قرین نفس و شیطان قالمشوز قوله
 قرین مضاف الی النفس یعنی کنا قرین النفس و الشیطان کن کشته
 بر ما سعی کج دی ساعت کر عصیان اتمدک لفظ کشته اسم مفعول
 من کد شتی بمعنی المرور والنون فیه نافیة والیار فی ساعتی للوحدة یعنی
 ما قرعلینا ساعة الا وفيه فعلنا عصیا با حضور من نکو ی طاعی
 هم عبادت ایچم احسان اتمدک قوله حضور مضاف الی لفظ دل وهو
 بمعنی القلب ملعبدا عباداة مع حضور القلب بیت ظلمت سنتم من

الظلام الى ان اشتكت قدماها الضم من ورم **بردم راند بنده بكر**
محنة قايواوزيه كلدي برقول قاجوين لفظ در هنا بمعنى الباب
والهزة في بنده للوحدة ولفظ كرخية اسم مفعول من القرار يعني
جاء على الباب عبد فرغ الطاعة **بيت** ولا تزودت قبل الموت ناكل
ولم اصل سوى فرض ولم اصم **رباعي** الذي عبدك العاصي انا ومقل بالذ
وقد دعا كما فان تغفر فانت اهل الذية كما وان تطرد من رحم موكا •
اب روى خود بعصيان ربحتم جرم ايله يوزي صوين صاجوين
لفظ اب بمعنى الماء وهو مضاف الى قوله روى وهو بالامالة بمعنى
الصفرو يلا امالة بمعنى الوجه كما هنا وهو ايضا مضاف الى لفظ خود
وهو بالواو الرسمى يحيى بلعنين الاول اسما معناه بالقرى كندو
والثاني اذات فيلحق باوخر اسما وليد على خصوص حال في الحكم
المرتب كذا في الحكم وما خفي فيه هو الاول والياء في بعصيان نسبة
العصيان **مغفرت دارك اميد از لطف تو** مغفرت اميد ايد
از لطف تو وفي ههنا تقديم وتأخير للوزن فالنقد راند مغفرت
دارد آه يعني بجوامع مغفرة ورحمة من لطفك **زانكه خود و مودة** ان
نقطة چونكه من ديد كذا يدى لا تقنطوا لفظ ذاك اصله انك
خفف لرعاية الوزن فهو يستعمل في مقام التعليل ولفظ مودة

مفعول
لفظ ونجته اسم
من ربحتم بمعنى الضرب
بمعنى صبا ماء وجههم
بالباء

كم مفعول

اسم مفعول من فرموده بمعنى الامر والهزة للخطاب يعني لانتك
امرت وقلت لا تقنطوا قوله تعالى قل يا عبادي الذي اسرفوا على
انفسهم لا تقنطوا من امر ربكم ان الله يغفر الذنوب جميعا انه هو
الغفور الرحيم **بيت** يا نفس لا تقنطى من ذلته غطت ان الكبار
في الغفران كالتمم **عمر الطاق تويي يا ايان بود** لطفك در يلى بي يا
بايدر يعني ولانه ليس لعمر الطافك خذ ولا نهارة **بيت** لعل رحمتي
حين يقسمها تاتي على صيب العصيان في القسم **نا اميد از رحمت**
شيطان بود قطع اميد ايلين شيطاندر • والتا والاخير في
رحمت الخطاب ولفظ بود بمعنى است في ههنا البيت يعني من
يا نس من رحمتك هو الشيطان **نفس وشيطان** ز ذكر عاراه من
نفس ايله شيطان اوردي يولى لفظ زد ماضى من زدن بمعنى
الضرب ولفظ راه بمعنى الطريق وهو مضاف الى لفظ من وهي ضمير
المتكلم عني انا يعني يا كريم ان النفس والشيطان ضرب وقطع
طريقي اي منعوني من العبادات والطاعات **بيت** فان امارتي بالسوء
ما انقضت من جهلها ايند الشيب والهزم **رحمت** باشد شفاعة
خواب من رحمتك اوله طوبى الى لفظ شفاعة خواه وصف كربى
وهو ايضا الى من يعني رحمتك شفيعا الى **حشم** ارم كركنه اكم تني

كوز طوتارم كه كنه دن بان اولم اعلم ان اليم الساكنة اللاحقة لاواحد
 الكلمات ضمير المتكلم فان اللاحق اخر الاسم يكون ضمير المحو و كما في قوله
 يا كرم وان اللاحق هو الفعل يكون ضمير المرفوع كما قوله دارم ولفظ
 كنى مضارع مخاطب من كردن يعنى انظر واتمنى ان تجعله طاهر من
 العصيا **بیشتر** **نه** **كاند** **بها** **خاکم كنى** **افرن** اول كه جبهانده
 خاك اولم لفظ بیشتر بالباء العجمية يعنى القدام والامام يعنى مقدما
 على ما يستجملنى ترابى الدنيا **اندران دم كويدن** **جانم بري**
 اول نفس كه جان تندن اينه من لفظ بري مضارع مخاطب
 من بردن يعنى الازهاب يعنى في ذلك الوقت الذى تفيض وتذهب
 روحى من جسمى **از جبهان به نور** **جانم بري** نور ايمانك جبهانده
 اينه من يعنى اذهبي من الدنيا مع نور الايمان اى ما انظر واتمنى
 هذا اللهم ارزقنا وسائر المسلمين

در بیان نفس قاره ميكويد

عاقلان باشند كه اوشا كم بود عاقل اول كس در كه اوشا كواوله
 يعنى العاقل هو الذى كان شاكرا على نعماته **و انكرى بر نفس**
خود قادر بود بعد نفسى او سته قادر اوله لفظ انكرى مخفف
 من انكاه ولفظ ان معلوم ولفظ كاه يعنى الوقت فالمجموع المركب

عبارة عن قولنا بعد والياء فيه زائد يعنى وبعده اى بعد كونه شاكرا
 على النعماء كان قادرا على منع النفس من الاخلاق الذميمة والافعال
 الرديئة وغالب عليها **بیت** فاصرف هو اها وحاذر ان تولية ان
 الهوى ما تولى يصم سوا ويصم **هر كه خستيم خود فر و خورد اى جوى**
هر كه خست من ابلى دفع اى جوى لفظ خستيم مضاف الى خود
 ولفظ فر و يصم الفاء والراء يعنى السفلى ولفظ خود ماضى من خورد
 دن يعنى الاكل يعنى ايمها الفتى من كضم غيضة **باشند اواز رستگار**
جبهان اولدى اول كسر محصلين دن در جبهان رست ايم مفعول
 من رستن يعنى الخلاص والمجموع المركب يعنى المخلص والالف
 والنون للجمع يعنى كان هو من المفلحين والمخلصين فى العالم من
 شدايد يوم القيمة قوله تعالى وسارعوا الى مغفرت من ربكم وجمعه
 عرضها السموات والارض اعذت للمتقين الذين ينفقون اموالهم
 فى السراء والضراء والكاضين الفيض والعافين عن الناس
 الاية وعن سهل بن سعد رضى الله عنه ان النبى وم قال من كظم غيظا
 وهو يستطيع ان ينفقه دعاه الله تعالى يوم القيمة عن رؤس
 الخلايق حتى يخبره فى اى احوال شاء الحديث **ان بود ايم ترين مردان**
 ايمك ايله كنى اول كسر در لفظ ترادة التفضيل هنا وقد يكون

اسما معنی الرطب کرمی نفس هو یا شد دوانی که هو و نفسک از نده بود
لفظی تقدیر که از خففت ثم اتصل للموزنه و لفظاً بفتح الباء العجمی لانه
والیاء هنا مکسوة للاضافة الى النفس و لفظاً باشد مضارع من
باشیدنه بالباء القرنی معنی الکنون کذا فی الحاکمی و لفظ دوانی من وزن
البالغة من دویدن معنی المشی بالسرعة معنی البیت ان الیه الناس
واحقهم هو الذي یمشی و یتسرع فی اثر النفس و الهوى و یتبعها و اکملی
بندار دان تاریک ای بعده ظن ایدراول تاریک رای لفظ بندار
مضارع من بنداشتن بمعنی الظن فالنشین للجمعة یتبدل من الترد فی
مستقبلا و لفظ انی اشاره الى ذلك الشخص الایله و لفظ تاریک
معنی الظلمة و المجموع المركب و هو تاریک رای و وصف ترکیبی معنی
سواد القلب **خواهد امر زید نشتر فی خدای** مغفرت ایدرا کا اخر
خدای خواهد مضارع من خواستن بالواو و الی اسمی معنی الطالب
فالنشین یتبدل الیهاء فی مستقبلا و لفظ امر زید عبد الف و ضم
المیم مصدر بمعنی المغفرت و الرحمة و الضمیر راجع الى الشخص المذكور
معنی البیت ان الاحق هو الذي یتبعها و بعده ای بعد الاتباع بهما
یظن ذلك السؤل و القلب یتغفر الله تعالی و هندی الظن ظرف فیه
که چه در ویشی بود سخت ای سر که چه دویشک اولور صعبت

ای سر الاروش معنی الفقیر و البیاء فیه مصدریه و لفظ سخت معنی
الصعب یعنی ایها الولدان الفقرو لو کان عسیراً و صعباً هم زوروشی
نباشد خوبرتر دانی در ویشک دنی اولر خوبرتر النون فی بینا دنیا
فیه یعنی ولكن لا یكون بشی احسن و انفع من الفقر فی الدنیا و الاخرة
اما فی الدنیا فلفظ و اما فی الاخرة فقوله علیه السلام یدخل الفقر الجنة
قیل الا عیناً بنحسب مائة عام و نصف یوم هر که او و نفس ثومش
رام شد هر که یک نفس ثومی رام اوله الضمیر فی ثومش راجع الى لفظ
که فی هر که و لفظ رام بمعنی المطیع **از خرمندان و شیکو نام شد** اول
کس ایچو عقل و یخشی نام اوله لفظ خرم دیکسر ایچا المعج و فتح
الراء بمعنی العقل و لفظ منذر ذات النین و لفظ نیکو بمعنی
الحید و الحسن و لفظ نام بمعنی الاسم و المجموع المركب و وصف ترکیبی
و معنی البیت کل من کان نفس ثومه مطیعاً له کان هو من العقلاء
و کان هو مشهور بالکم احسن **در ریاضت نفس خود رکوش**
مال و بر ریاضت ایچو نفس کو شمال مضاف الى خود و لفظ کوش
بالکاف العجمی معنی الاذن و هو مضاف الى النفس فی المعنی و التاویز
للموزنه و لفظ مال امر حاضر من ملید بمعنی الفرق و الذک یعنی امرک
اذنه نفسک فی الریاضة و اجعلها مؤیة **فانیندازد من اندوبال**

ناكه انما يسمي انزوي باللفظ تاهتا للغة ولفظ ينذر مضارع تنفي
 من لذاختن بمعنى الرمي فالخاء المعجمة تبدل زاء في مستقبلاته ولفظ
 تركب من تولد الخطاب ورعلاية للمفعول فسقط الواو الرسبي
 بالانصال كذا في الحكي يفي تادب نفسك بالزباينة لثلاثين ميك في
 المعصية ويفهم منه انه لا يكون القدرة والقلبة على النفس بالرياضية
حكايت روى انه كان رجل مغلوب النفس يتوب توبة كثيرة ويقض
 كلمات حتى سمع واحد من المشايخ ذلك فقال يحطس بيا ان عادك
 هو الاكل الكثير واحدا ان قيد النفس ادى من الشعر وانت ترى ان ذلك
 فكيف يمكن الضبط بذلك القيد بل هو يقطع التسلسل **بيت** ليكي
 بحسنة كك يبرو بر جو يورده من خواجه زبرد **حكايت** روي
 عن رجل صالح انه قال ما شئت قط الا نصيت الله **هـ** **خود**
سلامت فاندركم كاستر سلا تله قله لفظ مائد مضارع من اند
 يعني كل من اراد ان يبقى بالسلامة **اذ جميع خلق روكوند او كل خلق**
 يوزجور جي اوله لفظ كروند مضارع من كروند يعني الارجاع ولا
 عراض يعني وجهره عن الناس كل لان السلامة في الوحدة **هـ** **ماتل**
سر در خواب دانه خلق باشد نه باشه او يقو ابحر باللفظ سر يعني
 الرأس والباد في بسر للاصاق فجميع سر كناية عن حاطة الكل

ولفظ

ولفظ خواب بالواو الرسبي بمعنى النوم ولفظ دانه ام حاض من
 دانستن بمعنى العلم يعني اعلم ان الناس كلهم نامونه اي غافلون عن
 العقبي **كشت بيدار آنكه او وقت از جهان** دنياده كيدنا وبياندن جليل
 لفظ كشت يفتح الكاف الكافي العجي ماض من كشتن بمعنى الكينونة ولفظ
 بيدار بمعنى المستيقظ من ذهب من الدنيا وترى ما وعدنا فاننا والقي
 انبته من مات كما قال علي كرم الله وجهه الناس نيام فاذا ماتوا انتبهوا **الله**
دخاند ترا عند زبرد ساكجور ايون كراته اعتذر لفظ دخاند
 مضارع من رجا نيدن بمعنى الانذار والضمير في غدرش راجع الى الخمر
 المشار اليه بقوله آنكه ولفظ بيدار يفتح الباء المعجمة امر حاضر من يدور
 بمعنى القول يعني من اذك وظلمك ثم اعتذر منك اجعل عندك مقبولك
تابياي مغفرت بروي مكر تابوله من مغفرت ردائه لفظ
 تاهرنا للقلبة وللغرض ولفظ ياي مضارع مخاطب من يافتن بمعنى
 الوجدان ولفظ مكر نري حاضر من كرفتن بمعنى لاخذ يعني قبيل غدر
 تجد مغفرة ورحمة ولا ترد عليه عذره لان العذر مقبول عندك كرام الله
حق نزاره ووست خلق از ارا دوسلق اتم حق خلق از ارا اوله
 لفظ نزاره مضارع من دانستن ولفظ خلق از ارا وصف تركبتي

والمنية ولفظ
 بفتح ما فتح من
 بمعنى الذها بفتح
 استهوا ولفظ

مضاف الى مردم ولفظ جر بالضم بمعنى الغير والباء الواحد في
 الاول ينكوني المصاحبة والباء المشاء في اخر مصدرية ولفظ
 ميرزى حاضر من بردن بمعنى لا تدرك احد الا بالخير **قوت نيكي نداري**
بدمكن اي لكي بلز يسك بك ايله الباء في نيكي مصدرية ونداري
 مضارع مخاطب منفي من داشتن ولفظ بد بمعنى القبيح يعني
 ولولا قوت الاحسان والخير فيك لا تفعل فعلا قبيحا **بر وجود**
سهمي ملك كندو كه خود ظالم بهي حديده يعني لا تجعل على وجوه
 نفسك بلاحد ولا نهاية **هر كه از غيبت ريانش بسته نيت**
 كم كه عيتنه ودين بعلامه اي ذكر مساوي اخيك المعين للعالم
 عند مخاطب او محاسنها وتفرها باليد وغيرها من الجورح على
 وجه التبع والبعض ولفظ ريان بمعنى الشا والضمير المتصل
 له راجع الى كه في قوله هر كه ولفظ بسته اسم مفعول من بستن
 بمعنى العقد والربط ولفظ نيت بمعنى ليس يعني من لم يقعد
 ولم يقيد لسانه عن الغيبة **ان جنازه كبر از عقوبه رسته نيت**
 او عذاب يحرق فحين غلبيه جنات بمعنى كمثل يعني مثل ذلك
 الشخص لا يخلص ولا يخرجون من العقوبة والعذاب لان الغيبة
 حرام قوله تعالى ولا يقب بعضكم بعضا ايواحدكم ان ياكل لحم

اخيه ميتا فكرهتوه الاية وقوله ومات الرجل ليودي كتابه منشورا
 فيقول يا رب اين حسنا كذا او كذا عملتها اليس في نفسي فيقول
 الله تعالى تحت يا غيبا بك الناس ثم ان المص لقا حسن حيث
 نفى الخلاص من العقوبة عن مثل ذلك الشخص لانه ابلغ في الخلاص
 عن ذلك الشخص لان مماثل الشيء انقص رتبة عن ذلك الشخص
 لان الماتة من بعض الوجوه ولوما تله من كل الوجوه كان هو
 روزبان از غيبت مردم بسند وارد نيك خلق عيتنه ايله بسند
 لفظاروامر حاضر من رفتن وقوله غيب مضاف الى مردم و بسند
 امر حاضر من بستن والباء الاول مضمومة **اعلم** انه كان المضارع في الغيبة
 يختص بالاستقبال بالسين وسوف كذلك يختص هو له في الفارسي
 بدخول الباء لكن هذا الباء مضموم اذا كان اول المضارع مضموما او
 شفويا **واما** اذا كان مفتوحا او مكسورا فهو وكذا في الامر الخ
 يعني اذهب وقيد لسانك عن الغيبة **تا نيتي دست راي خور بسند**
 كوريه تادست وبالك قيد و بسند تا هنا اللفظ ونيتي مضارع مخاطب
 منفي من يدن بمعنى الرؤية فالان يقلب الباء على غير القياس في مستقبلا
 كذا في الحلي ودست بمعنى اليد وباء الفارسي يعني الرجل وهما
 مضافان الى لفظ اخود على سبيل البدك والباء في بسند مفتوحة

بمعنى در الضرفية يعنى الثلاثى يدل ورجلك فى السلاسل والاعلال
يوم القبيحة

در بيان خاموشى

اي برادر تو هستى حق طلب اي برادر طالب حقت كرى يعنى يا ابنى
ان كنت انت طالب الحق جزى بولاد **خدا ملك** اي **اب** احمد فرما من صدق
اغركى وارالباء فى بفرمان للمصاحبة وهو مضاف الى خدا ولفظ
ملكش ازى حاضر من كذا در معنى الكشف ولفظ لب بمعنى النصف
يعنى لا تكشف فاك ما امر الله تعالى قوله لا تكثر والكلام بغير ذكر
الله تعالى فان كثرة الكلام بغير الله يورث فسوة القلب وان ابعد
الناس من الله تعالى القاسى القلب وقوله دم من كان يوم من باله
واليوم الاخر فليقل خيرا ويصمت **كر خير دار** **لا يموت** **كر يور**
من او تحلا يموت يعنى لو كنت خيرا من الخى الذى لا يموت **بها**
خوبه بر سكوت كند اعرك اوز من قوم هر سوت لفظ به بكسر
مخاظر من نهاده الوضع ولفظ هر بضم الميم ضافة الى السكوت ببيان
يعنى وضع على فيك مهر السكوت **اي بريند و نصيحت** **كوش كن** اي
او غلبندم ايستيد كل كوش اول پند بفتح الباء الفارسية بمعنى النصيحت
وقوله ونصيحت عطف بنفسه ولفظ كوش بالكاف الفارسية
بمعنى الاستماع هنا يعنى ايها الولد اجعل النصيحت استماعا وكن مستمعا

انت م

ك

كرنجاني بايد خاموش كن كرنجاني استرسيك خاموش اول فى
نجاني للتعظيم والشميم ولفظ بايد مضارع من باستن بمعنى الام
والنار فيه الخطاب ولفظ خاموش بمعنى السكوت بالتركى ايسم
فهو يولد ويلا وولو وكذا فى الحليمي ولفظ كوش فى المصراع يعنى شوى
يعنى لو كان النجاة لازا كن ساكنا قوله دم من صحت نجا وقوله
دم من كثر كلامه كثر سقطه **هر كر افشار** **ببشار** **شود** **هر كك**
كفتاري لم بشار اولور كفتار بضم الكاف العجمي بمعنى الكلام و
الضمير الغائب فى بشار متصل الى كفتار فى المعنى والتقدير هر كر
كفتار ش بشار بود ولفظ بشار بمعنى الكثير يعنى كل من كان كلامه
كثير دل در روى **سينه بشار** **شود** **سينه** سي ايچنده دل بشار اولور
لفظ درون بمعنى الداخل وسينه بمعنى الصدر وبشار بمعنى المريض
والضمير الغائب فيه متصل الى لفظ ذلى المعنى والتقدير دل شد
درون اه او متصل الى لفظ سينه والتقدير دل درون سينه ايش
اه لفظ در مقدار ولفظ درون يعنى يكون قلبه فى داخل الصدر مريضا
او يكون القلب فى داخل صدره مريضا **عاقلا** **نر** **ايشنه** **خاموشى** **بود**
عاقلا ايچون بيشنه خاموشلق اولور بيشنه بالباء العجمي بمعنى الضعة
والباد فى خاموشى المصدرية يعنى يكون عادت العقلاو السكوت

بیت جاهل فراموش بود جاهل کاری فراموشی و پستی
 بکسر المخرجه للاضافة الى جاهل ولفظ فراموش را هم مصدر بمعنی الذهو
 والفقد عن التکوت **خاموشی از کذب و عیب واجبست**
 کذب و عیب در سکوت واجب یعنی التکوت عن الکذب و الفیسه
 و ذکرهما واجب قال الله تعالى ومن ظلم من افترى على الله کذبا انت
 الذين یفترون على الله الکذب لا یفلحون وقال البیہدیه هم انه الکذب
 یستود الوجه و الفیقه عذاب القبر **البیہدیه انکو یکنفن اعیبت**
 الیه اولور که سوزه رغب در لفظ نکواصله انکه او یقی الایله والا حق
 هو الذی یكون رغبنا بالقول **ای بر در خرنای حق مکرر حدق**
 غیر بر سوز الیه نئی مضاف الحق و تکرر من حاضر من کفن
 یعنی لا تقل الا بشاء الله **قول حق را بر ای دق** قل حق الیه صقه
 غیر الیه لفظ بر ای بمعنی لام احواله یقال بر ای تو بمعنی ک و بر ای
 من بمعنی ی و بر ای زید بمعنی ل زید کذا فی الکلمه و هو مضاف الی لفظ
 دق و هو بمعنی الغمر یعنی لا تقل قول الحق للجل الغمر **هر که در بند عبادت**
میشود که او قید عبارتند قالور شود مضارع من شد بمعنی من کان
 فی قید العبادت و الفصاحه **هر چه دارد جمل غارت میشود** هر چه کم
 طو تر ایست غارت اولور یعنی تکرر کل ما یتخذ من الاعمال و الاحوال

۲۱
 القلبی ضایع **دل زیر کفتی میرود در بند دل بند** امر اولور حقوق
 دیمدن لفظ بر بظلم الباء الفارسی بمعنی الما و لفظ میرد مضارع من
 مردن بمعنی الموت یعنی يموت القلب فی الجسد من کثرة الکلام **کرچه**
کفتارش بود در عدد نقدر سوزی اوله در عدد الضمیر المتصل
 فی کفتارش راجع الی الذات الغیر المعتبر المتصف بکثرة الکلام و لفظ
 در بظلم الدال و کسر الراء المشدده مضاف الی العدد بمعنی وان کان
 کلامه کثر العدد فی اللطافه **ای که سعی اندر فصاحت میکنی** ای که نو
 اجر فصاحت ایلدک یعنی من سعی فی العضا **جره دل بر جرات**
میکنی صوره قلبه جرات ایلدک جره بکسر المخرجه مضاف الی دل یعنی
 جعلت صوره القلب جراحه لان سعی فی الفصاحه تضییع الاوقات
 اعلم انه لیسرفیه مذمه الشوائب بل یلق هو الترغیب و الحث بالاعمال
 و الطاعه لان الله تعالى ولو قال الشیخ یبهرهم الغا وون الا انه استثنی
 وقال ان الذين امنوا و عملوا الصالحات و ذکر الله کثیر الایه **بیت** شاعران
 اگر چه غاوی خواند در قران خدا هست **آینان** هر یقین ظاهر استثنان
روز باز دهان مجوس دار و ارد بیک اغراض من مجوس طوط یعنی
 اذهب و خذ لسانک مجوسا فی الغم كما قال البیہدیه و الذی نفسی یدیه
 لا اله غیره ما اخرج علی ظهر الارض الی طول السجین من لسان **از خلایق**

خوشتر را میوس در جمله خلق ند کند و میوس طوت یعنی
 که میوسا من الحلائق بل کما تطلب شیشه اطلب من الله تعالی لان المانع
 والمعطی هو الله تعالی **هر که او بر عیب خود بینا شود** کم کند و عیب
 بینا اولو عیب مضاف الی خود و لفظ بینا هم فاعل بمعنی البصر
 یعنی کل من کان بصیر عیب نفسه **روح او را قوی پیدا شود**
 روحه قوت آنک پیدا اولور روح مضاف الی او وهو راجع
 الی که فی قوله هر که والیاد فی قوت للوحدة یعنی یحصل لروح
 قوة عظيمة من جانب قید تعالی قطوبی لمن شغل عیوبه
 عن عیوب الناس **بیت** مکن عیب خلقی خرمند فاش
 بعیب خود از خلق مشغول باش **حکایت** که عمر بن الخطاب
 رضی الله عنه یقول رحم الله امرؤ ھدی الینا عیوبینا لو کان صاحب
 النبى یم یجعلون عیوبهم ھدایا فیما ینتم یریدون الاصلاح ^{اعلم}

در بیان عمل خالص میگوید

هر که باشد اهل ایمان ای عزیزم که اوله اهل ایمان ای عزیزم یعنی کل من
 کان من اهل الایمان **یا که در دین چار چیز از چار چیز پاک شود** اول و دوم
 شی از چار چیز لفظ چار یا بحکم تخفف من چار و هو من اعماد
 العدد بمعنی الاربعة و لفظ چیز ایضا یا بحکم العجز بمعنی الشئ یعنی

حفظ

یحفظ اربعة اشیاء من اربعة اشیاء فاعلم ان هنرنا ثمانية اشیاء اربعة
 وهی القلب واللسان والعلل والبطن لازمة الحفظ عن الاربعة الاخری وهی الحسد
 والكذب والغیبة والریاء والحرام **از حد دل را تا اول پاک دار** ابتدا قلبك
 حسد دن پاک طوت الحیلارادة زوال نعمة الله عن احد صحابه فی صلاح
 دینی او دیتوی من غیر ضری فی الاخری او ارادة عدم وصولها الیه
 یعنی خذ قلبك اولاً طاهر عن الحسد لان فی عوائل كثيرة قوله یم ایاك الحسد
 فان اخذ بیاکل الحسنات کما تاكل النار الحطب وقوله یم ستی یدخلون النار
 قبل الحسنات بستة قبل یارسول الله من هر قال یم الامر باجور العرب
 بالمهصية والدا قیس بالکبر والتجمل الخيانة واهل الرستاق بالجرمل
 والعلماء بالحنید وقال ابن السمل لم انضالما اشبهه بالماظوم من أحد
 الحاسد وهو نفس دائم وعقل هائم وغم لازم **حکایت** روى عن
 بعض العلماء اول ذنب وقع من اهل السماء والارض هو الحسد فان
 ابليس حسد آدم ویم حتی اخرج من الجنة وان قایل حسد هابیل حتی
 قتله **خوبیشتن را بعد از از من مؤمن شمار** صکره کند مؤمن فی
 پاک طوت لفظ شمار امر حاضر من شمردن بمعنی القید یعنی قدانت
 نفسك بعد ذلك مؤمنای بعد تطهر القلب عن الحسد **یا که در از کذب**
و از غیبت زیان پاک ایا کذب و عیب بدی قدر بیان الغیبة و ما یرت

عليها **وقال الكذب** فهو الاخبار عن الشيء على غير ما هو عليه فان لم يكن
 عن عمد ففعلوا **والا فحرام** قطعي قوله تعالى **وطهر عذاب اليم** بما كانوا
 يكذبون **تلك ايمان** **ينقذ من رايان** تازيانة دون شعبة ايمان وولي لفظ
 هنا للقد والتاد في ايمان الخطاب وينقذ مضارع منقذ من افتاد
 بمعنى السقوط والوقوع **ومعنى البيت** خذ لسالك طاهر عن الكذب
 والغيبة **لئلا يقع ايمانك في الضرر** والنقصا فيه اشارة الى ان الايمان
 لا يكون سالما مع الكذب والغيبة قوله **ثم لا يبلغ العبد صرحا الايمان**
 حتى يدع المزاج والكذب ويدع المرء وان كان محققا **يا اوكاد اري عمل راز**
راي كرمك فاد شمره رايه الرياء جعل عبادة الله الموضوع لتعظيمه
 والتقريب اليه وسيله الى غيرها **شمع ايمان** **ترايا خضيا** شمع ايمان
 المحيون او كوضيا شمع مضاف الى ايمان وهو ايضا مضاف الى تروا وتعني
 لو تجعل العمل طاهرا وعاريا عن الرياء يكون شمع ايمانك ضيا قوله **ثم**
صوب للمخلصين اولئك مصابيح الهدى الحديث **جوه شكم اياك داري**
از حرام جوه قرتك بآك صوته سن از حرام **لفظ شكم** بمعنى البطن يعني
 لو تفر البطن عن الحرام **مرد ايمان داريا شى** **والسلام** من دايان دارا
 اولوس والسلام مرد مضاف الى ايمان وهو وصف تركيبي يعني
 يكون انت رجلا ذا ايمان **هركه داريا** **ين صفت** **يا شى** **شرف** كم طور

بوضع اول اولور شريف يعني كل من انصف بهذه الصفات الاربعة
 المذكورة يكون شريفا وعززا **ورنه دار ايمان ضعيف** **بوضع**
 اول طور ايمان ضعيف لفظ واصل وكر وقوله نذار مضارع منقذ
 وقوله ايمان مضاف الى ضعف يعني ولو لم ينصف بهذه الصفات ياخذ
 ايمانا ضعيفا **هركه باطن از حرام** **ياك نيت** باطن كيمك حركه
 باره دكل الشين في حركه مشروروف الى لفظ الباطن والتقدير هركه بالمش
 از حرام يعني كل من لم يكن باطنه طاهرا عن الحرام **روح اورا** **سوي**
افلاك نيت روحى انك سالك افلاك دكل روح مضاف الى او ولفظ
 ر فمخفف مراه بمعنى الطريق **ولفظ سوي** بمعنى الجانب والخرق
 والياء للاضافة الى الافلاك وهو جمع فلك يعني ليس لروحه طريقا
 الى جهة الافلاك ولا يغلب عليه من علو خياله تعالى فيضاف العلم
 والاسرار الالهية **جوه نياش** **ياك اعمال** **از راي** **جوه** **بر اعماله**
 قار شورك رايه يعني اذا لم يكن الاعمال خالصا عن الرياء **هست**
بي حاصل **چون نقش بورايه** حاصل بي يوقد چون نقش بورايه قوله
 هست بي حاصل في تقديره حاصلت وجوبه في التل ونقش بكسر
 الشين مضاف الى لفظ بورايه وهو بمعنى الحصر يعني ليس لذل الاعمال
 المخلوطة بالرياء ثمر ولا فائدة مثل نقش الحصر **هركه** **نيت** **عمل خلاص**

هر يك از اعمالی كه حاصل كل يعنى كل من ليس له في الاعمال اخلاص در
 جهان از بندگان خاص نیست هیچ اول كس بنده بودن خاص
 و كل بنده كان بكسر النون مضاف الى خاص يعنى ليس له الا العبد الرئى
 من العباد المقبولين بل المقربون قولهم ان المربى ينادي يوم القيمة
 يا فاجر يا غادر يا كافر يا خاسر ضل عملك وحبط اجرک اذهب فخذ
 اجرک فمن كنت تغفل له **هوك** کارش از راه حق بود هر كس اعمالی كه
 الله اوله يعنى كل من كان افعاله واعماله لاجل الله سبحانه وتعالى
 ولا يكون مشوبة بالرياء **كار او بيسته** بارون تو بود متصرفانك
 اينست چو نه ماه اوله كار مضاف الى او ولفظ بيسته بالياء الفاعل
 لمفعول من بيوستن يعنى الوصول والايصال كذا في المحلى وهذا
 كناية عن الدوام والاستمرار يعنى يكون جميع افعاله واحواله بالرواق
 واللطافة دائما قوله وصحين مثل معاذين جبل الوصية فقال
 يا رسول او صيني فقال اخلاص دينك بكفيتك العمل القليل

در بيان آنكه پادشاهان از زبان

چا خيلت اي برادر و جهان اي برادر دورت خصلت در جهان
 پادشاهان از راهی دارد زبان پادشاهه و انما طورت زبان يعنى بها الاخ
 ان اربعة خصال للملوك والسلاطين عيب ونقصان وهو كثر

الضحك

سنة الف و مائة و ثمانين و ستين
 في شهر ربيع الثاني

الضحك فيما بين الناس والصحة مع كل الفير وكثرة الخلوة مع النساء
 والظلم **پادشاهان در ملا خند** ان بود پادشاه ظاهرده خند
 اولور خندان او را المبالغة من خندیدن بمعنى الضحك يعنى اذا
 كان ضحاكا في الصبابة في كان **در هيتش نقصان بود** هيتش
 من نقصان اولور يعنى يكون في هيتش نقصان بلا ريب **باز هيت**
داشتن باهر فقير كبر وصحت ايملك باهر فقير يعنى ثم اتخاذه الصحة
 مع كل فقير **پادشاهان از راهی دارد حقير** پادشاهي انما طورت حقير
 يعنى اخذ السلاطين ويجعلهم حقير وذليل وفي بعض النسخ
 المصراع الثاني هكذا پادشاهه رغبه پادشاه كوش كبر يعنى يكون للسلطان
 عيبا فاستمع **باز زبان** **بسیار از خاوت** كند حقوق كبر عورت ايله
 خلوت ايدر لفظ زنا جمع زنة وهو عفو المرأة يعنى انه لو جمع
 مع النساء خلوة كثيرة **خوشش را شاه بی هيت** كند كدين شاه
 في هيت ايدر يعنى يجعل نفسه سلطانا بلا هيبه **هوك** كرا او جبر
 داري بود كيه كم فرجهان دارلقوله **فر كسر الراء** المستدة مضاف
 الى جهان دار وهو وصف تركبتي يعنى السلطان والياء فيه مصدرية
 يعنى كل من كان له رونق السلطنة وميلها **میل او سوی** كم ازاري بود
 عادتك كم ازارلقوله **میل** مضاف الى او ولفظ سوی مضاف

ايضا الى كم ازاري بفتح الكاف العزق بمعنى القصص والمجموع وصف
تركبتي بمعنى العدل يعني يكون ميله الى جهة العدل لا الظلم لانه يوجب
لغة الحق وتفرقهم كما ينبغي ان شاء الله تعالى **عدل بايد بادشاهانرا**
وداد بادشاهان كره هم عدل و داد بايد مضارع من يستعني
الزوم ولفظ داد بمعنى العدل معطوف على العدل فهذا تفتن
في العبارة يعني يلزم للسلطين العدل **تاز عدلش عالمي كردند**
تاكه عدلند نبتون خلق اوله شاد تاهنا العلة والصبر في عدلش
راجع الى بادشاه والباد في عالمي نسبي وكردند بالكاف العجمي المضاف
من كرده يعني ليصير جميع خلق العالم فرحين من عدله **حكاية** انه
نوشروانه العادل ذهب الى الصيد فضا واد ان يجعله كيايا ولم
يجد لها عنده فارس غلاما الى قرية فقال اشتر الملح بالفض لثلا
يكون رسما ولا يكون القرى خرابا فقالوا ما يكون من هذا القدر فقال
ان بناء الظلم كان في الماضي قليلا وكل من جاوزه حتى وصل الى هذه
المرتبة **كردند اهلان ظلمي بادشاه** كرايد رسه وصد ظلمه بادشاه اعلم
ان لفظ كرا بالكاف العجمي لعان الاول الجرب بالتركي او يوز الثاني
ادات الفاعل يتصل باو اخر الاسماء يقال كونه كوز كرك وكفن كرك
والثالث اذات الشرط مخففا من كرو هو الحق ههنا واما الكاف

العزق فهو بمعنى الاثم ولفظ اهنك بمعنى القصد والكاف مكسوة
للاضافة الى ظلمي والباد فيه ياء العظمة ولفظ بادشاه فاعل كند
يعني لو قصد السلطان الى ظلم عظيم **سود كند مرورا خيل و سپاه**
المرصاتي كا خيل و سپاه لفظ سود بمعنى الفائدة والرج وتكند مضارع
منع فاعله خيل و سپاه وقوله مرورا اصله مرورا كما مر واوراجع
الى السلطان المذكور يعني لا يفيد الخيل والسباه ولا يجعلون خياله
لا يفرون في الافاق **حكاية** روى ان ملكا من ملوك العجم تقاول
يد الظلم ببال الرعايا وشرع الى الظلم والابذار فالتاسطار او المتكايد
ظلم تقرقوا في الافاق فلما صاع الرعايا كان ارتفاع المملكة وغلمها انقضا
وكانت اخرتية خالية فالاعداء هجموا عليه فلما سمعوا بنوا اخية ذلك
قاموا بالمنارعة فطلبوا ملك اسيرهم فالتاس الذي تقرقوا من ظلمه
اجتمعوا عليهم واعانوه فاحذوا الملك من يده وتقرر في ايديهم
چونكه عادل باشد و فرخ لقاشه كه عادل اوله هم فرخ لقاشه
يفتح القاد وضم الراء المشددة بمعنى المبارك واللقاء بمعنى الصورة و
المجموع وصف تركبتي يعني اذا كان السلطان عادلا ميمونه الوجه **كند**
اندكند رايقا مملكه ايجر اولور شاهه بقاء يعني يكون له بقاء في
المملكة بالسلطنة **چونكه كند سلطان كرم بالتركي** كرايد احسان

سلطان لشكره الياء في لشكري للوحدة يعني اذا احسن السلطان
 بعسكره **بر او يازند صلا جان** بر سري بوز جان او يبار لوانك چون
 مع بر سري لفظ بر مضاق الى او وهو راجع اللعب واليان في سري
 للوحدة يعني لاجل ذلك السلطان يلعبون ويندون مائة روح على سر
 واحد اي لو كان لو احد من ذلك العسكر مائة روح فمضاي جعلها
 فداد الراس ذلك السلطان فانصف ما قار **سلطان**

وهو راجع الى السلطان
 الموصوف بالكم
 ولفظ يازند جمع
 المضارع من يازند
 بمعنى يهزم

در بيان اخلاق حميده

چار چيز امير رقي را دليل دورت شئي كلدي اولوقه دليل
 بزرگي معني العظيمة والياء فيه مصدرية يعني جاء اربعة اشياء
 دليلا للفضة والسعادة وهي اعزاز العلم والحب بالصواب
 واتخذ عن الاعداء والسرور فيما بين الاعداء **قاده هي که از دارد بود**
مر دجله که طورت ايسم اولور في جليل لفظ انه اشارت الي جارجي
 والراء التي هي علامة المفعول مقدر ولفظ مر مضاق الى جليل
 يعني من اتخذ وخلق بهذه الاشياء الاربعة كان رجلا جليلا
علم را اعزاز کوي **حسنا** علم اعزاز اليك هي حتى اي الاول
 اعزاز العلم والكرام يلاحد ولا حساب وكذا اعزاز اهل العلم والكرام
 دليل لها خلق **از داد** **جواب** **باصواب** خلقه ويرك هو صوابه

جواب اي الثاني اعطاء الجواب للخلق مع اللطف والصواب **بيت**
 ينطق ادمي بهر است از دواب دواب از توبه کويکوي صواب **هوک داره**
دانش و عقل غير که علم اوله هم عقل و غير لفظ دانش اسم مصدر
 معني العلم **اهل عقل و علم را دارد عزيز** اهل علمي اول حوت و انهم عزيز يعني
 كل من كان له علم وعقل و غير يتخذ اهل العلم عزيزا و مرغوا بهذا البيت
 ناظر الى قوله علم را عزاز کردني الى اخره **اي برادر کوي داري تمام اي**
 برادر و ايسم عقلک تمام **نرم شوين که ي با مردم کلام** يوشق
 وهم طئيدي خلقه کلام لفظ نرم معني اللطيف والملايم و غير
 معني الخلق اعلم انه لفظ کوي بالكاف العجي لسان الاول الکره بضم
 الکاف وفتح الراء المخففة بالتركي صوب والثاني وصف تركبتي الا
 ركب مع الاخر نحو سخن کوي بکلم بالناس لطيفا واحلي وهذا البيت
 ناظر الى قوله رحمة الله خلق را داد **جواب** **باصواب** **هوک باز تو را**
دوي تلخ کوي ايم که اوله اشکي يوزي و آهي سوزي لفظ ترش
 کوي وصف تركبتي لمن كان عبوس الوجه وكذا قوله تلخ کوي وصف
 تركبتي لمن كان قرا کلام بضم الليم وتشديد الراء يعني كل من كان عبوس
 الوجه وقر الكلام **دوست از وي يکواند روی** دو ندر روی
 اندخ يوزي دوستانه جمع دوست ولفظ وي راجع الى که في هر که

والثالث امر حاضر
 وهو المراد هنا
 كفه
 والمعنى انك عقلت
 بما صبح

بضم الليم
 والوجه هو الذي
 ادى به

و قوله بگردانند جمع المضارع من كودن انشدته و فاعله دوستانه
 و مقعوله روى يعنى يرجعون الاصدقاء و جوههم عنه و غير
 عنه هر که از دشمن نباشد و حذر کیم که اعدا سندن اتمیه حذر یعنی
 الثالث ان کل من لم یکن من عدو و علی الحذر عاقبت بیند از روی رخ
 و ضرر عاقبت اندیشه کور در رخ و ضرر بیند مضارع من دیدن
 و لفظ اوراجع الی دشمن یعنی بری هو افر الامر ضرر امنه در میان
 مسرور باشی دوستلریاننده مسرور اول فیما بمعنی الوسط
 و البین و بایش امر حاضر من باشیده یعنی الرابع انه کن فیما بین
 الاحباء و الاصدقاء مسرور لان اخوتهم عندهم یورس الملا لاه
 و خرد داری زد دشمن دور باشی و ار سه عقلک عدد و دن دور اول
 لفظ دور بضمه بمعنی البعید یعنی لو کنت تاخذ عقلا کن بعید من العدو
 و هذا المحرر المضارع و البیت الاق ناظر الی قوله هر که از دشمن نباشد و حذر
 در جوار خود و در آن مده کند و فریکده عدویه و یرمه یول جوار
 مضاف الی خود و قوله مده نهی حاضر من دادنه یعنی لا تقطع للاعداء
 طریقاً فی قریبک از برای آنکه دشمن دور زبر اعدا دانه ایر اقلق بگذرد
 الاول بمعنی احسن و الثانی بمعنی السفر جیل بالترکی ایوه و المق هنا
 هو الاول لان کون العدو بعید احسن با احتیاط با کلام هشتمین

اول برای مضاف الی آنکه
 و لطف به بکسر لیا
 بمعنی ص

داعما و سترایله اوله هشتمین هشتمین وصف ترکیبی یعنی کن
 قاعدا مع الاصدقاء و ایتوانی روی اعدا را مبین قدرتک اولدخیه
 کوره اعدا یوزین تا هنا یعنی مادام و توانی مضارع مخاطب من
 توانستی بمعنی القدره و لفظ مبین نهی حاضر من دیدنه یعنی
 مادام تقدر لا تنظر الی وجه الاعداء ای سر تدبیر ایه نوشته
 کن ای او غلبه کدر کن نوشته ایت تدبیر مضاف الی راه و هو ایضا
 مضاف الی نوشته فی الصورة للوزن و ایتا فی الحقیقه قوت تدبیر
 مضاف الی نوشته و هو مضاف الی راه قنقدیر الکلام ای کسر تدبیر
 نوشته راه کن و لفظ نوشته بمعنی الذات و لفظ کن امر حاضر من
 کورنه یعنی اجعل تدبیر الراه للطریق ای طریق الاخره خذ هذا و کن
 من الشاکرین و لا تنس الی ما قال بعض الناضرین بحسب
 این و آن یک گوشه کن سر بونک آنکه سوزین یک گوشه ایت
 اعلام لفظ بس بالباء البعجی بمعنی بعد کما خوفیه و اما بالباء
 العربی فهو لمعان الاول بمعنی الكثير فحقفا من بسادستی
 يقال بالتوکی لجه نجه و الثانی بمعنی فقط و الثالث بمعنی التکون
 و قوله حدیث مضاف الی این و این علی سبیل البدل و لفظ را
 مقدر فی قوله گوشه و التقدير یک گوشه را کن فیه الکلام کتبه

در بیان جبار خیر و حضرتت و العریق

وقد

وقد

في العبارة يعني ولوترى ظاهرها منقشا المراد انه كما ان العاقل
 لا يجب حجة كذلك لا عيب الدنيا قال النبي صلى الله عليه وسلم ان الله يخلق
 خلقا افضل اليه من الدنيا وانه من خلقها ثم ينظر اليها وقال وم
 لو كانت الدنيا تعدل عند الله جناح بعوضة ما سقى كافرا منها شرا
مي غايه خوب وزياد در نظر خوب وزياد كورينور اول در نظر غايد
 مضارع مجهول من نمود يعني الرؤية الارئية يعني الدنيا ترى في النظر
 حسنة والطيفة **ليك از زهرش بود جارا خطر ليك زهرش**
 اولور جانه ط خطر يعني ولكن يكون المروج من زهرها خطرا
 وخوفا والمراد انه لا يسلم من اذى الدنيا قوله وم هل من احد عشي
 على الماء الا ابتلت قد ما قالوا لا يا رسول الله قال كذلك صاحب الدنيا
 لا يسلم من الذنوب **زهر اين مار منقش قاتلست** بولانك اغوي
 قاتل در زهر مضاف الى اين وكذا انما يضار الى منقش يعني ان زهر
 هذه الحية المنقشة قاتل **يا شد از وي دور هر كوا قاتلست** اولور
 اندر دور هر كوا در لفظ وي رجع الى قوله مار منقش ولفظ كوفي
 تقديره او يعني يكون كل من كان له عقل بعيد منها اي ذللك الحية
لهجوصقلاي منكر الله سرخ ودر سرخ ودره بقمه واراو غلن
 كوي طفلان جمع طفل ولفظ منكر نهي حاضر من تكررت بمعنى النظر ورخ

بالضم معنى الاحمر وزرد بالفتح بمعنى الاصفر يعني لا تنظر ولا تلتفت
 الى الاحمر ولا صفر كالصبيان **جوز زناغ مغرورك ونومكردك**
 وبومغور اوله زك كوي زناغ جمع زنه مغرور مضاف الى ريك
 وهو معنى اللوز ولفظ بومغور مخفف من بومر يعني الراحة مطلقا وماكد
 نهي حاضر من كديدن يعني لا تكلم مثل النساء مغرور اللوز والريح
 والحاصل انه لا يليق ان يكون مغرورا ومسرورا بالدنيا قوله وم
 الدنيا حلالها حساب وحرماها النار **زال دنيا جو زورس رست**
است بريدنيا جويع وسر راسته تقطرا لا يعني المست وهو مضاف
 الى الدنيا من قبيل اضافة التشبيه الى التشبيه والعروس صفة يستوي
 فيها الرجل والمرأة مادام في عرسهما والمقوتها هو الثاني واراسته
 اهم مفعول من راستن بمعنى التزين يعني ان الدنيا التي هي كالخنة
 في المسته من نية كالعروس **هر زمانى شوى ديكر خولسته است**
 هر زمان بزواج خواسته در الياء في زمانى للوحدة ولفظ
 ولفظ شوى بمعنى الزوج وهو مضاف الى ديكر وخولسته هم مفعول
 من خولستن يعني انهما في كل زمان تطلب وتريد زوجا والمراد انها
 لا وفاء لها كما قال مولانا جلال الدين **بيت** اين عجب بنوده
 ميشن جسته اين عجب كين ميشن دلدر كركد جت **مقبل**

ان مردی که **سند** زین جفت طاق مقبل اول کس که جها نده اولد
 طاق الیاء فی مردی للوحید ولفظ جفت بضم الجیم الفرقی بمعنی الزوج
 فی مقابل الفرد فهو عدد یکون تنصیفه بلا کسر وکل شیء یقارن
 بشیء اخر وکلاهما یحتمل ههنا ولفظ طاق بمعنی الفرد وهو فاعل لقوله
 سند یعنی السعدیه هو الذی کان فردا من هذا الزوج وهو الذی
 المصراع الاثنی عشر لهذا المصراع **بنیت بریدی کدود از سر طلاق**
 یوز جور دی ویردی کا اوج طلاق بنیت بضم الیاء المعجمی فاعله
 ولفظ فی راجع الی جفت وکذا الضمیر فی داد شر راجع الیه وسم
 بالفتحة الضمیر الفیر الصیحة والماء العلاقة من لسان الیاء بمعنی
 الثالث وقوله طلاق فاعله داد یعنی جعل ضرره الیه واعطاه ثالث
 طلاق **لب بیشتر نوی خندان میکند از قنده** هو داغ خندان
 ایدر الباء فی بیشتر بمعنی در الطريقه ویشتر مضاف الی اشوی یعنی
 النسیا المعجزة التي تجعل شفقها ضحا کا عند الزوج **بسر ملاک**
از خمر و ناز میکند دیشتر اسند ز طلاق جائز ایدر دندانه
 السنه یعنی ثم تقضی هی وترک ملاک بجرأه السع لعدم وفائهم بالحرز
بیت نشاید که سنی دلت با جها ن که فی حسرتی کارا ویا ووضا
 اده من المود **در بیان جارج که نیک نختی ز علانست** مسر المود

مقبل

سند

سند دلیل نیک نختی جارجی اولدی دورت سننه سعاده دلیل
 دلیل مضاف الی نیک نختی وهو وصف ترکیبی والنخت بمعنی الطالع
 والیاء مصدریه والجمع کنایه عن السعاده یعنی کان دلیل السعاده
 اربعة اشیا وهی کون الاصل طاهر والری الصوب وعدم الایمن
 من عذاب الله تعالی وترک لذات الدنیا **هر که این جارجی بود نخت**
عزیز کیم که بود وریدی طوتر اولور جلیل یعنی کل من کان له هذه
 الاربعة عزیزا ولسعید **اصل پاک امد دلیل نیک نخت** اصل پاک
 اولمق سعیدک شانی اصل مضاف الی پاک وکذا دلیل مضاف الی نیک
 نخت یعنی جارج دلیل السعاده کون الاصل طاهر **انیت فی اصل**
سرای تاج وخت فی اصل لق مدبرک برهانی در الباء فی اصلی
 مصدریه وسرای مضاف الی تاج وخت علی سبیل البدل یعنی
 من لیس له اصله لیس لایقا للتاج والخت **نیک نختانه را بودر**
ای صواب نیک نختانک اولور رای صواب نختان جمع نخت والری
 مضاف الی الصواب یعنی یکون للسعاده والری الصواب **انکه بدلیت**
یاسند در عذاب اولکه بدرای اوله اولور در عذاب یعنی من کان
 قبیح الی وافتقر للخطاه فهو یکون فی العذاب والعقاب **هر که من**
از عذاب حقوبن کافر مطلق مؤمن اولور کافر مطلق اولور کافر مطلق

کلمه ایمنه از عذاب حقوبن
 کلمه ایمنه از عذاب حقوبن
 کلمه ایمنه از عذاب حقوبن

الى المطلق و بود بعفو است يعنى مر كان امين من عذاب الله تعالى و خطئه
 فهو ليس بعون بل هو كما في مطلقا **عمر دنیا پنج روزی نیست**
عمر دنیا پنج كوندر بیشتره كل عمر مضاف الى الدنيا و پنج بالباء الفارسي
 يعنى خمسة والياء في روزی للوحدة و لفظا بیشتر بالباء العربي يعنى
 الزيادة يعنى العرفى الدنيا خمسة أيام ليس بزيادة فهو كناية عن القلة
 كما قال مولانا جلال الدين **بیت** عمر همچون جوه نوز میرسد مری
 می نماید در سده زری مری شکل آمدست جوه شر کنز نیرضیا
 بدست **عافلت اگر که بیشتر از دین نیست** عافلت اول کس
 در که بیشتر از دین است و کل بیشتر از دین بالباء الفارسی و صف ترکیبی
 لان لفظ الدین است و امر حاضر من اندشیدر يعنى التفكير و التأمل يعنى
 مرهم یکن متاملا و متفکرا للعاقبة قبل الموت فهو عافل كما لا يخفى
ترك لذات جهان باید گرفت ترك لذات جهان طوئق ترك ترك
 مضاف الى لذات وهو ايضا مضاف الى جهان و لفظا گرفت مصدر
 من گرفتن اعلم ان المصدر يستعمل على ثلثة اوجه الاول انه يكون على
 صيغة بلا ترخیم ولا حذف نحو گرفت و گفت و گفتن و الثالث
 انه يكون مر تحا على صيغة ماضية نحو گفت و گفت و گرفت و گفتن
 و گفتن و گرفتن و الثالث انه يكون على صيغة امر نحو گفت و گرفت و گرفتن

من تکید نه و یونید نه **دامن صاحب دلاں باید گرفت** دامن صاحب
 دلاں طوئق ترك ترك دامن مضاف الى صاحب دلاں وهو وصف ترکیبی
 يعنى المرشد الكامل والمعنى انه يلزم على السعداء ان يترك لذات الدنيا
 و شهواتها لانهما سبب الفسق و الفساق قوله و صاحب الدینار پس كل
 خطیبه و یلزم علیهم ایضا ان یأخذ ذیل الاولیاء و المرشدين
 لیخلق باخلاصهم كما قال مولانا جلال الدین **بیت** کو تو سست
 صخره مر مرشوی چون بصاحب دل رسی جوهر شوی **دری لذات**
نفسانی بیشتر لذات نفسك از نه گفته كل لفظی بالباء الفارسی
 مضاف الى لذات وهو ايضا مضاف الى نفسا و الیاء فيه نسبی و بیشتر نه
 حاضر يعنى لا تکن فی اثر اللذات و الشهوات النفسانية **دوست دار عالم**
فانی بیشتر بوجهران فانی دوست اتمه كل دوست در دوست ترکیبی مضاف
 الى عالم وهو ايضا الى فانی يعنى ولا تتخذ العالم الفانی صدیقا و لا حسیبا
 لان العاقل لا يتخذ الفانی خلیلا قوله و هم الدیادار من الاداره و لها جمیع
 من لا عقله **نیست حاصل ریخ دنیا بردن** حاصلك یقوف ریخ دنیا
 جگدن ریخ مضاف الى دنیا و لفظا از مقدری المضاف و بردن مصدر
 بالترکی التخذ و التاء فيه الخطاب وهو معروف الى قوله حاصل و المقدم
 نیست حاصلت از ریخ دنیا بردن يعنى نیست حاصلک من تحمل زحمة الدنيا

عاقبت جوئی بیاید مردنت عاقبت اولی که مرد و زن من در
 مصدر یعنی الموت وهو فاعل بیاید والتاء فيه ايضا الخطاب یعنی لات
 موتك لایم لا ینفک عنک فی العاقبة **از نیت جو جان برون خواهد شد**
 چون تنگد جان طشتم اولی که کت التاء فی نیت للخطاب وبرد یعنی
 الخارج یعنی اذا ارد الروح ان یمخرج من الجسد **خاک انداخت خواهی**
شد استخوانک بخرج خاک طوبی کرد التاء للخطابی فی حالت مصروف الی
 استخوان بالو والو المسمى بمعنی العظیم والتقدير انداخت استخوانت خاک شد
 خواهد یعنی سیکون فی عظامک تراب وهذا المر محقق **مترادف**
جان جان نیت جان ویریکد نسکا خود جان بوق مرز اندودان
 مضاف الی جان یعنی لیس لک خلاص من اعطاء الروح **زنت خرفشک**
انام نیت یول اورجی غیر نفس قان یوق روزن وصف ترکیبی
 بمعنی قاطع الطريق والتاء للخطاب والتاک العجی فی نفسک للتصغیر
 وهو مضاف الی انام یعنی ولیس قاطع طریقک غیر النفس الامارة
 فيه تلح الی قوله تعالی ان النفس الامارة بالسوء فلقد ان البیاء الاخیر
 علة للبت السابق وهو قوله دري لذات نفسی مباشر الی اخره
در بیان سبب عاقبت بگوید
عاقبت رکن جوئی ای غریز عاقبت استرامیک کرای غریز فقط

جوئی تضارع مطب وجبتن بضم الجیم العری یعنی الطلب یعنی
 ان تطلب العافیة والصحة والحضور **تو نشن یافتن در جارجیز**
 بولمق اولورانی اندر جارجیز الصمیر فی تواضع راجع الی العافیة وهو
 بمعنی تواند ولفظ یافتن مصدر بمعنی الوجدان فاعل تواند ومفعوله
 هو الضمیر یعنی عیلمن وجدانها فی أربعة اشياء وهي الامن والصحة
 فی مع اهل البيت والصحة والفراغة **ایمنی و نیت اندر خاندان بری امن**
 هم بری نیت درر البیاء فی ایمنی مصدریة وخاندان بمعنی اهل البيت
 یعنی الاول من الاستبنا الاربعة للعافیة والصحة الامن فیما اوتیت
 لان الخيانة ایه المنافق ولیس للمنافق عافیة فی الدنیا والاخرة قوله
 ایه المنافق ثلث وانصام وصلى وزعم انه مسلم اذا حدث کذب واد
 وعد خلف واذا اوتعن خان التاء النعمة فی اهل البيت **تر درستی**
و فرغت بعد زان بری غزلت هم بری غزلت هم بری صحت درر
 تر درستی مرکب بمعنی صحیح البدن والبیاء فیة مصدریة وقوله زان
 اصله ازان وهو إشارة الی قوله تر درستی یعنی الثالث صحة البدن والبیاء
 الفراغة والغلة بعد ذلك من الخلق لانه لا احتلاط بهم مرض القلب
 لما فرغ من تعداد الاستبنا العافیة شرع فی بیان فضائلها فقال
جوئی با نیت امانی باشند امن وطم نیت سکا که نشان اوله التاء

تندرستی بیاید

من الطاعة لأن النفس مطية **بيت** واختار كد سائر من جوع
 ومن شبع قرب محضه شر من التهم **نفس** و **شیطان** **میرزا**
نار **نفس** و شیطان اینطور بولدند شی بر دجع المضارع من ورد
 یعنی خروجتک النفس و الشیطان عن طریق **تا سیندازند اندر**
جه ترا تا که آنه قویوید اندر شی تا هنا للفرص و سیندازند جمع المضارع
 انداختن و چه بفتح الجیم العجمی محقق من جاء بمعنى لجب و كحفر
 یعنی از موندك في حب الفسق و الفجور و تضلوك **نفس** **نفس** **نفس**
كوب **دائم خوار** از نفسك باشد دو كوب هم **خوار**
 كوب یا ماله الضمة امر حاضر من كوفت بمعنى الضرب فیسبب القلا
 فی المصدر بالباء فی المستقبل و الامر خوار بمعنى الحقیر سبب عمل
 علی وجهین الاول ان يكون الواو ستماء و الالف تالیف فی آخر
 و الثاني ان يكون الواو ملفوظا فی قافية صور كذا فی الحکم یعنی
 اضرب رأس النفس و خذها حقیرا و ذلیلا لئلا تجعل جرة علی
 المقاصی **تا توانی دورش از مردار** تا که قادر من حراند دور
 تا هنا یعنی مادم و الضمیر فی دورش راجع الی النفس و لفظ امر
 بصم الیم معلوم و هنا کنایة عن الحرام یعنی مادم تقد خذها
 و اجعلها بعید عن الحرام **نفس** **بر اهر که سیرش میکند**

هر کس که نفس شوی اوله نفس مضاف الی یود و سیر یکسرة
 بمعنی الشبع و هو مفعول کند و فاعل هر که یعنی کل من جعل نفسه
 الرذیة شبعة بان یطرح کل ما یتطلب من الاطعمة اللذیة و النفس
در کله که در دلیوش میکند **جی** **معصیا** **آمه** **اول** **شیر** **اوله** **کنه**
 مخفف من کنه و دلیو بمعنی الشجیع و الضمیر راجع الی النفس
 و لفظی یجعل نفسه شبعة فی فعل الضمیر و الفسق **بیت**
 و لا ترم بالمعاصی کس شهوتها ان الطعام یقوی شهوة التهم **خلق**
دور دار **هر** **نفس** **بوعزك صوت** **طبلودن** **دور** **مدیدم** **لفظ** **خلق**
 بالماء المرحلة و القاف مكسورة للاضافة الی خود و لفظ **نفس**
 بمعنی الحلو یعنی خذ خلقك بعید من كل حلو **تا یفتی** **در بلا دور**
نفس **تا بلایه** **دو** **شعیه** **من ای** **دم** **تا هنا** **القله** **ولفظ** **نفس** **نفس** **نفس**
 الغری بمعنی المعصیه یعنی لئلا تقع و تسقط فی الفسق و المعصیه
زاب **وناخ** **تاب** **نفس** **رسم** **زاب** **وناخ** **زاب** **وناخ** **زاب** **وناخ**
 زاب اصله از اب و لفظ اب بمعنی الماء و تا هنا لانه بالفاء و لفظ
 شکم بمعنی البطن و بر بضم الباء العجمی بمعنی الماء و المشحون و مسان زاب
 حاضر من ساختن بالترکی دورك و یا ینق یعنی لا تملأ بطنك من الماء
 و خیر الی الشفة **محو حیوان** **بر خود** **زاس** **کند و کی حیوان**

وشر آخر لیه هر مضافی خود و کفقا آخر بالبدو الظم مشترک
 بی و التری بمقتی الاصل یعنی لا ینبأ ولا تجعل بطنک اضطیلا
 مثل البهائم و الحاصراته لا عمل بطنک یا طعام و الشرب لانه
 من حصال البهائم **روزکم که جصالم نیستی** کوندوزین ازین دکلکند
 اوج که بفتح الکاف العری و خور امر حاضر من خوردن و الباء فی نیستی
 الخطاب یعنی کل قلیلا فی النهار و لو لست بصائم لانه الاکل القلیل
 نافع و لذیر کالشکر حکایت مرضی هر جا قار و قال لانه بطریق
 التصح لانما طعاما الامع الشکر قال الایمن ما ترکت لی ما لا کثیر
 حتی اقدر علی ذلك قال الایام ^{نفسک} امسک ^{نفسک} من الطعام لی ان یقلب
 الاستنهار حتی یصیر کل الطعام کالشکر لذناب **بر خود آخر به نیستی**
 جوق یم حیوانا و نور ساکن صوم فخری حاضر و آخر یکسر کما معلوم
 و بهایم جمع بهیمه و هی اسم لذوی قوائم اربعة یعنی لا تأکل کثر الا انک لست
 بهایم لانه الاکل اکثر من شرب لانه لیس یسیر و لا کثرت
ای که در خوابی به شب تاب روزی که هر شب خواب غفلت ایچ
 سن تا هنا لا نرها و الغایه بهر کور خود جوعی بر فروز بر جوعی
 شعله لندر بهر سن بهر مضافی الی بخور و هو ایضا مضاف الی خود
 و الباء فی جوعی للوحده و فروز امر حاضر من افروقتن یعنی الاخرق

شرب
 کلوا
 بین کرجه خدا گفت
 در عقبت گفت و لا
 تشرقوا

ولا حترقوا

و لا حترق لازما و متعدیا و ههنا متعد و المعنی یا من انت فی النوم
 العظیم کل اللیل حتی الصبح لا تغفل کذا یل و قد و آخرق شمعاً من کل
 الصلحه و العبادات لا جوفیرک فیکون منور **بیت** شب خوابی منور
 چور و زاین چا جوعی عذر و فروز خود جوعی **بیت** انعام نیست
 بیوب ایچک صنعت حیواندر لفظ خود مصدر من خوردن و نیستی
 الهزقه مضاف الی الانعام بفتح الهزقه یعنی ان النور و الاکل لیس الاضغه الانعام
 و البهائم **حفتک از بهر زین انعام نیست** او یوبین یو بهر دن حرمان
 در حفتک جمع خفته و انعام بکسر الهمزة بمعنی الاحسان و قوده زین انعام
 اشاره الی مضومه قوله بهر کور خود جوعی بر فروز و هو ایضا شمع القیر
 یعنی لیسر للمنائین نصیبا من هذا الانعام و الاحسان لان النساء ما سحی
ای بس بسیار خواهی خفت خبری او غل جوق او یکسر صبح و نور خور
 مضارع غفلت من خواستن و خفت بضم مصدر من حفتن و خفت
 یکسر الخاء المعجمة امر من خاستن بمعنی القيام یعنی ایها الولد لو کنت تريد
 ان تنوم نومه کثیره قم و لا تنم **کر خبر داری از خود بی گفت خبر و**
 سه غفلت دیمه دن قالی کور گفت مصدر مخم یعنی ان کنت خیر من
 ذاتک بانه کیف وصل الی هذه المرتبه و کیف سیکون و فی ای و فیه
 سیر و قم بلا قول قم **در درین دنیا دو بستی خطاست**

قلبی بود نیایه ربطا تمک خطای یعنی عقد القلب فی هذه الدنيا الذی
خطا لان حب الدنيا من کل حیطة وامن از وی که نور جبینی روا
انکار اندر دوشور سه روا لفظ وی راجع الی الدنیا و جبینی بالحکم
العممی مضارع لمخاطب من جسد من معنی الجمع بالترکی و قد یعنی
انک لو جمع ذلک الیک منها فم یقول انک از چه بندیدی در دنیا
در نه سبب نه بفلان دنیا به لفظ جمع بکسر الحکم العممی و الهام می
معناه بالترکی نه فم یعبارة عن غیر دوی العقول کذا فی الحاکمی و لفظ
بند مضارع لمخاطب من لیکن و لیا و مقید فی آخر الدنیا لانه مضاف
الی الدنیا یعنی من اسی سبب عقدت القلب فی هذه الدنيا الذی فالان
تویح هنا جملتی **فی جاوید روی بودی** چون ایدک دنیا به محکم
دکل المزمع فی ذلک الخطاب و جاوید یعنی الابد و الباکی و لفظ روی راجع
الی الدنیا و بود مصدر و الیاء فی الخطاب یعنی لک لست سابقا
فی الدنیا فلو تم من احب دنیا اخر باضریه و من احب اخر ته اخر باضریه
دینا نه فانی بقی علی ما یفتی **منو** چهار ای بکسر ملک جاوید نیست
زدنیا و قادر امید نیست بهر یاد زنی سحرگاه و شام سر سلیمان
علیه السلام باخر تدیدی که برهاد رفت خنک آنکه باوانش و داد
رفت ظاهر خود **هم را میاری ای فقیر** ظاهر یکی آیه تزیین

ای فقیر

ای فقیر میاه رای نهی حاضر من راستی معنی التزیین یعنی لا تزیین طاهر
تا جو بدری باصنت کرد منیر باصنت تا ای کی اوله منیر تا هنا لکنه
و القاء فی باصنت الخطاب یعنی لیکون باصنت کالشمس البدر منیر و مضیعا **طالب**
هر صوره زیبا پیش اوله طالب صوره زیبا له طالب مضاف الی هر
و کذا صوره مضاف الی زیبا و هو معنی المزیّن یقال بالترکی بر کلور و بر کلور کذا
فی الحاکمی یعنی لکن طالب الکل صوره مزیّنه **در هوای اطلس دیلا** یعنی
انتم صیدا اطلس دیلا له **هوای** مضاف الی اطلس و دیلا یعنی لا تمکن فی هو
ای التوبة الفاخرة الشتمیة لانه فانه **منو** جها ای برادر غایب بکسر
دک اندر جها نه افرین بند کن مکن تکیه بر ملک دنیا و نیست که بسیار
چون تو برورد و گشت **از هوای بگذر خداینده باش** که هوای نه کل
خدایه بند اول بگذر امر حاضر من گذشتن یعنی المرو و التریک یعنی
دع الهوی و الهوس و کن عبد الباری تعالی فیہ انذار بانه من تبع الهوی
فهو عبد الهوی **زنه کی یادیت در زنه باش** سکی یکی تا کر که
زنه اول زنه بکسر الزاد یعنی اخی و الیاء فی مصدریه و لفظ می ضمین
معنی الاستفهام هم هنا و لفظ زنه بکسر الزاد العممی معنی التبت و اخلو
یعنی هل یلزم لک الحیوة ای حیوة القلب و حیوة الاخریة کن فی اخره
و الاثواب الخلقه روی عن انس رضی الله عنه انه قال انیت عمری

وهو يومئذ امير المؤمنين وقد رفع بين كتفيه برفاع ثلث لبد
بعضها على بعض **خرقة** **بشمينه** **رايو** **دوش** **ن** نامراد لوق جرحه
سني نوش ايت الباء في شربتي الوحدة ولفظنا اذات النفي
والياء في مرادى ومصدرية ونوش اسم مصدر بمعنى الشرب يعني
اشرب شربة من الامارية وكن في العبادات والطاعات اهو خضا
ساكت الطريقة فانهم دعوا الهوى وجميع المرات الدنيوية واشتغلوا
في الخيول والحسنات وسعوا فيه سيعا بليفا **اي** **كه در سينه**
بشمينه **راي** كه ظهرينه كين بشمينه لفظا هناكناية عن الظاهر
وميسكني مضارع مخاطب من كشيده يعني من تحرى وتليس
على ظهر ك الصوف **باك** **ساز** **از كير اول سينه** **را** **باك** ايت
اول كير دى سنه ساز امر حاضر من ساختن وشينه بمعنى
الصدر والمراد القلب من قيل ذكر الحبل وارادة الحار يعني اجعل
اولا قلبك طاهرا وعاريا عن الكبر لانه حرام من العبادة وهذا
البيت **جواب** سؤال مقدر فلانه سئل سائرا بانه هل يوجد
حيوة القلب والحيوة الاخرية بحرقه والوصوف فاجاب
بما تري والحاصل ان الصوف لا يجتمع مع الكبر قوله وهم لا يخل
الجنة من كان في قلبه شغال زرة من الكبر الحديث **كه خوي**

هذه بشمينه رايو
ايت حرفه بشمينه
مضاف الى بشمينه
وهو بالباء الفارسي
ثوب منساج من
الصوف ولفظ
دوش يعني المصنوع
الاول بمعنى الشك
والثاني بمعنى اليد
السابع يقال بالترس
دون سبي واطراد هذا
هو الاول يعني اعمل
وضع على كتفك حرف
من الصوف
ان نامرادى نوش
سعد

نصيب

نصيب از اخوت كوديلو سكت اخوند بهر من خواهي مضارع
مخاطب يعني ان كنت تطلب حقا من الاخوة **او بد كن جامه اي**
فاخرت وار جفا را خرابا سي از بد نرو با فقه امر حاضر من رفتن ولباء
في بدل اللصاق ولفظا بدر مركب من لباء العزى ولفظا در عيني الخارج
يقال بدر رفت بالتركى ضمير جدي كذا في الجاهي وجامه اي جمع جامه
والياء فيه مكسورة للاضافة الى فاخرت والتاء فيه للحطاب يعني لو
كنت تطلب اخراج الائمة الفخرة من الحور لانه حرام **بى تكلف** **بالزور**
بحوي **بى** تكلف اول وتزينين لانه لفظا ارايش اسم مصدر يعني
الزينة و**بحوي** نهى حاضر من جستن بضم الحوى لانه لا تسع ولا تكلف
في الامور الدنيا ولا تطلب الزينة **ترك راحت** **كبر** **رايش** **بحوي**
ترك راحة ايله ايش ديمه ترك مضاف الى راحت واسكن اسم مصدر
بمعنى الحضور والراحة يعني دع الراحة ولا تطلب الحضور لان الدنيا
فان ليس محل الحضور **در برت** **كو كسوت** **نيكو** **ببانش** **اوز** **ركه**
كسوت اري اولسوه التاء في برت للمخاطب وكوبضم الكاف
الجمعي امر من كفتن وكسوت مضاف الى نيكو وببانش نهى حاضر بمعنى
النهي للقائب لان القاعة ههنا اذا وقع النهي حاضر بعيد الامر بالخاضع
يعني قل لا تكن عليك كسوت حسنة **زير بره** **ملو** **جامه خوابت** **كوبه**

ايلوك التي ده دوشك بولسوز زير مضاف الى يهلوه وهو بالباء
 المعجمة بمعنى الضائع وهناك كناية عن التفت وجام خواب مركب بمعنى
 السباط والثاوية للخطاب مصروف الى القطار يهلوه والتقدير زير
 يهلوت جام خواب كوميكن يعني قل لا يكون تحتك البساط اللين
 لانه سيكون البساط اربا واللين وسادة فتوش جملك اليوم
مجموع صوفي در بلاس وصوفي باش صوفي كبي در بكس وصوفي
اول يعني كن كالصوفي في الخرقه والصوفي باصفه هاي خدا موصوف
باش يعني مكرري اوصاف في ايله موصوف اول صفتها جمع والياء فيه
 مكسورة للاضافة الى اخذ يعني كن موصوفا بصفات الله تعالى الحكيم
 والجود والسخاء والعدل والصدق والامانة والعرفاء وغيرها
 من الاخلاق الحميدة واحاصل انك كن مخلصا بالفضائل وتخلصا
 عن الخصال فان المصوف هذا **مردم را بوريا قالين** مرد راه بود يا
 قالين در مرد مضاف الى مرد وقالين بمعنى البساط وهو مفعول بود
 وفاعل بوريا يعني يكون الحصيد للسالك بساطا وفرشا ويقع به
زانكه خفتش عاقبت بالين بود زير كن مع عاقبت بالين در
 خشت بكسر المعجمة يعني اللين بكسر الباء واجتماع الشاكين فصاعدا
 جاز في هذا الفن خوار وكار وهو فاعل بود والضمير فيه مصروف

الى بالين

الى بالين رجع الى قوله مرد و بالين بمعنى الوسادة وهو مفعول
 بود والتقدير زانكه خشت عاقبت بالينش بود يعني لا يكون اللين
 وسادة له فمن المصارع على المصارع السابق

در بيان درويشيه وحب ايشانه

كوترا عقلت ياد انش قرين كوتسك عقلت اوله علم قرين قوله تر
 مؤخر عن قوله عقلت في المعنى لانه مضاف اليه للعقل ولقوله است مرفوع
 الى قوله قرين والتقدير كوتسك ياد انش قرينيت يعني لو كان
 عقلت مقارنا مع العلم **باش درويشيه ودرويشانه نشين**
 درويش اول هم درويشه اول همشني الباء في درويشانه لفظ
 وهو جمع درويش والمراد به ههنا اهل التصوف ولفظ انشين
 امر حاضر من نشين بمعنى القعود يعني كن صوفيا وجلس باهل التصوف
 لان من زاد مجلس مع الله فيجلس مع اهل التصوف **همشني برادر**
ويشانه مكن درويشك غير ايله اوله همشني همشني وصف
 تركبني معناه بالكرتي له او تورني يريديه المصطب والمجاس والياء
 فيه مصدرية يعني لا تجعل مصاحبة تجال اليا اهل التصوف **قانوني**
غيب ايشانه مكن غيب اقمه المكي يرمي صافين قاهنا يعني ياد
 وغيب مضاف الى ايشانه وهو كناية الى درويشانه يعني ياد ام

بقوله لم تقدر لا تحمل عيتهم **حب درویشان طید حست**
 حب درویشان کلید در حب بکسر الباء المشددة مضاف الى درویشان
 ولفظ کلید رحمت حب بکسر الهمزة واللام بمعنى المفتاح
 وهو مضاف الى مقدر وهو الفاعل وهو ايضا مضاف الى مقدر
 وهو درویشان ولفظ الباب وهو مضاف الى الجنة والتقدير حب درویشان
 کلید تفل در حیت است یعنی حب اهل التصوف والجنة لهم مفتاح
 ثواب الجنة **دو شمن ایشان سترای لغت است** انده دو شمن
 سترای لغت یعنی عدو اهل التصوف والفضل لهم لان اللغز والظلم
 مو الله تعالى **بوشنش درویش غیر از دل نیت** درویش
 او تو شنی ولفظ درویش بوشنش بالباء المعجمة مصدر معناه بالترک
 او تو شنی کذا فی المعجم وهو مضاف الى درویش یعنی لیس لیس
 اهل التصوف غیر الثوب اطلق والمرغ **دری کام و هوای خلق**
نیت اولی از درویش بوزنیک ای شها ولفظ فی بالباء المعجمة مضاف
 الى کام بالکاف العری وکذا هوای مضاف الى خلق بالحاء المهملة یعنی
 هم لیسوا فی مقصود الخلق وهو بل هم ترکوا جمیع المراتد وکافوا
 فی العبادات والطاعات التي هي سبب لرفع الدرجات **مردان نیت**
بفرق نفس پای مردان قوما به نفس نفس بانشیت به تا هنا

یعنی مادام

یعنی مادام ولفظ نیت مضارع منفی من نهاده فاعله ضمیر مرده مفعول
 پای والباء فی بفرق للتصاق وهو مضاف الى النفس یعنی التالک
 مالم یضع علی اس النفس الرجل **کجا یا بد برگاه خدای** تکرر در
 کاهنه یول قن یولا اغنا کجا بضم الهمزة والکاف العری بالترک قن ویا بد بر
 من یا فتی والباء فی بد برگاه للتصاق وهو مضاف الى خدای یعنی
 کیف یجد طریقاً واصل الى جناب قدسه تعالى لا النفس لانه با
 السوء فی مادام غالباً لم یکن الوصول الیه **مرد در بند قصر**
باغ نیت مرد در قید قصر ویاغ یوق مرد مضاف الى وکذا
 بند مضاف الى قصر ویاغ علی سبیل البدل یعنی السالک لیس
 فی قید القصر وستر بر ولبسنا **بر دل او غیر در دوداغ نیت**
 قلب او هم در درویش وداغ جوق لفظ دل مضاف الى لفظ او
 وهو جمع الی قوله مرده وکذا قوله غیر مضاف الى در دوداغ یعنی
 ولسر علی قلبه غیر الحراة والکلی علی عدم الوصول الى جناب قوله تعالى
 تدیر **نیت** بر دل عاقل هزاران غم بود کون باغ دل خلائی کم بود
 والمراد انه یكون فی کل انی علی الخدی الطاعة والسمی فی العبادات للوصول
 الى فاطر الارض والسموات **کی عمارت را بری بر آسمان** کو بوجه
 استک خانه کی جوی آسمان بری مضارع مخاطب من بردن

جاء عاقبت زبر زمین و کوهی نهان عاقبت اولسک کرک برده نهان
 زبر مضاف الی زمین و کوهی بالكاف الفارسی مضاف مخاطب
 من کردید و المعنی انک لو بین بناه رفیعاً کالسماء فلا فائدة لک
 من هذا لانک ستکون مستورا تحت الارض **مشوی** هر که عمارت
 نوساخته از عمارت بدکوی برداخت و آن بدکوی تحت زمین هو
 سی این عمارت بسیرید کسی بر بصرک قودوم من بنی فوق قایم
 کاف ان جعل یوم القیمة **کر جو رستم نوکت و زور** بود کر و لور
 شوکتد رستم کی فقط جو حرف تشبیه و رستم علم شخص و هو این
 زال و زال بمعنی المشیخ اکبیر المستفی قیل انما بهذا لانه ولد من امه بالحنه
 الابيض یعنی ولو کان قوتک و صلابتک کالرستم و الزال **جای چو**
هرام در کور قیور قیور یکدستک بهرام کی بهرام علم
 لوجل شجاع و المراد منه صور هرام کوری فلفظ کور بمعنی احار الوحشی
 مفرد قیل انما سمي بهذا لانه کان یصید احار الوحشی فاشتهر بهذا
 ولفظ کور بمعنی القبر و التاء الخطأ بیه فيه مصروف الی قوله جای و تقدیر
 جای چو بهرام کوری در کور بود یعنی بکوره مکانک القبر که بهرام کوری
 فالعاقلة لا یفتی بالشوکه و القوة فانها کظراً لیرزول بجمیع یوم مثلاً
 ولان البهائم من البقر و الجمل و الفیل و نحوها اقوی من الانسان فالانسان

بهرام ص
 حکمت

و صفة یسبک البهائم لیسین بلا نقای **پس از آخرت غافل مباش**
 آخرت اوله غافل ای اول یعنی ایها الولد لا تغفل عن الآخرة **بامتناء**
این جهان خوش دل مباش بوجهان مالیه خوش دل اول غفل
 متناع مضاف الی این جهان و لفظاً خوش دل مرکب بمعنی حضور
 القلب یعنی لا تکن مسروراً بمتاع الدنیا فانه غیر باق **در بلیات**
جهان صبار باش دار بلا و در دله صبار اول بلیات جمع مضاف
 الی جهان یعنی کن صباراً فی البلیات فان الله تعالی یعطی لمن یشئ
 و یرضی عنه كما قال النبی و هم اشدکم بلا و الانبیاء ثم الاولیاء ثم الامثل
 قال الامثل **گاه نعمت شا کر صبار باش** وقت نعمت شا کر صبار
 اول گاه بالكاف العجی بمعنی الوقت وهو مضاف الی النفه
 و کذا اشاکو مضاف الی الجبار یعنی کن وقت النعمت شا کر الواحد
 القهار الجبار لان الشکر یزید النعمه قال الله تعالی و لمن شکرتم لازیدکم
 لمولفقه **بلیت** کر شکر نعمت میکنی نعمت شود فی وقت کر کفر نعمت
 میکنی از کفر رود و روح

در بیان آثار بد بختی
چار چیز آثار بد بختی بود چار شئی آثار بد بختک در ر آثار جمیع
 مضاف الی بد بختی وهو مرکب بمعنی الطالع الردی قد یطلق علی الشئی

والباد فيه مصدرية فالضاق والمضاق اليه خبر لمبتدأ وهو جار
 جيز فلفظا بود يعني است يعني اربعة اشياء وانار وعلامات
 للشقاوتهم وهي الجحالة والتكاسل وعدم الضمير والمعين والحق
جاهلي وجاهلي سخطي نورهم تكاسل هم جهل سخطك درر
 الباد في جاهلي مصدرية وكذا في جاهلي واقافي سخطي فهي رائدة
 وانما اتى بها للقافية ولفظ سخط بمعنى الصعب يعني الاول
 الجحالة والثاني التكاسل وهما صعب وعسير في كسروهما
 هو جار شدي كسي وناكسي جوار در لفظ بي وكذا اللفظ ناخفي
 يعني والباد في مدحونه مصدرية يعني الثابت ان يكون بلا ضمير ولا
 معين والرابع الخ لفظه فالحيلة كانت اربعة **نحت بدراين هم انار**
شد نحت بدرايونه بولم النار در نحت مضاق اليه يعني كان
 هذه الاشياء الاربعة انار وعلامة للشقاوة اقول لما عدلانا
 المذكورة شرع في بيان اضدادها والقضايح فقال **هو كه در بند**
عبادت مبشور كه اصحاب عباد تدخ اولور يعني كان في قيد
 العباد والاعمال المصاحبة **بي شك از اهل سعادت ميشود** شكس
 اول اهل سعادت تدخ اولور يعني يكون من اهل السعادة بلا ريب
 ولا شك قوله تعالى ان الذين امنوا وعملوا الصالحات كانت لهم عندك

نزال الالة **بيت نيك** ويدجونه هي بيايد مرده خنك ان كس
 كه كوي نيك برده **بر هوای خود قدم مر كونه** ادم كه هوای كوت
 اياق نهاده هوای مضاف الى خور ولفظ كواصله كه او ثم اتصل
 للوزن والضمير راجع اليه في حركة ولفظ نهاده ماضي من نهاده وفاعله
 الضمير المذكور ولفظ قدم يعني من وضع القدم على هواة ومنع نغم
 على تطلبه **من تواند كرد با نفسك جهاد** ممكن او لور نفسك انك
 جهاد ولفظ مصدر مرخم والكاف العجي في نفسك للتصغير والتحقير
 يعني يمكن له ان يجعل جهاد مع النفس الحقيرة والدي فهذه هو جهاد
 والاكثر واما الجهاد مع الكفار فهو جهاد اصغر لانه مقدور لكل وذلك
 لا يستير الكل بل من يجاهد معها قليل بل اقل **هو كه با شد در جهاد با خود**
خورم كه كندين كل و خواب ايلم دوزر خود بضم الخاء واليعة مصدر مرخم
 مرخوردن واقا هنا الخاء مفتوحة للقافية يعني كل من كان مع النوم
 والاكل وتغذيهما ولم يسع بالعبادات **در قيامت نبودش از ان**
كدر ايلم عقبا دما تشد نه كدر نبود مضارع منفى والضمير راجع اليه
 ولفظ از انش بفتح الزاء وسكون الهمزة في تقدير از انش ثم اتصل
 للوزن ولفظ كدر مصدر مرخم من كوشين يعني لا يكون له يوم القيمة
 مرور و خلاصا من نار الجحيم **رو كز دانه از مراد وارزوه** مراد وارزوه

یوز جوړ کړان بالقاف الجحی امر حاضر من کونند یعنی عرض و تحول
 وجهک من المرات والاعراض النفسانية **بسر درگاه خدا و تورو**
 صکم درگاه خدای یوز کتور **بسر** یعنی بعد و درگاه مضاف الی خدا
 یعنی توجه الی الله تعالی فیہ انشأه الی ان التوجه الیه تعالی لا یكون الا ترک
 ماسوا کما فی **سربا کاش** کما ینلق باشر جکونا کما ملفه کما مله و
 ترکیبی من زند یعنی السوق والیاء فی مصدریه و کذا فی بنا کما
 والیاء فی اوله لالصاق و کشند مضارع من کشند یعنی ان حصول
 المراد فی الدنیا بحر الراس الی عدم حصوله فی الآخرة **مردن خط و نکر**
نامی کشند مردن خط جکدی نیکناملف مره مضاف الی مره وهو
 فاعل کشند و مقعوله خط و یکنونام مرکب عیان عن الاشتغال والیاء
 فی مصدریه یعنی السائل بحر الخط فی الاشتغال و یسوده ای لا یرید
 الاشتغال یرین الناس بل یجتهد فی الاعمال الصالحه والمعنی ان السائل
 بحر الخط ویلتب فی الاشتغال بالاجرات والحسب لانه سبب للدعاء
 والاکثر بالخیر **بیت** قارونه و لا کسند که جهل خانه کنج داشت نوین
 پروانه غم که نکو داشت **امروزی حق جویدی ای و حید** امر و نهی
 چون طو تر سین ای و حید الامر و نهی مضافان الی الحق علی سبیل
 البذل **بسر و پروانه** نفس بلید دوشم نفسک از رونه حید

لفظ امر و نهی حاضر من رفتن و لفظ وایه یعنی عرض وهو مضاف الی
 النفس وهو ايضا مضاف الی البلد والمعنی اذا تاخذت الامر و النهی و تأمر
 بهما الا تنس و لا تذهب علی عرض النفس البلید **امروزی حق قران**
کوش امر و نهی سین خد نک کوش صوت کوش دار معنی خدا اذن
 واستمع یعنی استمع الامر و النهی من القرآن العظیم و قیل معنی قوله کوش
 دار الحفظ و اشتهد بقول الحافظ **بیت** ای ملک العرش مردش
 بیه و زحطه بدش دار کوش **جای شادی نیست دنیا هوش دار**
 جای زوق دنیا کله هوش طوت جای مضاف الی شادی والیاء فی
 مصدریه وهو ش معنی العقل یعنی لیس الدنیا مکان لذوق و السرور و فایم
 و تعقل هر که ترک **کامرا می کند** کم که ترک کامر ینلق ایله دی یعنی کل من ترک
 حصول المراد و الذوق و السرور فی الدنیا برخلافش زندگانی می کنند
 عکس اوزه زندگان ینلق ایله الضمیر فی خلافش رجوع الی قوله کامرا فی
 وقوله زندگان مثل بند کاه و الیاء فی مصدریه وهو بمعنی العتیه
 یعنی بختش فی الآخرة خلاف ما عاشر فی الدنیا وهو حصول جمیع
 المرادات و الذوق و السرور فی یوم العصا
در بیان صفت ریاضت میگوید
کرمی خواهی که روی سر باند کردی بر سنگ که اوله سن بر بند کردی

مضارع مخاطب من گردیده و سر بلند مرکب بمعنی علی القدر یعنی
 تو تریدان یکن علی القدر عند الله تعالی **ای پست من خود در راحت**
ببند بوز که راحت قبولی سر بلند لفظ در عین باب مضارع
 مراحت و ببند امر حاضر من بستن بمعنی غلق علیک باب الراحة و جعل عیال
 فی العیادة لان غلق باب الراحة سبب الفتح باب دار السلام و اما قال المصنف
 رحمه الله **هر که برست او در راحت تمام** کم که بقدری در راحت تمام لفظ
 برز او بست ماضی من بستن بمعنی غلق علیک باب الراحة **بالرشد**
روی در دار السلام که فتح اولی در دار السلام باز بمعنی الکشف
 و المفتح و لفظ روی رابع الی هر که یعنی کان علیه باب دار السلام مفتوحا
غیر مقرر هر که خواند ای پست من او قدر سه ای پست من مضارع
 الی حق و المجموع مفعول مقدم لقوله خواند و هو مضارع من خواند
 بمعنی القراءة و الله و فاعله ضمیر هر که یعنی من قراء و استند لغير الله تعالی
کیست در عالم او که ترکد و از نه و نیاده کراه تر لفظ کیست
 مرکب من که و است فهو سؤال عن ذوی العقول فیه بنا تضرع
 معنی الاستفهام الانکار و لفظ کراه بمعنی الضال و لفظ قراءات انقبض
 فیکون معنی الاستفهام الاصل یعنی من اضل من ذلک و لکن المستند لغير
 الله تعالی فی العالم **بلیت** دل اندر صمد بیدای دوست نیست که عباد

تر انداز ضم هر چه هست **ای برادر ترک عروجه که ای برادر ترک**
 عن وجه ایت یعنی اجعل ترک العروجه وجه **خوبش را شکسته درگاه**
 کند و شایسته درگاه ایت شایسته بیکسرت مضارع مضارع الی درگاه
 یعنی اجعل ذلک لا یقال للوصل الی جناب قدسه تعالی بالعبادات و التواضع
 و تهذیب الاعتقادات **خور کرده و هر که کرد درگاه جوی خور کرده**
 هر که اولور که جاه جوی لفظ کرده کلاهی امضا فیه من کرده یدخ و لفظ
 جاه جوی وصف ترکیبی من جستن بمعنی طالب الجاه یعنی یکنون حقیق
 و دنیا من کان طالب الفروجه **ای برادر قرب این درگاه جوی** دوت
 اند که اوله درگاه جوی قرب مضارع الی این درگاه و هو شایسته الی
 جناب الله یعنی انما الاصل الاطلب القرب الی جناب الله تعالی فان
 العزة هذا عروجه **سوی پستی یکست** عروجه ایت یعنی
 جگر انداز فی جاهت خطایه و سوی مضارع الی پستی بالباء الفصحی و
 هو عینی السفل و الباء فیه مصدریه یعنی جحر ترک و جاهک الی جناب
 السقلیة و الدانة عند الله تعالی **من برتر برستی یکست** هم سنی
 اول من برستیکه جگر تر برست وصف ترکیبی و الباء فیه مصدریه
 یعنی هم جحر ترک علی ان تعید الجهم و تحذره و هو من خصال البهائم کما
 لا یحیی نفسی **تر ترک هر مسکین بود** نفس مسکین ایدین

ترك هو ايضاً يكون النفس سكيناً وحقيقاً في ترك الهوى والهوس
 كونها **نفس نادان** **اي** من **بود** كوشن الى نفس نادان بواولا كونها
 وصف تركيبي مضاف الى النفس وهو ايضا مضاف الى نادان وهو
 بمعنى الجاهل وقوله **اي** اشارة الى مفهوم المصراع يعني تاديب النفس
 الجاهل هذا **اي** ترك الهوى **جوز** **دلت** **براي** **حقايق** **بود** ذكر حق اليه
 ذلك **اي** اوله يعني اذا كان قلبك اميناً بالله تعالى **نفسك** **اياه**
هم ساكن **بول** **نفس** **ما** **د** **دخي** **ساكن** **اوله** يعني ويكون النفس
 الاقارن بالسوء ساكنه **هركه** **اور** **اكتبه** **برصانع** **بور** **هركه** **لكنادي**
 برصانع اوله يعني كل من كان انكساره واعتماده على الله تعالى **جهران**
بالقمة **قانع** **بود** دينه ودينه **قانع** **اوله** **الهمزة** **في** **لقمة** **للوحدة**
 يعني يكون قانعاً على لقمة واحدة لان القناعة محودة قوله **قد** **افلح**
 من اسلم وزرق كفاها **قنعة** **لله** **بما** **اياه** **حكايت** **كان** **منصورين**
 عما يرتبها **كانت** **انه** **تقران** **في** **سببه** **فما** **عطيت** **يوم** **ادري** **وقالت**
 اشترى بدهم خبزاً وبرهم قضاة في رجلين **تجر** **احدها** **الآخر** **الى** **القاضي**
 بسبب درهمين فتصدق بهما وذهبا الى امه واخبره فدعت له **اعظم**
 عزلاً **الي** **شترى** **شيئاً** **للاكل** **فلما** **دخل** **السوق** **ك** **دع** **له** **فترتب** **ما** **كان**
 وقد بقيت سحكتان منشتان فاشترى هاتين فنتقمهما **انه** **فوجد**

فيما الولوة نقيصة باعها بعشرة بدرة فلما دخل بيته انودي من
 زانية البيت يا منصور هذه خلف درهك وزغزالك الدرس
 الباقي **لا** **اخترت** **لشترى** **لا** **يقال** **ان** **هذه** **الحكاية** **لا** **تكون** **شاهدة** **لحدوث**
 القناعة بل هي شاهدة للصدقة **لانا** **نقول** **انها** **لا** **تكون** **شاهدة** **للسد**
 كذلك تكون شاهدة للقناعة لان صدقة من القناعة **كالخفي** **على**
القص **التقابر** **روضة** **هو** **روقة** **كن** **هو** **كونك** **زرق** **بيل** **كفا** **اور** **با**
 الهاد الاصلية بمعنى الزرق **قالوا** **طينم** **اليوم** **والهمزة** **مكسورة** **للاض**
 الى همز روزه بالهاد الزائدة للقافية وهو يعنى اليوم يعني اجعل اكتفاء
 للزرق الذي في يوم ولا تجمع مقدار ما بقي بعدك **فان** **هذه** **من** **طوب**
 الامل قوله دم اكلهم **تجد** **ان** **يدخل** **الحية** **قالوا** **نعم** **بارسول** **لله** **قال** **قصر**
 والامل واجعلوا اجمالكم بين ابصاركم واستحيوا من الله تعالى **حو** **الحياة**
كون **ناري** **از** **خدا** **در** **يوزة** **كن** **ك** **كفا** **فك** **يوقسه** **لسته** **از** **خدا** **قوله** **كون** **ناري**
 حكمة شرطية وقوله **از** **خدا** **در** **يوزة** **كن** **خراون** **ولفظة** **در** **يوزة** **معنى**
 السؤال يعني وان لم تأخذ ولم تجد كفا في اليوم اجعل مسواك من الله
 لان الزرق عليه قوله تعالى **وما** **من** **واية** **في** **الارض** **التي** **لله** **زرقها** **الاية**

در بيان مجاهد نفس
نفس **توان** **كنشت** **الا** **بالسهم** **جزي** **قتل** **اولم** **نفس** **الا** **بكم** **جزي** **لفظ**

لفظ كنت بضم الكاف الغزى مصدر مرهم من كثر بمعنى القتل
 يعنى قتل النفس ليس يمكن الا بثلثة اشياء وهى سكوت التكون
 وسيف الجوع وقوسنات الوحدة والخلوة **جوع** يكون **يادك** شي
اي غزى جوع ديم خاطره طوت كل اي غزى يكون مضارع مستكلم
 وحده من كفى ولقظ ياد بالياء المنطقة بين فطتين بمعنى الذكر
 والحضور والضمير في كبرش راجع الى قوله سبه جزي يعنى اذا قلت ذلك
 الاشياء الثلثة تذكرها وهذا في الياد **خبر خاموشى وشمشير**
جوع خبر خاموشى شمشير جوع خبر معروف من جنس السكين
 كما في الخاموشى وهو مضاف الى خاموشى من قبل اضافة المشبهة
 الى المشبه والياء فيه مصدرية وكذا شمشير مضاف الى جوع من ذلك
 القبيل يعنى الاول بسكين السكوت والثاني سيف الجوع **نيزه تنها**
وترك هجوع نيزه تنها الق وترك هجوع نيزه بمعنى السناء والاضرة
 مكسورة للاضافة الى تنها والياء فيه مصدرية واطافة ايضا
 من ذلك القبيل وترك مضاف الى هجوع بضمين بمعنى النور يعنى
 الثالث سناء الوحدة والخلوة وترك النور **هرك رابور مرتب اس**
سلاح ملك او لما به موجود بوسلاح يعنى كل من لم يكن له ذلك
 السلاح الثالثة مرتباً **نفس** وهى كنى **ياد فلاح** هركز انك

بولتى

بولتى نفسى فلاح نفس مضاف الى او وهو راجع الى حركة وباید
 مضارع من يافتى يعنى لا يجد نفسه فلا خلاصه **جوعك دل ياد**
الله **ياد جوعك** قلبك عاقل جان اوله ياد مضارع الى اللهت والتا
 الخطابية فيه مصدرية الى دل التقدير جوعك دل ياد الله يود
 يعنى اذا كان قلبك بلا ذكر الله تعالى **ديو ملعون يارو هر است بود**
 يارو هر اهلك سنك شيطان اوله ديو بكسر الال بمعنى الشيطانات
 مضاف الى ملعون يعنى يكون الشيطان اللعين رفيقك **اهل دنيا**
داجود يوارايش ديو دنيا ساكن ايره ترك اهل مضاف الى الدنيا
 وار ايد مضارع من لاسن والضمير المتصل فيه راجع الى الدنيا المقدرة
 في نظم الكلام فالقدير دنيا والاهل دنيا اجود يوارايش يعنى اذا
 زين الشيطان الدنيا لاهل الدنيا **قهر باي جوب شيرين بايدش**
 ساكن طتلو وسمن قهر كرك قهر باي بكسر الياء مضاف الى جوب بالجم
 العجى وهو بمعنى السمين والضمير المتصل في بايدش راجع الى اهل
 الدنيا في المصراع السابق يعنى يلزمه اللقمة السخية والذبيزة اى
 يكون في قيد اللقمة ولا يكون في قيد الامان لصاحبه **هر كاهود ريند**
سيم وزر شود هر كاهود مقصود يسيم وزر اوله بند مضاف الى سيم
 وزر على سبيل البذل سيم يعنى الفضته وزر يعنى الذهب والوارد من الاول

الدرهم ومن الثاني الدنيا يعني كل من كان في قيد الدرهم والدنيا **د**
عقوبت عاقبت مضطرب عاقبت نار اخرج اول مضطرب اوله
يعني يكون يوم القمة مضطربا في العقوبة والعذاب قوله ومن لمن
عبد الدنيا لمن عبد الدرهم **فكر بهر آخرت كارش بود** هي ملك كاري
اوله عقوبت بخوبه بهر مضاف الى آخرت الضمير في كارش راجع الى انك يعني
من كان فظلا للآخره **از خدا تشريف بسيار بشي بود** اكر حوق احسانا
ايه حقه وانه كون تشريف مضاف الى بسيار بشي والضمير راجع
الى انك ايضا يعني يكون من الله تعالى تشريفا واحسانا كثير **مال**
دنيا خاكسار از دهنده مال تكلو خاكسارانه ويرر مان مضاف
الى دنيا و خاكسارانه جمع خاكسار وهو بمعنى الاحقر والادنى لان
لفظا سار كانه التكثر يقال شرسار يعني كثير الحياء يعني خا
يعني عريض الوجه ونحوها ولفظا دهنده جمع المضارع من دانه
وقاعله هو الله تعالى والجمع للتعظيم كمالا يخفي ومفعولها مال دنيا
يعني يعطى الله تعالى مال الدنيا للاحقرين لانه فتنه ليست بلاية
للسعد كما قال النبي **ان كل امرئ فتنه وان فتنه امتي المال**
آخرت برهين كارانه دهنده آخرت برهين كارانه ويرر برهين
كارانه جمع برهين كانه وهو بمعنى المحسن يعطى الله تعالى الاخر المحسنين

والخا ذرين عاليس بمشروع **هست شيطان اي برادر دشمن**
اي برادر دشمنك شيطان الذر النار في دشمنك الخطاب ولفظا
هست مؤخر في المعنى مصروف الى ذلك النار والتقدير شيطان اي برادر
دشمن ليست يعني ايها الاخ ان الشيطان عدو لك **غل اتش خواهد**
از ركوبت مقصدي انك هلاك جانك رغل مضاف الى اتش
يعني يريد ويطلب ان يكون في عنقك فخر مضاف غلام النار لغاية
عداوته قل الله تعالى الم اعهد اليكم يا بني ادم الاتعبدوا للشيطان
انه لكم عدو مبين **مدبري كور ودينار آورد** بر شقي كم مقصدي دينار
اوله الياء في مدبري للوصف وكم اصله كاه او ثم انضج للوزن والياء في
دينار للصاق ولفظا آورد بالذوق فتح الواو والراء مضارع من اورد
بضم الواو يعني شقي توجه الى الدينار والدرهم **برهين كور از عالم عقبي برد**
اوله برهين عقبايم بهر وار اوله كي بالنزق فين وعالم مضاف الى عقبي
ورر بفتحين مضارع من برده يعني كيف ياخذ ذلك المدير الشقي
نفسا من الاخره فيه استعار بحرمه اغنياء الدنيا في الاخره **اي بر**
با يار حق مشغول باشي ذكر حقه اي او غل مشغول اوله يعني ايها الولد
كن مشغولا بذكر الله تعالى **وز خلائق دور همچون غول باشي** دور اول
حلقته همچون غول اوله واصله واز القول ما تو هم الناس و تحلم

بانه حيكاه اعظم من اجبل ورأسه كاجبل وانيابه كالمنارة وليس
في نفس الامر شيء ويناديهم في الليل ويقول لهم يدعوك ابوك واولاد
ومعشوقك فيذهب ارنه فذلك وغالب الاحياء وهو كخيل وجمع
اغوال يعني وكن بعيد من الخلاف كالاعوال

در بيان صبر بر فقر ميكويد
فقر خود را بيشتر كس پيدا مان بر كس فقر كمي پيدا ايلم فقر نصا
وكذا بيشتر مضاف الى كس يعني لا تظمر فقرك عند احد **محنت**
امر و زراختن امكن بكونك غني من فقر ايلم محنت مضاف الى امروز
وهو يعني اليوم والمراد منه الدنيا ولفظ فقر اعني الفقر والمرد منه الاخر
لان اظهار الفقر والشكاية عنه لشكاية من الله تعالى بنعم المحن والالا
يوم القمة ومحن الدنيا اخف واسهل من محن الاخر كما لا يخفى
فتأمل **من ترا كسكي فردا جايد دهد** يارين اول كسه كه ساكه جايد
ويرر قوله جايد مفعول دهد وفاعل ضمير كس والمراد منه هو الله تعالى
غم نخور اخوترايك ناز دهد غم بيمه اخو ساك بزبان ويرر المعنى ان من
اعطى لك الروح غذا يعطى لك خبر فلا تأكل غما تا بكي **جود مور**
ياشني دانه كشن بچيمه دك موروش نادانه بك تاهنا الانهار الله
والباد في بكي للصاق ولفظ مور يعني التل وانه كشن وسف تركتي

من كشيد

مورد باقى من

من كشيدنه بمعناه راحة والرزق والمعنى بالتركه تحشم دك مور كى
دانه كشن وجامع رزق اوده س **كو تو مردى فاقه مر دانه كشن** فقر كى
كو مر دايك مر دانه چك ايباء في مردي الخطاب بر توكل كو مر دايك
زيت كو توكل اوزر بولور سك ظفر فيروز معني الظفر واليباء
الختانية فيه مصدرية والتاء الفوقانية للخطاب يعني اذا كان لك
ظفر على التوكل على الله تعالى وكنت متوكلا عليه **حق دهد مانند**
روزيت حق ويرر قوش كى زرقك اى پسر مانند بالثوبين
معنى المنز وهو مضاف الى مرخان وهو جمع مرغ وروزيت باليباء
الاصلى معني الرزق وهو مفعول دهد وفاعل ضمير حق يعني
يعطى الله تعالى رزقك بلا رحمة الكسب كالطيور كما قال الله تعالى
ومن يتق الله يجعل له مخرجا ويرزقه من حيث لا يحتسب ومن توكل
على الله فهو حسبه از خدا شاكو بود **مرد فقير** فكر به شاكو در
مرد فقير **كرده قوتش لب و نايه فطير** كو ويرر سده خدا نايه فطير
فطير فاعل دهد ضمير خدا ومفعوله قوتش والضمير فيه مفعول
الى ب راجع الى مرد فقير ولفظ نايه مضاف الى فطير وهو بالتركى
مايه سيرا ملك والا صافه بيانية فالتقدير كرده قوتش نايه
فطير ومعنى البيت بالتركى فقير كسه خدا نايه شاكو اورا كراهه

تبارك وتعالى حضري قوت لبني مائة سن بخنة اول سن غلک و برده
خم مشو پیش تو اگر هم طاق اغنیا به انه قد ختم مع طاق
 خم بفتح الحاء المعجمة بمعنى لا تخافوا مشو نه هر حاضر من تشنه و لفظ
 پیش بالياء العجمي مضاف الى تو انکي وهو بمعنى الفتي و طاق بالترکی مضمر
 او ما يقال بالترکی کمر کذا فیر یعنی لا کن متحمنا عند اغنیا کالطاف
تا تو دی یار یا اهر نفاق اولیه تا سکا یار اهر نفاق تا هسنا لعلیه
 نه کردی مضارع صنفی مخاطب یعنی لئلا یكون خلیلا مع اهر النفاق
مردم را نام و سنک از خلق منیت مرد ره تنک و نام بوق
 خلقه مرد مضاف الى مرد و لفظ سنک بمعنی العار یعنی لیس لیس
 قید الاشتراک و العار من الخلق **نفر تنی از جامهای دلق نیت**
 نفری بوق جامهای مضاف الى دلق یعنی لیس له نفره من الانوار
 الخلقه و المرفقه لانه لا یخالق من لوم لائم و ذم زائم **هر که از تو**
نکوئی بود هر یک مقصودی نیکو نام اوله ذوق اکثرها را
 بالاسم الحسن **خاص شمارش که او عای بود** خاص صایم فی
 که او عام اوله شمار نه هر حاضر من شمردنه و الضمیر جمع الی هر که و کذا
 لفظا و راجع الیه یعنی لا نقده من الخواص لانه یكون من العوام **کریا**
دل فارغ از زینت بود دل که زینت اوله فارغ از یعنی لوکان

الضمیر
 جامهای دلق
 المتصل فی نفس
 راجع الی مرد

مضاف الی تو نامی و الباء
 صریحه یعنی کل من کانه له
 ذوق

قلبك

قلبك فارغاً عن الزینة و كان مستغفلاً بالعبادة **کی هوای مرکب و زینت**
بود چن اوله میل مرکب و اگر هوای مضاف الی مرکب و زین علی سبیل البدل
 فلفظ زین بکسر الزاء المعجمة بمعنی السج و التاء فی الخطاب یعنی کیف
 یكون لك هوای المركب و السج روی **دل چون از هوایر نافتی چون**
 هوادن قلب یوزین دونه من روی مضاف الی دل و نافتی ماضی مظهر
 من نافتن بمعنی التحویل یقی اذا تحولت وجه القلب عن الهوی **بعد از**
میدان که حق را یافتی بعده لحق بولوب ذوق سورم من میدان
 امر حاضر من دانستن و یا یافتن ماضی مخاطب من یافتن بمعنی الوجدان
 یعنی ما علم بعده انک وجدت الحق و وصلت الیه ففهم منه انه لا یمکن
 الوصول الیه تعالی بالهوی **هر که او در حوس دنیا دار شد** که او در حوس
 دنیا دار اوله حوس مضاف الی دنیا دار و هو وصف ترکیبی یعنی کل من کان
 فی حوس اخذیه الدنیا و الطمع فیها بی کان از وی خدا بیزار شد بی کان انکه
 خدا بیزار اوله یعنی کان الله تعالی بلا شک و لا ریب مشکرها عنه و مضیایا علیه
بجز شرم مرغ شینا من این نفس را نفس من دوه قوشی بل ای شها
 شتر مرغ بمعنی النفاقة بالترک دوه قوشی و الباء فی زینة و شینا من
 امر حاضر من شناختن بمعنی الفهم یعنی افهم واحسب انت هذه النفس
 کالنفاقة نه **کشد یار و نه بر دیر هو انه جکر بول و نه او بر هو نه نفخ**

النون ادات التقى وكشد بفتح الكاف العزى مضارع من كشدته ويرد
 بالباء العجى والرو المستددة مضارع من يريدته بمعنى الطير ان يبعث لا يجر
 ولا يحل المحل ولا يطير على الهواء **كربس كوشن بكوبيد** ثم كريدسك
 اوج اول سكا دير اشترا م بير بضم الباء العزى وفتح الباء العجى امر حاضر
 من يريدك وكوبيد اصله كويده استن ثم حذفت الهمزة وواحد اليائين امها
 الباء الاصل والآخر باء الخطاب فكان كويش فالضمير يرجع الى النفس
 ويكوبد مضارع من كفن وتلفظ التثنية كويش بمعنى الامر والميم للنفس
 المتكلم وحده يعني لو قلت اى النقام طر تقول هي انا ابل والابز كيف يطير
ورزش بارش بكوبيد طائر ثم كوياسن يوكد اكا دير طائر ثم واراض
 واكر ولفظ نهى بكسر النون والهاء مضارع مخاطب من نهاده ولفظ
 بمعنى المحل والضمير الى النفس يعني ولو وضعت عليها المحل تقول
 انا طائر وهو كيف يحل محل فالحاصل ان النفس تنفل في العباد
 والاعمال الصالحات فطوبى لمن غلب عليها وجعلها مطيعة **جوز**
درخت زهر رنگش دلکش است رنگى زهر غا جى وشر دلکش
 در لفظ نفس مقدرفى نظم الكلام والتقدير نفس جوز درخت
 ولفظ درخت بمعنى الشجر وهو مضاف الى زهر ورنك بمعنى اللون
 والضمير فيه راجع الى درخت ودلکش وصف تركيبي يعنى ان النفس

كشهر الشم القاتر

كشهر اسم القاتر الذى لونه جاز القلب اليه **ليك طمش تلخ وبوشن**
ناخوش است طمش اجمى قوقوسى ناخوش درر الغير فى طمش ولا بوشن
 يرجع الى درخت وتلخ بفتحه بمعنى المر بضم الميم وبوى بضمه الرائحة مطلقا
 وقوله ناخوش بفتح الخاء للقافية يعنى ولكن لمعمر وريح قبيح فكذلك
 النفس وهواها جارة القلب اليها لانها تامر بالبشرى والذات وكن
 طعم ثم اترها قرويحها قبيح لان ثمراتها هي العذاب والعقاب في يوم الحشر
 والحشا **كربطاعت خوانيش سستى** كند ضاعت ايت دير سكه
 اكا سستك ايدر الضمير فى خوانيش راجع الى النفس المقدر فى البيت
 التالى وخوان مضارع مخاطب من خواندته ولفظ سست بمعنى الشرا
 والتكاسل والباء فيه مصدرية وهو مفعول كند وقاع ضمير النفس
 المذكورة يعنى تواتر تدعوها الى النفس الى الطاقة والعبادة تظهر
 الضعف والسهولة **ليك اندر معصيت جستى كند** كيك عصيان
 اتمدخ جستك ايدر جست بفتحه بمعنى القوى والباء فيه مصدرية يعنى
 ولكن تظهر هي القوة والصلاته فى المعصية والفساد فلا يمكن المجاهدة بها
 والقلية عليها الا بخافة لها كما قال المصنف **نفس را نيز به كه ورنزد ناز**
كنى نفسه اول يكدر نيز ايدرس ان نشاره الى ما بعده من قوله در نيز
 كنى ولفظ به بمعنى الحسن يعنى الحسن بالنفس ان تجعلها فى السجود

هر چه فرمايد خلاف آن كنى نه بيور سه خلاف كنده سن فرمايد مضاعف
من فرموده و خلاف مضاعف الى ان و هو اشاره الى المقعور فرمايد و
هر چه و قل على ضمير النفس يعنى و كل شئ تا امر النفس ان تجعل
و تفعل خلاف بيت و خلاف النفس و الشيطان **نسبت در**
بجز جوع و عطش بوق علاجى اجاعوك غير راي همام الضور
في درمانش رجوع الى النفس و الباء في بجز زائد يعنى ليس علاج النفس
و اصلاحها غير الجوع و العطش **تاك ساري راي از طاعتش**
تا قل اسن ان طاعت ايجرم راي تا هنا الغرض لفظ ساري مضاعف مظهر
من سياحتن يعنى اجعل النفس مع الجوع و العطش لتفعلها مضاعفة في
العبادات و الطاعات **چون شتر در ره دراي و بار كش دوه و شتر**
كبر لويه و هم بارك لفظ دراي امر حاضر من دريدن كذا في الحكي و هو
يعنى الدخول يعنى ادخل طريق الحق و تحمل حمل الطاعة كالحمل بارك
بر درجبار كش طاعتك يوكن درجبارك بار مضاعف في الطاعة
و كذا در مضاعف الى الطاعة و كذا در مضاعف الى الجبار يعنى جبر و اذهب
حمل الطاعة و القبلات على باب الجبار القهار **بار اين در رايان بايد**
كشيد بوقيتونك يوكني جعل بجانه بار مضاعف الى اين در و هو اشاره
الى قوله درجبار و الباء في بجانه للاستعانة و كشيد مصدر مضم

يعنى يلزم ان يحمل حمل هذا الباب بالروح و **نه همچو سگ زبانه بايد كشيد**
يو قسم سگ كبري ايجرم و بك زبانه سگ يعنى الكلب اعلم ان في هذا
المضاعف مقدر فالتقدير و نه همچو سگ سگ شدين مقرر است پس
زبانه كشيدن ي بايد و تحمل بار طاعت كودن ي بايد قلعتي و لا اى و نه
لم تحمل حمل الطاعة يتقرر ان يكون كالتعب و الا لزم عليه ان يجرى و عليه
النساء و يصير تحت حمل الطاعة حتى يكون كالتعب **هر كه او كودن كند**
زيب بارها جايد ايله هر كه كه حكيم بار بر كودن با كفاي العجز يعنى العنق
و بارها جمع بار يعنى كل من اعرض عن هذه الامار يا شتر نقرين **برو**
انبارها كه لغتند اولور انبار لر نقرين يعنى اللقنة و انبارها جمع انبار
و المعنى بالتركي نقرين و لغت دة انك اوزر نيه انبار لر اولور **كود و بار**
امانت را قبول المليك بار امانتي قبول **انهمزة المكسورة** في كود و لفظا
و بار مضاعف الى امانت يعنى جعلت الامانة قبول في الازل **از كشيدن**
پس نبايد نهند ملور پس همچو حكيم كند و لو سق ملور شد مصدر
مضم يعنى فلا يلزم ان تكون ملولا من تحملها قال انه تعالى انا عرضنا
الامانة على السموات و الارض و الجبار فابين ان يحملها و افقن منها
و حملها الامسان انه كان ظلوما جبرولا **بيت** آسمان بار امانت
نقوانست كشيد قرعة كار نيام من ديوانه **در روز اول خور**

فضولی کرده روز اول خود فضولی الی ذکر روز مضای الی اوله
 والیا و فی فضولی المصدریه یعنی جعلت الفضولیه فی الیوم الاول
 ای فی عالم الارواح فخلت الامانه وظلمت نفسك **وان فضولی از**
جهولی کرده پس حقیقتة جهولتی الی ذکر الفضول الاصل
 فی فتح الفاء وهو من اوزان المبالغة وکذا یجوز والیا و مصدریه
 یعنی جعلت ذلك الفضولیه من الجهالة لانه قال انه قل ان کان ظنوا
 جهولا **جست که ای سر غافل باشی** ای پس سر غافل
 اول غافل جسته بضم الجیم والیا والعربیین بمعنی آخره والسعی والیا
 فی الموحدة والفاء فی غافل مفتوحة للقافية یعنی اجعل سعیا فی العبادة
 والطاعة وسهذیب العقاید ولا تکن غافلا عن الاخرة **جوهی بد کفنی**
 بتنه تنیل باش چون بلدی بدی کنی تنیل اول غافل کفنی ماضی مخاطب الیا
 فی بین المصاحبة یعنی اذ اقلت فی عالم الارواح فلا کن فی الدنیا **هلا**
 بالحجم فی العبادات والاعمال الصالحات فیه تلمیح الی قوه تعالی الست
 بترک قالوا لی هر که از رطاعتش **که ای بود** که طاعت امتد
 اول یعنی کل من کان فی عبادته وطاعته **که ای حاصلش که ای**
 وخذ لان بود حاصلی که اخلق وخذ لان اوله الیا و فی کماهی مصدریه
 یعنی لیکون حاصله ضلالة وخذ لاننا وضرنا فی الاخرة **حکایت**

طلب

طلب رجز عن عالم نضحا قال من ضیع أيام حوائته ذم وقت الحصاد
بیت هر که مذروع خود بخورد خویر وقت غمشن خوشه باید
چسوی بر خوفست و در دانه در کین راه بر خوف در حوائی در
 کین و در دانه جمع در دو وهو بمعنی السارق وکین بالترکی بوضع یعنی
 ان الطريق محلو من الخوف وقطاع الطريق فی الشر والمراد منه النفس
 والشیطان **رهبری بر غافل یزین** مرشد الیت قلمی یزین یزین
 رهبری وصف ترکیبی من یزین والیا و فی الموحدة والمراد منه هو
 الکامل منه ولفظ یرفع بالیا و امر من یزین و لفظ تاهرها العلة و تاه
 مضارع مخاطب منفی من مانده یعنی اذ صیب واتخذ مرشدا کاملا لئلا
 تبقی علی الارض فی الطريق منزلت دورست یارت **س کراخ** منزلك
 ای قدر ربوک کراخ التاء فی منزلت الخطاب وکذا فی یارت وکراخ
 بکسر الکا فاعی بمعنی الثقیل و یسر بالیا والعربی بمعنی الكثير یعنی
 ان منزلك بعید و حمله ثقیل **کوششی کن و ایمان از دیکران**
 کوششی بیت قائم کیر از دیکران کوششی هم مصدر بمعنی الجهد والسعی
 والیا و فی الموحدة او مصدریه و لفظ و بالترکی و لفظا ممانه نهی
 حاضر من مانده و دیکران جمع دیکر یعنی اجعل سعیا فی العبادات والطاق
 ولا تنوی اخلف بعید من الاخرین هر که در **از کراخ** باز نه بود

راه

رهبری

هر كك يولده يوكي اغراوله كرا نه بكسر الكاف ماضى لقا و بار نه جمع بار
 مجازا يعنى كل من كان من الذين لعالمهم ثقيلة المراد من الاحمار الثقيلة
 الذنوب والعصيان و اول الدنيا كما ينشعر هذا قول المصحيب بارت
 جيفة دنياى دونه هو مشر اوده **خون بار نه بود** ديد سنده كلى
 قان ياغراوله الضير فى مشر مصروف الى ديره راجع الى هكره والتقدير
 هدم از ديره اش خونه اه و لفظ خون يعنى الدم و لفظ بار نه من
 او نه المبالغة من بارا تيدنه يعنى لا مطر بالتركي يا غدر مقول من
 باريدنه بالتركي يا غرق يعنى كل نفس مطر الدم عينه فى الاخرة فى
 العذاب والعقاب **لا نه دارى سبك كن بار خوئيش** شد
 طو ترس بنى ايله بارى لانه بالتركي شد وهو كناية عن غاية الضعف
 والهمزة فيه للوحدة و سبك بفتح السين المرحلة و ضم الباء و سكن الكاف
 العربى يعنى الحقيقة و بارت مضاف الى خوئيش يعنى انك تاخذ بها
 ضعيفا كالمرقى فاجعل حلك خفيفا **ورنه دره سخت بنى كار خوئيش**
 بوقه كوردك سخت جميع كارى يعنى والاى وانه وان لم تخف حلك
 ترى فى جميع افعالك واحوالك صعوبة و شدة فى طريق الاخرة **جست**
بارت جيفة دنياى دونه نه بوكك كور جيفة دنياى دونه جست
 لفظ مركب من چه و است خفف الهمزة ثم قلبت بالياء مكان حيث

معناه بالتركي نه در و جيفة بكسر الهمزة مضاف الى الدنيا وهو ايضا مضاف
 الى دونه يعنى ماحلك فهو جيفة الدنيا الدني كرا **نه كشتنه حور و زبون**
 كه انك ازنده اولمش سر زبون لفظ انه اشارة الى جيفة دنيا يعنى كنت
 فى اذنك الجيفة حقيرا و ضعيفا فلا تكن فى طلب الدنيا فانها
 و طالها كلاب **وقت طاعت تيزر و چون باد بكنش** وقت طاعت
 تيزر و چون باد اول وقت مضاف الى طاعت و تيزر بكسر التاء و كونه
 اليا و الزاء المعجمة و لفظ و بفتح الراء امر من رقتن و محتمل ان يكون
 تيزر و صفا تر كيا فى يكون مفعولا لقوله باش و المعنى بالتركي طاعت
 و قى يلى كى اول تيزر و رى يعنى رعى و كوشش اليه يا خود طاعت و قى
 يلى كى تيزر و رى اول **از هم كار جهان ازاد باش** و ارجهان كازنده كن
 ازاد اول كار مضاف الى جهان و ازاد بالديعنى و كن فارغا من جميع الا
 فعال المتعلقة **بالدين**

در مباحصان دقمة

چار چندي ديكر نيكوس **سخت** جار نه دغى اى نيكو كرتست
 قوله جار جيز مضاف الى ديكر و لفظ سرشت بكسر الشين و الباء ا
 المرحلتين و سكنون الشين المعجمة و التاء بمعنى الخلق و الطبيعة يعنى
 اربعة اشياء اخرى حسن الخلق و الطبيعة **سخت از جمله خلقت**

نیک زشت جمله مخلوق اندر اول درست اولدی زشت لفظاً هست مراد
 الی لفظ زشت بکسر الزاد المعجمة وهو بمعنى القبح ولفظ نیک وکذا نیکو
 بمعنى الحسن واما هنا بمعنى الزيادة وهو مع لفظ زشت خير للبند
 المقدر وهو ان حاجت تقدیر الكلام ان جار حین نیک زشت است
 از جمله خلایق یعنی فیه از اربعه زیاده فیجاء من جمیع الخلاق وهي
 الخیر والحب وعدم کظم القیظ والبخار **زانچه اول حدیثی بوده**
 بیری اول چارون حد که کین در لفظ کین بکسر الکاف العری بمعنی البغض
 والعداوة والباؤ فیہ نسبتة وهو عطف بیان المشارة الی انحد
 لیس بمعناه بل بمعنی البعض والعداوة فیہذا اندفع التکسر ولفظ
 یور بمعنی است كما كان فی المصراع الذی یعنی اول من هذه الاشياء الاربعة
 للحس المشوبة الی البعض والعداوة **زانچه کوشی عجب خود بینی**
بود کجند که اندر عجب که خود بین در زانچه اشارت الی احد وکذا
 شتی ماضی مخاطب من کوشش وضمه بین وصف ترکیبی وایاد
 مصدریة وهو ایضا عطف تفسیر للعجب یعنی مرت عذای عن محمد
 فالناتی العجب زوایة النفس علیه السلام ولم تذنبوا الخنث علیکم
 ما هو اکبر من ذلك العجب المحیی **هم را بیک فردا خورد** **لست**
 بری دمی کند و شتی منی عک فردا بشتین بالترکی استماع یعنی الاذکی

الحمد لله

الثالث عدم کتم الغضب فانه الغضب من الشیطان وعلاجیه التوضی
 قوله واما الغضب من الشیطان فانه الشیطان خلق من النار واما بطنی
 النار بالماء البارد فان غضب احدکم فلیتوضأ **حصلت جارم خبیلی**
کودشت حصلت جارم خبیل لک ایلمک حصلت مضایف الی جارم
 وهو بمعنی الرابع والیاد فی خبیلی مصدریة یعنی حصلت الاربعة جعلت الخبیلی
 قوله واما کسشی قریب من انتم تعالی قریب من الناس قریب من الجنة بعد من النار
 جاهی سخی احب الی الله تعالی وعابر خبیلی **پسر کم کرد این خضار بود**
 خضار از طولانی واریدم ال کم بفتح الکاف العری بمعنی النقص والقلیل
 وقد یكون ینکنی به عن التزک كما فاض فیہ ولفظ کرد بفتح الکاف المعجمی
 امر حاضر من کورید ولفظ کرد بکسر الکاف المعجمی بمعنی الطرف والحول
 وهو مضایف الی ابن خضار یعنی ایها الولد لا تم حول ذلك الخضار
 ان رای انکه **زشت این فعل** انکیموه که قیس در بوفعال بری مضایف
 الی انکه والفعال جمع کالرجال یعنی لان هذه الافعال قبیحة **غل وغلش**
بکذا رجون زرباک شوعل وعتنی قوده جونه زرباک اول الفعل
 والفتش هما عدم التخص وکذا ر امر من کذا شتی وکذا شو امر من کذا
 یعنی دغ الفل والفتش وکن خالصا کالذهب **سئل انکه خاک**
کردی خاک شو خاک اولما زدنی ایرو خاک اول بدینش بالباء المعجمی

کرد

کردی مضارع مخاطب من که دیدن یعنی کن ترا با بال تواضع قبل
 ان تكون ترا **بیت** ای برادر جو عاقبت خاکست خاک شو
 بلیش از آنکه خاک شوی **حوص** بگذر و قناعت **پیشته کن**
 حوص ترک ایله قناعت **پیشته** ایت یعنی دع الحوص واجعل القناعت
 صفة لك قوله وم اللهم اجعل قوت ال محمد كفافا **اخر از مردن یکی**
از پیشته کن اخی اولمکدر **بر اندیشه** ایت یعنی اجعل فکر او ثاملا
 مرة في الموت يا حبيب يا شاد **دائم غنبن** تا توانی **دوی اعدار**
امیر اعلم انی وجدت هذا البيت في كل نسخ تنقبت فيها
 ولكنه تكرار لسبقه في بيان الاخلاق الحميدة

در بیان صفة مدیری میگوید

جارجی این نشان **مدیری** کلدورت منته نشانی مدیرک
 نشانی مضاف الی مدیری والیاء مصدریه یعنی جا و اربعة اشیا و علامه
 عدم الطاعه والشقاق وهی المشورة بالایله واعطاء الامار الجاهل
 وعدم قبوله نصیحة الاصدقاء وعدم النظر الی دنیا بنظر العینة **یادگیر**
ش کرد و دش خاطر طوت انی کرد و دش **ایسم** خاطرک الضمیر
 فی کبرش راجع الی قوله جارجی ولفظ دش و دش خاطر مرکب بمعنی
 القلب والیاء الخطاب یعنی لو انت منور القلب خذها وتذكرها

فی خاطرک

فی خاطرک مدیری **باشد** **یاد** **مشورت** مشورت الیه اولدی
 مدیری الیاد فی یایله المصاحبة یعنی المشورة بالایله والاحق بکون
 مدیریه **س** **بجاهل** **دادن** **سیم** **وزرت** جاهل ویریک دخی سیم
 وزری الهام فی بجاهلی یعنی نم اعطاء مالک بجاهل **هر که بند و تاج**
نکند قبول کم که بند دوستی امر قبول **بند** مضاف الی دوستانه فاللصاحف
 والمضاف الیه مفعول اول لقوله نکند والقبول مفعوله الثاني
 وفاعله ضمیر هر که یعنی کلمن لم يجعل نصیحة الاصدقاء قبولاً **در حقیقت**
مدیرست **ان** **ابو الفضول** فی الحقیقة مدیر اولدی اولی الفضول
 بو الفضول اصله ابو الفضول والمراد ههنا المزية عن الخس
 فی القبیح یعنی مدیر فی الحقیقة هو ذلك ابو الفضول **هر که از**
دنیا نگیرد **عبرتی** کم که طومادی جهانند **عبرتی** الیاء فی عبرتی
 للوصة یعنی کلمن لم یأخذ من الدنيا عبرة **هست** **از ان** **مدیر** **است**
تفرقی اولدی اول کس در جهانک تفرقی لفظ هست مفعول
 الی تفرقی فی قوله جهان تراخذق مضاف فالنقدیر خلقهم بانرا یعنی
 یجمع الخلق تفرق عن ذلك المدير لانه کان اعم عن المعیرات والدنیا
 وکلمه ما فیهم من الاحجار والاشجار واورقها والثمرات والنباتات والشمس
 والقمر والنجوم وخوها کلها معبرات **بیت** **برک** درختانه سیردر

النون
 کسر
 للصاحف و دادن
 للمضاف الی سیم وزرت
 والتاء للخطاب صح

عند من كان له خير من العقل والله اعلم بالصواب

در بیان دانش مکیوید

چار چیز آمد بر زکی و معتبر کدی دورت نشسته اولو و معتبر
یعنی چار در بقه اشیا و عظیم و معتبر می نماید خود لیکن در نظر
کوینور کوچک و لیکن در نظر خود بطن اتحاد العجی و سکون الرا
والدال المملکتین معنی الصغیر یعنی و لکن بری صغیر و حقیر فی النظر
وهی العدو و النار و المرض و العلم **زانکه یکی حصص و دیگر آتش**
است بری حصص و برسی آتش در بعضی واحد من ذلك الاشیا
الاربعة الخضم الخمر **بیت** هر از خصلت نیکیست اگر بود اعد
در آن نظر نکنند او یکی بدر بیند و الاخر منها النار **باز بیجاوی**
که در دل ناخوش است بری بیجاوی که دل ناخوش در در بیجاوی
معنی المرض و الیافیه مصدریه و الخاضع فی ناخوش مضوجه
للقافية یعنی الثالث المرضیه التي القلب منها مغل و مشوش
فالآخری ان یعالج المرض القلیل فی اول الامر لئلا یكون و لا یحاول
یسری الی سائر البدن **چارمین دانش که را بدتر را یعنی علم**
بر زستی چارم و چارمین معنی الرابع و دانش هم مصدر من دلتن
اراید مضارع من راستن یعنی الرابع العلم الحزین لانه العلم

زینت صاحب و ان قل و وقع للدرجات و العلم خیر من کثیر العبادات
و قوه و هم من جاء احیاء و هو لطلب العلم لقی الله و لم یکن بینہ و بین الشیخ
الدرجۃ النبوة **قطعه** وجود مردم و انما انزال در خلاست که هر کجا
که رود قد و قیمنش دانند بر زکی زاده نادان بنهر و اما ند که در دیار
غریب شد هیچ نیست **بیت** **هم** تاخر دنماید نرا تا کور نی
کوچک و بزرگ و بی تا همتا للتحذیر یعنی هذه الاشیا و کلها لا تری
صغیر و حقیر لک فلما فرغ من تعدادها شرع فی غولها فقال
رحمة الله تعالی **هم** که در **حشمت** عدد و **باز** **حقیر** که خصصی کونه ده
اول حقیر یعنی کل من کان فی عینہ عدد و حقیر **از بلای او کند رو**
نفس او بلا سندن **انک** ایله تفسیر بلای مضاف الی او و هو ارجع الی الله
و الیاد فی روزی للوحدة یعنی یجعل یوما من کیده و بلایه تفسیر و شیا
درة آتش جو شد افروخته از جوق آتش اوله افروخته اله فرقه فی ذر
للوحة و اضافتها الی آتش من قبل جبین لما افروخته لم مقعول
من افروختین معنی التلویب و الاستتقال یعنی اذا کان النار القلیل
کالذرة مثلها باینی **از وی عالمی را سوخته** عالمی اندک کورین سوخته
لفظ او راجع الی ذرة آتش و الیاء فی عالمی للقطعة و سوخته
هم مقعول من سوختن یعنی تری جمیع العالم محروقا من ذلك النار

النار القليل وهو ظاهر **علم** **اگر اندك بود خوارش مدار علم** اگر
از ايسه ده خوار مدار اندك بفتح تين بمعنى القليل والضيق
خوارش راجع الى العلم يعني ولو كان العلم قليلا فلا تأخذه ولا تقدره
حقير **از انكه دارد علم قدری شمار** زیر طوئرسه علم قدری
شمار قوله علم فاعل دارد ومفعوله قدری شمار یعنی لانه ياخذ
العلم قدر الا يحصل لما سبق من الاحاديث الشريفة **ريخ اندك**
زلكين غم خوار از حق ريخ ليجوز ايت غم خوار لوق ريخ مضاف الى اندك
غم خوار وصف تركبتي والباء فيه مصدرية وكذا قوله الاتي وهو يمارك
يعني اجعل للمرض القليل املية الغم ومعالجته **ورته بدي عجز در**
بیماری بوقسه كوردك عجز ايد بیمارلق يعني وآلاي ان لم تعالج
تري عجز اتی المر بضميه **در سرراكي عجز بد كس علاج** درد يکنه
استمره كور علاج درد مضاف الى سر و عجز بد مضارع منقوفا
كسر ومفقود علاج يعني من لم يطلب علاج المرض الراس والصدر
خوف انه باشد که بر کرد مزاج خوف اولور که بد اوله اندك مزاج
قوله خوف مبتدأ وخبره انه باشد وهو اشارة المفهوم عما بعده
يعني الحق في مبتدأ وخبره ان يمشي والخوف هو الذي يكون مزاج
قبيحا فالخبر ان يعالج **باش از قول مخالف بر حذر** و دشمنك

قولند

قولند اولقل بر حذر قول مضاف الى المخالف يعني كن عن قول
المخالف وهو العدو عن الحذر **باش از انكه كرايد رای ای پسر** ايفد
طایر مدخ ای پسر پیش بالباء العجي ولفظ در زائر و لفظ ای مضارع
مخاطب من مدخ يعني كن من قول المخالف له قبل ان تأتي عن القدم اي
قبل ان يزول قدمك فان الحذر بعده لا يفيد **اشترانك توانه كشتن**
باب از حق ناری سیوند ركل باب **اشتر** مضاف الى اندك وكشتن
بضم الكاف العزى بمعنى الاطفاء والياء في باب سببه يعني يمكن اطفاء النار
القليل بالياء **وا انك آت ساعت که یابد الله باب** وای اول ساعتك بول
الله باب يعني في ذلك الساعة التي وجد الله بابا والله اعلم بالصواب

در بیان فر خورد نهم

ای **پسر که کور که در د چار چیز ای پسر** هر کم طوئرسه چار چیز
يعني من اخذ اربعة اشياء وهي الحج والحمل والغضب والكبر والتكامل
چار دیگر هم شود موجود نیز چار هم اولور موجود نیز لفظا نیز
حرف عطف معناه بالترکی دخی کذا فی الحاکمی یعنی اربعة اشياء اخر
يكون موجودا ايضا حاصل من الاربعة الاول وهي الفضاضة والندانة
والعداوة والحقارة **عاقبت رسوای ايراز بجای** عاقبت رسوای
اولور در الحاج الياء الثانية في رسوای مصدرية وحاجها التحقيف

للوزن من اوزان البالغة ومضافة محذوف اي از مرد كجاج يعني يحصل
 الفضاضة عن الرجل كجاج في اخر الامر **خشم** انكسار في عظام في علاج
 خشم خور انما ينماثل في علاج اليد في نسيماي مصدريه يعني لا خشم
 الندامة علاج ونفع بالعضب يكاد يفسد الايمان كما قال النبي دم
 العضب يفسد الايمان كما يفسد الخل العسل فالأخرى كشم الفيل
 لما سبق من الدلة النقليه لا يقال ان العضب قد سبق في بحث
 الخصال الديمية في فائدة ايراده ههنا بل هو تكرار لاننا نقول ان ايراده
 هناك لمجرد كونه من الخصال الديمية وانما ايراده ههنا ايذانا بانه يورث
 الندامة وهي غير مفيدة **لي كان** ان كبر خيره **دوشمن** شبيه سن
 قاله كبر دوشمن خيره مضارع من خاستن بمعنى القيام والباد
 في دشمن مصدريه يعني يقوم العدو والبعض من الكبر لا يورث
 ولا شيرته والكبر حرام قوله قال الله تعالى الكبرياء **مورد** آتي والغفلة
 ازاري في نار عني في واحد من مائة فنة الى النار لا باي وقوله وهم
 لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر حديث **حاصل**
اير خوري ان كاهل تني حاصل اولور خور لوق از كاهل تني الياء
 في خوري وكذا في كاهل تني مصدريه يعني بالترك كاهل تني كدر
 حقا وتود نائيت كلور **جوي** در بيان بيد اشود جوتك

اوتاده كجوج بيد اوله الياء في كجوي للوحدة وهو ايضا من اوتاده
 البالغة ولفظ صياح بمعنى الوسط يعني اذا كان طاهر في البين كجوج
 واحد **بند** ان شومي **ان** **سواشود** شومافند خلقك
 سوا اوله الياء في شومي مصدريه والهمزة المسوطة للاضافة
 الى لفظ اخر وهو اشارت الى كجوي يعني يكونه من شوميته قضيا
خشم در اجزاي **ان** **خشم** يعني جوتك سوره جاهل او لا
 خشم مضاف الى خود فالحق اليه مقبول مقدم لقوله راز هو
 مضارع من اندخ بمعنى السوق وقاطع جاهل والياء فيه للوحدة يعني
 اذا ساق الجاهل غصبيه وقيل مقتضاه **خشم** **ان** **شوما** **ان** **شوما**
 ان شوما نوقدر حاصل اولان الضمير المتصل في بشيما شوما
 الى الجاهل والياء في حاصل للوحدة يعني لا يكون حاصله غير لندامة هو
كود **ان** **كبر** **بالا** **كود** **شوم** كم كبر اليه يوجده كود في كرد ماضى فاعلم
 ضمير هر كه ومفعوله بالا وهو بمعنى العالي والضمير في كود شوم
 مرجع الى هر كه يعني كل من جعل عنقه رفيعا من الكبر **دوشمن** **كود**
ان **دوشمن** **دوشمن** **دوشمن** **دوشمن** **دوشمن** **دوشمن** **دوشمن**
 دند بالكا في العجم جميع المضارع من كود يورث والضمير في دوشمن
 مرجع الى هر كه يعني يكون جميع الخلق عدوه في اخر الامر **كاهل** **را**

57

سازد **نیشته** کم که کاهل لک **پیر** **نیشته** الیاد فی کاهلی معدنیة
 والهرقة فی نیشته للوحدة وهو مفعول سازد و فاعله ضمیر هو که
 یعنی کس جعل کاهلیة صنعت **پیر از خوار** **پیش** **نیشته** خور
 اولوب اور رایغه نیشته الیاد فی بیانش للالتصاق والضمیر راجع
 الی هر که و لفظ نیشته یعنی الهدوم بالترک کسر والهرقة للوحدة یعنی
 یجئ من الخفارة والدانة بقدیم قد و ما خشم خود را که فروخور
دکی چونکه کند و خشمی بیدر کس خور را می منی من خوردن
 یعنی من لم یکن یا کل غضبه ولم یلکظمه **عاقبت** **بندیشمانی** **بی**
عاقبت کور شمانی لیس الیاد فی بسی یاو العظم الیاد فی بسی
 یعنی بری ندانه کثیرة عاقبة الامر هر که او افتاده **تن برورست**
 کم که او دیناده **تن برور** اولور افتاده هم مفعول والهرقة الکسوة
 للاصنافه الی **تن برور** وهو وصف ترکیبی بمعنی مری **للعفم**
 کل من کان فی تربیته الجسم ولم یکن فی قیول اعمال **نیت** **ان**
کمز از کاد و خوست ادم اولمز بلکه کاو و خور اولور کمتر بفتح الکاف
 العزنی بمعنی الانقض و لفظ کاو بالکاف الفارسی بمعنی البقر و لفظ
 خور بفتح الخاء المعجمة بمعنی الحار یعنی لیس هو انشابل هو انقض من البقر
 و الحار

در بیان تا جنس میگوید

چار جنس **ای جواجه** کم دارد بقای **جواجه** دورت نسته از طورت
جواجه ناج الطیر کتاب الدیک و الحمد همد مثل این هذایقصد
 و ن تقضیا و بطلقوه هذایقصد علی الاغرة کذا فی الکافی و الالف
 هذایقصد و کم بفتح الکاف العربی یعنی ایها العوزان اربعة **نیشته**
 قلیل البقاء و هو جور السلطان و همد الخلاق و تحية النساء و تحية
 الفساد **کوش** **داری** **مومن** **نیکو** **لقا** **ضوت** **بکا** **بردم** **قول** **ای**
 خوشن لقایق خرسما و استیع الی المؤمن الحسن القاد **جور**
سلطان **ایقامتی** **بور** **جور** **سلطان** **ایقامتی** **بور** **جور** **سلطان** **ایقامتی** **بور**
 الی السلطان یعنی یكون البقاء لجور السلطان اقل لان الظلم سبب
 للقول او الهلاك فاذا عزل و هلك ينقطع النظم کفایا حکایة للذکر
 فی بحث النسخ للسلطین **فار** **جی** **ایها** **سعتاب** **دوستان** **خوشت**
بود **سعتاب** **دوستان** **خوشت** **بود** **سعتاب** **دوستان** **خوشت** **بود**
 الی **دوستان** یعنی ثم عتاب الخلدان یكون احسن لانه نادیه ناش
 من المحبة **دیگران** **مهر** **که** **باشد** **از** **دانه** **دخی** **اول** **سوی** **که** **اول**
 از زنان الیاد فی مری للوحدة وهو یکسر لایم یعنی المحبة و لفظ
 زنام جمع زنه یعنی والاخر المحبة التي تكون من النساء **ای** **بقادر** **محبت**
نیشته **دانه** **ای** **بقادر** **محبت** **نیشته** **دانه** **ای** **بقادر** **محبت**

بی بقاد آن چون صحبت ناجنس فقولی بقاد آن خبر بقوله آن مهر کم
 اه و البسند او مع الخبر خبر بقوله دیگر و قوله صحبت مضاق الی ناجنس
 یعنی علم آنرا لا بقادله الی الحیة النساء لصحبة قبیح و الاصل لما فرغ من
 التعداد شرح فی الفوائد فقال **بارعیت** **جوید کند سلطان ستم**
 جوید اید سلطان رعایایه ستم قوله بارعیت مفعول ثانی لقوله کند
 و فاعله السلطان ظلمایا رعایا **مرواربا شایفادر ملک کم** اول کس
 اولور بقا ملک ایچرم کم یعنی بکون البقادله اقل و انقضی فی الملك
کو ترا از دوستانه ایر عتاب دوستانه کر سکا کله عتاب یعنی
 لوجاه لک عتاب من الخلاء بی بقایا شد **جو خطی روی اب**
 بی بقاد خط کی بر روی اب روی مضاف الی اب یعنی بکون ذلک
 العتاب منرم کا خط علی وجه الماء فکما لا یبقا لذلک الخط لاهو
 سریع الزوال لذلک عتاب الخلاء سریع الزوال **جوینا حیسانه**
نشیند آدمی چونکه ناجنس اوله او توره آدمی البقاء فی بنا حیسانه
 للمصاحبة وهو جمع و نشیند مضارع من نشین و البقاء فی الی
 للوحدة یعنی اذا فقد جریع قبیح ایجنس **کمترک بیند از ایشان**
هدمی از کور اندر ده اول کس هد می الکافی الفارسی می آفر کمترک
 للتصغیر و ایشان اشاره الی جنسانه و البقاء فی هد می مصدریة

یعنی منرم الرفیقینة اقل و انقضی لانهم کالغراب کما قال رحمه الله **زاع جوده**
فارغ زبوی کر بود بود کلدن زاع ایچو غرات ایدر زاع یعنی
 الغراب و بوی مضاف الی کر یعنی اذا کان الغراب فارغا عن راحته
 الورد مستفینا عنهما **تفر نشن از صحبت بلبل بود** صحبت بلبله
 اول نفر ت ایدر الضمیر فی تفر نشن رجوع الی زاع و صحبت مضاف
 الی بلبل یعنی بکون له تفر من صحبت بلبل لقیح جنس **صحبت ناخس**
جای کاهی بود صحبت ناجنس که او جائه کاه در جائه کاه بالکافی الغری
 وصف ترکیبی من کاستر یعنی الانفاص و البقاء فی مصدریة و کسر
 هو یاء التقطیم و لفظ بود بمعنی است یعنی صحبت اللایجنس
 منقصیة الروح **جلد زین حاراکا می بود** جلد خلق بود الدخ کا
 در یقیح لجمع خبر و علم من هذا حال المؤلف **بیت** بنا جنس
 صحبت ذکر کنیم که صحبت با ایشان عذاب الیم **جوینا ناخس**
ایر در نظر جوینک سا که کله ناجنس در نظری **پس جوین باد از وی**
در کور کس بی بقم کا ای پس روی رجوع الی ناخس و لفظ در
 زانو کلا را من کد نشن و المعنی اذا جاء اللایجنس فی نظرک
 فحاجه فر ترو را کالرجع و لا تحاور معه البتة «««««
دوبیان شکر بگوید ما

چار چیز از جارد دیگر شد تمام چار سنه اولدی دورت نیدم
 مضاف الی دیگر یعنی اربعه اشیا وهی العلم والنبیة والدين و
 النعمة تكون تامه من اربعه اشیا وخر وهی العقل والعلم والربیة و
 الشکر والشکر **چون شد عیادی** **دارای غلام** چون گشتند
 یاد خود کلای غلام شنیدی ماضی مخاطب من شنیدی یعنی اذا
 سمعته یاند کرد هاد انشور مرد از خرد کبر و کمال علم عالم عقل
 بولور کمال دانش مضاف الی مرد و کبر و مضارع من گرفتی یعنی
 یلخذ ویجد علم الرجال من العقل و **ز عمل نیت می باید جارد**
 هم علمه نیت بولور جال یعنی ومن العمل بعد النیت **لما از نیت**
از برهین کامل میشود هم دینک برهین دین کامل اولور التاد فی
 دینت الخطاب و برهین بالبراهین یعنی البرایة یعنی بكون دینک
 کامل من البرایة و التقوی قوه تعالی ان اکر فکر عند الله انما کرم و قوه
 و هم حین جارد الی البقی هم یا نبی الله اوصنی فقال علیکم بتقوا الله فانه
 جماع کل چیز نیت را **شکر شامل میشود** نعمتک ایچون شکر شامل
 اولور یعنی بكون الشکر شامل و اتفاقا نعمتک هست دانش
را کمالات از خرد علم عقل اید اولور حاصل کمال لفظ هست
 مصروف الی خرد و کالات مضاف الی دانش و التأخیر لوزن

جارد

لفظ

از خرد دست ساز

فلفظ را از اند فالتقدير کالات دانش از خرد یعنی کالات
 العلم من العقل نیت **دری عمل کس نیت** نظر و نظر فی عمل
 التاد النایتیه فی نیت و کذا فی نعمت الخطاب و تکرر مضارع من
 من تکررستن بمعنی النظر یعنی لا یظهر احد علی نیتک بلا علم قولهم اما
 لا عمل یا النیات **شکر نعمت و املی میدهد** نعمت شکر املک ویر
 کمال الیاء فی کمال التقظیم بمعنی الشکر یعطى النعمة کمالا عظیم کما قال
 الله تعالی و لئن شکرتم لازیدنکم **غافلاترا کوشمالی میدهد**
 غافلاته اول و یرمک کوشمال غافلاته جمع یعنی وهو یعطى
 للغافلین تادیبا و تنبیها **شکر ناکود از و ال نعمت** نعمت
 شکر اتمک اولور زوال **زوال مضاف الی النعمة** یعنی عدم جعل
 الشکر زوال النعمة **بهره شاکر کمال نعمت** شاکر کرم و رزق
 بولور نصیب الشاکر کمال النعمة لمواضع کرم شکر نعمت میکنی نعمت
 شود قرون کر که می کنی از کرم دور بروی **علم را ی عقل نتوان**
کار نیست بی علم ای کار اتمک کمال نیست مصدر مرخص من بستن یعنی
 لا یکن ان یفعل بالعلم بلا عقل و یحصله **بشر فی عقلان نمی باید**
نیت فی عقلان و تور حقد و بال **بیشتر بالباء الجمی** مضاف الی
 قوه فی عقلان وهو جمع و نشت مصدر مرخص من نشستن یعنی

دائم کمال بهره
 الی شکر و زوال کمال
 مضاف الی نعمت یعنی

لا يلزم بل لا يلحق العقل عند التأمل في نفسه **والتشريف**
اي ليس في عقل علم وبالدرای پس یعنی العلم بالعقل وبالعلم **مفرد**
وعقل بالست **اي** ليس علم فوشن در عقل بالدرای پس لفظ بال
 بمعنى الخناج یعنی العلم بطیر والعقل خناج فلما ان الطیر لا یطیر الخناج
 فلذا العلم لا یكون بل العقل **هر که علی دارد ونبود بر آن** که علی وارد
 اولی بر این الباء فی علی للوحدة وان اشاره الى علی یعنی کل من اخذ
 علما ولم یکن علیهم بان لا یعلم به **از طریق عقل باشد بر کلام** اول عقل
 رهند اولور بر کلام **الطریق** مضاف الى العقل ولفظ کلام بفتح
 الکاف العری والروا لهمة بمقتضى الطرف یعنی یكون هو من طریق العقل
 علی الطرف قوله تعالی انا مرون الناس بالبر وتنسون انفسکم الا انکم
 وقوله استداناس عذابا یوم القيمة عالم لم ینفعه علم **مفرد**
 بود عالم انکس که اوچ بد غی کرده که بگوید **حکایت** علم قال
 عماره الدینا باربعة اشیا و احدها عالم لم یعمل بعده وثانیها جاهل
 لا یتکلف من التعلم وثالثها غنی لا یرزق حقاته تعالی عن شانه
 ورابعها فقیر لا یمسح الغریة بالدنس

در بیان آنکه باز کرد اندیشه محالست
جارجین است آنکه بعد از رفتن جارجین کیده اولی محال

از محالست باز آوردنش **نشی** لی کنور مک لری اولور محال الضمیر
 فی رفتنش وکذا فی آوردنش مرجع الی جارجین یعنی اربعة اشیا و بعد
 وقوعها لا یکن اعمادها و هی الخدیث والهم والفناء والعرج **جور**
حدیثی رفت تا که بر زبان بر حدیث جوخه واقع اولی بر زبان
 الباء فی حدیثی للوحدة و رفت ماضی من رفتن و تا که مقصود من
 ناکاه یعنی اذا ذهب و وقع حدیث علی اللسان فحاة **یا که بنری**
جست **یرو** **از کلام** یا که بر ادق که الیدی از کلام الباء فی
 بنری للوحدة وهو یعنی السهم ولفظ جست بفتح الجیم العری
 ماضی من جستی صیغ اتمق و کلام بفتح الکاف العری یعنی القوس
 یعنی اوری سهم من القوس هذا البیت شرطان والبیات الایات
 جزا و هما باز جوخه **از حدیث گفته** را که کوی کنور مجتهد
 گفته جوخه بالامالة استفهام انکاری ارد بالمد مضارع من اورد
 فاعلم ضمیر الذات الغیر المعین الذی وقع الحدیث علی لسانه اورد **مفرد**
 وفعوله حدیث وهو مضاف الی گفته وهو اسم مفعول من گفتن
 ولفظ ان الذی هو من اسماء الاشارة مقدر فی نظم الکلام فا
 التقدير باز جوخه اردان حدیثه یعنی کیف یوتی و یعید هذا الرجل
 الحدیث المقول **کرکر** **ماز قضا** **رفته** را که کوندر من

و اینست که در این کتاب
 در بیان این که هر کس
 در این کتاب بخواند
 و در این کتاب بخواند
 و در این کتاب بخواند

قضای و هو مضاف الی مرتبه و هذا المصراع حال من المصراع السابق
 یعنی و الحال انه لا یعید احد القضاء الواقع فهذا هو الثالث
 من الاشياء الاربعه **بارکی کرد جوینر از اخنی** کبری قاجان دونه
 جوینر آنکه از اخنی ماضی مخاطب من از اخنی یعنی الی یعنی کیف
 یرجع اذاری السهم **مخفی بن عمری که ضایع ساختی** بونجلیان در عمر
 ضایع اوله الیا و فی عمری الوحده و ساختی ماضی مخاطب من ساختی
 مفعول الاول عمری و مفعول الثاني ضایع یعنی فکذا لک العمر الذی جعلته
 ضایعاً فیما لا ینبغی ای هذا ایضاً محال الرجوع وهو الرابع منها المؤلفه
بیت بکذا شئت عمری عزیزم بهوی و بهوس بنودر خور بودان
 رحم کن ای فلان در س **هر که بی اندیش گفتار شری بودی** تا مل گم بر
 گفتار اولور یعنی کل من کان کلامه بلا فکر و لا تأمل **سندامتهای سبای**
دش بود پس بشما نلق اکا بسیار اولور زندامتهای جمع ندامت
 و الیا الکسوفه للاصافه الی بسیار شن و الضمیر فیه و فی گفتار ش
 راجع الی هر که یعنی یکنه ندامت کثیره **بیت** تا مل گمانه در خطاه
 و صواب باز از خوابه حاضر جواب تا تلفتی می توانی گفتنش
 بر سوزی که دیکم ممکن دیکم تا هنا عینا ما دام و تلفتی ماضی
 مخاطب مفعوله مقدر فالتقدير تا گفتار مرا که تلفتی او و الضمیر

فی گفتنش و کذا فی بنه گفتنش راجع الی ذلك المقدر یعنی ما دام الکلام
 الذی لم یشکلم تقدیرانه تکلمه **جونه بکفتی کی توانی بنه گفتنش**
 جونه دیدک ممکن دکل سترایمک بنه گفتن یعنی التونه و الیه ما مصدر
 یعنی التان و اما هنما التونه ساکنه للوزن یعنی وذا تکلمته فکیف
 ممکن ستره و کمانه **حکایت** روی ان طائفه من حکماء و کاتبین یکتلمون
 فی فضائل احکیم برزخیه و یجدوا عیالاً الا ذلك و هو ان بطی فی
 الکلام یلزم المستعین انتظاراً کثیراً حتی یقر کلامه فستمع حکیم
 فقال التفکر و التأمل عند المتکلم فی ان ما قوال احسن من ان یتکلم بلا
 تأمل ثم یندم علیه بانه لم قلت هكذا **بیت** سخن دانه پرورده پیر
 پسند شد که بگوید سخن عمری امیدانه غنیمت **هر نفس عمر کی**
 دل من غنیمت **هر نفس یعنی آلم انت** العمر غنیمه فی کل نفس **جونه**
دود و کوی نیاید باز ایس جونه کیدر کلمز کیری بودی پس جونه
 حرفی تعلیل یعنی لانه یدهب و لا یعید الیک من یعن المؤلفه **بیت**
 نور جونی غنیمت شمار هم روزهایت بطاعت کذا **هیچ کس**
از خود قضا را در نکرد کند و نه بر کس قضا را اندی یعنی
 لم یجعل احد القضاء الیه و اعن نفسه لانه احکام المطلق یفعل ان
 ما یشاء و یحکم ما یرید **هر که راضی از قضا شد بد نکرد** کم قضایه

کتمان بیان

راضی در بداعتی کلی من کان رضیاً عن القضاء لم یفعل فعلاً
قیحاً هر که **نیخواهد که ماند در امان** هر که استرسه قبل اول در مان
ماند مضارع من ماندن یعنی کل من اذ ان یبقی فی الامر والسلامه **مهری**
باید بماند مرد ها نه مهر وضع اتمک کون اولی مرد ها نه مهر بضم المیم
یعنی برون امیضع علی فم مهر او ختمه لان سلامه الانشا فی صحت النساء
می سزد که عمر داری ای عزیز لایق اولور عمر سعی ای بدر فی هذا العمر
مقدور فالتفید ترا که کوشش می سزد که عمر داری یعنی بهایا الغیر
یلیق کک الحدود السعی فی العبادات والطاعات اذ کنت تافذ عمر
ای فی مدة العمر **چون رویشش نخواهی دید نیز چون کیده دو نمر کوی**
کند که ریشش بالیا الغزی والضییر ارجع الی العمر وخواهی مضارع
مخاطب منی من خواستی ولفظ ید مصدر مخمر من یدرخ یعنی اذ
یعنی لانا اذا ذهب لا نریه ترا هرة اخرى ولا یتکلم بک ذلك المحور
بیت عمر اکبر غیبت ز من ای بند زیر نارهالی یدرسوت هم

از نارسه در بیان خاموشی و سخاوت

حاصل ایر جبار جبار از جبار یعنی جبار شنیده حاصل اولور جبار جتر
یعنی بجای و يكون حاصل اربعة اشیا وهی الامن والسلامة والعزة ووفور
النفعة عن اربعة اشیا اخر وهی الصمت وانشاء الاحسان والسخاوت

والشکر یاد کبر این نکته **از من یعنی ای عزیز** دکله بونکته بندر ای عزیز
الوارد من النکته هی النکاة المفهومة من الابیات الاتیة **خاموشی را**
هر که سازد بیست هر که خاموشی اولدی بیست سی الرمز
فی بیست وکذا فی اندیشه الوحدة یعنی کل من جعل الصمت صفته
کردد ایمین بنودش از بیست اولدی ایمین اولدی از بیست سی یعنی
یکون هو امینا ولا یكون له فکر ولم یسبق من ان سلامه الانشا فی
صحت النساء قال الله تعالى **کی سلامت بایدت** **خاموشی بلی**
کی سلامت بولد من خاموشن باش التام فی بایدت الخطاب یعنی
لو کان السلامة لازمة لک کن ساکتا لان من صمت نجاشت **ایمن**
هر که نیکی کرد فاش اولدی ایمین اول که الیک لندی فاش قوله نیکی
مفعول اول لفعوله کرده ومفعوله الثاني فی قوله فاش وقاعه ضمیر
هر که یعنی کان امینا من جعل الاحسان فاشا ظاهر **از سخاوت**
مرد باید سروری کنشی جو دیله شه کرده اولور الیا فی سروری
یا المقظیم یعنی یجید الانسان العزة والعظمة من **السخاوت**
در فی الخیر ان الله تعالى قال یعیسی بن مریم هل یرید ان تطیر مع
الملائكة علی السماء قال نعم قال علیک خمس حصا الشفقة
کالتشمس لتواضع کالارض والسخاوت کالنهج جاری والحکم کالمی

والشكر كالليل **شكر** نعمت **راده** **افروخته** **ترى** شكره نعمت سكا افزونه
 اولور افزونه بمعنى الزيادة والياء في لفظ ترى الذي هو ذات الفضل
 مصدرية بمعنى والشكر يعطى الاريد النعمة **هركه او خدا كن و خاموش**
كود كم كه ساكن اولدي هم اولدي خوش اليا مصدرية مقدر
 في قوله خاموش يعني كل من كان ساكنا وجعل سكونا فقوله **و خاموش**
 كود عطف بيان لقوله شد ساكن لانها متلازمة **از سلامت كوتى**
بر دوش كوتى كيد اول كسوت سلامتند يوش اليا وفي كسوت
 للوحدة ولفظ دوش هنا بمعنى الكسوف يعنى يجعل على كسوف كسوة
 من السلامة حامية عن مشاق الدنيا والاخرة مبلغا الى الدرجة العالية
حكايه روى انه رجلا وقف على قفاه في محله فقال لست الذى
 ترع معي في مكان كذا **قال له** فلا ما بلغك ما رى قال صدق الحديث
 والصلب فما لا ينبغي **كوهي خواهى كه باشى در امان** كود لرسك كه اوله كن
 در امان يعنى لو كنت تريد ان تكون في الامن والامان **روى كوتى كن توبا**
خلق جبراه خلقه اليك ايله اليك در جهان روى حاضر والياء في تكوي
 مصدرية وخلق مضاف الى جهان يعنى اذهب وجعل احسانا خلق
 العالم **هر كى عادت شود جود وكرم** هر كه عادت اوله جود وكرم
 يعنى كل من كان ايجود و الكرم عادة له **در ميان خلق كود و محنتم خلق**

ارسته اولور اول محترم ميان مضاف الى خلق يعنى يكون محترما ومكرما
 بين الناس **هر كه كار نيك و بايد ميكند** كم كه بر فعل حسن يا بايد ركاز
 مضاف الى نيك ويدعى سبيل البذل يعنى كل من فعل فعلا حسنا او
 قبيحا **ان هم ميدان كه يا خور ميكنند** بلكه اول كس نفسى اوزه بايد
 ان اشاره الى كار نيك و بايد و لفظ خور يفتح الخاء للقافية والياء فيه
 للاتصاف والالف زائد للوزن وكذا الحال فيما سبق من قوله **دوش كوتى**
 كن توبا خلقاه يعنى يجعل جميع ذلك الافعال لخيرته او القبيحة
 بنفسه كفاك حكايه ليس عليه ما يستحقه **اي برادر بند معبود**
باشى اي برادر بنده معبود اول بنده مضاف الى معبود يعنى لها
 الاخ كن عيدا للمعبود ومعها سواء **تا توانى باشى او جود باشى**
 تا كه قادر من اهل جود اول تاهنا بمعنى مادام يعنى مادام تقدر كن
 مع السخاء واجود **باشى از نخل بخيلان بر حذر ايله بخيلان** بخيلان
 حذر بخيل مضاف الى بخيلان وهو جمع يعنى كن من نخل البخلاء على آخر
تا شود در تران سقر تا كه يقايم سنى تار سقر تاهنا للعدو ونسود
 مضارع منفى من سوختن ولفظ نار مضاف الى سقر وهو اسم صفة من
 جهنم يعنى كذا يخرج قلبك نار السقر
در بيان اخلاص چنده از اين مراد خوارى حاصل ايد

چارچین است و در هوان چارچین چارشی حاصل اولور راز چار
 چین دمد بقع الدال المملة والیتم مضارع من دمدن یعنی محصل
 بقواریه اشیا و هی الحقائق والدنائة والانفراد والنداء وخراب
 العقل محصل عن اربعة اشیا و آخره السؤال والاستحقاق وعدم
 النظر الى نهاية الفعل والعناد مع السلطان **نشد این نکته جز اهل**
تمیز کوشش آخریونی جز اهل تمیز اهل اتفاق الی تمیز یعنی لاستمع
 هذه النکته غیر اهل التميز **هر که در صادر شود این چار کار که اندر**
 صادر لوله چار کار و زو اصل از او خففت الرضه فانه تم اتصال للوزن
 یعنی کل من صور منه هذه الاشياء الاربعة **لاخیر بیتد ان چار دگر**
اختیار چار آخری کور ربی اختیار یعنی بری ذلك الاشياء الاربعة الاخری
 بلا اختیار لا استلزام بشیر ما **چون سوال او در کرد و خوار**
 خور اولی چون سوال ایلی قول او رید الهمة وضم الوهم واورده
 فاعلم و مفقوه سوال و جمله کرد و خوار الشرط یعنی اذا سئل
 الرجل بكون حقیر او ذلیل **ماند نه ها هر که استحقاق کرد** فالذي شها
 اني استحقاق اول مانس يكون التوبة ماضي من مانده یعنی بقی
 خالیا کل من جعل استحقاقا **هر که در پایا کار** تنکر د که کارک
 بقدری پایا تنه پایا مضاف الی کاری والیا وفيه للوحدة یعنی کل من

حقايق الدنيا
 ۱۸۱

نظر

ينظر الى نهاية الفعل عاقبت **روزی پیشه ای خورد عاقبت کوردی**
 فذات جانت الیاد فی روزی للوحدة وفي بنیانی مصدریه خورد
 بضم الخاء وفتح الراء مضارع مخاطب من خورد یعنی یکایک الیما الذممة
هر که نکند احتیاط کارها کم کما مشر احتیاط من کار بر احتیاط
 مضاف الی کارها یعنی کل من لم یجعل احتیاطا فی الافعال **و دانش**
افر نشیند بارها قلبی وزنه او توررجوق یاربر الضمیر فی دانش
 راجع الی هر که یعنی یجلس علی قلبه احوال من الغوم والالام **هر که در**
استیون سلطان کند کم که ایلی عتاد سلطان له استیون بکسر
 الهمزة والتاء بمعنی الجدل والعناد یعنی کل من جعل جدلا وعنادا مع
 السلطان **کار خود را سر بر وی نه کند** کوردی جمله کاری و سر
 یعنی یجعل جمیع افعاله خرابا لانه الخسومة مع الاقوی منه داع له
 بل للهلاك **مشتوی** خلاف رانی سلطانه رای جستن بخوار خویش
 مانند دست نشستن اگر خود در ویران کوبیر شست این بیایر کفتی
 انیک ماه ویر ویر **هر که گشت از خوی بد ناساز کار** بر خویند
 کم اولور ناساز کار خوی مضاف الی بد و ناساز کار مرکب یعنی کل من
 کان غیر کاسب من خلق القبیح **دوستانه کنده خور**
 دوستانه ابر بری شک قرار یعنی یجعل الخلان منه قرار بکانه

ازین

القصص در بیان ترک زینت میگوید

ضمیمہ

والنور والذال

چون امرادی نبودش نامرادی غیر اولیٰ نشرها الباء فی نامرادی
 مصدریه والضمیر فی نبودش راجع الی هر که فی البیت السابق یعنی لا یکنه
 له فی العاقبة غیر الامرادیة **بهره از عیش و شادی نبودش** عیش
 و عشرت زن نصیب اولیٰ بیکه الامر فی بهره للوحدة والباء فی شادی
 مصدریه یعنی له نصیب من الحیوة الاخری ویریه والفرج والسرور **خودنا**
بی پیشه شیطان بود کذین او کله صفت شیطان در خود ستایی
 وصف ترکیبی من ستودن بمعنی المدح والباء الثاني فی مصدریه ویریه
 بکسر الهمزة مضاف الی شیطان و بود بمعنی است یعنی ناحیه النفس
 من صفة الشیطان وصفاته فیہ تلیم الی قوله تعالی قال انا خیر منه خلقنی
 من نار وخلقته من طین **آنکه خورد که زند من دان بود** وضع اید
 کند بی مرد جان در که بقیع الکاف العری وهو مفعول مقدم لقوله
 زند وهو مضارع من زندن وقاعله ضمیر آنکه فیه الجملة کنایة عن عیون
 وقوله مرد مبتدای و قوده ان بوجه خبره ولفظ ان اشار الی الذات
 المضموم من الجملة الاولى یعنی من تواضع وعد نفسه ناقصا و
 فهو الرجل کامل قوله و من تواضع لایخیه المسلم برفعه الله تعالی
 و من ارتفع علیه وضعه الله تعالی **کفت شیطان فلیقن من ادم برتر**
 دیدی شیطان که من استدل به برترم یعنی قال الشیطان انا احسن

و اخیر من ادم که سابق فی الایة **تا قبل آنکه تلعونه لایرم** تاهتا
 لانتهاء الغایة یعنی کان ملهونا و مطرود الی یوم القیامه لایرم بل هو
 ملهون ابد **از تواضع خاک مردم میشود** تواضعه زاب مرد
 اولور یعنی التراب یکنه انشا من التواضع بل کان نور و نار از سر کنی
 کم میشود نور و نار سر کسکند کم اولور کم بقوله الکاف العری یعنی النور
 و النار یکنه محو اوضاع من بحر الارض و التکیر و التیور و التیور الی الله تعالی
راندند ابلیس و مستکبری اولدی شیطان راندند استکبار
 راندکم مفعول بمعنی المطرود من راندن والباء فی مستکبری مصدریه
 یعنی کان ابلیس مطرودا من جانب الرب تعالی من المستکبری قوله
 تعالی ابی و استکبر و کان من الکافرین **کشت مقبول ادم از مستغفر**
 اولدی مقبول ادم استغفاردن یعنی کان ادم ورم مقبولا من المستغفر
 قوله تعالی قال ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و رحمتنا لنکونن من
 الخاسرین **شد عزیز ادم جوا استغفار و بود** ادم عزت استغفار
 له یعنی کان ادم ورم عزیزا و محترما ان استغفر **خوردند شیطان و**
استکبار کرد اولدی ابلیس خور استکبار له یعنی کان ابلیس علیه
 اللعنة خفیرا و ذلیلا لما استکبر **دانه است** اقد زبرد ستن کنند
 دانه الحق دوشدی برد ستاند یلدانه بمعنی الحیة و یست بفتح الباء

الفارسي ويسكون السين المهملة والتاء عبق السفلى وزر عبق الفوت
 والضمير في دستش راجع الى دانه يعني الحية تسقط السفلى على الارض
 يجعلونها وياخذونها فوق الصيد وغيره موثرها خونه جود بر کش
 پستش کنند خونه باش جکوی اني پست اندیز خونه سید
 الذرع والضمير في پستش راجع الى خونه يعني كما جر الراس سبله
 الزرع يجعلونها سفل على الارض بالمحصدر السابق انما من احدث
 وهو قوله ومن من تواضعه **دربياغ البلهاء میگوید**
جاری مدستان الهی دورت نمی کلدی نشا الهی نشا مضا
 الى انزلی والباء فيه مصدرية يعني اربعة اشياء جاء علامه لا يلزمه
باقو کوم تاییابی نمی سا که دیم نابولان الهی تا هنا للقله
 يعني اقول انك ذلك الاشياء حتى تجد النية وهي عدم النظر في
 عیب نفسه والنظر في عیب القبر والجل وسؤال خلق عیب خود
ایلم نیست درجهای عیبی ایلم کور غیر درجهان عیب مضاف الى خود
 یعنی لا یرى الا بلم عیب نفسه **باشند از رحمت عیب کسان**
 اولو را ایلم طالب عیب کسان جستن مضاف الى عیب وهو ايضا مضاف
 الى کسان وهو جمع کس یعنی يكون هو في طلب عیب الآخرين **نعم اندول**
خود کاستنی فلیخرج نعم نخل الملك اولاً نعم مضاف الى نخل وکذا

مضاف الى خود وکاستنی بالكاف العوی والسين المهملة عبق الفوت يعني
 الثالث حوت بزر ایمل في قلبه **ایلم نیست درجهای عیبی** یعنی طومق
 در میسنها انکه بفتح الکاف العوی عیبی یعنی عیبی بتشدیر الیم عیبی
 المنة وهو مضاف الى سنخاوت یعنی وبعده ای بعد الحوت
 اخذ نية السنخاوت ای ارادة ان یقال له انه رجل کنتی هر که خلق
از خلق او خشنود نیست کم که خلق خویندخ حشود اولیم
 الخلق الاول بفتح الخاء وخلق الثاني بضمها وهو مضاف الى او
 راجع الى هر که یعنی کل من لیس الناس ارضیا من خلقه **هیچ قدرش**
بر در عیود نیست قدری یوق مقبول معبود اولیم الضمیر
 في قدرش راجع الى هر که ولفظ در یکسر الراء مضاف الى المعبود
 یعنی لیس له قدر ورتبه علی باب المعبود اصلا **هر که او را نیستی**
بود هر کس نیستی هر که خویق درر الیاء الثاني فی بدخوی
 مصدرية وهو مرکب بمعنى السؤال والخلق وكذا الحال فی بدروی کنت
 بمعنى السؤال یعنی کل من کان له سؤال خلق صنفة **کار او پیوسته**
بدروی بود متصل افغانی بدروی وبقدر کار مضاف الى او وهو
 راجع الى هر که یعنی يكون فعلا دائما ومتصلا سؤال وجه فيجعلون
 الناس نفرقة عنه خوی بدیش بلای جان بود خوی بدشیم

بلا جان در خوی مضاف الید و کذا ابلا مضاف الی جان و بود
 بمعنی است یقی خلق القبیح فی البدن بلا لزوج مردم مردم بدو
 ناز انسان بود صانم بدخوی آدمی انسان در مردم مضاف الی
 بدخوی و هو مقصور و لفظانه مصروف الی بود یعنی لا یكون الرجل القبیح
 الخلو من الانسان بل شیء از دست دور نیست بجز بر شاخ خوب دور از
 شاخ یعنی القطن و البیاض فی اللوحة و تحت مضاف الی دوزخ و هو معنی
 الجحیم یقی الخمر غصن من شجر من کاد ان السخی الغصن من شجر الحنظل
 وقوله رم السقاء یدخل الحنظل و النخس شجرة فی النار فما كان شجر الحنظل
 یفصل من هاهنا یتروك القطن حتی یدخل النار وان یخيلك ان سقاء
 سلخت اول یخيلجو که سک سلخت در الکاف العجی فی بخلک التفتیر
 و التفتیر سقاء مع سک و هو مصدر مضاف الی مستخ و هو اسم مکان
 من سلخ مسلخ ای مکان السخ فی الغمام یقی وذلک الخیل و قیل الخیل
 من کلاب المسلخ روی حینت رجا یتیر بخل حینت یوزن فحس
 کورر بخیل روی مضاف الی حینت وکی انهم الکاف العربی و یاجیم العربی
 قیل یقی ابن یری الخیل وجه الحنظل بینه افتاده یای سل شول و یاز
 کبی که از ریای بیل الزهراء فی بینه للوحة و هو مضاف الی افتاد
 و المجموع خبر لمبتداه محذوف و هو و ارجع الی الخیل و لفظ یای مضاف

سجده فی الحنظل و سقاء
 سقاء قد افند یفصل
 من هاهنا یتروك القطن
 حتی یدخل النار

این با التکرار

الی سید

الی بیل بکسر الباء العجی یعنی بقية ساقطة تحت رجز الفیدر فلما ان ذلك البقة
 لا یسلم ولا یخلص الی یهلك و یحوک ذلک الخیل من بخله و شانه بخله بایش
 از بخل بخیل بکرانه او بخلند برکتار یعنی کن من بخل بخله و علی الطرف
 بعید ازهم نایاب یعنی از شمار البهائم نادر اولیه من البهائم شمار تاهنا
 للعلم و شمار مضاف الی البهائم کما کان قول بخل مضاف الی الخیل یعنی
 لئلا یتکون من زمره البهائم در بیان ترک دنیا میگوید
 از بلا تارسته باشی ای عزیز تا بلا در قور تارسته ای عزیز تاهنا
 للفرض یعنی لو کان عرضک الخلاص من البلاء و المنفعة بان باید دانستن
 دست از دوجیز گیری طوتمق کرک الی از دوجیز یقی یلوهم ان تاخذ
 الید بعید من شئین احدهما النفس و الدنیا و تاتیر ما لخص و روتود
 از نفس و دنیا بار دار نفس و دنیا دن الیک باز دار یعنی اذهب
 و خذید که بعید من هوی النفس و الدنیا تا بلا هار انباشد بکار
 تا سنوکه اولیه بلیه کار تاهنا للعلم و بلاها جمع کوا و لاس از و
 متیلا و واحد و اکرو الباء فی محو ص لا لصاق و از بعد الزهراء و لکون
 الزوا المیحة یعنی لو کنت میتلا بخص یا نور و وار دهر سوی صدر بلا
 یوز کتور دهر یکا د یوز بلا الباء فی یقول لا لصاق و الالف زائد
 وارد مضارع من اورد یعنی یقی مائة بلا من کل جانب و جرها

بخلک

یعنی لئلا یتکون للبلیات
 فقل لک و تخلص منها
 و ربح من و از روی

ویرجیم عليك انك بنود **نقدش** در میان هر کیمک اولیه تقدیر در
 الفیض فی نقدش راجع الی انکه یعنی نمیکن نه نقد من الدارهم والدنانیر
 کما یلشد بود در میان قند اولور سه بولور من و امان یعنی فی امان
 مکان کان یكون فی الامن والامان نفس و دنیا را رها کن ای کس
 نفس الیه دنیا را نیت ای سر رها بمعنی التوکل یعنی لاجعل النفس وال دنیا
 ترکا باز رستی **از بلا و از خطر** کوریه سن تا بلاد هم خطر رستی ماضی
 مخاطب من رستی و فی هذا المصراع مقدر و التقدير کما اشارت رها
 کوری باز رستی ای یعنی و لو ترک ما وجدت الخلاص من البلاد و الخطر
 ای **بکسر از برای نفس زاری** جوق آدم نفسی ای بگوید
 زار بفتح الباء الغری السبیل للرحمة بمعنی الکثیر و برای مضاف الی
 النفس وهو ایضا مضاف الی زار بمعنی العاجز من قبل اضافة الوصف
 الی الصفة یعنی ای خلق کثیر لاجل النفس العاجز **در بلا افتاد و گشت**
ارغم زار اول بلا و غم ایچند اولدی زار بمعنی الهزل یعنی فی البلاد
 و کان من الغم و الامر هر بلا از برای نفس مرغ نامرد نفس ایلیجوخ
 دی مرغ نامرد برای مضاف الی النفس و کذا اوله مرغ مضاف الی نامرد
آمد و در دام صیاد افتاد کلدی و دانه صیاد افتاد دام مضاف
 الحصار و لفظ او راجع الی مرغ نامرد و المعنی بالترکی نفسی ایلیجوخ

نامرد و المعنی بالترکی نفسی ایلیجوخ نامرد مرغ کلدی و صیاد دانه
 دوشدی و الحاصل ان الطیر بهذا الطیران العالی فی الدعوی و يقع فی
 الشکة یطلب القوة لاتباعهم النفس فالعاقلة لا تتبعها ولا يقع فیها
 الخیر **بیت** قیام بدم هوا و هووس مکرر کنند و فریاد سن تا دلست
از ام یا برای سر تا بوی قلبک از می ای سر تا همتا القرض و التماثل خطا
 یعنی لو کان عرضک سکون القلب و حضوره **بود** تا بود **جهار یکسا**
شمر بود تا بود **جهار یکسا** شمر بود بضمه بمعنی الموجود هتتا و نابو
 بمعنی العدوم و **وهی** مضاف الی جهار علی سبیل الیدل یکسا بمعنی المساوی
 و شمر بضم النین المعجمة و فتح الیم امر حاضر من شمر یعنی عد موجود العالم
 و معدوم مساویان لا تفرع بالوجود و لا تأثم بالمعدوم **از عذاب و قهر حرامین**
باش قهر حقه صاقر و لطف عذاب و قهر مضافه الی حق علی سر البیر یعنی
 لا کن لیسان عذاب الله تعالی و قهر **دری از ارهم مؤمن** **باش** **دری از ارهم مؤمن**
 او المعنی مضاف الی **ارهم مؤمن** یعنی لا کن فی انزال المؤمنین هر که از رنجانه
عذرش بخواه کی ایچند و کس و ارعذر است و ار رنجانه هم مفعول من و **بخواه**
 بمعنی لازیه و الهمزة فی الخطاب و الضمیر فی عذرش راجع الی هر که و بخواه
 امر حاضر من خواستن یعنی کل من جعلت اذیه لا یتطلب عذره **تا نیاید خصم**
نود و عرصه کاه تا که خصم اولایه روز انتشار تا هتتا العلة خصم مضاف

از ام یا برای سر تا بوی قلبک از می ای سر تا همتا القرض و التماثل خطا

تاك حضم اولمايه روز انتشار تاهنا للقد خصم مضاق الى تو وعصره
 كاه مركب بمعنى يوم القيمة يعني لئلا يكون خسرانك يوم القيمة والخسر
 والحسن **او غنا** خواهد کسی از دو المثنى كرهنا استر ايسك من كره
 يعني لو طلب احد غنا من دو المثنى والاصناف **وقناعت** **ي** توانش **يافتن**
 تاقتند به بولورسن ان من الضمير في و توانش راجع الى الفى يعنى
 يمكن ان يجد في القناعة لان القناعة كثر لا يفتنى والله اعلم بالصواب

در بيان نصحت ميكور

هر كرا عقلست هو دانشى عزيز هركرا وار عقل وعالى عزيز يعنى
 كل من كان له عقل وعلم **دور بايد نشر از چا چيز** كم دور اولق كرك از چا
 چيز الضمير في بود نشر راجع الى هركرا يعنى لم يلم ان يكون هو بعيد من
 اسباب الاول ترك الفعل وحواله الى من ليس بمعقول وتوكيد عليه والثاني
 الرحيم والاصناف اليه والثالث الميل الى الضيق والفساد والرابع الاستخفاف
كار خود با ناسر انگندرها كان مضاف الى خود والباء في بابا ناسر للاصناف
 كمن مضارع منفى فاعله الضمير المرجع الى ذات المفهوم من الموضع الاول من
 البيت الاول مفعوله الاول رها ومفعوله الثاني ناسر يعنى العاقل العالم
 لا يجعل فعله تركا عين ليس بمعقول واخرى بالحولة **مردى نكند چاى ناسر**
 دعى انمر مرد بلى بابا ناسر الباء في مردى مصرية ونفذا جاي شجر والباء

تاهنا للقد خصم مضاق الى تو وعصره

فيه مصروف الى ناسر يعنى وهو لا يجعل الرحيم والاصناف ليس
عقل داري **ميرد بكارى** **مكن** الى ميله اقل ايسك فقه من ميرد بكار
 الى يدكاري الباء مصدرية يعنى لو تاخذ عقلا لا تجعل ميلا الى الضيق
 والفساد **ميرد بكارى** **مكن** بكوني كجد كجك استخفافه سبكيا
 لفظ مركب بمعنى خفيف العقل والياء مصدرية يعنى واذا امرت ان من ذلك
 فلا تجعل استخفافا وكن على الوفاق والتكون **تاشوي ناسر** **نفسه** **در**
 وزكار تا اوله من الميرود در روزگار تاهنا للقرض بيشتر بالباء المحي
 ويحتمل ان يكون بالياء العزى يعنى لو كان هر ضلك ان يكون مقدر ممتزلة وقد
 من الكل في الافاق او از من الكافية دست بر نان وتمك يكشاده دا طفره
 دام الكه مفتوح دار غمك بمعنى اللام يكشاده بضم الباء وكون الكاف للوزن
 ام مفقود من كشدان يعنى قد اليد مفتوحا على الخير والى بالا حساسات
تا تو باشى در زمانه دل كرتا اوله سن من جها نهد دل كرتا تاهنا ايضا
 للقرض واللفظ دل كرتا فاعل بمعنى العادل لان لفظ كرتا بالكاف الفكري
 والروا له ملة ادات المفاعل خواهن كرتا يعنى خرد وزر كرتا يعنى لو كان
 غرضك ان تكون عادلا **ميرد بكارى** **مكن** **بكوني** **مكن** **بكوني** **مكن**
 كون خوشى **ميرد بكارى** **مكن** **بكوني** **مكن** **بكوني** **مكن** **بكوني** **مكن**
 وهو **ميرد بكارى** **مكن** **بكوني** **مكن** **بكوني** **مكن** **بكوني** **مكن** **بكوني** **مكن**

٧٢

یعنی خد حسن العاجزین واحسن الیهم هر که در بند خود اند استوار
 کم که بنده اوزنه کلیدی استوار استوار بضم تین معنی الثابت
 والمحكم یعنی کل من كان فی بضیة نفسه ثابتا بان بعمله باقال **بند او دیگر**
ان بنده کار غیر بنده ایله انوار اندی کار بند مضاف الی او وهو راجع
 الی هر که بکار جمع ولفظ بند جمع المضارع من بین فاعله ضمیر دیگران
 مفعوله کار یعنی معتدرون ویفعلون الاخرون یعنی ضمیمه فاعله ویکونون
 متضمین بقوله **هر که از گفتار خود باشد ملول** کم که کنده قوت اول
 ملول گفتار مضاف الی خود یعنی کل من كان ملول لا یملو نفسه وضمیمه
 بان لا یعمل بقوله **اور دیگران نکلند قبول** غیر قولنی امری قبول قول
 مضاف الی او وهو راجع الی هر که یعنی والاخرون ولا یجعلون قوله
 مقبولا ولا یتکونون متضمین بقوله **بیت** عالم که کامرانی و تن بر روی
 او خوشن کم است کرار هری کند **هر چه باشد در شریعت نایبند**
 شرع اول نشه اوله نایبند سندن رفع الباء العجمی والیس المهملة
 وسكون النون والذال المهملة معنی المقبول والمعقول ونایبند
 غیر المعقول یعنی کل شیء كان فی الشریعة غیر معقول ومشرع **کر و دیگر**
کر و دیگر ای هو شمن واره اند یا نده ای هو شمند کرد بکسر الکاف
 العجمی معنی الضرف والجر وهو مضاف الی او وهو راجع الی نایبند وکر و

بفتح الیم والكاف العجمی نای حلز من کوریدن ولفظ هو شرع معنی العقول وشرع
 النسبة یعنی اثرها العاقل لا تحم حوم ذلك الشی غیر المشرع اصلا **نایبند**
کار نیشی سر نایبند کوره من خبر سر نایبند معنی الغرض وصواب
 مضاف الی کار یعنی کوریدن تری صواب جمع الفاعل بر من **نایبند**
ایسر کنده ریشه ایشل تم ایسر یعنی لا یعمل الفاعل علی مرادک
 بل ما رایت فیہ صوابا

در بیان زنده کافی میگوید

هست به شکر ستارای دگر چه چیر بی شک اوج نشه ده در خلقه
 نجات یعنی النجات فی ثلثة اشیاء بلا ریب وهی الخوف من الله تعالى طلب
 القوة الحلال والذهاب الی طریق المستقیم **بایکرم** بایکرم **نایبند**
 سا که دیم طوت ای وار اول مات یعنی اقول لذلك الاشیاء خد لها
 فی البال زان یکی تر سید **نایبند از دو** **اجلار** برسی قور قور در از دو
 اجلار قوت زان اصله از اخ والمشار الیه به قوت به چیر و تر سید مصدر
 بمعنی کخو و یعنی الاول من تلك الثلثة الخوف من ذوالجلال والاکرام
دوم امر جستن قوت حلال بری ده اتمک طلب قوت حلال دوم است
 بضم تین معنی الثانی وجستن مضاف الی قوت وهو ايضا مضاف
 الی حال یعنی الثانی جاد طلب قوت حلال مضاف **سیو** بری رفتن **نایبند**

راه رسته گفتند او ضعیف در بود معنی است و راه مضاف الی راست
 وهو معنی المستقیم یعنی الثالث الذهب علی الطريق المستقیم **بیت**
 راستی موجب رضای خداست کس ندیرم که کم شد از راه راست
رستگار است آنکه این حصلت در است کم بود خصلتی طوبی نهی در
 در است اصل در است خدقت الوو و ابرت ختمه الهی فقه و در القایه
 یعنی المنجی والمخلص من کان فیه ذلك الخصال **کری تواضع پیشه کبرای**
جوان کری تواضع پیشه است که ای جوان یعنی لو تاخذ تواضع منعمه
 وعاده دوست دارند همه خلق جهان دوست طوبی برستی خلق
 جهان دارند جمع المضارع من داشتند والتاد فی الخطاب و طلق مضاف
 الی جهان یعنی یاخذونک جمیع خلق العالم خلیلا و صدیقا **سنگار کبر**
پیشینه نیادار است باشی دنیا دارد او کنه اقیم است پیشینه
 بالباو العجی مضاف الی دنیا دار یعنی لا تخف فی الراس عند اهل الدینا بالانز
در کفی شک دود و دشت ز دست کو اید رسد دینوک کندی ز دست
 النار فی دینت الخطاب یعنی ولو تجوز ذلك یتذهب دینک من الید الیه
 و لعل هذا ترهیب بر هر ز رستای دنیا دار را ز یاد بچون ملع اتمه
 دنیا داری سن بهر مضاف الی زر و مستای نهی حاضر من سودن معنی
 المدح لا تمدح اهل الدینا لاجل الدینار و الاموال تاجه خواهی کرد این

نه اتمک استرسن که بومرداری تا ههنا لغرض و کرد مصدر و مخر و این
 اشاره الی زر یعنی حتی ماتریدان تجعل هذه الحقیقه محوره **بیت** فحقایم
 وزر جهان او زان بنای فانهما حقیقه و طایفه اغلب مردگان **نزد اغنیای و زر**
کار مرد در لر اغنیای روزگار مردگان جمع مرده و هو اتم مفعول و الاغنیاء
 جمع غنی و هو مضاف الی روز یعنی اغنیاء الدنیا موتون **ای سر بامرد**
کان صحبت مدارای او غل مرده اید صحبت اتمه وار یعنی ایرها الولد لا یختر
 صحیبه مع الموت **مال و زر بی حد بدست آورده کبر مال و زر حدش کتور**
 ذلك طوت انه الباد فی بدست للالصاق و آورده اتم مفعول من آورد یعنی
 خذ انک جمیعت المال و الدینار بلا حد و لانه یایه بالید بعد زان **در کور**
حسرت برده کور قیر حسرتی اندک طوت یله ان اشاره الی مضمون
 الموع الاول و کور یا کاف العجی معنی القبر و هو مضاف الی حسرت و برده
 اتم مفعول من برده یعنی تم خذ انک ذهب بک في قبر حسرت فی نفق
 علی انه لا یمکن لك الذهب **در بیان ده کوش سحانه و تقای**
باشن اتم انم سر با یاد حق دائما قیل ای سر سن یا و حق یاد مضاف
 الحق ایرها الولد کن دائما مع ذکر اتمه تقای و طاعته و عباداته **کری خبر**
ز عدل و داد حق کری نور امیک سن عدل و داد حق عدل و داد حق
 الی حق علی سبیل البرل یعنی لو تاخذ خبر من عدل انه تقه و لا کن

اینکه در این کتاب
در بیان بعضی از
اصول و فروع
دین و دنیا
و بعضی از
اصول و فروع
دین و دنیا

مع الذنوب والعصیاء فان من عدله ان يعاقب العاصي قوله تعالى
ليس للانسان الا ما سعى زنده دار از ذکر صبح و شام را زنده دار
ذکر صبح و شامی سنی یعنی خدایند و دنیا را حیات من ذکر اند و شام
تغافل بگذران ایام را غفلت ایچ کجه بویایمی سن مکن و نهی
حاضر یعنی لا تمر ولا تترك هذه الايام فی التغافل باید حق آمد غدا
این روح را باد حق غذا بود روح ایچونه یعنی چاره ذکر اند و طاعت غدا
لهذا الروح مرهم اند این دل بحر روح را کله دی مرهم بول بحر ایچونه این
اشاره ای با حق فاعل لقوله آمد یعنی چاره ذکر اند غدا و اطمینان
للقلب الجروح بالذنوب والا و ارقوه تعالى الا بذكر الله تطمئن القلوب
یاد حق کر مونس جانست بود یاد حق کر مونس جانک اوده یاد
مضاف الی حق و کذا مونس الی جانب و التذقیه الخطاب یعنی لو کان
ذکر الله بقای مونس الروح و کای هوای کای و ابوانت بود با حق هو
ای بیک اوله هوای مضاف الی کای و ابوانت علی سبیل ابول کای با حق
الجنة بالتری کوشک و الا بوانت ام لمسقف لیس بعض جوانب جدار
و التذقیه الخطاب یعنی کیف یكون لك هوای السریر و الا بوانت کز
غافل از زمان شوی کم که بر دم غافل رخا اولور الیاء فی زمانی الوسته
یعنی لو کنت زمانا واحدا غافل من الرحمن انزله دم هدم شیطان شوی

اینکه در این کتاب
در بیان بعضی از
اصول و فروع
دین و دنیا
و بعضی از
اصول و فروع
دین و دنیا

اول نقسده هدم شیطان اولور هدم مضاف الی الشیطان یعنی
تكون انت في ذلك الزمان جليس الشیطان و مصاحبه موصفا ذکر خدا
بسیار کوی ذکر حق چوقا یدک ای مؤمنان الا ان فی مؤمنان
کما فی بیان الهاد ذکر مایا و ذکر مضاف الی خدا و کوی بالکافی
امر حاضر یعنی این بالمؤمن قل ذکر الله تعالى کثیرا تا بیانی در د عالم اب بود
تا بولاس یوز صوبه در دو جهانه تا هتا لفقه و اب مضاف
الی روی یعنی تجد فی الدنیا و الآخرة ما و الوجه باخره و الغرة زکرا
اخلاصی بابر تخت ذکر ایچو اخلاص لایم در تخت تخت
بضم النون و اتحاد العجمه مسکون السین المله و التاء بمعنی التوا
یعنی یلزم للذكر الاخلاص اولاد ذکر فی اخلاص کی باشد درست
ذکر فی اخلاص فجن اولور درست ذکر مضاف الی بی اخلاص و کی بمعنی
فجن و درست بضم تن بمعنی الصمیم و المستقیم یعنی الذکر بلا اخلاص
کیف یكون صحیح او مقبول ذکر بر سیم وجه باشد بی خلاف ذکر
اوج وجه بلا خلاف اوزره اولوب فی خلاف یعنی یكون الذکر علی ملتة
اوج بلا خلاف و همی ذکر العام و ذکر الخاص و ذکر خاص الخاص باشد
این سخن را زکری بلیس تا بوسوزی سه کذا ف تا هتا لفتحه
کذا ف بضم الکاف العجمی بمعنی القول الباطل و الفعل الباطل یعنی لا تعلم

ذلك الكلام من الباطل عام را بنویس ذکر لسان عامی نك ذکر در
 ذکر لسان ذکر مضاف الى لسان یعنی لا يكون للعوام غیر ذکر النساء
 ذکر خاصه باشد از دل بی کمان ذکر خاصه ذکر در بی کمان ذکر
 مضاف الى خاصه وهو جمع یعنی ذکر احواس من القلب غیر الذکر
 بضم الذال الذکر القلبي ویکسر هو الذکر النساء ذکر خاص ذکر سر بود ذکر
 خاص خاص ذکر سر در ذکر مضاف الى سر و بود یعنی است یعنی ذکر
 خاص خاص هو الذکر الخفی لانه الذکر الخفی اوی ویکسر من الذکر الظاهر
 هو که ذکر نیت او خاص بود که ذکر اولیه خاص در رخصه
 او راجع الى هو که یعنی کل من لیس بذکر هو خاص ذکر نیت نیت
 بدعت ذکر نیت اتمه مک بدعت در ذکر مضاف الى نیت
 یعنی الذکر بلا تقطیع بدعت وانه در آن یک شرط دیگر مست
 اند بر شرطی دخی حرم در الواو عاطفه من قبیل عطف العلة
 الى المعلول ولفظ انه الاول من الزواه الثاني اشاره الى الذکر وشرط
 مضاف الى دیگر یعنی فی ذلك شرط واحد اخر احرمة والقره ای الذکر
 هست بر هر عضو را ذکر کرد که هر عضو سنه واز ذکر کرد یعنی
 کل عضو ذکر هفت اعضا هفت ذکر ای بریدی اعضا
 ذکر ای بر هفت بفتح من اسماء العدد بمعنی السبعة یعنی

السبعة یعنی سبعة اعضاء سبعة ذکر قدر هذا المصراع بیان المصراع علی
 الاول یادی هو عاقر امر ذکر دست عاقر آمده اقله ذکر دست الیاء
 فی یادی مصدریه وهو بمعنی النصف والمعاونة مضاف الى هو که وکذا ذکر
 مضاف الى دست یعنی جاء ذکر البدر النصف لکل عاقر ذکر یا خورشید زاری
 کرد دست اقله ذکر ی زیارت کرد دست ذکر مضاف الى او هو مخفف
 من یای بمعنی الرجز زیارة الاقرباء والتعلقات یعنی ذکر الرجز زیارة الاقرباء
 والتعلقات وقطع الرحم حرام ووصلها واجب بقوله واما الرحمه لانا
 تنزل علی قولهم فیهم قاطع الرحم ذکر چشم از حقوق حاکم برستن
 ذکر کوز خوفیل اعلام مقرر ذکر مضاف الى چشم وکذا اخوق مضاف
 الحق وکربن یکسر الکاف الجمی والراء المله وسكون الیاء وسین
 المله مصدر بمعنی البكاء یعنی ذکر العین البكاء من خوف الله تعالی
 مولانا جلال الدین بیت زانکه ادم زانکه عتاب از شک دست
 اشک ترا بشردم تویه پرست باز در آیات او ترکیب تن نظری
 آیات بفلا مقرر آیات مضاف الى او وهو راجع الى حق وکربن
 یکسر النون وفتح الکاف الجمی وکسر الزا المله وسكون السین المله
 بمعنی النظر وایضا النظر فی آیات الله تعالی فی السموات والارض
 والا استدلال بها استماع قول حق ذکر کوش ذکر قول قول

بکسر النین الجعة وفتح الکاف العزى بمعنى الانكسار والضعف يعنى
 يوفق للانسان اربعة اشياء ضعفه وانكسار **باتو کوم کوشى دار**
حق پرست طوت فوق سكاريم اى پرست يعنى قود لك ذلك
 خداذنا واستمع اياها العابد بانه هو العدو والدين والشعر والعيال
 الكثير **وشماره بسيار و ام بي شمار** جوق دشمن دافى بوج بي شمار
 دشمن مضاف الى بسيار ولقد ادم فعنى الدين وهو مضاف الى بي
 شمار يعنى الاول العدو الكثير والثانى الدين بلا عدد ولا حساب **بمشتغل**
به حد و عيار باقطار فكرى هم عيار باقطار قيل العيال بكسر العين
 جمع عيل كما ان الجياد جمع جئد وهو مضاف الى قود باقطار وهو كناية
 عن الاكثر كما ان شعر مضاف الى جحد يعنى الثالث الشعر واللكر
 بلا حد والرابع العيال الكثير **واى مسكينى كه غرق و ام مشد**
 واى اول مسكينى كه غرق و ام در الياء فى مسكينى الذى كان غرق
 الذين **هر دى از عصمه خونه اشام شد** هر نفس غفيله خونه اشام
 در الياء فى دى للوحدة وخونه الشام وصف تركبى من اشاميد
 بمعنى الشرب يعنى كان هو فى كل نفس شارب الدم من الفضة والدم
هر كه بسيار باشد دشمنى هر كه بسيار اولادى دشمنى يعنى
 من كان عدوه كثيرا **چون كودد هر دو چشم روئنى** اولدى اناك
 خيره چشم روئنى خيره بكسر الحاء المعجمة بمعنى الكليل چشم مضاف

لوحدة و غرق مضاف
 الى و ام يعنى المسكين
 والندامة للمسكين

الى روشن بمعنى المنور والضمير راجع الى هر كه يعنى يكون كل من عينه
 المنورين كليلا وعليللا **هر كه اشعار بسيار شود** هر كه اشغال
 فى بسيارى و له يعنى كل من كان اشغال كثيرا زمانه زارى كارش بود
 هر زمان كارى اناك زارى و له قوده كارش تقدم على قوله زارى و التناهي
 للوزن يعنى يكون افعاله واحواله فى كل زمان

در بيان صحبت زمانه و الفت حيا

چار چيز است از خطاهاى پس مورت سنده او خطاهاى پس مورت
 يعنى اربعة اشياء من الخطاهاى طلب الوفاء من النساء والامم عن انصف
 بالفتح والصحبت مع الصبيات و تحصيل مراد النفس **كوشى دارش باتو**
سرس طوت قولنا غلامى كه ديم سرسر الضمير فى دارش راجع الى جازمير
 يعنى خداذنا واستمع فاقول لك جميع **اول از زن داشته چشم نما**
 زن زن اول طوتنى ايتد و فاجشم مضاف الى وفاء يعنى الاول اخذ عين
 العفاء و تمينه من النساء **ساده دل را بس خطا باشد خطا ساده**
 دل را اولور بيوك خطا ساده دل مركب يعنى خالى الذهب ونقطة
 بسر الياء العزى بمعنى الزيادة و باشد مضارع و الخطا والثانى زائد
 للوزن يعنى يكون هو خطا خطاها حال الذهب عن الحديد **ايمنى از بدى خطا**
دكر است بدو را ايمنى لك خطا و يكون در الياء فى ايمنى مصدرية وى خطا

الاعمال المحمدي
 ان كنه الحق
 اندر كنه

مضافی دیگر یعنی الامن من انصف بالقبیح والفسق خطا واه
صحت صبیبا ازین باید تراست اندک او غلام صحبتی بدتر در
 صحبت مضاف الی صبیبا یعنی صحبت مع الصبیحین اربع منها ای
 من الامن والتمنی المذكورین **بیت** هر که خواهد که جو صاف نشود
 سرگردان دل بخوبان نه ووزیری ایشان زود **کام نفس ببر**
ورده خطاست کام نفسی آنکه حاصل خطا یعنی تحصیل
 مراد النفس البقیع خطا و **زاکه شمن را بر ورده خطاست**
 زیرا دشمن است که می بل خطا بر ورده یعنی ابد العزنی و فتح الباء
 البی مصدر یعنی التریبه یعنی تربیه العدو و خطا و کما فرغ ذکر
در بیان بجای آوردن میگوید در حق والدین
چار چیز است از عطاها که در دورت سنه و از خطا درای کریم
 خطاها مضاف الی کریم یعنی اربعه اشیا و خطایا کریم الوصم ای عفو
یا تو گویم یا دیگر شای سلیم سا که دیم ایت ای حفظ ای سلیم یعنی
 اقول لك ذلك لا تنسها و خذها فی الباء و هو اداء فرض الله تعالى و ارضا
 الوالدین و الجهاد مع الشیطان و الاصل بالفقر و المساکین فناء مرفیه
فرض حق اول بجای آوردست اولاس فرضی کنورت در فرض
 مضاف الی حق و الباء و بجای الی اللصاق یعنی الاول ایان فرض الله

بجل
 واداره **والدین از خویش راضی گردت** والدین دخی راضی اندک
 در یعنی و الفانی جعل الولدین راضیا عنه قوله تعالی و انقل ما اوف و انقل
 هما و قوله ما اوفی کریم و اخفض له ما جناح الذل من الرضا الیه و قوله رم
 ایاکم و عقوق الوالدین فان ربع الجنة توجد من سیرة الضعفاء و الیه
 لا یجد هادقا ولا قاطع رحم و لا شیخ زان و لا جازاه خیلا و انما الیه یؤتی
 رب العالمین **مؤلفه بیت** قال فی احدیث سید الکائنات الجنة تحت
 اقدام الاسهات **حکم دیگر چیست با شیطان جهاد برین شیطان نلک**
 جهاد یعنی الحکم با هو الجهاد مع الشیطان **هت چار من نیک خلق**
نامراد بری ایلمک اکا و له نامراد الضیفی چار من راجع الی قوله چار
 و الباء و یخلق اللصاق و هو مضاف الی نامراد یعنی الرابع منها هو
 الحسن من لیس له مساعدة و هو من الفقراء و المساکین و الله اعلم

در بیان فراغت عمر میگوید

ای فراغت عمر مردم چار چیز است او در عمری خلقه چار چیز است
 من فرود یعنی الا زیاده و القصر مضاف الی مردم یعنی اربعه اشیا
 فیرید العز و هی الصوت الحسن و الاغانی و النظر بحال الحاسب و الا
 علی المآل و الروح و المعیته علی المراد **این نصیحت بشوای جان عزیز**
 بو نصیحت اشیت جان عزیز یعنی ایها الروح الفریز استمع هذا نصیحة

اول آوردن يكوشن اول استماع در راو از خوشن ليا
 في يكوشن للصاق اوزه بدين معنى الصدا وهو مضاف الى خوشن
 بفتح الحاء المعجمة للقافية يعنى الاول استماع الصوت الحسن والاعان
 شعر سمع الحسن الاعان من دى الدنيا جنبه المثنى **والكى دینه**
جمال ماه وش بعد كورك جمال ماه وش هدين مصدر يعنى الرؤية و
 محتمل ان يراد منه ههنا معنى النظر وجمال مضاف الى ماه وش ونظاوش
 ادات التشبيه الحق بالحق للنسبة يعنى وبعبارة روية اجمال الشعر والنظرة
 لوالف ببيت وازام دم كه في ديدم از تو جمال به است بانوار ديدنه الف
 سال **سيوم اندامنى بر مال و جان** ثالث امن اولدي مال و جان
 ايجوز يعنى الثالث جاء الامر على المال والروح وهو **من غير عمر**
مردم را زان الثاني قوله عمر ليس بمضاف الى مردم رواه الشاعر
 الى الامر يعنى يريد المع للناس من ذلك **آنكه كارش بر مرد دل بود**
 اول كه كاري بر مرد دل اوله يعنى من كان فقد على المراد **در قافا و زنى**
حاصل بود اولكه عمرى ارتفع حاصل اوله الياء في اخره من مصدرية
 والضمير راجع الى آنكه يعنى يكون الزيادة حاصله في البقاء

در بيان نقصان عمر ميگويد
عمر مردم را بجا هديج چيز ار تو در عمر في خلقك پنج چيز عمر و

در و عمرى بولر است
 ايجون

الى مردم

الى مردم و كاهد مضارع من كاستن وهو يحى متعديا ولازما واما
 ههنا فتعدو لفظا پنج بفتح الفحى وسكون النون والجيم العربي من اسماء
 العدد يعنى الخمسة يعنى خمسة اشياء ينقص من الروح وهو الفقر والاحتياج
 في الشبخوخة والقرابة والمرض الطويل والنشر على الميت والخوف من
ياد دارنى جو **مشتيدى اى عمرى** چون استندك ايله كاحفظاى
 عزيز يعنى خذها في خاطر ك ذلك الاشياء اذا سمعتها اليها العزيز
شد يكى زان پنج در بى رى نياز برسى بركت آنكه ريشان الياء في بر
 مصدرية يعنى كان واخذ من ذلك الخمسة الفقر والاحتياج في الشبخوخة
بس غمى و آنكى رنج دراز صكه غربت بعده رنج دراز پس بالياء الفا
 رسى والياء في غمى مصدرية ورنج مضاف الى دراز وهو تكسب الله
 والراء المهمله وبالف والراء المعجمة يعنى الطويل يعنى ثم الطويل يعنى ثم
 الغربة وبعدها من طويل **هر كه او بر مرده اندازد نظر كه كه اولمشه**
 ايدرايسه نظر اندازد مضارع من انداختن يعنى كلامه رمى النظر على
 الميت **عمر او بى سنك بجا هدى بس** بى سنك عمرى ناقص اوله
 اى بس عمر مضاف الى او وهو راجع الى هر كه و كاهد ههنا لازم يعنى
 يكون عمر ناقصا بلا سنك **ينجم اندر ترس و بيم از دشمنان** خاشي
 كلاى خوف دشمنان ترس بفتح مصدرية مؤخر من ترسيدن يعنى

والاحتياج پنج

و انك او

الخوف ولفظ بيم ايضا بمعنى اخوف بقوا خامس جاد الخوف
 من الاعداء **عمرها اينها هي اردنيا** عمره بولد وکلی طور تر زيان
 اينها السانغ الى الامتداد الخمسة المذكورة بقول ذلك الاشياء
 باخذ ويجعل الممر نقصا **هر که او از دشمنان ترسان بود که**
 دشمنان قوت ترسان اولور ترسانى من اوزان المبالغة بمعنى كل من
 كان خائفا من الاعداء **کار او هر لحظه ديگر ترسان بود هر که** نفسه
 کار ديگر ترسان اولور کار مضاف الى او وهو الاجع الى هر که ولفظ اسام
 بمعنى الوجه والنوع بمعنى يكون فعلا في كل لحظة **نوع امر از خدا ترس**
س از دشمنان قورق خداده قورقه واز دشمنان ترسانى
 ترس نهى حاضر بغير انقضاء وقت وحق مرادى وحقى ولا تخف من الاعداء
کر هم دار خدايت در امان که توتة حقنى وامن در امان التاد
 فى خدايت الخطاب يعنى ان الله تعالى ياخذك فى الامان من الجميع
 اي يخففك من جميع الافات والالام اقول لا مضافات بين
 قوتة هذا وبين ما سبق من انه لا يذبح ومن الاعداء لان اكد
 لا يستلزم الخوف منه **در امان خصله اب روى مرد**
دور شوازي پنج خصلت اى بس دور اول بشتر شده در سن اى
 بس يعنى كن بعيد من خمسة خصال وهى الكذب والعناء مع الكبار

وعدم الله الادب والاستحقاق والخيانة تانيزيد اب رويت در نظر
 اب او اک ميمه در نظر تاهنا القلة ونريد مضارع من رخصت اب بيا
 الى رويت والتاء فيه الخطاب يعنى لا يصيب ماء وجهك فى النظر ولا يزول
 عن صحتك ومراقبتك **اولا کم کوی بامردم دروغ** اولاً سوبله خلقه من
 دروغ کم بفتح الكاف العربى وكوى امر حاضر ودروغ بضم الدال والراء المهملة
 بمعنى الكذب يعنى الاول انه لا تقصرت مع الخلق كذا باز **الکه کوی در**
وغت بی فروغ زير کذب اليه اولور يورجى فروغ كودى مضارع من
 كرد تدخ والتاد فيه دروغ غت للخطاب وفروغ بمعنى الشغل يعنى لك
 تكون من كذبتك بلا شغل ولا ضياء **هر که استيزه کند بامردم** که اولور
 عناد اترى براى هر شراى جمع ميم معنى العظم والاکبر يعنى كل من جعل
 عناد امع الکبار لغظام اب روى **خود بر يزي کمانه اب رويتى** وکر
 اول بي کمانه اب مضاف الى روى وهو ايضا مضاف الى خود وورزد
 مضارع من رخصت يصب ماء وجه نفسه بلا شك **بش مردم هر که**
بنود ادب خلق قسده هر که اقمه ادب بشير بالياء العجمى وهو مضاف
 الى مردم يعنى كل من ليس له ادب عند الخلق **کي بر يزد اب روى بنود عجب**
 دو کلور سه يوزى صوى او طر عجب يعنى توصف باى وجهه لا يكون
 عجايبه ولا تاجلال الدين **بیت** بزرگست اخى کوف افتاب در غراى

زجرات در باب ای **سیر** است از کتب سنی و اولی از جلال است
 ای **سیر** است از حاضر یعنی ایها الولد لا تقاند ولا تجادل مع الکاف
 العظام **وزجرات** اب روی خود مرز اب رویک دو کلمه سن الی حد
 مرز نهی حاضر یعنی ولا تنصب فاد وجهک من الحماة **کی عالم اب روی** باید
 که هر هاند لازم ایسب و الباء فی عالم یعنی روانه فی بابت الخطای
 یعنی لو کان لك ماء الوجه والعرض والوقار لازما باادب خلق نکوی
 اولاد یله هم کرد خوی نکوی یعنی یلمم الخلق الحسن مع الادب مولانا جلا
 الدین بلیت از د ب پر نور کشت این فلك و از ادب معصوم باد
 امر ملك هر که **اهنك سبکباری** کنز کم که وقصد سبکباری لوقایده اهنك
 یعنی القصد کما فر و سبکباری لفظ مرکب و الباء مصدریه معناه بکن
 یجیب کلام یعنی کلام من جعل مقصد الاستخفاف **از روی** اب روی بزرگ
 اند **اب روی** بزرگوار بر یعنی جعفر منه ماء الوجه حجر او یذهب خبر
راست بامر دم نکوی دائما طو غری سوزی است سکه خوی حدیث
 مضاف الی راست و نکوی نه حاضر یعنی لا تکلم ولا تقرب بالخلق غیر احسن
 المستقیم و الصبیح تا نکرد اب روی **اب حوی** اولیه تا ادب رویک
 اب حوی تا هنا القدره و التاء فی ریت لخطا و جوی یجیب یفین
 الاول امر حاضر من جتن بالضم و الثاني اسما یعنی النهر و المراد هنا هو

هو الثاني یعنی مثلا یكون ماء وجهك ماء النهر و لا یقول **از خلا فواز**
خیانت باشد دور او خلا فیل خیا نند که دور یعنی کوزه بید
 من الخلف و الکذب و الحیانه تا بود **سیوسه** در روی تو نور
 تا اوله ثم یوز که نور و نور تا هنا القدره و روی مضاف الی تو
 یعنی بکن فی وجهک نور دائما **کوی خوی** که کویندت نکوی کردیلر
 سک سا که دیه لرنکو یعنی کوی تریدای یقولون انک حسنا ای برادر
هیج کوی بر مگوی برادر کسه به هیچ بد نکوی نکوی حاضر یعنی لا تقدر
 لاحد فیسی و بالیس یعقول و مشروع تا **نیانی** درجه های ازوه کین
 اولیه سن غصه تا درجه های تا هنا القدره و ازوه کین بکسر الکاف العیال
 عضه او و هو لفظ مرکب من ازوه بمعنی القصر و لفظ اذات النسبة
 یعنی لو کان عرضک ان لا تكون فی العالم منسوب بالغم و الفضة احد
 در روزگار کس مبین بقیه بر دانه حدای روان روزگار مضاف
 الی کس یعنی لا تنظر فی اموال احد و معیشتة فی الحسد

در بیان علامات ایمان

اهل اصل ایمان هست شش چیز ای **و جید اصل ایمان** التي شید
 ای **و جید اصل** مضاف الی ایمان و لفظ هست مصروف الی خبر
 یعنی ان الاصل الایمان ستة اشیاء ایها الوجه بانو کویم کویم بر خوی شید

دیم ای سکا جانیده شنید الیاء فی بدل للاستعانة وشنید مصد
 مرض من شنید یعنی اقوالک ذلك کوارت ان تستحق بالروح
از ان نشر بالیقین خوف را بری خوف بری یقین بری
 رجای یقین الثبته فی ذلك سنة الخوف والرجاء مع الیقین **س توکل**
س یحیت باحیاء هم توکل هم یحیت هم حیایس بالباء العجمی یعنی
 ثم التوکل ثم الحیاء قوله وسم الخیة من الايمان والايمان فی الجنة والنار
 من الخفاء والخفاء من النار **هو کرا نور یقین حاصل بود** هر که نور یقین
 حاصل اوله یعنی من كان له نور الیقین حاصل **صاحب ایمان روشن**
دار بود صاحب ایمان در روشن دل اوله یعنی یكون صاحب الايمان و
 القلب **نامه اعمار اگر نبود** سید نامه اعمالک اولمز سید نامه
 بکسر الهمزة مضاف الی الاعمار ولفظ سید بکسر الهمزة الیاء
 المعجمة معنی البیاض یعنی لو لم یکن کتاب الاعمال بیاضا بکثرة الماضي
رومباش از رحمت حق نا امید اوله حقه رحمتنا نا امید و آخر
 یعنی اذهب ولا تکن من رحمة الله تعالی بلا طمع فان البکر کفر **هو کرا**
بنود توکل با خدا هر که انزله توکل بر خدا یعنی کل من لیس توکل
 علی الله تعالی **سنادیدت بروی بکری** **های** اغلظتک اوزر نیه های
 شایده مضارع من شایسته من یجد فی السین فی المستقبل والتأفیه

للخطاب

للخطاب ولقد روی راجع الی هر که یکر مضارع مخاطب من کرین یعنی
 البکاء یعنی یلیق لک ان تبکی علیه بالبکاء الشدید **الله حب حق نباشد**
 حب جمل مضارع الی حق والصبر فی دشر راجع الی الکبر وکذا فی حاشی
 یعنی من لم یکن فی قلبه حبه الله **ان عمل خیر بود** **حاشی** یاد اولوس
 الخوق عملد حاصل یعنی لا یكون حاصل من العمل غیر الصبر **باش**
ای بنده خدا را دوست دار دائما واول خدای دوست دار و صفر
 ترکیبی وانشتن یعنی ایها العبد اخذ الخلیل بایه تعالی **تاری تراز عدل**
در کنار ای برادر اولدی شرم ایماندر شرم بقیحة معنی الحیاء ولفظ
 بود معنی است یعنی ایها الاخ الحیاء من الايمان **بی حیا از مره شیطا**
بودی حیا از مره شیطا نذر مره مضاف الی الشیطا یعنی من لیس
 حیا و نه فی مره الشیطا

در بیان انکتاب روی از ان زیاد میشود

ای فریاد روی از پنج چیز ارتور بدیوز صوبنی پنج چیز یعنی
 یزید ماو الوجه خمسة اشیا و **با تو کویم بشقوی** **ایها عزیز** سا که دیم
 ذکر ایها عزیز یعنی اقول لک ذلك فاستمع بالجر التمجیز و هو الحضور
 علی قعره و التسخیاء والاصحاب و التهمیم الوفاء و کتم السر **چیز بکار مولی**
حاضر بوده بولونه کنز اشک اوزر نیه سن الیاء فی بکار یعنی در

حب و محبة او که دلی

تا خدا بند او که
 تا خدا لطفه و الضمیر
 فی عذابش راجع الی
 قوله خدا یعنی حتی
 تخلص و یكون من
 عذاب الله تعالی طرف
 ای برادر شما از انجا بود

وهو مضاف الى خویشی والهمزة في بوده الخطاب يعني اذا كنت مثلا
 في فعلك بان لا تتركه على حد اب **روى خویشی را فرد** زالم اولتر
 اب روک آرعد یعنی آردیت انت ماه وجهک ملولف **قطعه** بدو کار
 انر زکیس با کسی که تابنی عزت زانده بسی بکارت یکی بکوشی
 یاروان که از تاد روزخ بتی تارسی از **سختوت** اب **روی فروز** شود
 هم سخاوت اب رو افروز اولور یعنی کون ماه الوجه السخاوت زیاده و از
بخشی **خورد** **ملعون** **شود** **خورد** بخالی ملعون اولور الباء
 بخالی مصدریه یعنی لا عقود کون ملعونا و مبعوضا من الخیلة
هر که بر خلق نجاستی بود هر که خلق او به نجاستی نجاستی
 یست اسمر مصدر من نجاسته یعنی الاصل یعنی من کان له احسان یعنی
 من کالک احسان و لطف علی الخلق اب روی او درایش بود یوز صونیک
 اولور افزایشی اب مضاف الى روی وهو ایضا مضاف الى او وهو
 راجع الى هرکه و لفظ افزایشی ایضا مصدر من افزودن یعنی الازدیاد
 یعنی کون ماه وجهه فی الازدیاد یوما فیوما یا شایدم بر دیار و با وفا
 من حول اولد اما و فایر دیم الباء القری لفظ مرکب من یزد و بر
 یعنی اخلد و الجموع کنایه عن التحد و الضمیر یعنی جموع الناس القاد
تا روی خویشی صفتا تا برینه سا که هر کون صد صفا

تا هنا اللعنة والباء فی بروی یعنی درو هو مضاف الى خویشی یعنی
 لان تری فی وجهک مائه صفاد و سردی تا یاند رازت از دشمن
 نهان تا ن سرت قاده دشمنه نه نهان تا هنا للفرض ماند مضارع
 می اندخ و التاء فی رازت الخطاب یعنی لو کان عرضک ایستی سرت
 مستور من الاعلا **ش خورد و سنا** **کمر** **رسان** **ازنی** **شود**
 دوسته ای روان سرت مضاف و لفظ رسان یعنی الرء و السین المملکت
 امر حاضر من رسانیدن یعنی الايضال یعنی اوصرت سرت با خلد اقل
 وهذا کنایه عن الامر بعدم الايضال بالکلیه لان کل سرت جاوز الاثنين
 شاع بیت **راز خود با یار خود چند آنکه بتوانی مگوی یار یاری بود**
 از یار یار بدین کن تا نکردی پیش مردم شریسا خلق قسته و الله
 سن شریسا تا هنا للفرض نکردی مضارع منفی من کویدین و پیش
 بالباء المعی مضاف الى مردم و لفظ انهم بمعنی الحیاء و الخیلة و سار ذات
 اکثره کما مر فی صدر الکتاب یعنی لو تریدانه لا یكون نجیلا عند الناس
 آنکه خود نهاده **باشی بر مدار الوکیل** قومود عک الله و اعلم ان لفظ
 آنکه هر بنا مجاز لان المقام انچه لفظا آنکه بمعنی من الذي هو فی الموصو
 و لفظ انچه بمعنی ما الذي هو ایضا من الموصولات یعنی لا تاخذ ما لم
 یضعه انت ای برده مردم مدر زنده خلقک بود کسی ایست عذر

والحالة بینه

لفظ یعنی بنویسی کن من التواضع والادب صحبت بر هیتر کاران
ی طلب صحبت صالحی ای طلب صحبت مضائق الی بر هیتر کاران
 یعنی طلب صحبت الصلحاء والذهاد بر دیاری جوی و از اربابش اول
 سن بلازیه و لایق تر که در در هیتر نام تو فاش اولی و لایق تر
 و تا که عالمه هذه فاش اولی تا هنا للعده نام مضائق الی تر یعنی کیلوه
 اسمک فاش و مشهور الی المصارف **هیتر** تر قند انایه دهر عالم تر یاق
 کی در رهان دانیانم چون او و هو مضائق الی الدهر یعنی علماء الدهر کالتی
قالند **جد نادان** **جوزهر** دهر قائل اولدی جاهلان قائلان جمع قائل
 و لفظ اند جمع لایط است خفقت المخرقة و اضل للوزنه و نادانان
 جمع نادان یعنی و جمع الجاهل و دهر قائل مردم از تر یاق می بار خجاست
 ادی زیاده و لوزجات یعنی یک الناس خجاست من التریاق عن الامراض
 کفر الی الحیة مثلا **خود کسی** از دهر بایر حیات خود دهر کس
 جنس بولوحیات یعنی کیف یجی بصر من المستم حیاتا صبر و حلم و علم
دلند صبر و حلم و علم شفا و در یعنی الصبر و الحلم و العلم تر یاق
 القلب حرص و بقیض و از دهر قائلند حرص بقیض هم تم قائلند
 از معنی حرص و انما فی المستقر یعنی الحرص و البقیض از دهر قائل
 خیر جمله رهانانم دادنت جمله کار کفری و بر ملک اولدی نایم خونی

فیل الحولیه و کن صح
 فی بردی مصدریه یعنی
 فی بلاط اول مول الباء

لی جمله و کارها نان جمع کارها و دانه مصدر یعنی فخر جمیع الافعال و زینها
 اعطاء الخیر للفقراء و المساکین و التیامی و ابن البیاض **در بروی و ستا**
بکشد دوست یوزینه قابو ایروانی و ان البیاض بروی لالضا
 و هو مضاف الی دوستانه و کشاده مصدر یعنی فتح البیاض بوجه الخلان
 لحرره **بیت** در آنکه بسته بود سر بری بود او بکارد و غیر **کریم دانا**
باشی و اهل **کر** و لاس عالم و اهل هه یعنی لو کنت عالما و اهل فخر
 و معرفه **خوش** **اکثر زهر نادان** شمر کند کی ادی الیه یک شمر یعنی عدد
 نفسک و انقص من کل جاهر و حقیر قال الشیخی رحمه الله عطر فی ذل
 الیهود و قال ابو سلیمان الوارثی رحمه الله لوارد جمع کلون ان یضعوه
 فی ادنی ما فی نفسی من الصنعة ما قدر و **اشد** **دو خطت** **بروایم**
راشته **ان** یکی نشانه اولدی خصلتی یعنی کان خصلته ان علامه
 للوجر الابل **صحت صبیبا** **و رغبت** **باز نایم** رغبت زنه دخی او غلام
 محبتی یعنی ابود صحت الصبیبا و الثانی الرغبت بالنساء
در بیان زنده کانی ناخوست
ناخوشی در زنده کانی ای **ولید** در کله مرض طبع اولدی و لید یعنی
 ایها الولد عدم الصحة و سقامه الطبع فی الحیوة مره از خوی بر کوز
 خوی بددخ اوته او نور بدید بدید یعنی الظاهر یعنی کون هو ظاهر

فی الخلق من الخلق اقیم آنکه بنود مرورا خوی نکو اولکه اولیه اکا
 هیچ بخشی خو یعنی من لیست خلق حسن **مردم میدانند که زن**
بود و مرد بل آنی که زن اولزاو و الضمیر فی میدانند و کذا و ارجع
 الی آنکه یعنی اعلم انه میت لانه لا یتکون حیاء هذا المعنی علی تقدیر کون
 قود که عده و اما اذ اکاه را بطا ما بعد لما قبله فالمعنی اعلم انه میت لا یتکون
 حیاء هر که گوید عیب تو از حضور کم که عیبکی سنک دیدر حضور
 یعنی کل من یقول عیبک فی حضورک می نماید **را هست از طاعت بنور**
 که سرریو لکی میبندد بنور التاوی فی راهت الخطای و البیاء فی نور
 للاستعانة یعنی بهدی طریقک من الظلمة بالنور لانه یطاعک علی
 عیبک و یخلصک فی سوء الخلق لمولفه بیت مراه که عیبم خود در
 نظر نشود مستیکر ش خدا داد که **مرکز آنکس با خور همنای سا که**
 اوله کسه که اوله رهنمی وصف ترکیمی من نمودن یعنی من کا طاک
 مهدی الطریق **سنگراوی باید آوردی بجای** سنگری تقدیر بنه طرم
 های شکر مضاف الی او و هو راجع الی آنکس یعنی بفرم علیه ان توای
 شکره بالذات و الاعانة فی بعض الاشیاء حال خود را از **دوس**
نهان مدار لکی کسند کزی طوعه رزی واری یعنی لا تافذ حالک مستورا
 من رجلین از طبیب جاذق و از یار غار بر طبیب جاذق بر یار غار اقول

هذا المراء بدل من قوله از دوس یعنی من الطیب جاذق الماهو و
 الصدیق الصادق الساتر فیه ان هذا البیت متناقض للیب الشایق
 وهو قوله تا بما نزلت از دشمنی نهان شتر خود باد و ستان کفر کراخ
 اللهم لان یقال یحرفونه هذا حال خود مراه علی الامراض البدنیة و العیة
 الطبیعة الی الاسرار القلیبة **تا توانی باز نان صحت مجوی** قادر
 ایسک صحت زن استمه تا هنا یعنی مادام یعنی مادام تقدیر لا تطلب
 الصحیة مع النساء و ز خود را نیز باستان **مکوی** سدر کی دخی سر الملائ
 دیم و البیاء فی بالیستان لالاصاق وهو شایق لقوله زان یعنی
 لا تقدر من سترک ایضا **انچه از شرع باشد تا پسند شرع** بچند
 اوله بر شنی ناپسند یعنی او مالیس بمشروع فی الشرع **کرد او هر که مکوی**
هو شمنند یا نه وارمه انک ای شمنند که بکسر الکاف البیة مضاف الی او
 و هو راجع الی انچه و مکربفتح الکاف البیة ای حاضر من کوبیدن یعنی بها
 العاقل لا تخم حومه اصلا **هر چه را کومت حق بر تو حرام** انی که حق
 ایلدی سا که حرام یعنی کل ما جعد الله بقا علیه حراما و **راش**
از وی که باشی نیک نام دور او ان زن کا و له سن نیک نام یعنی
 کن بیدافنه حتی تكون مشهورا بالاسم الحسن و مقبول لا عنده الله
 وعند الناس **چونکه یکشاید در روزی خدای چون** اجمه زرق فبوک

سکاخذ در یکسر المراء مضاف الی روزی یعنی اذا تقررت ان الله بقائه
 یفتح باب الرزق **دل نشاده** **ارو تنگی** **ای غمائی** طوت کشاده ولباسی
 طار طوتها الیاء فی تنگی مصدریه وکم یفتح الکاف الغنی وغمائی
 امر حاضر من غوده یعنی خذ قلبک مفتوحا و سرورا ولا تنظر الی مستقبله
 لان الرزق علی الله بقائه **تازه روی و خوش رخ** **باش ای غمائی** تازه روی
 و طاهر سوزی اور ای غمائی تازه روی لفظ مرکب و کذا خوش رخ کن
 یعنی کن بسم الوصف و تصیف الکلام تا بود نام تو در عالم سخن تا که
 عالمه اوله نامک سخن تا ههنا الله یعنی لیکن اسمک فی العالم **بخت**
از و بخت ای بوالهوس جوق بیم موت عقیقه سن ای بوالهوسی
 اترو یعنی انعم و الغضه و هو مضاف الی مرکز بفتح و الکاف عجمی یعنی
 الموت یعنی لا تأکل لحم الموت کثیرا ای بوالهوسی **چونکه وقت از بخت**
دیش و بس چونکه وقتی کلدی و لیز بشیر و بس بشیر و بس
 کلاهما بالباء الغنی یعنی لانه اذا جاء الوقت لا ینکون مقدما و لا مؤخر کما
 قال الله تعالی فاذا جاء اجلهم لا یستأخرون ساعة و لا یستقدمون
 دل زغل و غش همیشه پاک دار غل و غش در قلبی دایم پاک دار یعنی
 خذ القلب طاهر من الغل و الغش دائما **تا توانی در دروغ کینه مدار**
 قادر اسید کر لوده کینه مدار یعنی مادم تقدیر است لا تاخذ فی قلبک

بعضا و عداوة لاحد تکیه کم خواب بر کرد **خویش** تکیه ای مویه کرد
 کردار یعنی العمل القلبی یعنی لا تجدر اتکاء و اعتمادا علی عملک **دل نبیر حیرت**
خواب خویش گوئی بقدر رحمت خیر که تا امر من نهاده و رحمت مضاف
 الی خیار و هو ایضا مضاف الی خویش کما الله قوله کردار مضاف الی خویش
 یعنی صنع قلبک الواحد الفراه و الخیار **قطعه** بر در کعبه سائر دیدم که هم
 گفت و می گزستی خوش من بگویم کرم طاعتم نیر قلم عفو بر کلام
 کش **بهترین جزها خلق نکوست** بگر که در خوب بک خوی نکو
 بهترین مضاف الی برها و می جمع و خلق بضم الخاء الطغی مضاف الی نکو
 یعنی احسن الاشیاء و افضلها الخلق **لکسر خلق خلق نیک را**
دارند دوست دوست دارانی کم اوله نیک خو یعنی الخلق یا خدوه
 حبیب و کذا من اتصف به **دو فروتن باشی دایم ای خاف وارتواضع**
 ایله دایم ای خلف روم حاضر و فروتن لفظ مرکب کدایه عن التواضع
 یعنی اذهب دکن متواضعا دائما **اینها الخلف کین بودارایش اهل**
شرف زیر بود رز زینت اهل شرف کین اصله کما من خفف الهمم
 ثم انصل للوزن و بود یعنی است و ارایش بکسر الشین اهل الشرف
 مضاف الی اهل و هو ایضا مضاف الی شرف یعنی لان هذا زینة اهل
 الشرف من الانبیاء و الاولیاء **انکه باشد در کف ز موت اسیر** اوله

اوله شریعت الله اسیر یعنی من کان اسیر فی یر الشریعة والنفوس
 کوجه از دست اورا بیده گیر نه از دایسه ده بیده کین بظن راجع
 الی آنکه یعنی ولو کان هو حر اخذ وعده عبدا مخلوکا لانه عبد الشریعة
 کز تو بینی تا کسی بر دستگاه کرکور رسد تا کسی من دستگاه الیاء
 فی تا کسی للوحد و دستگاه لفظ مرکب بمعنی واسع البید یعنی
 ولو ترک انت خست البید و ساعد الدوله حاجت خود را از هر
 خوا حاجتک اند من صافن حر کز خواه حاجت مضایق الی خود
 و لفظ از راجع الی تا کسی و خواه من حاضر یعنی لا تطلب منه حاجتک
 اصلا بر در تا کسی قدم هر کس بر قوم تا کسی باینه ایاق ای پسر
 مضایق الی تا کسی و جدر نهی حاضر یعنی لا تذهب ولا تضع
 قدمک علی باب الخیس الدفی و ریشی هم پیرس از وی خبر
 کرکور رسد هم پیرس اند خبر قیرس تا بناء العجی نهی حاضر من
 بر سیده و لفظ وی راجع الی آنکس یعنی ولو تراء علی وجه
 کان لا تطلب عنه خبرا ایضا تا توفی کار الیه را مساز قاده رسد
 اتمه الیه یعنی مادام بقدر لا تفعل فعله الیه و الا تعاونه کار فرمایند
 وی کنن توان اینش بتوریه اینش و ارفی فرمای امر حاضر و الضمیر
 المنصله راجع الی الایده و نواز بضم النون و فتح الواو و بالراء العجم

قبلها الف امر حاضر من نواخت بالترکی او فشمق یعنی به قدر و قدر و کن
 النطفه واحدة اقل لانه لیس محل الاعضا **دینیا اضر از او دشمنانه**
 از دو کسی بر هین کن ای هوشیار ای کسی که صافن ای هو
 شیار و هوشیار بمعنی العاقل یعنی اجعل اربها العاقل صریح عن طریق
 تا بنی تکستی از روزگار تا ارشدریم تکلیت روزگار تا هنا القلة
 و الیاء فی تکلیت الی الوحدة و هو بالکاف العجی بمعنی الخوصه یعنی حتی لا
 محوس الیایام اول از دشمن که **واستیزه** است اولاد دشمن که
 اوله اول عناد یعنی اول اول العذر الذی هو المعاند الخاص المتمرده اکثری
 از صحبت نازان دوست یار جاهل صحبت مرد و ریا یعنی صحبت
 الصدیق اجاهل لا یقر من انه القدر و العاقل خیر من الصدیق اجاهل
 خویش را از نزد دشمن دور دار کنش دشمن یا ننده دور طوت
 نزد مضایق الی دشمن یعنی خذ نفسك بعید من العدو و یاز نادان
 راز خود را بجهل دور یار جاهل دن سنی بجهل طوت یعنی وضو انصر
 اجاهل بجهل راعن نفسك ای پس کم کوی بامردم درشت ای
 اوغل خلق قید از سوله درشت یعنی ایها الولد لا تکلم مع اخلق غلظا
 و شدیدا و رکیو کار تو گردانند پست کر اید رسد دونه ربر رساکه
 پیش کرد انت جمع المضارع من کوانیدنه یعنی ولو تکلمت هكذا

يعرضونه عنك ويحولونك ظهرهم بين خلق ميداني **كواست**
 كعدو در خوابك بلكي هب بهترين مضاف الى خلق بضم الخاء
 المعجمة ولفظ محي للاستفهام ولفظ كفي كوا عبارة عن الذات
 والتمخيص يعني هل تعلم انت ان احسن الخلق ولفظ لمن انك **انضا**
وانصافش خواست اندي حقا اتمدي احاطا طلب الضمير
 في انصافش راجع الى الناس المقدر في نظم الكلام وخواست
 ماضى منفي من خواستن يعني هو الذي اعطى الناس انصافا وخوا
 ولم يطلب منهم الاتصاف **جوز** **عديني خوب كوي** **بافقير جود**
 ويريس خوب كلامي بافقر يعني اذا تكلمت بالفقر او كلاما وخوا
 ولطيفانه **بود زانش** كه پوشاني هميريك در كيد رمدن كه كير
 الضمير في زانش راجع الى الفقير وهو مصروف الى پوشان وهو
 بالباء المحي مضارع مخاطب من پوشيدن من پوشانيدن يعني
 المستر والالباس يعني حناها ستوم باخر لان الكلمة العلية
 صدقة **خشم خورده** **خشمه هر سورت** **خشمي** **عك**
 صنعت سرور در يعني كظم الغيظ عادة لكل عظيم القدر ولس
 الصدر تلخ **باش از شكر شرين ترست** تلخ اولور نفندي
 شرين تر در يعني يكون هو مر في الصورة ولكنه اعلی من الشكر

في المعنى

كما لا يخفى بيت تحمل غابر جوز هونخت وني شهيد كود جودر
 طبع رست **هوكه با مردم** **زاده** در حرا طو نمي ايله دوزخ در
 جهان يعني كل من لم يخرج مع الخلق في العالم **زنده** **كافي تلخ داردي**
 كمانه در لكي طر اول في كمانه اليك في زنده كل في مصدريه والهفة
 مكسرة للاصافة الى تلخ يعني باخذ هو معيشة ومرة وقبحة بلا
 نسبة لانه ينقص قلبه بعدم الاختلاط والامتزاج ولانه لا يرقبوه
 الناس له انك **شوخست** **ند** **شرم** **نيز** اولكه كستاخ اولدي افتر
 شرم نيز شرم شوخ بالنيش والحاء المعجمين يعني الهيا **انكه او**
ناباك زاده **ست اي عزيز** **بهرام زاده** در اول كسرا عزيز **زاده**
 امر حاضر ولفظا ارجع الى انكه و ناباك زاده وصف تركبي من زاده وهو
 ستمر لانه ما استعداد بالتركيب وخطوط غرق وطوغرق والمعنى التركي
 اول كسبه كستاخ در وحياد غي طو نمز بل كه اول كسبه نيك اصلي
 ناباك در وهرام زاده در از ملاست تا بماني در امانه نوم وتوبند
 قدس در مانه تا هنا للفرض داني والتوبنغ باش **دائم عشيق**
صاكانه دائما من اول جليز صاكانه يعني كمن جالس او مصاصبا
 مع الصلحاء والعلماء لان الجالس معهم نعمة وعظيمة در بيان غيرة
 كودن **ميكوير** **چند خصلت** **اورده** **خواهي بروي** **نجه**

مازد
 مضارع مخاطب
 لوتريديان
 بغير خبر اللوم مع

خصلت كنور ر خولق يوز قيدر چند في الاصل سوا عن العود
 بمعنى كم للاستفهامية وقد يستعمل بمعنى كما الجارية انتهى والمراد هنا
 الثاني والباء في بروي للالصاق بمعنى كثير من الاتصال يوفي الحقا
 والدانة بوجه الانشاء تايلويم كرمي بي بكي ديم قولق طرتر
 لك بوسوز كوي مضارع مخاطب وكوي امر حاضر يعني قولك
 ذلك الاشياء لو تقول قل او لا يا **ياشد** **ماند مكر** او لا ولد
 مانده مكر مانده مضارع الى مكر يقع الميم والكاف وسكون السين
 المله اسم بمعنى البعوضة يعني الاول هو الذي من البعوض مرده
 خوانده شود ممانه **كسر** اوله دعوت سزيره ممانه كسر مرده مضارع
 الى ناخوانده وهو اسم مفعول من خواند ممانه مضارع الضمير
 يكون الرجز الغير المدعوضا لصد وذهب اليه بلا دعوت لمؤلفه
 بيت بناخوانه جاني اودي ادب كجا جاي بايد ندايم عجب هر كاو
ممانه كسي ناخوانده شد اوله دعوت سزيره ممانه اول نور
 ممانه مضارع الى كسي وقوله ناخوانه حال من قوله ممانه يعني
 كمن كان ضيقا لامر دخل كونه غير مودعوت ممانه **مردم خوار و زار**
ورانه خلق يانده خوار اولور هم سوريلور نرد مضارع
 الى مردم و رانه اسم مفعول يعني عند الناس حقير و ذليل و مطرود

ديكوانه

ديكونه يانده ناداني **مردم** برده شي اوله برجاهل كيد رانه اشاره الى
 المفهوم بما بعد والباء في ناداني للوحدة يعني الامر وهو الذي يجهل
كدي خاني خانه مردى شود بر كسر او يته كيد لك ايدر كذا خا ولفظ مر
 معنى صاحب البيت و لانه كد بمعنى البيت و خدي بمعنى الصليب و هنا
 معنى الوكيل وهو مضاف الى خانه وهو ايضا مضاف الى مردى
 والياء للوحدة يعني ويكون هو وكيل بيت رجل بلا امر و رضائه
كار كردني بر حديث انه دوسره كار غك انك سوزيله بل جعل الفعل
 على حديث ذلك الرجلين **ازي جملند انم در نزد جمل** ايخون جنبك
 ايجه اولدى اول عيلري بالياء العجي معنى الاجل هنا والياء فيه كسوة
 للاضاقه الى الجمل ولفظانه مصروف الى نزد وهو يقع النون
 والياء العري بمعنى المقابلة والمصادمة يعني لاجل الجمل يكون في المصاف
 والقتال **هر كاي بنشد زبردست صدور** كاو نور راي **جمله شد**
 زبردست معنى عالى القدر فلفظا بر معنى عالى مقدار وهو مضاف
 الى صوور يعني كل من جلس في الصدور على من عالى القدر **كرسد**
خواري برويش نيفت دور كرايريشه خوار لقاولر اودود
 يعني لو يصل بوجهه حقارة وعلافة فهو ليس بغير نيت جمع
 راجون بر قول **نوكوشن** چونكه بر قول كه سكا كوشرا و ليا اليا

رجل

الباء في جميع اللمعة يعني اذا لم يكن لجماعة استماع على قولك ولم
 يقبلوه **صد سخن كوياشت يك را مكنوش** يوز سوزك ورس
 برين ديمه الناء في باشت الخطاب ومكوى نه حاضر الضمير
 راجع الى محي يعني ولو كان ذلك مائة كلام لا تقل لهم واحد منها
 لا تطلب حاجت خود **خود را بخواه از شما نه حاجتي استم شما**
 يعني لا تطلب حاجتك من الاعداء **ترين خوارى نباشد در جهان**
 خورلق اولر بوندن ارنق درجهان يتر اصله بيت حذف الدار
 ثم اتصل شرسه يعني لا يكون اقبح من ذلك حقارة ودناءة في العلم
 ان فردمايه مراد خود **مجنوى** سن دنيدنه استمه مراد وار فرج ثا
 عني دني الاصل يعني لا تطلب مرادك ممن هو دني في الاصل **فانبا**
يدم تر خوارى بروي خوليقده كلمه يوز غبار الباء في روي
 للالصاق يعني حتى لا ينجس بوجهك حقارة ودناءة باز وكود
 فكن بازي هلا عورت واو غلام او ينام هلا باري بالباء الهل
 عني للغب وهلا بالتركي هلا للتهديد يعني لا تجعل ملا عتبة
 النساء والصبا البته **تا نكردى خوار و زار و مبتلا** اوليه من خوار
 و زار مبتلا يعني لا تكون خفيرو ذليلا ومبتلا فان اللعب غير مزيه
 فضلا مع من درجهان **شش جرمي آيد بكار** التي نسته البته بار الله

كار الباء في بكار للالصاق يعني ستة اشياء في العالم هي بيار فعا
 وتكرم لها وهي الطعام النهر والصديق المرفق والمخدوم المشفق
 والصدق والفقر والعقل الكامل وعدم اضرار عسا احد **اولا بيار**
طعام خوشكوار اول ايد كز طعام خوشكوار لفظ بادي تأكيد
 لقوله اولا والباء فيه اللمعة وطعام مضاف الى خوشكوار بضم
 الكاف العجي وهو وصف تركبي من كوار يدنه عني الرظم كذا في
 اكله يعني الاول الطعام الرشي **خوش بود يار موقوف در جهان**
 خوش اولر يار موقوف درجهان يعني يكون الصديق الموفق لحسن
 في العالم **باز نخذوي كه باشد مهربان** كرمي وم كه اوله مهربان الياء
 في نخذوي لللمعة ومهربان اسم فاعل عني المحب المشفق يعني والاضر
 المحدوم الذي كان مستقفا مولفة **مصره** رفيق ومهربانم نيت
 حبسا جز نورسم كير **م سخن كانه راست كوي و درست** هر سخن
 كه حق له طوعري اولا كان اصله كه انه يعني كل كلام تقول ذلك صحيحا
 ومستقيما وصدقابه **زدينياز انكه دروي نفع است** دنيادنه
 يكدنه نفع سكاوي راجع الى راست يعني يكون هو احسن
 من الدنيا لانه فيه نفعك **انچه از است عالم در بها شرا و لكه او**
 جز در بها سنده جهان الضمير في بها شرا راجع الى انچه **عقل كامل**

شور
 دانه و کبر است ادب باش عقل مستور و القلب و معنی الیه بالترک
 کامل و اول شاهدان لفظ را فی دلیرا زائد و شاهد لفظ مرکب
 معنی مسرور القلب و معنی الیه بالترک اول منته که عالم الیه
 برها سنده او جوز در ریشه عقل کامل و مسرور اول **دو شمنی**
حق را نباید داشت دوست دو شخص حقی طوتمه دوستها
 یعنی لایزم و لایلیق ان یاخذ عده و الله تعالی صدیق و خلیل **بان**
گشت جمل جوع بدوست جمل آنکه مرعی اولدی جوع کا لفظ گشت
 مصدر مرخص من گشتن معنی الخول و الرجوع و هو مضاف الی الجمل
 و لفظ بدوست بالباء للصاقیه اصله بادوست فلظا و راجع
 الی الحق یعنی لان الخول الجوع و رجوعه الیه **عیب کس باو می**
باید نمود کس کس تریم عیبی ای وجود عیب مضاف الی کس
 و الباء فی باو و للصاق و ا و راجع الی کس و عنود مصدر مرخص من
 عنود معنی الاره یعنی یلزم بل لا ینفع اراه عیب **از آنکه نبود هیچ**
لحقد و زیر اولمز هیچ برات بی عذود الیه فی فی الوصه قبل
 العذود و جمع عذو بالترکی بر یعنی لانه لا یكون محملا عذود و المراد
 انه لا یوجد احد بلا عیب **از خدا خواه آنچه خواهی ای پسر** است
 مطلوب خدا دانه ای پسر خواه امر حاضر یعنی طلب من الله تعالی

کلاما تطلبه نیست در دست خلائی نفع و ضرر زیر اخلاق یوق
 الله نفع و ضرر دست مضاف الی خلائی یعنی لانه لیس فی ید الخلق
 نفع و لا ضرر بل الكل مستندة الی الله تعالی **کاز انیت نفع جزا**
 بند سنک ناصری در اول الا یعنی لیس لیهاد ناصرو معین غیر الله تعالی
یاری از حق خواه و از غیرش نخواه حقدن استه یاری غیر دین
 نخواه یاری معنی النصرة و الضمیر فی غیرش راجع الی حق یعنی طلب
 المعاونة و النصرة من الله تعالی و اضطرارها من غیره الله تعالی لانه خیر لنا
 صریح **انکار از غیر خدا و مسد بی** کم که قوه حقدن ای جان رون
 الیاء فی بی زائدة لفافیه و هو بالعز می معنی الكثير یعنی کل من خاف
 من غیر الله تعالی کثیر فی **کمان تر سندان روی هر کسی** جمله خلق قور
 اندر بی کمان لفظ روی راجع الی انکه و الیاء فی کسی الوصه یعنی خافوه
 الكل منه بلا شک و لا شبهة **از بدی گفتن زبانه هر کس است** یا مژ و
 لسان کم است الیاء فی بدی مصدریه و است بالباء العز می ماضی
 مره **تکلم من بستان** یعنی کل من قید است انه یتکلم بالکلام القبیح
کرد شیطان لعین زبده است اندی شیطان لعین زیر دست
 کرد ماضی من کردیدن و قوه شیطان مضاف الی لعین یعنی جعل الشیطان
 اللعین تحت **در بیان آنکه پنج کس توقع نباید داشت** الیاء و الله اعلم

کس نیاید بخیر از پنج کس بولفرسن بشی از پنج کس یعنی
 لا یجد احد تحت اشياء وهی الصدقة والمرقة والظمة والراحة والوفاء
 من تحت رجال وهی الملکول والسفلة ومن هو قبیح الخلق والحاسد
 والكاذب **یا کبر از ناسخ خود این نفس** ناصح که نه کلام عیدی بو
 نفس یعنی خذ هذه النصيحة من ناصحك فی هذا النفس وخذ من
 ناصحك هذا النفس والکلام **نیت اول دوستی اندر ملوک**
 اولاد و سلق بولفر در ملوک الیاء فی دوستی مصدریة یعنی انه لیس
 فی الملوک السلاطین سخن **یاورکن انه اهل سلوک** اعتقادیت
 بونی از اهل سلوک یاور الیاء الغری وفتح الواو و سکون الزا و المله
 اسم مقفول مصدر یعنی التصدیرو الاعتقاد و کذا فی الهمی یعنی بعد
 هذا الکلام اعتقاد انه اهل السلوک والطریقه ای ان لم تصدق فی
 فاستل منهم **سفه را یا مروت تنکری** سفیه بقیه مروت صاقین
 المرفه الکسوة فی سفه اللوحه یعنی لا تنتظر بالشفقة والذی مع
 المروة والطف **هیج بدخوی نیاید مهنری** بولفر بدخوه اولوق
 بل یقین اعلم ان لفظ لم یکسر الهمی و سکون الهاء یعنی الکبر فلفظ
 مهنری معنی الاکبر والیاء فی مصدریة یعنی لا یجد السیادة والسعادة
 من هو قبیح الخلق **هر که بر مال کسان دارو حسد کم که غیرک**

مالنه الیر حسد یعنی کل من اخذ جعل حسدا علی ما لا ینال بوی
 رحت برده ما غشش کی رسد اگر رحت قوفتی قیاحن رسد الضمیر فی غشش
 راجع الی هر که یعنی کیف یصل الی دماغه ریح الراحة **آنکه کذا است بملوک**
دروغ اول که کذاب اولدی سولر دروغ یعنی من کان کذابا یقول
 کذبا **نیت اولدر وفاداری فروغ** بس وفادار لفته یوق آله
 فروغ **نظا** و راجع الی آنکه و وفادار و وصف ترکیبی و الیاء فی مصدر
 یعنی لیس فی الوفاء شعله و صدق و الله اعلم بالصواب

در بیان امر سعادت

هر که کار سه عادت باشد شکر که اوج خصلت کما عادت اولو شکر
 کل من کانه ثلث اشياء عادة **در جهان وسعادت** باشد شکر عالمه
 سعادت بخت اولور یعنی یكون فی الدیادولة وسعادة **تا توانی تمت**
خیری منت کند قادر امیم خیری منت ایدر تا هنا یعنی مادام
 مادام بقدر هو یجیر خیرا و احسانا بلا منت لان المنت من ربه عنها قل
 انه بقا ولا یبطلوا صدقاتکم بالبنه والادی **حوسر استوجب رحمت**
کند کنفی مستوجب رحمت ایدر یعنی یجیر نفسه مستوجبا و مستحقا
 الله تعالی **اقول** هذا الترغیب و الاقلا وجوب علیه تعالی والاستحقاق
 فی العبد قال الفاضل المحقق الدوانی من غیر وجوب علیه ولا اخفاق

في العبد وكيف يكون كذلك وما صدر عنه في الطاعات انما هو
تخلقه على انه لا يبقى بشكرا قل قليل من نعمة فكيف يستحق عوضا عليه
تعالى انتهى **هر كرمي براه ناصواب** هو كمي اشبه كرم من ناصواب
الباء في براه بمعنى در وهو مضاف الى ناصواب يعني كل من تراه في
صريق غير صواب **سر بر اهنر انا باي نواب** اني بولم جيك بولم
سن نواب الباء في براهنر لالاصاق والضمير فيه راجع الى
هر كرم مصروف الى وار بالمدام حاضر وتأهنا للعبة يعني هاتر له
بالطريق حتى تجد نوابا رخت خود را ز مردم دور دار رختكي
وار خلتد دور دار يعني خود رختك وظلمك بعيد من الناس
يا ر خود بر كر منيفكن زينه را كسيه يو كلمه يو كلمه زنه را
منيفكن نهى حاضر من افكنده بمعنى الطرح والاستقاط يعني لا تطرح
ولا تقط عمل نفسك على احد

در بيان رستگاري

كه هي خواهي تابش رستگار كود لرسك اوله سن ناك رستگار يعني
لو كنت تريد ان تكون منجيا رخت مكر دانه اي بر دانه كاريوز جور
اوج حصالة زنه را رخت بضم الراء المهملة وسكون الحاء المعجمة
بمعنى اخذ مكر دانه نهى حاضر كود اندن يعني لا تحول وجهك عن ثلثه

افعال **اولا ديدن بود حكم قضائش** اولاكور مك در حكم قضائش
الضمير في قضائش راجع الى الله تعالى يعني الاولى ان يرى حكم قضائش
والاعتقاد على انه منه تعالى بعد رآه جستن بجان و دل رضائش صكه
استمك دل وجانه رضا الباء في بجان للاستعانة يعني وبعد ذلك
طلب رضائه تعالى بالروح والقلب **بيت** رضادوست طلب كن بند
مقبل قبول كرد بجان هر سخن كه جانا گفت جيت سيوم دور و
از جفانا نالخي اتمك جفا يعني الثالث وهو البعد من الجفا والآخرة
على الصفا هو كه اين دارد بود اهر صفا كم بوني طور او نور اهر صفا
ايزا اشارت الى المصنوع المصراع الاول وهو البعد عن الجفا والى الكل يعني
كل من ياخذ ذلك يكون من اهر الصفا هو كه دارد دانستن وعقل نميز
هر مك وار علي وهو عقل نميز يعني كل من ياخذ العلم والعقل والنميز
خبر براه حق بنميشد هي جيت حق بولند غير و بر من هي جيت الباء
في براه لالاصاق وهو مضاف الى حق يعني لا يحسن ولا يتصدق
شيئا الطريق الله تعالى ورضائه صدقة كالوده كود دبار لا صدقة
كه الوده اوله باريا الهمة في صدقة للوصدة والدال ساكنة للوزن
وقوله كالوده انصر وهو اسم مفعول من الودع بمعنى التلوث يعني
الصدقة التي كانت ملوثة ومخلوطة مع الربا وكى بود ان جيت مقبول

تأجل اول شئ اوله مقبول احد يعني كيف يكون ذلك الشئ اى
الصدقة مقبولة الله تعالى كعمل خالص نكره ويجوز كعمل اوليه خاص
ميجوز يعني لو لم يكن العمل خالصا كالاذهب اعلم ان في المصراع ^{هذه} مقدار
والمصراع الاخر علة لهذا المقدور وهو مقبول نكره يعني لا يكون هو
مقبولا اى عند الله تعالى قلبا ناقدا يارده در نظر سيم قلبه اليه ناقد
نظر يعني لانه الناقد لا يؤتي الدرهم القلب في النظر ولا ينظر اليه
تأنيلا كبريا شئ اير روزگار تا اولاس من غنى در روزگار يعني
لو تزيده نكون غنيا في العالم بنفسى را از روزگار دور دار او زود
بنفسى وار دور دار يعني خذ نفسك بعيدا من اللذات والشهوات

در بيان صدق امانت و سخاوت ميگويد

چار خيانت از گناهات حق كراماتى در دورت شتمنى يعني
اربعه استيا ومن كرامات الله تعالى ومقبولة الله تعالى وهى الصدق
والامانة والسخاوة والبعد من كل الربوا ياد دارش چو نه كوي
سبق ياد طوت اى چو نه الله سبق يعني خذها في خاطرك اذا
اخذت منه سبقا ولا صدق ربانت در سخن اوله صدق لساندر
در كلام صدق مضاف الى ربانت والتا وفي الخطاب يعني الاول
صدق لسانك في الكلام بعد از حفظ امانت فهم كن بعد حفظ

امانت اى همام حفظ مضاف الى امانت بالتا لا اصله يعني وبعد ذلك
حفظ الامانة فاجعل فيها اعلم ان المص لم يبال في تذهب العياره
وتخبر بها فان كثيرا ما ذكر ما لا حاجة اليه العلم به مما سبق كما لا يخفى
اللههم الا ان يقال ان هذا النصح والتكرار في النصح ليس بشئ يس
سخاوت هست ان فضل الله بعد اولدي سخا فضل الله يعني
ثم السخا وهو من فضل الله تعالى وكرمه فضل حق مانه كونه دارى نگاه
فضل حق بل طويزا يسك نگاه يعني اذا اخذت النظر والعين حفظا
عن الخيانة والمحرمات فاعلم ذلك من فضل الله تعالى واحسانه تا تو
في دور باش از سود خوار قادر ايسك دور اول از سود خوار
تا هنا يعني مادام وسود وصف تركيبي من خوردن والمرا د
منه اكل الربوا يعني مادام تقدر كن بعيدا من اكل الربوا هست
زانك از دوستم خانه كرده كار زيرا المودر عدوى كرده كار لفظ هست
مصرف الى كرده كار و قوله دشمنانه مضاف اليه يعني لاجل الله
من اعداء الله تعالى هي كرا حق داده باشند اين چهار كيمه بود وري
ويژه كرده كار داده اسم مفعول من داده يعني كل من اعطاه الله تعالى
هذا الاربعة باشند كس مؤمن بر هينر كار اول كس اولدي مؤمن
بر هينر كار يعني يكون ذلك الرجل مؤمنا صالحا وذو رايضة پيش

مردم هر که رازت کرده باشی کم که خلق یافته رازك اید فاشی پیش
 بالباد العجی مضاف الی مردم و التاء فی رازت الخطاب یعنی کل من كشف
 سرك عند الناس وجعل فاشا هدم با اید باطل باشی صاف
 اول اید اید هدم میاس یعنی لا تكن مصاحب ذلك ان الاید الباطل
 و محالیم هر که باشد مانع عشر و ذکات کم که اول مانع عشر و ذکات
 یعنی کل من كان مانع العشر و الزکات ولم يعط ما امر الله تعاه عطاءه
 و انکه غافل و اربكزار و صلات دخی اوله که غفلت به صلات لفظ و
 ادات تشبیه بحق با و آخر التشبیه یعنی و من ضل الصلوة کافا غافل
 بلا خضوع و خشوع بر خذر باش از جهان کس زینهار اولیه
 کس اول خذر زینهار یعنی کن علی الخذر عن مثل ذلك الوجه و امر من
 الا بلغیة فتدکر تا نباشی در جهان بسیار زار تا که اولیه
 عالمه زار تا ههنا القله یعنی لعل لا تكون فی العالم کثیر الانسین و عمره
 مولانا جلاد الدین بیت ابر بر نای منی منع زکوه و زرتا افتد و باند

جہات در بیان ترک خشم و قهر میگوید
 در گذر از جوار حصلت زینهار چار خصلتند که یکم کور زینهار
 لفظ در زان یعنی دایع خصال تا شود مرتب بسیار زار
 تا که باقیه سنی بسیار زار یعنی لان لا یحرق النار کثیر الذات عشت

اگر بایر بدید لذت عمر که کرد ایست اگر لذت مضاف الی عمر و التاء
 فی الخطاب و التاء فی بدید معنی در یعنی کولرم لذت العقی الذم
 و الانسقاد به باشی ایم بر خور از خشم و قهر خشم و قهر بدید خذ لك
 فیل خذر یعنی کن علی الخذر من الخشم و الغضب و القهر و التاء و اهلاک
 النفس بغير حق قوله تعالی و من یقتل مؤمنا متعمدا فجزاؤه جهنم لانی
 چون نکرده خلق با خلق تو نیست خلق اتقیر به خوابك اقتداء الباء
 فی یا خلق للمصاحبه و هو یضم نداء العجمه مضاف الی تواری یعنی اذالم یکن الخیر
 من جمیع خلقك و رضیاعنه کر بخود مردم مانع سازی رواست
 خلقه سم کر اویه سن اولور روا و التاء فی بخوی للمصاحبه و هو مضاف
 الی مردم مانع و هو جمع و سازی مضارع مخاطب یعنی لا ترضح بخلق الذلک
 فهو لائق و حسن ای برادر ترکیب دولت مکن ای برادر دوله طایفه ها
 یعنی ایها الاخوان لا تنکحوا ولا تعد علی الدوله بآداب و انما صرح خود ان سخن
 ناصح که دگر بویندی سکا یعنی خذ فی خاطرک لهذا الکلام من مکمل
 سود نکند کور بزی از قضا که خجسته نفع ویر من از قضا کور بزی مضارع
 مخاطب من کورختن معنی القرار لو تقر من قضاء الله تعاه لا یجعل هو
 فائده لان اخلاصه لیس بممكن هر چه ایر بدانی در رضا هر نه کلور
 اکا ویر کل رضا الباء فی بدانی لالصاق واصله بانه کامر یعنی کل شی

یعنی ای من عند الله تعالى فاعطیه رضا و از آنجمله حاصل نیست دل
 خشنودار غیر قناعت اول که حاصل اولیا خرسند بضم الحاء
 الیهمه و سکون الراء و فتح السین للمهله و سکون النون و الدال للمهله
 بمعنی القانع یعنی خد قلیک قانعا عما لیس حاصل او مسرور و اوش دل
 را جانب این بند دار بکله بندیم هلت قولی بندخ بکا یعنی خدایم
 القلبی خودی منصفه و مستحقها هر که او باد و ستان بیک دل بود که او
 دوستانه بیک دل اولور یعنی کل من کان متفقاً معه اخلاته و و مر القلب
 جرد مقصودی دلش حاصل بود جرد مقصود دی حاصل اولور مقصود
 مضاف الی دلش و الضمیر فیہ راجع الی هر که یعنی بکون مقصود قلبه

حاصل در بیان بیوفاء و جبهان میگوید و الله اعلم
 درجه هاتم دین کی در معتبر ای اخی بیک کی کدر معتبر ذاتی مضاعف فحالی
 من دانستن متضمن معنی الاستفهام و تقطاع عبارت عن الذات
 یعنی هر تعلم من هو معتبر العالم انکه او را بیک بنود از خطر او که
 اکا اولیم خوف از خطر بیک بالباء العزیز معنی الخوف یعنی هو الذي
 لا یكون له خوف من خطر الدنيا و الامر و فی بعض النسخ انکه الله ایاک
 می باشد نظر بیک بالباء العزیز معنی هو الذي کان له نظر هذب و صیحیح
 کم کنز باکر و فایز روز کار کسبه اتم و فایز روز کار کم بالکاف

العزیز العزیز یعنی لا یجمل هذا العلم و فایز باجد جور و ارد نیشی باهم و کار
 جور اید اتمز محبت ایلیم کار الضمیر فی نیشی راجع الی روز کار و مر
 الی قوله کار و فقط مهر بکسر الیم المحبة یعنی یاخذ هو جور و ظلم او
 لیس له فعل مع المحبة و المودة انکه باقر روز غم نیست کار روز غم بر
 کس باغلا میسه کار نیست بالباء العزیز ماضی من عقد فعلا معک یوم
 الغم و الخیر و نصرک روز شادی هم بر سفس زنها رصورتی سن
 روز شادی زنها الضمیر فی بر سفس راجع الی انکه یعنی سل حاله یوم
 الفرح و السرور ایضاً روز غمت کر تورد از ی بکسر روز غمت کرد روز
 لور سک بکسر بردازی بالباء العزیز مضارع مخاطب من برداختن بمعنی
 التمام و هنا کنایة عما لا یتراج و الباء فی بکسر للمصاحبة یعنی لوماتج
 یوم النعمة و الحضور باجد روز محنت باشدت فریاد رس غم کوئی
 اولور سکا فریاد رس التاء فی باشدت الخطاب و فریاد رس وصف
 ترکیبی من رسیدن معنی العیاش و المعین یعنی بکون هو غیانا و معینا
 لک یوم المحنة و المشقة بلیت هر که فریاد رسی روز مصیبت خواهد
 کور دایم سلامت بجو افریدی کوش جو بی بیایی دولتی از مستغنا
 جو بی سکا دولت ویرم اول مستغنا یعنی اذا وجدت دولة من
 الرب المستغنا انذرا دولت ببر از دوستانه کچم اول دولت

يجتهد از دستا نه مبر بضم الباء العزى نهى حاضر من بريدخ بمعنى
القطع والانقطاع يعنى لا تقتطوا في الدولة والنعمه من الاصدقاء
القدماء **متر التمسكه اورد رخم بود** كم كه سنجونه اورد رخم اولور
يعنى كل من كان في الفجر واخرى لك لقرط محبة لك **جونه رسد ناي**
هانه هدم بود جونه ايه شادي بيه هدم اولور لفظا نه في هانه
اشارة الى اكسش يعنى واذا وصل اليك فرج وحضور قصدت
الموافق هو ايضا يعنى امانه المحب الصادق هذا اللهم مقفني وسائر

المؤمنين بالصديق الصادق **در بيان معرفة الله تعالى بذكر**
نور حاصل من ان جان بد معرفت حاصل ايتاي جان بد رهي
اجعل المعرفة حاصلة اي روح الاب اي بالنظر الصحيح لان النظر في
معرفة الله تعالى واجب شرعا فقه فقه فانظر الى آثار رحمة الله كيف
يجي الارض بعد موتها وقل انظر واماد في السموات والارض وقوله
حين نزل في خلق السموات والارض واختلاف الليل والنهار لايات
لاول الالباب ويلكن الاكلايين لحبيب ولم يتفكر فيها والمراد بها القدر
ووجوده ووجوبه وصفاته الكمالية الثبوتية والسلبية بقدر الطاقة
البشرية واما معرفة داته تعالى بالكنه فقير حاصل لانه الانسان مشوق
بالكذورات البشرية والعوايق المحسنة كما قال النبي صلى الله عليه وسلم سمعناك ما

عرفناك حق معرفتك وقوله **وتم تفكروا** الا الله ولا تتفكروا في ذات
الله فانكم لن تقدروا قدره **قالا** ارم على العيار اظهر الفجر قال الصديق
صلى الله عليه وسلم اركه الله وظمته المرتضى كرم الله وجهه الفجر عن درك الله
راك والمجت من سائر اللذات اشتراك **قطع** بنده هانه بكم زنته فخور
عذرا كه خدای اورد ورته ستر وار خداوند بشو كس نتواند كجاي
اورد تايباي **از خدای خود خير** تا بولاس كند وتكوند خير تاها
للعلة خدای مضاف الى خود يعنى تجد خالقك ومالكك خيرا **هه**
عارف شد خدای خویش را كم كه تكري ذاته عارف اولور يعنى
كل من كان عارفا بالله وخالقه **در فنا بنيد بقال خویش را** اول بقا
سني فنا ايجه بولور يعنى يرى بقاد نفسه في الفناء باه بقدم
فانيا **هر كه او عارف شد از ربه نسبت** كم كه عارف اولدي ربه
دكل لفظا اراجع الى هر كه ولفظ ربه يعنى اني يعنى كل من لم يكن
عارفا بالله فهو ليس باني **قرب حق لائق وار ربه نسبت** قرب حقه
هيج از ربه دكل از ربه بفتح الهمزة والنون المحبة بينهما ربه مملو
ساكنة وسكون النون والهاء بينهما ما دل مملو مفتوحة بمعنى الله
يعنى وليس بلائق واخرى لقرب الله تعالى **هر كه او معرفت حاصل شد**
معرفت كيه كه حاصل اولدي يعنى كل من لم يكن المعرفة حاصلة **هه**

هیچ یا مقصود خود و اصل نشد هیچ مقصود نه و اصل اولدی
 یعنی که یکن و اصلا ای مقصود اصلا نفس خود را چون شناسی
باهو چون ایرم سن حقه سن مهر و هوا شناسی مضارع فی امر
 من شناختن و الباء فی باهو للمصاحبه و المراد باهو اهنای معنی
 الحیثه یعنی اذ اقرت نفسك بحیثه الله تعالی حق تعالی را بدانی **اصلا**
 حق تعالی یلدی سا که عطا یعنی تعلم انت الله تعالی بالعطاء **و نه او**
معرفت بخیر خدای هر کیم که معرفت و یردی خدای یعنی کل من
 احسن الله تعالی له معرفه غیر حق برادر دل **اونیت** جای اولدی
 قلب ایچم حقدن غیری جای یعنی لیس فی قلبه لمخلای غیره تعالی
نزد عارف نیست دنیا را خطر دنیا به عارف یا ننده یوق
 خطر نزد مضاف ای العارف اخطر یعنی الشرف یعنی لیس عند
 العقلاء قدر و شرف للذین بل که بر خود نیستش هرگز نظر ای که
 کند و ذاتنه اتمر نظر یعنی بل لیس له نظر علی وجود نفسه اصلا
معرفت فانی شدن در وی بود معرفت فانی اولان کسمه بولور
 لفظ وی را به ای الله تعالی یعنی المعرفه الکون فانی فی الله تعالی **هو**
فانی نیست عارف کی بود فانی اولما ین فیه عارف اولور یعنی
 کل من لیس فانیاً کیف یكون عارفاً عارف از دنیا و عقبی **فلست**

دنیا عبادت عارف عارفان یعنی العارف بالله تعالی فارغ من الدنيا
 والعقبی **راجه باشد غیر مونی فارغیت** مولد غیر فی بعض
 ای روان قوته را نه معطوف علی قوله دنیا و عقبی بلا عطف
 یعنی و هاهو غیر الله تعالی فارغی خوف و حدت کسی نوشتن کرد
 که دنیا و عقبی فراموش کرده **هت عارف لقای حق بود** عارف
 قصدی لقای حقد در یعنی بکون هت العارف و قصد لقائه تعالی
 فقط **زانکه در خود فانی مطلق بود** زیر آندی فانی مطلق در یعنی
 بکون فانی مطلقا فی نفسه **باجه ماند این جهان کویم جواب** بکوز
 بوجه این دیم جواب الباء فی باجه لالصاق و ماند بفتح الموحده
 من مانستن معنی المشابهه یعنی الدنيا بما یسناه اقول جوابه و شیه
 انکه **بیدار دی غیر خواب** او که بر ادم کور بر شنی بخواب الباء
 فی ادی شبیهه و فی جبر للوحده و الباء فی بخواب معنی در یعنی
 یعنی یسنا یم هو مجاری ادی شبنا فی النوم **چون شود بیدار از**
خواب ای غیر خواب اویانه او یقوسند ای غیر یعنی واذ الله
 من النوم **حاصل خوابش نباشد هیچ چیز حاصل اولمز** که
 دوشد هیچ چیز الضمیر فی خوابش راجع الی ادی یعنی لا یكون
 حاصل رویاه شیه اصلا لمؤلفه **بیت** دوشد از خواب میریزم

جانی همچو شید چو شدم بیدار از آن خراش نکستم مستفید
 همچنین چون زنده افتاد در مردم بونجلیین در که دو شد اولدی
 دیری ارمه فی زنده للوحدة و افتاد ماض من افتاد و مرد بضم
 المیم ماضی ایضا مرد یعنی و كذلك سقط حی مات **هیج خری**
از جهان یا خود بند کند و اید کتدی الیکدن بری الیای فی خیری
 للوحدة و براد بضم الیاء ماضی منی من برود یعنی و لم یذهب شی
 اصلا هر که بود دست کرد از نکو هر یک اعمالی که نیکه اولور یعنی
 کل من کان له افعال حسنة صالحة دره یعنی بود همراه او را عقبا
 اکا همراه اولور ره مضاق الی عقبی و کذا همراه مضاق الی او وهو
 راجع الی هر که یعنی لیکن ذلک الاعمال رفیقا فی طریق الاخرة
جهان را چون زنی دانه خوب روی بوجهان عورت کی خوب
 ردور یعنی علم ان هذه الدنيا کما المرأة الحسنه الوجه خوشتر
از اید از پیشتر شوی زوجنه کنیدن بنی ملک خود در پیشتر
 بالکباد العجمی مضاق الی شوی یعنی برین نفسها عند زوجها مرد
دانی پرو در اندر کنار دانا بیلرانی در کنار مکر و شبنو بی علم
شمار مکر و شبنو کوستر اول بی شمار فی خانه سازد هلاک
 ناکه هانه بی خانه میره لاک اول ناکه هانه الضمیر فی هلاک

راجع الی مرد را فی البیت السابق وقوله فاکهات الضمیر فی عقوق فجاءه
 بجمله کلام فجاءه بلا مشبهة **چون بیاید خفته شو بدانه زمان چون**
 او یومش بود اربین اول زمان یعنی وجدت زوجها ناکه فی ذلک الزمان
بر بویاد ایا عزیز بر هنر لارم اولسونه اوستو که ای بر هنر یاد او
 یاد بالا الف امر غائب من بود یعنی دلیکن علیک ایدها للوحدة المحلو
 بالمعرفة والفضل **کز جنبین مکاره باشی بر حذر** بویلر مکاره
 اول بر حذر یعنی علیک ان تكون عن مثل هذه المکاره علی الحذر

در بیان دروغ میگوید

دروغ ثابت قسم باشی ای سر اولور و ایچنده ثابت ای سر
 یعنی کن فی الورع ثابت القدم ایدها الولد **گر می خواهی که کودی معتبر**
 کرد بیلرس که اول سن معتبر یعنی او کنت تربد و تطلب ان تكون
 معتبر او مقبولا **جانه دین کرد اید از ورع دین** اوین معور اید
 دائم ورع خانه مضاق الی دین یعنی لیکن بیت الدین معور این
 الورع والنقوی قوله ثم افضل العلم الفقه و افضل الدین الورع البنا
 فی حراتی مصدریه وهو مفعول کیرد و فاعله ضمیر خانه دین یعنی و کن
 یا خذ هؤاخر ایه من الطبع بیت بدوز دشمن دیکه هوشمند و ورع
 و راد طبع مزع و ماهی به بند هر که از علم ورع کیرد سبق کم که علم وز

الغیر صم

کتابت بکلی و فی الجمله
 از جامع دین و ایچنده
 دروغ میگوید

طو تر سبقت معنی کل من اخذ سبقا و خطا من العلم والورع
 دور باید بود **نشانی از غیر حق** اگر دور و اولی کرد از غیر حق الضمیر
 فی بود نشانی رجوع الی هر که یعنی بگرم آن یکن هو بعید من غیر الله
 تقالی تر **سکاری از ورع پیدا شود** خشیه حق زهد پیدا
 اولور یعنی بکون الخوف والخشیه من الله تقا ظاهر و حاصله
 هر که باشد **ورع رسوا شود** کم که اولی و ورع رسوا و نور یعنی
 کل امتنان لیس **ورع** بکون فضیحا و فاشا بالقیح **یا ورع هر**
 که او خود را داشت زهد کم که بزرگندین منها کل من اخذ
 بالورع والزهد و زینتها بهما جنبش **و ارامش از بهر خداست**
 جمل کاری اول کس که به اولی یعنی سکونه و حرکة لا جیل الله تقالی الله
 از حق دوستی دارد **طبع اول** که حقدند و سئل طو تر طبع یعنی
 من یاخذ طبع المحبة من الله تقا ویدعیها **در محبت کاذبش دان**
فی ورع انی دو سلفند یلان یل فی ورع یعنی اعلم فی محبة و دعواه
 بلا ورع کاذبا لان المحبة لا یكون الا باقیاد التام لمحبوب **حیت**
تقوی ترک شربها و حرام تقوی ترک انکله رشب و حرام یعنی
 ما التقوی والورع فمیزکر الشربها و الحرام **از لباس و از شراب**
و از طعام هم لباسی هم شرب هم طعام یعنی والبعد عن البکس والنزاع

والطعام **هر چه افزونست** اگر باشد **خلال** او که زائد و اگر او
 خلال بکسر اتحاد الحجة یعنی کل من کان زائدا علی قدر الحاجة ولو کان
 خلالا واحدا تر **و ارباب ورع باشد و بال** اولی باشد و در عین
 اول و بال یعنی بکون عند ارباب الورع و **بالا جوخ ورع شد یا عام**
و عمل جوخ ورع یا اوله با علم و عمل یعنی اذا کان الورع خلیلا مع العلم
 و العلم ای اجتمعوا هذه الثلاثة فیک **حسن اخلاصت بیایدی خلال**
 حسن اخلاصک کر کردی خلل یعنی یلزم لك حسن الاخلاص **ناکما**
ای بنده کر کردی کناه جوخ ایه سه بر کنای ناکما کر کردی بالکاف
 الغری یعنی اذا جعلت عصیانا فجاءه بلا روية **توبه کن در حال**
و عذرا نه بخواه توبه فیه عذرنه ده سن ای روانه یعنی اجبر توبه
 و اطلب عذره فی الحال **جوخ کناه نقدا بدو وجود** جوخ کناه عیضا
 نقدی در وجود کناه مضاف الی نقد یعنی اذ جاء نقد العیض
 حاضر فی الوجود **توبه نسبه ندارد هیچ سود** توبه تسویه امر
 هیچ سود توبه بکسر الرضه مضاف الی نسبه یعنی لا یأخذ التوبة
 المنسبة والمستوفی فلا فائده اصلا لازم ای یسوی فی الحال
 ولا یستوفی قولهم هم یاربها الناس توبوا الی الله فیلان بموتوا و
 و بالاعمال الصالحة فیلان تستغفروا و صلوا الذین یسبکون و یسبکون

زنگنه بکنه ذکر سوره و کثرت الصدقة فی الشکر والعلائیه ترزقو
وتنصروا و تحيروا و ادراکات **کاهلی** که در **خطاست** توبه عکله
تکاسله خطا یعنی جعل الکاهلیه فی الاثابه والنوبه خطا
بر امید زنده کی کانه و قاست چونکه بود رکنه یوقدر هیچ وفا
یعنی علی طبع الحیوة فانه لا وفاء لها الا بعد الموت **بیت** در انابت
کوشی نوش روی حشری کین عمر که می رود هر دم وفا اور که

دید **در بیان کردی خدمت میگوید**

تا توانی ای سر خدمت گزین قاد امیاء خدمت ای سر یعنی
مادام تقدیر آخر اخذ تار و داسب **مراد از زین** تا مراد ای
قبول اید ایر تاهنا للعلمه اسب مضاف الی مراد و التاء
فیه الخطاب و کذا از مضاف الی زین یعنی السرج یعنی لیکو فرس
مراد تحت السرج و یحصل جمیع مراد انکه لان من خدم خدم
بند چون خدمت مراد کند چونکه بر قول خدمت مراد اید
الهمزة فی بندة للوصة یعنی اذا جعل احد للرجال و المساکین **خدمه**
او کسب کرد ان کند که خدمت کند کرد ان اید **خدمت** الی افس
و هو راجع الی بندة و کذا کند مضاف الی کردان و هو اوزان الباء
من کردید یعنی جعل خدمته الفلک الدوار **بر خدمت هر که بر**

بند و بیان خدمت که که بغیر سه بیان **بهر مضاف** الی خدمت
و بند مضاف من بیشتر یعنی من لم یعقد الوسط و یثتم
لاجل الخدمه **باشند از اوقات دنیا و زمانه** اولدی دوران فستند
در زمانه یعنی یکون عن اوقات الدین و الامهات الایمان و السلاطه
هر که پیش مقبل خدمت کند که که اقبال اهلته خدمت اید
پیشد بالباء العجمی مضاف الی مقبله یعنی کل من جعل خدمه
عند اهل الاقبال و السفاده **ایزدش باد دولت و محبت کند**
حق تعالی کجوق اید رازد اسر من اسماء الله تعالی و الضمیر
راجع الی هر که یعنی یجعل الله تعالی مع الدوله و الحکمه **خادمان را**
هست در جنت ماب خدمت اهلینه اولور جنت ماب یعنی
المخدوم ماب و مقر فی الجنة **روز بخشردی حشا و بی عقاب**
روز بخشردی که بی حشا یعنی یوم الحشر و الحشا بلا حشا
ولا عقاب **خادمان باشند احوال شفیع** خادمان اولور
احوانه شفیع یعنی اخدم یكونون شفیعا للاخوان و خلا
جای ایشان در جهانه باشند رفیع هم جهانه بر روی اولور رفیع
جای مضاف الی ایشان و هو راجع الی خادمان یعنی یكون
قد هم و رتبه هم رفیعاد عالیا فی العالم **کرمه خادم حامی** **مقتدر**

و هو صاحب خادم

نقدر خادم اولور اهر فتا یعنی لوگاه خادم عاصیا و
بهر از صد باید بسک بود اول یوز عاید و نه یوز دای ازاد
 یعنی بکون من ماته بسک عن اخذته **می دهد خادمی**
رام مستفا خدمت اهلین ویر اول مستفان یعنی بعلی
 الله المستفا کل خادم **اجر و من صاعا و قافا** اجر فی صاعا
 لاهم قافان مزد بضم المیم یعنی اجر و هو مضاف الی صاعا
 وهو جمع و کذا قافان یعنی اجر الصاعین بالنهار و القافان
 باللیل **بهر خدمت هر که بر بندد کمر** کم که خدمتد ایچون بقلر
 کمر یعنی کل من عقد المنطقة لاجل خدمه الرجال **از درخت**
مرفت یا بدخر معرفت شناختد اول بولور منر یعنی بخد
 شجرة معرفه الله تقامر و انتفاعیه اشعار بیاة المعرفة
 تحصل بخدمة الرجال **هر که خادم شد جنان شری دهند** که
 خادم اولدی حق ویر جنان یعنی کل من کان خادما یعطون
 له الجنة والمعطى هو انتم تقامر و اجمع للنقط **هم ثواب غازی**
می دهند هم که ویر ثواب غازیاء ثواب مضاف الی غازیاء
 وهو جمع الغازی والصمیر فی جنانسن راجع الی هر که یعنی و تقامر
 یعطون له ثواب الغزاة در بیان تعظیم مهمان میگوید

ای برادر در مهمان را عزیزای برادر طوت قونوغون عزیز یعنی
 ایما الاخ خدا الضیف عزیز و محترمانا بیای رحمت از من توینر
 تاخذ انک بوله نیز یعنی حتی تجدلت مرحة من الرحمن مؤنثی کورداشت
مهمان را قونوغون طوت عزیز اهل ایمان الیاء فی مؤنثی للوحدة
 و لفظ کواصله که او یعنی المؤمن الذي اخذ الضیف هو نیز و حسنا حق
کتابت یاب رحمة را بر و کافح الیخدا باب جنان یعنی یقع الله
 باب الرحمة علیه و قيل کرموا الضیف و لو کان کافر اهر کوراشت **بلع**
از مهمان ملول کم که مهمانده او ویر ایسه ملول یعنی کل من کان طبعه
 ملولا من الضیف **از وی ازاد خدمت رسول** انده انجینور خد امر
 رسول وی راجع الی هر که و ازاد مضاف من اراده بمعنی التفریع یعنی
 يتفرع منه الله تعالى و رسول و یكونان بریامنه **بندد کو خدمت مهمان**
کند برکنی که خدمت مهمان ایدر یعنی العبد الذي جعل خدمه للضيف
 و رعاية له **خولینش را غاسیة رحمان** کند کند اول لائق رحمان
 ایدر یعنی يجعل نفسه لایقا للرحمن و رحمة هر که مهمان را بر وی تان
دید تان یوزله کم کور مهمانی البانی بروی للمصاحبة وهو مضاف
 الی تان و لفظ دید ماضی من دیدن یعنی کل من رأى الضیف بالجدید
 البسیم از خدا الطاف فی الدار دیدن لائق الیمر لطف حق جانانی

یعنی رأی من الله تعالی الطافاً وفضلاً بلاحد ولا نهائیه **از تکلف دور**
باش ای میزبان کل تکلف حکم من ای میزبان **میزبان** معنی الضیف
یعنی کن بعید من التکلف ایها الضیف باحضار الطعام للکثیر **تا کثرت**
نبودت از مهمان تا که نقلت کلمه از مهمان **لفظاً** تا هنا للقد و **اللفظ**
فی نبودت الخطاب **یعنی** حتی لا یكون نقده من الضیف ولا یبطل
اجرا عند الله تعالی بان تشتکی او سب **مهمان هست از عطاها**
کریم مهمان اولدی عطا سنده کریم **لفظاً** هست مصروف الی کریم
یعنی الضیف من عطا یا الکریم الرحیم و احسانه **هر که زوینها نگو**
باشند کنیم هر که یوز صقلایه اولاولدی کنیم **یعنی** من سائر الوجوه
و اعرض عن الضیف یكون لثیماً و دنیا **واللثیم** فعیل معنی المفعول
خیر برضوان کسی مهمان مشو بر که جیر عجم مهمان اوله ها **یعنی**
لاکن علی سفره احد و نعمته ضیفاً بجو جا و جیر **چون رسد مهمان**
از وینها مشو مهمان که کل پنهمان اوله ها **لفظاً** و فی قوله ازور
الی مهمان و پنهمان بالباء العجمی معنی المستور **یعنی** اذا وصل الیک
ضیف لاکن مستور **چون که مهمان است شود از خاص و عام**
کم که مهمان اوله ساکن خاص و عام **یعنی** کل من کان ضیفاً لک
من الخاص و العام **پیشتر اومی باید آوردن طعام** که احضار

ایمک کرد طعام پیشتر بالباء العجمی الفارسی مضاف الی او **وهو**
راجع الی مهمان **والتاء** فيه الخطاب **یعنی** یلزم ان توفی امام طعاماً
را نجه داری اندک و پیشتر ای پس هر که بولور کم و پیشتر
ای او غل ستن بالباء العجمی **یعنی** من الذین ی تأخذ قلیلاً او کثیراً
تأخذ انما الولد **بر باید پیشتر درویش** **ای پس** ایت الی
پیشتر درویشی او غل **بر دیم** مصدر مخرج من بدنه و لفظ **پیشتر**
بالباء العجمی مضاف الی درویش **یعنی** یلزم تحضرات امام الضیف فا
المواد بلفظ درویش هو الضیف مطلقاً و اما ذکره للمفاقیه **ناخ بد**
باجایه **بهر خدای** ناخ ویراجلان ازهر خدای الباء فی باجایان
للاصاق و هو جمع جابع **یعنی** اعطى الخیر بالجایعین لاجل الله **نه تاد**
هندت و در هشت عدخ جای تا ویر رحمت ماوی ده جای تا هنا
للعدیه و التاء فی دهندت الخطاب **و لفظاً** هشت بکسر الباء و التاء
فصیح و فتح الباء شایع **وهو** معنی الجنة مضاف الی عدخ **یعنی** حتی
یعطون لک مقاماً و مقرراً فی الجنة **عدخ** **هر که نوبی برتن عاری دهد**
کم که بر عاری تنه کسوت ویر **یعنی** کل من اعطى ثوباً علی جسم العار
ای کساه در دو عالم **ایزدش یاری دهد** **ای** عالمه خدا رحمت و مرم
یعنی یعطی الله ثواباً فی العالمین نصره و یعاونه **بیت** خور و پوش و جنبنا

وراحت رساند نکه می چه داری ز بهر سر کشتی **که برام و حاجت محتاج را**
 حاصل این حاجت محتاج من لفظ برزاند و لفظ اری بالهز و کسر
 الدال المهملة و سکون الیاء یجبی لمعنیین الاول مضارع مخاطب من
 آوردن و الثاني استماعی نعم و المراد ههنا هو الاول یعنی تو کنست
 توفی و تحصل حاجه المحتاج **بر سر از اقبال بابی تاج را تا بوی که**
 باشک اوزم تاج من تا ههنا للقایه یعنی تمیز علی الرأس من الایا
 والدوله تاج السعاده **هر که را باشد بدولت بخت یار هر که**
 دولت اوله بختی یار الیاء فی بدولت للمصاحبه یعنی کل من
 کان طالعه صدیق قامع الدوله **خبر و زدن نهان و الشکار خیر می**
 ایدر نهان و الشکار در فرد بفتح الواو و الراء المعجمه بینهم مارا هر که
 مضارع من و وزیدن بمعنی السعی یعنی یسعی بالخیر فی السرا و العلا
 نیه ای **بر هر که خور نان بخیل ای او غلیمه صاف نان بخیل**
 یعنی اینها الولد لا تأکل خیر **البخیل اصلا کم نشین در عمر بر خور**
بخیل از او نور عمر که بر خور بخیل کم بفتح کاف العری و لفظ
 نشین امر حاضر من نشین یعنی لا تجلس علی سفره البخیل و نعمه
نام مسک جلد رنجیت و عنامسک نان اولور زخ و عنام
 یعنی خیر المسک مرصود و میشود نان سخن جلد دوراهی اولور

سختی

سختی نان دوا یعنی طعام السیفی دوا لکل مرض كما قال النبی م
 طعام البخیل دوا و طعام السیفی دوا **تا بخوانندت بخواندت کسر و**
 کتمه دعوت طعامینه کک بخوانندت جمع المضارع المنق و التاء
 فیه الخطاب و الیاء فی بخواندت لالتقاء و هو مضارع الی کسر و مر
 و نهی حاضر من رفتی یعنی ما لم یذعوک لا تذهب بسفره احد و نعمه
وزی مردار چون کر کس مردار در دنجی کند کی کر کس المعنی
 بالترکی کر کس مردار اردنجی کند و کی سن دخی طعام اردنجی کتمه
چشم نیکی از خیس دونه مدار چشم احشا خیسید
 صومه یعنی لا تأخذ طعم الاحشا من الخیس یعنی **سقف دیر**
را تو بر استونه مدار دیر که اوزم سقف و برانه مدار یعنی لا تأخذ
 السقف الخراب علی العاد فان هذا غیر مفید لان العاد لقیام السقف
 فاذا کان السقف خرابا فان العاد و کذا طبع الاحشانه **کر کس**
خبری توان از خور مبین خیر ایدر سک آتی سندن کورده ها
 الیاء فی خبری للوحده و لفظ انما اشاره الخیری یعنی تو خیر
 خیر او محسن فلا تعلم ذلك الخیر منک فانه من فضل الله تعالى و توفیه
هر چه بقی نیک بین وید مبین نیه بنفسک یحشی باق بدیقه ها
 یعنی کل ما تراه انظر الیه حسنا و لا تنظر الیه قبیحا یحصل لك المرفقه

سه علامت دانند را حق بود اوج علامت احق حاصل اولور
یعنی انیكون فی الاحق ثلث علامات وحی العفلة وکثرة الکلام و
التکاسل فی العیادة **اولا غافل زیاد حق بود** ذکر حقدن اول غافل
اولور یعنی الاول انیكون غافلا عن ذکر الله تعالى کفتی **سپار عادت بلندش**
که عادت البیوب جوق سولیدی الضمیر فی بلندش راجع الی احق
فی البیت الاول یعنی یکون الکلام الكثير عادة **لکاهلی از عیبات بلندش**
او عیادة ایچیم کسلان الیدی یعنی یکون له تکاسل فی العیادة **ای سس**
جوعن احق جاهل مباش وار احق کبی جاهل اوله ها یعنی آیه الولد لا تکن
کالامو الجاهل **یکدم از یاد خدا غافل مباش** یاد حقدن هیچ غافل
اوله ها یعنی لانکن غافلا عن ذکر الله تعالى فتنسا **هر که او از یاد حق غافل بود**
که که حقدن اول غافل اولور یعنی کل من کان غافلا عن ذکر الله تعالى **از حقدن دور**
باطن بود حقدن اول درده باطل اولور یعنی یکون هو من حماقه فی الطريق
الباطل لان الفقر جریق باطل **هیچ از فرمان حق کردن متاب** امر حقدن
هیچ کردن بویکه ها **متاب نهی حاضر من تاقن بالترکی بویکه یعقوب لا قلب الفسق**
ولا یقرض عن امر الله تعالى اصلا **بهر و ام از اده دامن متاب** دوتمه مستقر اضرم
دامن شرها **بهر متضاق از اده** یعنی لا تأخذ زیل المخلص لاجل الفرضای

واجل الاستفراض او لطلب قرضك باطل **راي** **سركردن** منه اي او غلغم
 تذلل عقدت منه بكنس النون من هاء من نهاده يعني بها الولد لا تضع العنق ولا
 تحفض الراس للباطل **نقد مروان** را **بهر كودن** **مده** هر غني ويره مردان نقدني
 كودن بفتح الكاف واللام المهملة وبينهما واو ساكنة وسكون النون في اصل اللغة
 فرس الرجل الذي لا يمشي بسرعة ثم السبيل للثخص الذي هو غني في الفهم كذا
 في الحاشي يعني لا تقطعت نقد الرجال بجل جاهل غني ولا تظلم اسرارهم بهم
در قضاي ايمان دم من دار قضاء الدون دم اوردها **قضاي** مضاف
 الى اسماء والياء فيه شيعة يعني لا تضرب نفسا ولا تكلم في القضاء السماوي
 والقدرا لا اله **هر كسي را پيش بين وكم من** هر كسي عالمي كورم كورم
 هاستن ابياد العزى يعني كل مرتبه انظر اليه وانظر ولا تضرب ولا تضرب
 اليه ناقضا وحقيرا **دست خود را سوي نا محمد** **بدر جانب نا محمد** اور
 انه ال سوي مضاف الى نا محمد يعني لا تاخذ ولا تقول يدك نحو الغير الحرم
 والمحرمات **جانب مالي يتيما هم بيدار هم** يتيما مانه اليكم كل جانب
 مضاف الى ماد وهو ايضا مضاف الى يتيما وهو جمع محو بيدار نهى حاضر
 من اورده يعني ولا يتوكل يدك نحو مال اليتاما **تا تو اني را با همدم**
مكوي قادر ايسك يا كانه ديم يعني مادامه تقدر لا تقدر سرك بالما
 والمصاحب كرتو باشي نين يا خود هم مكوي كرس او لور كرس

من البول قولوم استر هو من البول فان عامة عذاب القبر
الحديث احدث در بيان صفات بحیل میگوید

سه علامت ظاهر آمد در بحیل اوج علامت کدی ظاهر در بحیل
یعنی چنانکه علامت ظاهر فی البخیل یا تو کویم یا تو کیر شای خلیل
دیریم سکه ای صوت ای خلیل یعنی اقول لك ذلك خذها وتذكرها
اولا ان سائلان ترسان بود سائلانده اول ترسان اولور سائلان
جمع سائل ولفظ ترسان اسم فاعل من ترسیدن یعنی الاول انه
يلو خائف من السائلين و**زبلاي جوع هم لرزان بود** اخلق خو
اولو اول لرزان اولور لرزان اسم فاعل من لرزیدن بالتركي وتر
ملك المعنى بالتركي اخلق خوفند و**تركي اولور چون رسد**
دره بخوبش و اشنا چون راست كه خوبش و اشنا الباء
في بخوبش للالصاق وهو معنى الاقرب يعني اذا وصل وتر
في الطريق بالاقراء والاصدق **بگذر و چون باد کوید مرصبا**
بل کی کیم دخی دیر مرصبا یعنی تمر كالريح ويقوم مرصبا خوفا
ان يستل منه شيئا **بنود از مالش کی رانده بر که**
مانده اولور فائده یعنی لا يكون لاحد من فائده یعنی لا
يحصل باحد من سفرته مانده ولفظ والله اعلم بالصواب

در بیان
در بیان
در بیان

در بیان حاجت خواستن میگوید

حاجت خود را بخوبی از دست روی ایله زشت روید حاجت طلب
یعنی لا تطلب حاجتك من عبوس الوجه **انکه ارد خوب روی از**
خوبی خوب رود نه استه حاجت ای جلب یعنی من ياخذ الوجه
الحسن اطلب حاجتك منه **بیت** من حاجت بنو ديك ترش روی که
از خوی بدش فرسوده کردی **بیت** ينس المطاع حين الذل كسبها
القدر منصب والقدر محفوظ **مؤمنی ایاقوب افتاد** کار مؤمن
چون برانی دوشه سکا یعنی اذ وقع المؤمن معك فقل وعرض حاجتك
لك **تا تو فی حاجت اورا برادر** قادراينك حاجتنی قبل روا لفظ او
راجع الى مؤمنی ولفظ ار امر حاضر من آوردن یعنی ما دام تقدر اجعل
حاجته حاصل **بیت** كلود رویش و مستند برار که تر این کارها کنند
حاجت خود را بجای از سلطان میخواه حاجت کی استه وار سلطانده
یعنی حاجتک من غیر السلطان **چون بخوبی از دربان میخواه** چون بول
سب استه دربانده یعنی اذ اردت ان تجد مرادك من السلطان وستر
لك لا تطلب من البواب وكذا الحاجه التي لا يمكن حصولها الا من الله
تعالى لا تطلبها من الخلق **از وفات دشمنان بناد میگویم** موت
دشمنده دی شاد ایله یعنی لا تفرح من وفات الاعداء **و حکایت**

اگر خنظل خوری از دست
خوش خوی از شیرین
ار دست ترش روی

حیانه ای رجل بنویسد و آن عادل خبرا و قال رفع الله تعالى
وامان عدوك الفلان فقال هل سمعت انه تركني وجعلني باقيا
فان البشارة هذا بیت اگر بمر عددی جای شادانی مانیت که
زندگانی مانیز جاودانی نیست **از کسی پیش کسی دادی مکن**
کس نه بر کسیه داد ایلمه پیش ایلمه یعنی مضاف الی کسی و
فیه و نیما قبل الوصه و کذا فی دادی یعنی که بچهره شکایت عند احد

در بیان قناعت میگوید

با قناعت سازد ای پسر اول قناعت ایلمه دایم ای پسر
یعنی مترجم و کن مع القناعة و الفقر ایها الولد **کر چه هیچ از فقر**
بنود تلخ تر کر چه اولمز هم فقیر در تلخ تر یعنی و لولم یکن شیء من
الفقر من زیاده اصلا **قطعه** ای قناعت تلخ تر کم کردن که واری
تو هیچ نعمت نیست کین صبر اختیار بقناعت هرگز صبر نیست
حکمت نیست **هر سحر بر چیز استغفار کن** هر سحر و القوا استغفار
قیل یعنی تمیزی کل سحر و اجعل استغفارا لانه نفهمها کثیرا من
یحیی و لانه فیل لا صغیر مع الاصرار و لا جبر مع الاستغفار
فرستی کنون که داری کار کن شمدی که فرصت طور تر سن
کار قبل ایلمه فی فرصتی الوصه و لفظا کنون یعنی الان یعنی تاخذ

فرصه آجمل فعلا و اعلم فیها **همنشین خورشید لغبت مکن**
کند و یار آنکی عیب ایلمه یعنی که بچهره صاحبک عیب غیر شیطان
بر کسی لغبت مکن ایلمه بر غیر بنه لغبت ایلمه یعنی که بچهره
لغبت علی غیر الشیطان چون **شود هر روز در عالم جدید** چون
اوله هر کوزه که عالم جدید یعنی آدکان کل الیوم فی العالم جدید
از گناهان توبه می باید کرد سکه عصیانند کردن توبه کرد گناه
جمع و لفظا کریم بضم الالف الفارسی مصدر موصی من کریمه یعنی
الاختیار یعنی یلزم ان یجعل التوبه اختیار من المعاصی **هر کرا**
ترسی نباشد از خدا هر کرا اولمز سه خوفی از خدا ایلمه
فی ترسی الوصه یعنی بل من لم یکن له من الله تقا **حق نبی سازند**
هر چیزی وار قور قدر حقانی هر شید از شرها ترسانند مضارع
من ترسیدن معنی التخویف و لفظا و اصله اوارا خفف الالف
و عوض الوار و فقه للوزن و هو راجع الی هر کرا یعنی بخوف
الله تعالی ذلك الرجل من کل شیء **تا توانی حاجت مسکین برار**
حاجت مسکین حاصل ایلمه وار یعنی مادام بقدر اوجرت حاجتها
للمحتاجین و المساکین حاصل تا برادر حاجت را کرد کار تا ورنه
مردک کرد کار تا ههنا للعدله و التاد فی حاجت الخطاب یعنی حق

يحصل له تعالى حاجتك **هت مانت** جمله در کتب **عاریت** عاریت
 هری که آلوده وار لفظ هست مصروف الی عاریت و التاء فی مانت
 الخطاب یعنی مانتک فی الکف عاریت **که عاریت از تو باشد زار**
 که قله صکرم به سندن اوله زار التاء فی زاریت الخطاب یعنی
 و اذا بقی منک ذلك المال یكون امینا و عذایا للمؤلف بخور تاک
 فرصت بود در گفت بیوش و پنجش تا نباشد گفت **عاریت را بازمی بایر سیر**
 بضم السین المهملة و التاء الفارسی و سکون الراء و الدال المهملتین تمهر
 مضمون سیر یعنی التسلیم یعنی یلزم ان یتسلم العاریت الی
 محله **هیچ کس ندیدی که فدایا خود ببرد** هیچ کس ندیدی که فدایا
 سده دیدی ماضی مخاطب مستضمر معنی الاستفهام یعنی
 را نیست احد اذهب الدینار معه الی القبر حاصل از دنیا به **بیش**
ای امین حاصلک ندرجه اندن ای امین یعنی بهر ایا امین و محصر
 من الدینار نه کنی **کویا بس و دوسه کن زین** نه زین بزراکی
 ارستون زین نه بضم النون و سکون الزاء العری عری لغات
 الاول بالتوک یلقون اغاضی و الثاني معنی الزرع و علی هذین المعنی
 یکون اسماء و الثالث امر کریم معنی البعض و المراد هنا هو

المراد من اسماء العبد
 بمعنی التبعة اعلم ان
 لفظ کن بفتح کاف
 الی جمیع کون مع

الثاني و التاء فی الوحدة اوزاند للوزن یعنی تسعة ذراع کویا سا
 عا و زراعین اولت از زرع ارضا فیه المصراع جواب الاستفهام **بیت**
 او بهلوانی کرتیغ زن خواهی بر بردن الاکفن هر چه داری در
 حق آنست حق بولنده ویر کور مالکدر داری ماضی مخاطب
 یعنی کل ما عطیت فی سبیل الله تعالی فبولک انچه ماند از بلای جان
تست صکرمه قالن غم جانتدرر ماند سکون النون ماضی من
 ماندن و بلای مضاف الی جانته و هو ایضا مضاف الی تست یعنی
 و کل ما بقی منک فیه بلای لور و عذاب **که هر که با ازک رخورا**
راضی شود کم که حقدن از شیه راضی اولور یعنی کل من کان راضیا
 من الله تعالی بالقلیل حاجت او رخصه **قاضی شود** حاجتی حق
 اندک قاضی اولور یعنی یکون الله تعالی قاضیا حاجته و حصلا لهما
هست دنیا بر مثال جیفه دنیا نیک منای بر جیفه دور یعنی
 الدینار کالجیفه بکدر از وی **کوفه** مردانه کجری اندن کم که او
 در المهره فی جیفه للوحدة و فی مردانه الخطاب یعنی دعو
 کنت رجلا **که سار د بر سر بل خانه** کوهی بلشنه یا یا کسی
 جانه و سر مضاف الی بل بضم الباء الفارسی معنی القنطر یعنی کل من
 بنایتا علی رأس القنطرة **لیست عاقل اولور دیوانه** عاقل اولور

اولور اول ديوانه يعنى فهو ليس يعاقل لهو مجنون بيت
 نه از معرفت باشد وعقل وراى كدره كنز كاروانى سركي
 از خداينودرو اجتناب عنا استمك اولور واحقده عنا
 يعنى لا يكون طلب الفنى من الله تعالى لا يقاوم عقولاهت مؤمن
 راجع اخرج عنا مومنه اولدي غنا رنج معنا يعنى لان الفنى
 للمؤمن مرض وداو فقر ودر ويشتي شفاي مؤمن
 فقر ودر ويشتك شفا در مؤمنه يعنى الفقر شفا للمؤمن زانكه الزر
 صفاي مؤمنست زياد ويشتك صفادر مؤمنه ولفظاوي
 راجع الى الفقر است في قوله مست مصروف الى وي يعنى لانه فيه
 صفاء المؤمن وسرور مال واولاد يعنى دو شمنند مال
 واولادك سكا دشمن در يعنى مالك واولادك عدو لك في المعنى
 كوجه نرديك تو چشم وشدن كوجه سكايد در روشن در
 يعنى ولو كان عندك عينك المصطفى انما اولاد كمر ايد كمر مالكي
 اولاد كمر ياد طوت يعنى خذ في خاضرك وتذكر قوله تعالى انما
 اولادكم واولادكم فتنه مال وملك اين جهان را ياد كمر
 مال وملك بوجه بانك ياد طوت يعنى خذ مال هذا العالم وملكه
 رجا ولا شيئا مردره را بود دنيا سود نيت ساكه دنيا مانده

سوديق مرة مضاف الى مره وكذا ابود يكسر الدال مضاف الى الدنيا
 يعنى ليس للسالك وجود الدنيا فانه ولا يلتفت اليه اصلا هر كمر
 شراذيشتم نابود نيت الك اصلا غصه نابوديق الضمير
 في هو كمر شرايع الى مردن والهم في اذيشتم مكسورة للاضافة
 الى نابود يعنى المعدوم يعنى ليس له فكل المعدوم وعنه اصلايل
 المعدوم والوجود شيئا اعتد هر كمر از صدقش در صافي بود
 كم كه صدق در صافي اولور الضمير في صدقش مصروف الى لفظ
 دل يعنى كل من كان قلبه صافيا من الصدق حرقه ولقمة كافي بود
 بر بلاس ولقمة كافي في او اولور يعنى يكون صافيا من الصدق حرقه
 واحدة ولقمة واحدة كافية له انكه در بند زيادت ميشود كم كمال
 جمع اتمه چون مور اولور يعنى كل من كان في قيد الزيادة على قدر
 الكفاية وجمع المال دور از اهل سعادت ميشود اول سعادت
 صاحبند دور اولور يعنى يكون بعيد من اهل السعادة قال
 مولانا محمد البركوي في الطريقة قال مشايخ الصوفية من اعرف كفاية
 سنة لعباد لا يلزم ولا يخرج من التوكل لما روى ان النبي وم اذخر
 لا زواجه قوت سنة فلذا قال بعض الفقهاء انه من الخواص الاصلية
 لا يعتبر في الفنى وان كان الاصح ان ما زاد على قوت شهر يعتبر في

در بیان صفت منافق میگوید

خامیان بعضی تشادب اوله مکرندن امین صوک زاری در لفظ
وی راجع الی الشیطان یعنی ایها الولد لکن امینا من مکر الشیطان و حیل
در بیان صفت منافق میگوید
نور باتش ای خواجه از هر نفاق اول بعید ای خواجه از هر نفاق
یعنی ایها العزیز الشریف کن بعید من اهل النفاق **درجه پنجم** **دایم**
منافق را و نفاق دوزخ ایچم بل منافق و نفاق یعنی علم و نفاق و نفاق
و مقدره فی جهنم **علامت در منافق ظاهر است** در منافق
اوج نشانه ظاهر در ره یعنی ثلاث علامات ظاهرة فی المنافق و هی
اکتاف بالوعد و الکذب و الخيانة **زانه سب مقهور قهر قاهر**
ست اول سبیده مقهور قاهر در ره یعنی من ذلك السب فهو
مقهور و القاهر اجبار و **عهده های او هم باشد خلاف** و عهده
و اما ایر خلاف و عهده جامع و الیاء المکسورة فیہ **للاصنام** الی
و هو راجع الی المنافق یعنی یكون و عند المنافق **خلاف قول او**
بنود بعیر کذب و لاف قوی اندک اولی الکذب و لاف یعنی لا یکن
قوله الا کذب باطل **مومنان را که رعایت میکنند مؤمنه اول از را**
تکلیف ایدر یعنی لا یجعل هو للمؤمنین رعایه لهم **هم امانت**
را خیانت میکنند هم امانت خیانت را ایدر یعنی و یجعل خیانت

للإمامة **نیت در وعد منافق را و قاعده اول منافق و قاعده**
یعنی لیسر للمنافق و قافی الوعد **لأنه بنود در خشن توصفایر**
یونده اندک اول منافق یعنی لأنه لا یكون فی وجهه نور الصفا و تا
نیت داری منافق را امین صایمیا سن منافق امین تا هتتا
للتخیر یعنی لا یضن المنافق امینا **نیت یاد شش از روی**
زیین یوق اول سونه شش از روی زیین یعنی و لکن شره معدو
من وجه الارض **از منافق ای بر هر چیز کن** کل منافق در او غل
بر هر چیز قیل یعنی ایها الولد اجعل حذر من المنافق **شیخ از هر**
تیز کن شکی قتل بچون اندک تیز قیل یعنی کل من کان رفیقاً و مصدا
جبا مع المنافق **منزل او تک چه می شود** منزل اندک دایم در جسد
اولور منزل مضایف ف الی او و هو راجع الی هر که و لفظ تک بقیع
النار و سکون الکاف العربی یجی لمعان الاول اسماء معنی الفقر و النفاق
معنی منقار الطیر و الثالث امر من تکید بالترکی بلمک و الرابع
وصف ترکیباً هو باده تک و اسب تک و المراد هنا هو الاول و الکاف
هنا مکسورة للاضافة الی وجهه و هو تخفف من جاه یعنی یكون
منزل فی فقر الحجب و حفر الخیر من قوله تعالی ان المنافقین فی الدرك
الاسفل **در بیان صفت منافق**

اجعل سبیل اخذ
الحق قلمه ایضا
که است
که منافق الیه که هر
اولور

علامت باشد از مرتبی اوج علامت وارد در مرتبی یعنی
 بکون فی الملتقی ثلث علامات و هي الاجتناب من المصاحب القبيح
 والصدق واكل الحلال کی خود نسبت تقی را باشتی نسبتی
 اولی تقی نك باشتی یعنی کیف بکون نسبت التقی و منابر است
 بالشتی بر حذر باش ای تقی از یار بد قیل حذر ای تقی از یار بد یعنی
 اینها الملتقی کن علی اخذ عن المصاحب القبيح الفاسق نانیله
 در کاربرد تا که انجای سنی در کاربرد یعنی حتی لا یلفظک بر صلیک
 فی الفعل القبيح الفاسد کم بود ذکر دروغ بر زبان از اول و
 ذکر دروغ بر زبان کم بفتح الکاف الفرقی و الصبر فی دروغش
 راجع الی الملتقی مصروف الی زبان یعنی لا یكون ذکر الکذب ولا الحی
 علی لسانه از طریق کذب باشد بر کرانه اول کذب بولدنه اول و
 بر کرانه یعنی بکون من طریق الکذب علی طرف از خلل باند
 کم گیرند کام بالاحلال نه بیل از طوس مرام کام بالکاف الفرقی
 و کذا کم یعنی یا خذون الحق من الحلال الطاهر قلیل تا تیغند
 اهل تقوی در حرام اهل تقوی و شمیة تاد حرام قوله اهل
 تقوی فاعل لقوله گیرند فی المصراع السابق یعنی یا خذون الحق
 اهل التقوی حتی لا یقع فی الحرام در بیان شکر نما و حق سبحانه

هر که باشد

هر که باشد به خصلت در سرشت هر که اوج خصلت او در
 سرشت یعنی کل من کان فی طبعه ثلث خصال باشد آنکس فی شکر
 اهل بهشت شکست او کس اولدی از اهل بهشت یعنی بکون
 هو من اهل الخیر بلا شک از مشکور و نعا و صبر اندر بلا ففته شکر
 و بلا به صبر اولدی یعنی انکس فی النعمه والصبر فی البلا و مید هد اینیه دل
 جلا اینیه قلبه اول و بر رجلا اینیه بکسر الهمزة مضاف الی دل یعنی
 یعطى المرأة القلب جلا و صفها هر که مستغفر بود اندر گناه کم که
 استغفاره اندر گناه یعنی کل من کان مستغفرا فی العصیان
 حق ز نارد و خوش دارد دنگاه نارد و ز خد خدا طوس نگاه
 یعنی یحفظ الله تعالى من نار الجحیم هر که تر سند از راه خوشن
 کم که قورقه ایست اول الله دتر اله مضاف الی خوشن یعنی کل من
 یخاف من الله ذاته خواهد و عذر گناه خوشن دائم استر
 عذری اول گناه دتر یعنی یطلب هو عذر ذنوب نفسه
 معصیت را هر که بی در پی کند کم که عصیان بی در پی ایر یعنی
 کل من جعل عصیانا عقیب عصیانه ایر در شر از اهل حبت تقی
 کند کم که عصیان بی در پی ایر یعنی کل من جعل عصیانا عقیب
 عصیانه ایر در شر از اهل حبت تقی اهل حبت تقی اهل حبت تقی اهل حبت تقی

یعنی کیف جعل الله تعالى من اهل الجنة **وزيد** **ومفسد** **مزار**
 باش فاسقان ذن وارهم **مزار** اول یعنی وكن عابرا وبعيدان
 الفسق والفسق ای سر و نام باسفقار باشد ای سر و دم
 استفقار و زرع اول المحرم هر که نشست یا اهل صلاح از عذاب
 نار او یا بد فلاح در بیان فضیلت هدیه میگوید

کمی خیری بستم خویش کن خیر اید رسک کند و دستک آید
 آیت الیاء فی خیری للوحدة والیاء فی بدست الاستعانة وهو
 مضاف الی خویش یعنی لو جعل خیر جعله بیدک **خیر خود را**
وقف خود را ویش کن خیر کی خود رویشته وقف الیه کیت خیر
 مضاف الی خود و بذل الفقراء والمساکین **یک درم کاوا بدست**
خود دهند که ویر دستی الیه بر درم آن اشاره الی قوله درم
 ولفظ خود بفتح الحاء للقافية یعنی الدرهم الواحد الذي
 يعطونه للناس بیده **مزار** **کمی او صدقه** بیدک اولو
 بویر الی نور صلهم فی مضاف الی او و هو رابع الی فاعل
 و هذ یعنی بكون هو حسنا عما يعطونه بعد مائة **کمی خیشی**
خود کی خرمای تر کرویر رسک کند ویر فرمای تر **قرای مضاف**
 الی تر و هو هذا بمعنی الرطب الجدید یعنی کو تحسن انت ثمرة

و کند وقف مضاف الی
 یعنی ایدل خیر کن و مالک
 وقف فاعل

واحدة رطبة **مزار** **بعد تو صد** **مقال** ذر یکد راو که صلهم یوز شقال
 زره یعنی بكون افضل واحسن فی یعطونه بعدک مائة **مقال** **مزار**
بیت زور نعمت اکنون بیده کانه نسبت که بعد از تو بیره و زفر مان
 بریشان کن امروز کجینست چیست که مرزا کلیدش نه بدست تست **مزار**
مخشیدی مکی یا اور رجوع وار رجوع اتمه کو احسان ایدرس یعنی
 کل ما احسنتم و تصدقته لا تجعل رجوعا الیه **کریا افتاد و از دست**
رجوع اجل قدی کرا قدی کیده سن یعنی ولو وقعت و سقطت
 من الرجل من ید الرجوع **این یدانه ماند که شخصی کند** بو که بکر
 بر کس قاید لفظا این اشاره الی الرجوع والیاء فی یدانه لالاضا
 و ماند مضارع من مانتن والیاء فی شخصی للوحدة یعنی هذا
 یشبه بما جعل شخص قینا **بار میل خوردن** **ان قی کند** **کری**
 یمک لیکه میل اول قی ایدر یعنی ثم يجعل میل اکر ذلك القی قی
 لقی فی المصراع الاول مصدر و فی المصراع الثاني اسم مصدر فالقاء
 موجودة **باب سر کجین کی بخشد** بد را و غلنه احسان ایدر **مزار**
 بدر یعنی اذا احسن الاب شینا للابن **میرد** **کریا کیرد**
از سر کواله لایقی اولو رای سرستی و مضارع من سرندن
 بالترکی لائق اولو کذا فی الحلی یعنی هل یلیق لو اخذ من ابنته

ای پسر بایان وزیر شادی بجوی سالوز را یله فرجک ایلمه
 یعنی ایها الولد لا تطلب الفرج مع المال والذهب **انچه**
را داده دیگر ملوی برکشد بر غمی و پردن سولیم یعنی کلام
 لاکله شاد دنیا **اشتراس غم بود** دنیا نیک دوستی سراسر غم اولور
 شادی مضاف الی دنیا یعنی یکن سوور دنیا و فرجها من
 الراس الی الرأس غم و آخر تا لانه خلاف حساب و محاربا عذاب
سور او را در عقب ماتم بود سور یعنی اندک در عقب ماتم اولور
 سور بالترکی دو مع کوه که جمع اولور عشرت ایر لر وهو مضاف
 الی او وهو راجع الی الدنيا یعنی لان ذوقها ماتم فی العقب **بیت**
 حافظ از غم و کرم بر ذمت بخند ماتم دده را دعیه سور تا
 نرسد امر لا تفرح زفران کوش **دار و دار لا تفرح** کلام من کوش
 طوت یعنی استمع من القران امر لا تفرح واحفظ قوله لانه
 لا یحب الفرحین جای شادی نیست دنیا هوش دار ذوق دنیا
 دکله هوش طوت یعنی لیس دنیا مکان الفرح فامهم و تقفل
شاد ما نرا ندارد دوست حق شاد اولان لری طوت عمر دوست
 حق یعنی لایا خدا نه الفرحین حبیب و خلیلا **این سخن دلم**
راستاد سبق بوسوزی بن صوندم شاد در سبق یعنی

اخذت

اخذت انا هذا الکلام سباقا لا ستادته کفر فرج داری ز فضل حق
رواست فضل حق شاد اولور ایسک روا یعنی ان اخذت و کنت
 فرج من فضل الله تعالی و احسانه فهو لائق لیک از دنیا فرج **جهت**
خطاست لیک دنیا در طلب شادی خطا یعنی و لکن طلب الفرج
 و السور من الدنيا خطا **ای پسر با محنت و غم خوی کن ای**
 پسر الذم و غم خوی قیل یعنی ایها الولد اجعل الخبز و الغم خلقا لک
روی در اجانب دیجوی کن قلب یوز فی جانب بجوی قیل روی
 مضاف الی دل و لک اجانب مضاف الی بجوی وهو وصف ترکیبی
 من حسنی والمراد منه هو الله تعالی یعنی اجعل وجه العلیب متوجها
 نحو الله **در بیان مصایح میلوید**

خوان و از و هست قوت بند کانه خوز و غصه اولدی قوت بند
 بندتک یعنی قوت عبادته تقو و غذا و هر دم و غصه غم شود
یا در فرج جو بند کانه غم اولور یا فرج جو بندتک جو بند کانه
 جمع جو بند و هم اسم فاعل من جستن یعنی الطالب یعنی یکن طالب
 طالب الفرج ای فی الاخره و حبیب الغم و الخبز و الخبز **بیت** هر که
 در دنیا با کربانه شود عاقبت در خدا فرزند شود هر کرا **بیت**
بدل اندیشه هر کک قلب بند فکر اولور اگر یعنی کل من لم یکن فی قلبه

فکر

و تا مل عاقبت برای **بندیت** عاقبت یا او ستنه کور کس
 یعنی ری هوای قد و ماضی الرجل ای لا یجد اسلامه بکل حال از
 چه موجودی **بندیش** ای بس سنده موجود من فکر الیه
 دار الیاد فی موجودی الخطاب و بندیش امر حاضر من اندیش
 بمعنی التفکر یعنی ایها الولد تفکر اند عا کنت موجودا فان لصلک
 منی ممان فی اربع المکان استرجع ذکر علی اللسان **هر کی دارد غم**
خویش ای سر هر گشتی کند و غم بر الیه کار یعنی ایها الولد کل احد
 یاخذ غم نفسه فعلیک غم نفسك **کرد ایند مرترا از نیست هست**
 یوقد آنری سنی اول الله هست یعنی جعلک الله من المعلوم موجود
 و ضلک منه **از برای آنکه باشی خویرست** انک ایچونه که اوله سر حق
 حق برست یعنی لا جران تکرر عابد الله تعالی قوله تعالی و حافظه
 اجره و الانس لا یعبدون الا ینة **تا توانی بندم معبود باشی قادر**
 ایسک بندم معبود اول یعنی مادام تقدر کن عبد المعبود **بأحیا**
و باسحا وجود باشی قبل سخاوت بأحیا وجود اول یعنی کن
 مع احیا و اسحا و الجود **مکذرا نه در خواب و خورایم رضایع**
 انه خوابله ایامی مکذرا نهی حاضر یعنی للترك الا یام فی النوم
 و الاکل **از نه در صبح و شام** از نه طوت ذکر الیه صبح و شام

یعنی

یعنی خذ الصبح و المساء حیامن الذکر و اشتغل به فیها **خواب کم کن**
اول روزی سر اول کونک اویمه ای سر کم یفتح الکاف و اول مضی
 الحاروزی یعنی لا تتم ایها الولد اول النهار و نفسا **خوردن میانه**
 ای سر نفسا او کرمه او میق قیل حدرو میاموز نهی حاضر من خوش
 بمعنی التعلیم و التعلیم فی عمل متعديا و قارنا سعادتی **بیت** معلمت
 بهم شونخی و دلیری اموخت جفا و ناز و عتاب و شکری اموخت
 من ادی یحیی قد و شکل و خوی و رویش ندید ام مکر این شو از
 بری اموخت و هنام تعدد الحاد یقلب راه که فی الحالی یعنی لا تعلم
 النفس الا کل **بیت** معده جو پر کتب و شکم در خواست سودندار
 دهه اسباب راست **خوردن نگویند منام** خوردن کونک ایو اول
 منا آخر مضاف الی یوزت و التاء فی الخطاب یعنی لا یكون النوم
 حسنا لک فی آخر النهار **بیشتر از شام خواب** **مدرام** لیجه در جوق
 او میق کلدی حرم پیش بالبد الغری یعنی جاء النوم الزا من اللیل
 حرما **اهل حکمت** یعنی **ایده صواب** اهل حکمت یوشی کل مر صواب
 یعنی لا یجی و لا یكون لاهل الحکمة و الدرایه صوابا و معقول **دور**
آفتاب **سایه خواب** کون ایله کونکه از لغت خواب میانه مضاف
 الحافضه و سایه علی سبیل البدل یعنی النوم من الشمس و الظل

مقر الشياطين اي **سهر كز مرونش** **سفر** اتمه تنهاراي اوغل
 اصلا سقر مرونش حاضر والياء للصاقية مقدرة في قوله مقر
 يعني ايرها الولد لا تذهب الفرمفرد ابلار فيق **باشد رفتن سفر**
سفر خطر كنه تنها سكا اولور خطر يعني يكون الذهاب لك بالسفر
 واحد لخطر او ضرر **است راد ررخ زدن شوست وشوم**
 دوستي او زمين بوز **شوم** اولدي شوم يعني ضرب اليد في الوجه و
 الاعتماد و عليه شوم **استماع علم كن زاهر علوم** استماع قبل زاهر
 علوم يعني اجعل العلم استماعا من اهل العلوم حتى يحصل هذه
 النضاج المذكورة لك **شب در اينيه نظر كردن خطاست** كيجد
 اينيه نظر اولدي خطا يعني النظر في المرأة ليل خطا **روزاكو**
بيني تو روي خود رواست كو باقر سبك كوز و زين اولور روا
 يعني انه رايت وجهك تنهارا فزوم مقول **خانه كوتنهاو تار بكت**
 خانه كوتنهاو هم تار بكت اولد التاد الخطا بية في تار بكت معروف في
 خانه و لفظ تار بكت معني الظلمة يعني ان كان بيتك خاليا و ظلمة
موسني بايد كه تو بديك بود ساكه بر مونس كرك نزدك اولد يعني
 يلزم لك مونس و رفيق يكون عندك **دست را كم زدن نودر**
زير زنج الكي اورم زنج التمه ها يعني لا تضرب يدن تحت الذقن

ولا تعتمد عليه **نزدا اهل عقل** **سردا مروج** بوز كيو صووق
 در بوشني شها **سرد** بفتحته يعني البارد و لفظ **سرد** بفتح الباء
 المقطوع بتفطين وسكون الحاء المعجمة عجز النجل يعني جاد ذلك
 عند اهل العقل بارد اكاله **نجل جاد با در بار جوي بيني قطار جاري**
 كونه بوككه قطار يعني اذا رايت ذات القوائم الاربع اي البقر
 والابل والفرس والحمار في النجل في القطار **در ميان شانه بياني ز**
زينهار واه انور نه سته زينهار يعني كنه تني ولا تمشي و ستره التمه
 لان محل التمه لك **تا نزيد قدر جا بست** خدا يعني لا يجني تاكه قد جا
 هك ارتون خدا تا هك الفرض يعني ان كان عرضك ان تزياده
 قدر جا هك و منصيبك **روز و شب باش دلم در دعا** كيم كوندز
 دائما اولد دعا يعني كن في الدعاء والاستغفار ليل و نهارا **تا نشو**
عمرت زباده در جهان تا اولد عمرت زباده در جهان يعني ان كان عمر
 ضك افة يكون عمرت زائد في العالم **رو نكوي كن نكوي در نهار واد**
 ايلك ايله ايلك تاكه عمر اكسمة در روزگار يعني ان كان عرضك ان لا
 ينقص رزقك **معصيت كم كن بعالم زينهار** معصيت اتمه جهانده
 زينهار يعني لا تجعل معصية في العالم **هر كه رود رفيق وده عصيان**
 كن كم كه دائم فسقه عصيان ايدر يعني كل من يجمل وجهه في الفسق

تدلي

در اين بجه از هب و جلد
 اصله في السر تا خطا
 روز بكت در روزگار

صحيح

والعصاة وتوجه اليه آتود از رزق او نقصان کند حق تقارر
 قتی نقصان ایدر یعنی بجهل و در رزق نقصان آید شود و زی
 زکنت در رزق از ایدر رزق بگویند رزق یعنی بگویند رزق ناقصا
 من الکلام الذی در سخن کذاب بنود فروغ سوز ایدر کذاب بچون
 اولی فروغ یعنی لایکون الذی الکلام و تقا و طمانه فامر و خواب
 بسیار ای سپر یعنی ابرها الولد النوم الكثير یورث الفقر خواب کم کن
 باش بیدار ای سپر خوابی از ایدر اول بیدار ای سپر یعنی فاجعه النوم
 قلیل و کن متقیضا هر که در شب خواب عریایه فی کفر کم که جنسی
 او بقوده عریایه ایدر یعنی طمن یحذر النوم عاریا در نصب خوش عریایه
 ی کند و زرقنده او کسر نقصان ایدر یعنی بجهل و نصب نفسه
 نقصان بول عریایه هر فقیر آورد بول عریایه هم فقیر لا کنور
 الیاء فی فقری مصرریه یعنی بول عاریا یورث الفقریه اندوه
 بسیار بیری آورد جوق غصه دخی بول کنور یعنی فقر و الالم
 الكثير یورث الشیخوخة والضعیفه در جنابت بد و خورد
 طعام هم جنابت بد بیک بد طعام یعنی لا کفر فی الجنابة یكون
 قبیحا ناپسند است این بنزد خاص و عام بونی معقول
 کور می هیچ خاص و عام لانه هذا غیر معقول عند خاص و عام

الاشیاء الذی فیها نقصان

رزق

رزق غایب را میفکند زیر پای اتمک او فاعنی دو که زیر پای رزق با
 لتری اواق و الهمة المكسورة للضافة الی اتمک و میفکند نهی حاضر من
 افکندن یعنی لا تخرج ولا تسقط منك الخیر تحت الرجل کرمی خواب
 تو نمت از خدای نمت استر نسک اگر س از خدای یعنی تو نمت
 الله تعالی نسب مؤمن چاروب هر کز خانه کز خانه آورده سپور که کچه پاک
 یعنی کچه هر کز خانه چاروب آورده یعنی سپور خک رویه هم منه
 در زبرد در قبوالنمته سپندی خان یعنی سپور المش خاکی دخی قبو
 التشره قوم کی بخوانی باب و مامت را بنام انه و انکی او قورسک بنام
 لفظ باب فی اللغة الفارسیه معنی الاب کذا فی الاصل و التاء فی مامت
 الخطاب و هو معنی اللام و الیاء فی بنام للمصاحبه یعنی تو فقر و تناف
 ایدر و اتمک بکلمها نمت حق بر نومی کرد و حرام کما حقک نمتی
 اولور حرام یعنی بیکون نعمه الله عليك حراما کبر و جوی کفی دنران
 خلال هر جوی بد اتمه دیشکی خلال الیاء فی بهی معنی الشیخ المقطوع
 یعنی او تجمل اسنانک بکل شیخ خلا بی نو اودی و افق در و بال
 بی نو اودی و شد ک در و بال نو اودی و نو حال و غنیلق و بر قو
 کذا فی الاصل و لفظ کودی و افق ماضینین فحاضین من کور بد و
 افتاده یعنی بیکون فقیر و تقه فی الیاء دست را هر کز بجا ک و کل مشی

معنی
 استغاثه و الیاء فی
 لوصف بالجمیم
 و الیاء الجمیم

خاك و كله الوكي هرگز مشوي لفظا كل كبر الكلف المعنى الطين
 و لفظ مشوي نهى حاضر من شستن بمعنى الغسل يعنى لا تغسل
 يدك بالتراب والطين اصلا از برای دست شستن اب جوی
 الوكي يومق ايجوز و ارباب جوی لفظا جوی امر حاضر يعنى داخل غسر
 اليد طلب الماء ای پسر بر استانه در شستن استانه اوزنه او توره
 ای پسر استانه معنی العتبه و هو مضارع في در معنی التبا و مضارع
 نهى حاضر من شستن يعنى ایها الولد لا تجلس على عتبة الباب كم
 شوره روزی دهم کردار چنین از او نور رزق بویله اشده صوت
 خبر يعنى يكون الرزق اقل عن مثل هذا العبد و خلا جاکر ضهارت
 میکنی که خلا ايجره ضهارت ایدر سین يعنى کو تحمل ضهاره فی ارض
 اخلا و وقت خود را در لکه غارت میکنی و فتکی یکل که غیرت
 ایدر سن يعنى اعلم انک تحمل وقتک غارت تکیه کم کن بر برهلو
 در قابو برهلو سنه طایفه شما اعلم ان لفظا برهلو بالباء المعی
 یحیی المعنیین احدهما معنی الجنب و الثاني معنی الضلع بالترک
 ایلو که انی الخلی و الیاء مکسورة للاضافة الی در یعنى جعل
 الانکاء و الاستنا و علی جنب اباب فلیلا بد لا تکی و یسندا
 اصلا باش دائم از جنب خصلت بد بویله خصلت نه خذرت

بعضی کلمات
 خارج و غیره
 در این کتاب
 در بعضی کلمات
 در بعضی کلمات

دائما یعنی جامه تن او زنده ایکن دکلمک لا توفد کلد رباید از مر
 دانه ادب اموضی ساکه مره اندک کرن اولوقادب یعنی بلزمن ان
 ان یتعلم الادب من الرجل و صاحب الادب کویدان بان ساز
 روی خویش کرانکه یوزکی بان ایدر سن يعنى لو تحمل وجهه
 طاهر بالزین و تمسح به و زیت کم کرد در رویش بیش در
 از اولوب یقان جان ایدر سن التاء فی اوزیت الخطاب و لفظ
 بیش بالباء العرقی يعنى يكون رزق زیاد و نقصان دیر رو یا
 بازار و پیر و نه ای زود کج کیت بازار هم کل کری زود دیر کیر
 الدال المهملة و سکون الیاء و الزاء المهملة بمعنی البطی و لفظا دوا
 امر حاضر و لفظا راقبید فی قوله بازار و لفظا ای بالذ امر حاضر
 من آمدن و لفظا زود یعنى الزاء المهملة و سکون الواو و الدال
 المهملة بمعنی السرعة يعنى اذهب السوق بطیئا و اخرج منه سریعا
 زانکه از رفتن بیای هیچ سور زیر بولر سن اکا کمده سود
 يعنى لانک لا تجرد من الذهب الیه نقفا اصلا نیک بنود کر
 کشی از دم جوارح و ارقار رتم نفسک ایدر سن جوارح کشی بضم
 الکااف العرقی مضارع مخاطب من کشی بمعنی القتل و هتای بمعنی
 الاصفاء يعنى لو تطفی الشمع بالنفس لا يكون حسنا ره مذه

دود جراح اندر دماغ ویرمه یول دود جراح دردماغ دود
 بضم الدال المهملة وسكون الواو والدال المهملة ايضا بمعنى الدخان
 وهو مضاف الى جراح ولفظ راء مقدر فيه يعني لا تعطل انت
 طريقا لدخان الشمع في الدماغ لانه يورث المرض كما لا يخفى على من
 له خبر من الطب **كم زنه اندر ريش شانه مشترك** صا قالىك اور
 طارق مشترك ريش بمعنى اللحية وشانه بمعنى المنشط يعني
 لا تعطل اللحية بالمنشط المشترك **انك خاصه تو باشد خور**
شترک او که سنکدر او تور اول خوشترک يعني لان المنشط
 الذي كان مخصوصا لك فهو احسن **از کد ايان بارهاى ناه فو**
 يه ناه يارم کداده فيل حذر يعني لا تاكل ولا تشرب اخير المنكر
 في السائلين **زانکه مى ارد فقيزى بر کهور زير افترک اى س**
 يعني لانه يورث الفقرية دور کن **از خانه تار عنكبوت خانه**
 دورا يلقار عنكبوت تار بالترک ارشوهنا كناية عن البيت يعني
 اجعل بيت العنكبوت بعيدا من البيت **باشد اندر مانده ريش**
نقصانه قوت اوله قالماعيله اول نقصانه قوت الضير في ماند
 راجع الى تار يعني لانه يكون في بقاءه نقصانا للقوة والنقص خج
رايسرونه زانده من مكن خج كى حذير و نه ايله يعني لا تجعل خرجا

ومعروفا

ومعروفا زانده من قدر الحاجة **ريش خشكه خوشترک ناه مكن**
 از حق زحمتك افرون ايله اعلم ان لفظ ريش بمعنى لعينين احد
 هما بدم ولا امالة بمعنى اللحية وثانيهما بالامالة بمعنى القرص بقاء
 له بارد باش كذا في الحكي والمراد هذا الثاني وهو مضاف الى خشكه
 وهو ايضا مضاف الى خوشترک يعني لا تجعل جرحك الياسية جديده
 بان تجعل الخرج والمصروف كثيرا ولا يسقي ماله ثم تندم عليه وقيل
 المراد هنا الاول والمعنى لا تجعل خحك الياسية جديده ولا
 تمسك يابسة لانه يورث الفقر **دست رسن استر تنكي مكن**
 قدرتك وار جوتك تنكي ايله يعني اذا كان لك قدره ومساعدة في
 الرزق لا تجعل الضيق في الخرج والمصروف **چونکه رسارى رسن تنكي**
مكن چو كيد رسن بوله تنكي ايله لفظا لك بمعنى الاعرج واليافيه
 مصدريه يعني واذا اخذت الطريق اى القدرة للشئ فيه لا تجعل
 ولا تظهر الاعرجية والحاصل انه اجبر سعيها في العبادة والاعمال
 الصالحة لا يظهر الكسالة فيها

در بيان فوائد صبر ميگويد

تا شوى در روزگار از صبارانه ناجرمانده اوله سن از صبارانه تاها
 للفرض يعني ان كان غرضك ان تكون في العالم من الصابرين **مكن**

از دیدن سختی کوان وارصفت چکده انده کوانه یعقود ذهب
 ولا تظهر العجز من المشقة والصعوبة واجعل تحلا على عمل المدهر
 كوترش سار نه نور وافر بلا کویوزك استکی این سه در بلا
 یعنی آن جعفر وجهك عیوب سالی البلاء خویش را از صابرانه شمر
 فلا صابرانه صابرا کنه کوی حلا یعنی لا تقدر نفسك من الصا
 برین در بلا وقتی صابر نیستی که غم اینچند صابر اولدی الیاء
 في وفق للوحدة وفي نیستی للخطاب یعنی اذ لم تكن وقتا صبر في
 البلاء تزد اهل صدق شاکر نیستی اهل صدق یانده شاکر
 اولدی یعنی لست شکر عند اهل الصدق في شکایت صبر تو یانی
 جیل سکا صبر اولور شکایت سبزی جیل یعنی الصبر بلا شکایت کوی
 جمیلا با کسی کم کن شکایت از جلیل کسیه اتمه شکایت از جلیل
 یعنی لا تجعل شکایت من الله فیه کوی باشد فخری از رویش اولمیا
 کوفتی در رویشلک یعنی ان لم یکن تقا فک من الفقرية کوی
 هل فقر باشد خویش قاجن اولور اهل فقر خویشلک مع اهل
 الفقر کوی جش بفرمان باشند جمل احوالک که اوله کرامه
 التاء الخطا بیه فی باشند چیزی مصروف الی جش والباء فی
 فرمانی للمصاحبه یعنی ان کانت جمیع حركاتک وافعالک باحرانه تقا

بلا امتثال به حرمت از خدمت فرادان باشد سا که حرمت اوله
 عزت یلم التاء فی باشند ایضا مصروف الی حرمت یعنی یكون من
 الخدمة والامتثال یا وامن تقا حرمت وعزت کثیره لک بند از خدمت
 یعنی می رسد خدمتیه بند عقیایه برر یعنی یصل العبد من الخد
 بالعقی لیک از خدمت یونامی رسد لیک خدمت من او مولایه
 برر یعنی ولکن یصل من الخدمة بالمولانا تقا حرمت در خدمت
 ارام دلت حرمتک خدمتک ذوق دل درر یعنی حرمتک فی
 الخدمة سا کون القلب وحضور بهیث لا یتالم ولا ینقص هر که
 خدمت کرده مره مقبلیت که که خدمت اندی و مقبل درر یعنی
 کل من جعل خدمته من نور جرد و اقبال وسعادة لامتناله بالاولی
 کونکردی عجز کوی خلاف کوی لولتم لیسک اطراف خلاف نکردی
 مضارع منفی محاصی من کوی بدین و لفظ کوی بکسر الکاف المعجمی
 یعنی اربا الولدان لم تخم حول الخلاف والعناء عن هذه النفع انکوی
 زید ترا در صبر لاف اول زمان بزرستی صبر اجم لاف زید
 مضارع من زبیده بالتزکی بر اشق یعنی ترین و یلوق لک التقاض
 فی الصبر فی ذلك لانه تكون كاملا فی الصبر کوی داری فرج را
 انتظار کوی سرور ایدیه سن انتظار یعنی ان تاخذ انتظار الفرج

بلا امتثال

والسرور در بلا نبود بصیرت هیچ کارساکه اولر صبر له غم
ایچم کار یعنی فی البلاد والآلام الدهر ته لا يكون لك بالصبر
فلا اصلا ولا تكون صابرا ما لم يدع الذوق والسرور والله اعلم

در بیان تجرید و تفرید

در کوصفای بایدت تجرید شو کو صفا استرایسک تجرید اولر یعنی
آن کرم لك الصفاء کن صاحب تجرید کو خرد داری ز اهل دید شو
عاقلی ایسک و اهل دید اولر قوه اهل دید و صف ترکیبی من دید
و المراد اهل النظر والبصيرة یعنی آن یاخذ عقلا کن من اهل النظر
والبصيرة تركه دعوى هست تجرید ای پس ترك دعوى اولدی
تجرید ای اوغل یعنی ایها الولد التجريد ترك الدعوى وهم كن معنی
تجرید ای پس بود در معنای تجرید ای اوغل یعنی اجعل فیها
معنی التفرید وهو سحی اصل تجرید و داع شهوت است اصل
تجرید ترك اتمك شهوتی یعنی اصل تجریدك وداع الشهوة وتركها
بلکه كل انقطاع لذت است بلکه بالكلية ترك ایت لذتی یعنی
بل هو الانقطاع الكلي عن الذات والشهوات كود هم يك بار
شهوت راطلاق كرویه من شهوت بر كس كز طلاق یعنی
آن تعطی انت سلاق للشهوت مرة واحدة بالكلية آن زمانه كود

نودر تفرید طاق سن اولور سن اول زمانه تفرید طاق یعنی
يكون في التفريد في ذلك الزمان فردا بلا تطير كرتو بريدن زمو
اميد كركس سن جمله موجوده اميد بريد ماضی خاص من بريد
يعني ان قطعت الطمع من جميع الموجودات آنك ان تجرید كودى مستفيد
اول زمانه تجرید اولدك مستفيد آنك نفع الكافي للحي فحفظ من
انكاه فحفظت یعنی تكون في ذلك الوقت مستفيد من التجريد اعلم
چون هم برحق بود اعتمادك جمله جوده برحق اولر یعنی اذا كانت
جميع اعتمادك وتوكلت على الله تعالى ان دست تفرید جائه مطلق بود
اول زمانه تفرید جائه مطلق اولر التاء الخطابية في قوله دست مصر
الوجه وتفرید مضاف الى جائه یعنی يكون ذلك الوقت تفرید رو
مطلقا ای عاريا عن جميع القيود بل يكون مربوطا مشغولا بآية
ويذكر ترك الدنيا كن برای اخوت دنیا ای ترك ايله حقه ایت هر
يعني اجعل ترك الدنيا لاجل الاخوة وزيد بر كس لباس فاخر
هم بد كنون جعفر فاخر لباس التاء الخطابية فاخرت مصروف الى
يعني واخرج اللباس الفاخرة الثمن من جسمك كوبياني از سعادت
این مقام كوسعادت بوله سن بومقام یعنی آن تجرید هذا المقام
من السعادة صاحب تجرید باشی والسلام صاحب تجرید اولور

والسلام یعنی تکیه بر صاحب التجرد کردن دنیا دست شوی **بار**
 دنیا در یورسک الوکی برحق ستوی مضارع مخاطب
 من شستن یعنی آن تفلسفیدن من دنیا و تترک لاجل آن
 تعالی دانکه از تفرید کبریا ندست **سبق** بد که تفرید من طو تر سن
 من سبق التاء الخطایته فی کبریت مصروفه الی تفرید یعنی
 اعلم انه یاخذون من تفریدك **سبق** رومجود باش دائم فرد
 باش وارمجد اود و دائم فرد اود یعنی کن مجرود اود دائما
بر فرق شستن کرد باش هر باشد اود تو سن تا کرد اول
 تا هنا لغرض و الباء فی هر لالتصاق والفرق بمعنی الیس مطلقا
 و الباء فیه للوحد و لفظا کد یفتح الکاف المعنی القیاس یعنی
 ان کان عرضک ان تجلس بکل فرق و تكون علی القدر کن خیارا
 بلا قدر و کن و ضیفا و دع الکبر و العجب کما قال رحمه الله علیه
 کرد کبر و عجب خود را می مکرد کبر عجب اطرافنی طولمه ها قوله
 خود را و صف ترکیبی و الباء فی مصدرة یعنی لا تخم حول
 الکبر و العجب و الانائیة قد رجم **بشناس** هر جای مکرد قد
 بل هر چه کفه شها الباء فی جای للوصف یعنی اقهرم قدرک ولا
 تذهب بکل مکان فانه ضرر للعرض و العوار هر که کرد کوره ا

نکست

انکست نکست که در مرجی کورس حولا نه کرد بکسر الکاف المعنی
 الی کون و هو اسم کانونه الخدایس و لم نه لکسوة فیه للاضافة
 الی انکست بکسر الکاف المعنی و لفظا نکست یفتح الکاف المعنی ماضی من
 کشتن یعنی کل من طاق صول کانونه **الف** جامه از دورش سیاه
 و زشت نکست جامه دوتنه سیاه بولانه الضیری دوتنه
 راجع الی انکست یعنی کان النوب من دخانه سودا و قبیحا و
 الحاصل ان الکبر و العجب کالخم و من اتصف به مالایم عن و
 ها و قبیحا دانکه **باعطاری** کردد قریب کم عطاره اولور دائم قریب
 یعنی و من یکون قریبا بعطار و محوم حومه **باید** زیوی خوش
نضیب بولور اود کس خوش فوق و سندن نضیب نضیب اوج
 الی آنکه یعنی یجد هو من الريح المحسن نضیب و الحاصل ان العلماء
 و الصالحا کالعطار و العاقل لا یضر من العطار الی الخدایس کما قال
 رحمه الله **هفت** صلی صلی خانه باش ای **پسر** هفتین صلی
 اولای او غل یعنی ایا الولد کن جلیس العلماء و العلماء هم **جایز** فا
سقاء باش ای **پسر** وارد و راز فاسقانه اول او غل یعنی و کن
 بعید امن الفسقا و **جانب** طالم مکن میل ای عزیز اتمه ظالم سونیه
 میل ای عزیز یعنی ایا الولد لا تجعل ركونا و میل نحو الظالم قوله

ولا تركنوا الى الذين ظلموا فتمسكم النار وركنوا الى حبل
 اي عزير اوليه سن تا ازان خيل اي عزير يعني ان تجعل ركونا
 اليهم تاكون من ذلك الخيل ومن زمزم روزاها **ظلم بغير**
 اي فقير ظالمانه دن وارد وراول اي عبيد يعني ذهيب وضمير اهل
 الظلم تا سوزي را **تشرير اي فقير باقيه** تا كه سني تا شديدي
 حتى لا تحرق من النار **تشديد صحبت ظالم ببا انشت صحبت**
 ظالم ها تا شديدي در الباء في بيا المصاحبه ولفظ بمعنى الوجه
 والاعتبار كذا في التلوي وما يحضر بالباء انه يعني التلوي وهو مضاف
 الى التلوي كذا في صحبت مضاف الى ظالم يعني ان صحبت بمنزل النار
زانكه خلق از اود تند و سركشت زير خلق از اود هم سركشت در
 تند بالتوكي صرب يعني لانه اي الظالم مؤذي اخلق وصعب و
 جاء الرأس كما ان النار كذا في **ار حضور صاحبان شوي**
 صاحب اليه او تورن صاحب اولور يعني تكون من حضور صاحبان
 ومجالتهم صاحبان در نشيني با بديع **طالح شوي** بدو ايله او تور
 طالح اولور يعني وان تجلس مع الفساء تكون طالحا و فاسقا
هر كه او با صاحبان يهدم شود كه صاحبان يهدم اولور يعني
 كل من كان مع الفساء ومصابيا ومجالتا **در حريم خاص**

محرم شود خاص حريمه جفتك محرم اولور يعني يكون محوما في
 حريمه الخاص تعالى اي **سركشت** را اي او غل ترك انه راه شوي
 سن يعني ايها الولد لا تدع طريق الشرع ولا تجاوز عنه **اصل ياي كير**
يكير فرعي را اصلي بلور سن صو تر سرك فرعي سن يعني تحت الاصل
 وهو الشرع الوصول الى الله تعالى ان تاخذ الفرع وهو الشرع الشريف
 از شريعت كرتي **بيرون قدم** كرتي عدنه طبع قوه سن قدم يعني
 ان تضع القدم خارجا من الشريعة **در ضلالت افقي و فوج والم هدر**
 ضلالت دوشوب بولد كالم يعني يقع وتسقط في الضلالت و
 والمرض والالم **هر كه در راه ضلالت مي رود** كه او راه ضلالت كيدر
 يعني كل من يذهب في طريق الضلالت **از جهالت در بطالت مي رود**
 او جهالت كيدر يعني يذهب من الجهالة في البطالة اي
 في الطريق الباطل **حق طلب و زكار باطل دور بايش** حق طلب اول
 باطل ايندنه دور اول يعني كين طاب الحق و بعيدا من الفعل
 الباطل **در سني و مرد ي مشهور بايش** وارسنا اعكده سن
 مشهور اول يعني كين في الشهادة والرجولية مشهور **هر كه تكسر**
يند صراط و مستقيم استمر اول صراط مستقيم يعني كل من
 لم يختر الصراط المستقيم **در عذاب افوت تا زيقم اول عذاب**

نارده قادی مقیم یعنی بقی هو فی عذاب الآخرة مقیم او خدا
 در **شیطان** نه **کام ای** **اخ** قویه شیطان بولنه کام ای اخ
 کام بالکاف الفارسی یعنی اخطوة یعنی لا تضع اخطوة فی طریق
 الشیطان ولا تتبعه تا **کردی خوار** بدنام ای **اخ** اولیه من خود و
 بدنام ای اخ یعنی حتی لا تكون حقیر او مفتحا هر که در راه
حقیقت سالک کم حقیقت بولنه سالک در یعنی کل من
 هو سالک فی طریق الحقیقه **روز و شب خائف** ز **قهر مالک** روز
 و شب خوف اوزم از مالک در یعنی منو خائف لیل و نهار من
 قهر مالک الملك تعالی بر **خلاف نفس** کن **کارای** سر ایله **نفسک**
 عکسنه کارای بر یعنی اجعل فعلا علی خلاف النفس تا **نیفتی**
خوار در نار سقر دو شمیسه من خورد در نار سقر یعنی حتی لا تقع

فی نار السقر حقیر و ذلیل **در بیان میگوید**
دوست که با **شر زیان کارای** **پسر** دوست که اولد زیان کارای
پسر یعنی ایها الولد کان الصدیق خاسرا و خائنا و طمع زان
دوست بر **داری** **پسر** کس طمع اولد دوسته واری **پسر**
 یعنی اذهب و قطعت و اقطع الطمع من ذلك الصدیق کل من
 یقول قیا حله و عیوبك عند الناس علانية **دوست** **منه**

و منتضحا بینه

در بیان میگوید
 دوست که با شر زیان کارای پسر دوست که اولد زیان کارای
 پسر یعنی ایها الولد کان الصدیق خاسرا و خائنا و طمع زان
 دوست بر داری پسر کس طمع اولد دوسته واری پسر
 یعنی اذهب و قطعت و اقطع الطمع من ذلك الصدیق کل من
 یقول قیا حله و عیوبك عند الناس علانية دوست منه

دو **همدم** **مباش** دوست صایه من اکاهدم **مباش** یعنی لا یغده
 خلیلا و صدیقا و لا تکن معه جلیلا و انیاد **وستی هرگز نکن**
یاباد **خوار** دوست اوله اکا و له یاده خوار لفظ یاده خوار
 وصف ترکیبی من خورده یعنی لا یخجل الصداقه مع شارب الخمر اصلا
از جنات کسر خوشی **داد و در** **ار** اوله کده صوت ایراق کند
 وار یعنی خذ نفسك بعید عن مثل ذلك الخلق **منع** **کو می کند** **منع**
زکات بر غفلت ایله **منع** **زکات** **الیا** فی **منع** **للوحدة** و لفظ کو اهل
 که او یعنی **لنعم** **الذی** **یجعل** **منع** **الزکات** **دور** **از** **وی** **باش** **تاداری** **حیات**
 دور اولدنه تا که وار سنده حیثا یعنی کن بعید امنه مادام تاخذ
 حیوة ای مدت حیوتک **ای** **پسر** **ار** **خوار** **دور** **از** **باش** **وار** **خوار**
 دن بعید اولای **پسر** **سود** **خوار** **جمع** **سود** **خوار** **و هو** **وصف**
 ترکیبی **کامر** **یعنی** **ایها الولد** **کن** **بعید** **امن** **کل** **الزباد** **خصم** **ایشان**
شد **خوای** **نور** **باش** **التریک** **خصمی** **خدا** **درایت** **حذر** **لفظ** **ایشان**
 اشاره الی سود خوار و شد ماضی معنی الامر الغائب لانه المقام
 مقام الدعاء و خدای مضاف الی نور باش بالباء الجمعی و هو وصف
 ترکیبی من باشیده بالترکی صحیح یعنی و لیکن الله تعالی الناصر التو
 خصمهم و قیل المراد من قوله سود خوار المعتمد و رشد زان کن

خواهد از تو **سود** دور اول از آنکه سنده اومه سود یعنی کن
 بعید لمن بطلب منك النفع والفائدة والرجح **کسر خود بر قدم**
ی تو سود یوزنی یا غله سور به خود اعلم ان لفظ سود محج
 لمعنيين احدهما معنى الرجح والفائدة كما في المصراع الاول وثانيهما
 انه فعل من سود ن بمعنى التمس والتسع كما في المصراع الثاني وان
 مسح وجهه على قدمك من عاية اللثام والتعلق **انه كذا مردم**
همی کبر دریا اوله که اولور داغا حقدن ربا یعنی من یاخذ الربا
 من الناس زینهار **و رانکوی مرجبا** زینهار که دیمه سن مرجبا
 یعنی لا تقل انت له مرجبا البتة **بر سرابین بیمارانه کدر خسته**
 لرصد و غی اوزره ایت حذر سر مضاف الی بالین وهو یعنی
 الوسادة مضاف ایضا الی بیمارانه جمع بیمار و لفظ کدر مرعاز
 یعنی ذهب و مر علی وسادة المریضة واستل حاد **زانکه هست**
این سنت خیر البشر و در سنت خیر البشر لفظ هست
 مصروف الی خیر البشر یعنی لان هذه ای العبادة من سنة خیر
 البشر وعادة والا فیه فرض کفایة لیست بسنة **تا توانی تشنه**
را سیراب کنی قادر امسک تشنه سیراب ایت اعلم ان لفظ
 سیراب بالامانة بمعنى الشطآن و اما بلا امانة فهو بمعنى البصل

فهی بیا

وهنا

وهنا هو الاول یعنی مادام تقدر اجعل العشاء شبعان الماء
در مجالس خدمت اصحاب کن مجلس اخرج خدمت اصحاب ایت
 یعنی اجعل خدمت الاصحاب والاختیار فی المجالس **خاطر ایتام**
را در باب نیت خاطر ایتامی بخشی کلهها خاطر مضاف الی ایتام
 وهو جمع یتیم و لفظ در باب امر حاضر من در یافتن بمعنى الادراك
 بالترکی ایر شتمك و اتمق و الفاء یقلب یاء فی المستقبیل والامر
 کذا فی الخفی یعنی ادرك و افهم خاطر ایتام او خذ قلبهم علی لید
تا تر ایتوسته حق دارد عزیز متصل صوته عزیز یعنی خدا یعنی
 حتی یاخذک الله تقه عزیز ادا غا جوع **شود کربانه یتیمی ناکهانه**
 بر یتیم جوع اوله کربانه ناکهانه کربانه اسم من کربتن و الیاء فی
 یتیمی الوصوة یعنی اذا کان یتیم یاکیا جاه **عرش حقد و جنبش**
ایده زمانه عرش رجاء جنبش المبر اول زمانه یعنی محی عرش
 الرحمن فی الحکمة فی ذلك الرجاء **جوع یتیمی را کسی کربانه کند** الی
 دوزخه خدایر بانه ایدر الضمیر فی دوزخه راجع الی کسی
 یعنی یجعل مالک العجبم بر یا فیمها **انله خندان یتیم خسته را که**
 کولدره یتیم خسته خندان مضارع من خند ایلده یعنی الاضحاك
 و یتیم مضاف الی خسته والمضاف الیه مفعول خندان و فاعله

والمضاف

بیتیمی که کربانه
 یعنی اذا جعل
 کربانه
 مالک اند
 و نفس بران کند

و فاعده ضمیر آنکه یعنی من از شک الیم العلیل باز یار جنت در
بستر بوده مفتوح جنت در سینه جنت مضاعف است یعنی
 بجهت مفتوحه حاجته المفلووق الباب هر که اسرار کند فاش
 ای سر که سر کو ایدر فاش ای سر یعنی ایرها الولد کل من
 یکشف اسرارک از جنایه کس و درمی باش ای سر او به کس
 اولایم حذر یعنی کن عه مثله لک الوجد یقید در جوانی در پیرای
عزیز است جوانلق ایچرم عزت بپرورش الیاء فی جوانی مصدق
 و پیرایه جمع بر یعنی خد الشیوخ عزیزا فی الشباب تا غریز دیگر
 باشی تو نیز تا اول سن سن غریز غریز یعنی تکیه است ایضا
 عزیزا الاخرین بر ضعیفان که بخشنای روست ابه من ضعیف
 احسان روا یعنی ان تحسن انت علی الضعیفاء و هولایق کن
ترهای خوی اولیاست زیرا بود در سیرت خوب اولیاء کن اصل
 که این خففت الرهق ثم انتقل للوزن و هو اشارة الى المضروب
 المصراع السابق و لفظ سیرت را بمع سیرت و هی الطريقة الحمیده
 کانت او ذمیمه والمراد هنا الطريقة الحمیده بقرینة المضاف الیه
 و هو ایضا مضاف الی اولیاء یعنی لانه ذلک من الطريقة الحسنه
 للاولیاء بر سر سیرت فخور هر که اطعام طوق الکن قادک یم اصلا

طعام سر مضاف الی سیری والیاء فیه مصدریه یعنی لا تأکل طعاما
 علی راس الشیخ اصلا تا غریز در برت در طرای غلام اولیه تاسینه
 ده قلب ای غلام تا هکذا لعلته و غیره مضارع صغی من مردن و التاء
 فی برت الخطاب و هو یعنی الصدر یعنی لکلا موت القلب فی صدرک
علت مردم بر خوری بود جوق یکده ادمی علت یولور یعنی بکون علم
 اخلق و مرضه من الاکل الکثیر خورده بر تخم بیماری بود جوق یک
 لک تخم بیمارلق اولور یعنی بکون الاکل الکثیر بذر المرض و سببه را
بنود صود شوم راحت اولر که حسود شوم اولیاء فی بر
 راحی الوطی و حسود مضاف الی شوم یعنی لا یکنون لحسود الشوم
 راحه کما سبق من ابن سمانه قال کم ارضا للملأ الشبه بالملوم
 من الحاسد و هو نفس زانم و عقل هانم و غم کاذب بدخت
ایمور و فاء کاذب و فاء سوا جوع اولر یعنی لا یکنون للكاذب
 الشقی و فاء هر منافق را تو دشمن درایش در منافق کلدی دشمن
 در اول یعنی کن انت اخذ المنافق عدو و خصما از وی و ز فاعل
وی بیزارایش هم ایشانند کند و نه بیزار اول لفظ وی کلاهما
 راجع الی المنافق یعنی کن من و من فاعله عجزا و بعد انوبه بدخو
کجا حکم بد توبه بدخو چن حکم اولور الهمة المکسورة فی توبه

في بوبه للاضافة الى بدخوبلا باو للوزن يعني كيف يكون التوبة
من هو قبيح الخلق فكما وثابتا **مخيلة** **لمردت** **لم يرد** هم
بجيلة مروت كم اولور يعني يكون المروة والاحسان قليلا
للجمل لان الفضل والمروة صنداء تابود دين **توصافي جوة زلال**
تا اوله صافي دينك محجوة زلال يعني ان كان عرضك ان يكون دينك
صافيا كالزلال **باش داي طالب قوت حلال** دائما اول طالب
قوت حلال يعني كن دائما طالب قوت الحلال **واكنه باش دري**
قوت حرام كم كم اوله طالب قوت حرام يعني ومن كان في اثر
لقوة الاحرام وسلبه **در تن اودل همي مير مقام** قلب جسد
اولور ايشك تمام يعني يموت قلبه في جسمه تماما

در بيان زيارت خوبيشان ميگويد

ويبرسيدن خوبيشان **خوبيشان** وار سوال ايت قولي
وار كبر بوله البار في بريد كسبته ولفظ بركبر الراضا
الى خوبيشان وهو جمع خوبيش بمعنى الاقرب وهو ايضا
مضاف الى خوبيش يعني اذهب الى عند اقربائك للسؤال
والزيارة **تا كه كود مدت عمر تو بيش** تا كه عمرك مدتي افزون
اوله يعني حتى تكون مدت عمرك زائدا **هر كه كود مدت زيارت خوبيشان**

روي او كم كه دوندن يوزين خوبيشانند لفظ روي ليس بضم
الواو وهو راجع ايضا الى صركم يعني كل من عرض وجهه من الاقرباء
في كانه نقصان **بذير عمر او** في كانه عمرى اولور نقصان **نقصان**
شك هر كه او ترك اقارب **ميكند** جني قوت عقارب الجدي
يعني يجعل جسمه قوتا للعقارب **كه خويشانه نو باشد از بدانه**
كه بر امر ايسده قومك اكر يعني وان كان اقرباؤك من الفقهاء
والفاسدين **بر تر از قطع رحم چيزي مدانه** قطع رحم اتمكده اولور
اول تر يعني لا تقامه انت شيئا اقبح من قطع الرحم والحاصل ان
قطع الرحم لا يجوز ولو كان الاقرباء فاسقين بل كافرين **هر كه او از خويش**
خود بيكانه شد كم كه قومند او بيكانه اوله يعني كل من كان احبنا
وبعيد من ذي رحم ومحرم وقطعه **نا مشتر از روي بدى افسانند**
نامد بذكر ايله افسان اوله الضمير في نامشتر راجع الى هر كه ولفظ روي
مضاف الى بدى والبيان **مصدرية** وافسانه بمعنى النثر والحكاية
يعني كان اسمه من وجه القبح قصته وحكاية

در بيان قوت ميگويد

جست مردى اي بسرنيك بدانه اي بسر مردك ندر ايلك بدانه
يعني ايها الولد ها رجو ليته والفتوت فري الاحسان فاعلمها فيكون

مضاف الى او وهو ايضا
راجع الى هر كه يعني يميل
نقصان بلا ح
البدى

كيسكه او ترك اقارب
البدى يعني كل من جعل
ترك الاقارب جسم
خود قوت عقارب
ميكند

قوله نيك بدان جوابا للاستفهام وفي بعض النسخ نيكو بدان
 فالعنى بالرجولية فاعلم باحسنادى **كان ترسيدن از حق در زمانه**
 هم خداى خود قوت اولدى در زمانه يعنى والاخره الخوف من الله
 تعالى في السر وفي بعض النسخ اولاً ترسيدن يعنى الاول الخوف
 اه عذر خواهان مرد **بیشتر از معصيت** معصيتن ايند عذر
 استن يعنى والرجل الطالب للعتذار قبل المعصية **باشند شطاعاً**
بیشتر از معصيت طاعتى افزونه اولور عصيانه لفظ بيش
 في المصراع الاول بالباء المعجمة وفي المصراع الثانى بالياء العروى يعنى
 يكون طاعته زايد او كثر من المعصية فيقارن الله به وعصمت
هر كه كازيك مردان ميكنند كم كه اشترائيه مردان كارى يعنى
 كل من جعل ويحل عمل الحسين والصالحين **باضعيفانه لطف**
واحصانه ميكنند الى احسان اول ضعيف وارث يعنى جعل هو
 لطفوا احسانا للضعفاء **هر كه او باسه نذر مردان خدا كم كه او مردان**
 رحمانه اوله يعنى كل من كان من عباد الله تعالى واحسانه
باشند از رتبتك دستى بلسما نيك دست لك ووقى الى اول
 سنى يعنى يكون في ضيق اليد وعدم المساعدة والاحتياج
 مع السخاء والوجود اى **پس در صحبت مردان درى** اى اوغل

كل

كل صحبت مردانه ها لفظاً در زمانه ولفظاً اى امرض يعنى ايتها الولد
 جئى وامتنح في صحبت الرجل والاوتيا **تا نقرها ياي از فضل**
خداى تا بوله سن رحمت فضل خدا يعنى تجد نظرا والتفاتا من
 فضل الله تعالى واحسانه **هر كه از مردان حق دارد نشان سالك**
 حقه طوتر كسب نشان يعنى كل من ياخذ علامة من رجال الله
 واحسانه **تكرار نعيم دشمن بر زبان** دوشك عيبين كتور من
 بر زبان يعنى لا يسوق عيب العدو على اللسان فضلا عن عيوب
 الاخرين من الاصدقاء وغيرهم **چون اهد مرد خصم از هلاك**
 كم كه حق اعدا سفاقت هلاك خصم جمع خصم والمراد منه هنا
 خصم الله تعالى وعدوه بقرينه السباق يعنى اذ لم يطلب الرجل هلاك
 خصوم الله تعالى واعدا له **از غم مردم شود اندوهناك** اول غم
 خلقه اولور اندوهناك لفظناك في قوله اندوهناك اذات
 النسبه ومعناه بالتركى غصتو معنى يكون مع القصة والا لم
 من غم الخلق **مى نجو بر مرد انصاف از كسى** استمر انصاف
 مردان از كسى يعنى لا تطلب الرجل انصافا وشكايه احد
كر در ستم و جفا باوى بسي كرا بر رسم ظلم و جور كه بسي
 الباء في باوى للاصاق وهو رابع الى مرد والياء في بسي

چون خواهد بماند

تو از حق فارغ
 و تو را بماند

زائر للقائمة واما في كس في النوصة يعني وان وصل اليه ظلم وحقه
 كثير هر که پا اندر **مراد نهاده** که مراد نهاده اياد نهاد يعني
 کل من وضع رجه في طريق الرجال وابتغى **مراد نهاده** که مراد نهاده
مراد الباء في بدنهال يعني در وهو معنى الذنب وقد يستعمل بمعنى
 الخلق وهو مضاعف **مراد نهاده** يعني كيف يذهب ويمشي هو في خلق
 المراد بل يربط قلبه الي الله تعالى من جميع الوجوه **بیت** اکنون که دري
 جاء خواست جز بندة تو ما را چيستن خطا سبب **مراد نهاده** که مراد نهاده
مراد خویش کبرای او غل کند و مراد که ایله ترک یعنی ایها الولد
 خذ ترک مراد که بلا خلافة و انکه ای راه سلامت **پیش** کبر صکه
 اول راه سلامت ایچم پرک یعنی و بعد خذ طریق السلامة فانک

در بیان فقر میگوید

فقری دلیجه باشد ای سر فقری بلد کی نزاری سر میدانی **فقری**
 مخاطب متضمن معنی الاستفهام یعنی ایها الولد هل تعلم الفقر
 ماهو باتو گویم **مراد نهاده** که مراد نهاده **خبر** سکه دیم که طومر ایسک
 خبر الباء في بابو لا الصاق ولفظ ان اشارة الى الفقر یعنی
 اقول لك لو لم تاخذ من خبرای لو لم تاخذ خبرای لو لم تعلم **که چه**
باشد بی نوادر **زیر دلوق** که چه دلوق السند اولور بی تو یعنی

المراد
استمر دنیا اصل

مضاد المراد

ولو كان هو بل ازرق تحت الثوب الخلق والرقع **خویش را منعم**
نماید **شش خلق** خلقه منعم کو ستر کنین شها یعنی بصیر ذاته
 متفقا تبصیر منعم او غیثا عند الخلق **که سینه** باشد **زیر دم** زرد
 ارج اولور او دلوق قد دم اورر یعنی يكون هو جابعا و يضرب
 نفسا من الشيع ولا يظهر عجزا **دستی** باد **شعنا** خود کند **دستی**
 ایله و سلق ایلو برور یعنی جعل حجة باعدائه ولا يظهر العداوة
بیت اسایش و کیتی نفسیر دو حرفت باد و ستاه مروت
 باد **شعنا** مدار **که** **باشد** **لاغر و خوار و ضعیف** نقد را ولور
 خوار و ضعیف یعنی وان كان زموئا و حقیرا و ذلیلا و ضعیفا
وقت طاعت که **باشد** **ار حریف** وقت طاعت اکسک اولور از
 حریف یعنی لا يكون وقت الطاعة ناقصا من الحریف والقوی
جو **دل بردار و دست نری** قلب بر اولور و فی دست نری یعنی
 اذا اخذ قلبا ملوا من الفناء و یری مخلصا خاليا من الفقر و
 الاحتیاج **نماید** **در تر از و فن** **که** **بیرانه** **فرز** **یعنی**
 یضار فی البزاة السمنة واللحمية **بیت** **هنگام** **تنگ** **دستی**
 در عیش کوشن کیس گمیای هستی قارونه کند که **ارای**

الفقر
سوی
بیت الفقر هو هو
الفقر شعنا و
عوض
الفقر من ص

که چه بیان

سخت

خود را بر روی شاه **سپار** کند و گویا در ویشانه وار الیاء
 فی بدروشانه لالصاب ولفظ **سپار** امر حاضر من سپردن یعنی
 التیم یعنی ایها الولد سلم نفسك بالفقر وكن مصاحبا لهم **تا** که
 دارد ترا پروردگار تا سستی حفظ الیه پروردگار یعنی یاخذ الله تعالی
 حفظا عن البلاء یا با فقیر **هر که عدم میشود** که فقیران الیه
 که هدی اوله یعنی کس که یکن مصاحبا مع الفقراء **در سرائی خلد محرم**
میشود خانه خلد ایچ اول محرم اوله یعنی یکن هو محرماتی دار

المخلد در میان آنتیاه از غفلت

از خدای خورشید غافل مباش **سن** خدای اوله غافل ای پسر
 یعنی لا تکن انت عن خالقك غافلا **غافلانه در ره و باطل میکند**
 اوله باطل وید غافل ای حذر یعنی لا یکن فی الطريق الباطل
 کالغافلین جای **کریست این جهان دوی بخند** بخند نهی حاضر
 من خندیدن یعنی ان هذه الدنیا مکان البکا ولا تضحک فیها
 فوله تعالی فلیضضکوا قلیلا و لیکوانا کثیرا **الایه چشم عبرت**
بر کشای و لب ببند ایچ عبرت چشمی لب الیه بند یعنی انفتح
 عین العیة واعقد الشفة عن القیور والقال **محمود و از هر ص**

هر نوی مرو

هر نوی مرو کتمه مرصده مور کی هر یکا یعنی لا تذهب ولا تسرع
 بكل جانب من احوصو کالتمل **بند نامع را بکوش** **جایه شتو** جانله
 بند می دکلمه سن بنرها یعنی استمع نغم النامع یاذن الروح **ای کدک**
نزدی مکن او نیامه او شاق دکل سن ای پسر الهنقه فی نه الخطاب
 یعنی ایها الولد اورتا قایت حذر الباء فی بناری للمصاحبة والیاء
 فی اخره مصدیه یعنی لا تجعل الفل بالاشترک مع الشیطان **نفس**
بدر در کتبه یاری مده ویرمه یردم نفسه عصیانه ایچ سن یعنی
 لا تقطع العادة فی العصیانه للنفس **القیمة عمر یو باد از بد کاری**
مده عمر کی ویرمه ید بد کارون یعنی لا تقطع العمر علی الرج منه فاعلیته
 الفعل غیر المشروع **هر کجا نرمت بودا نجا مرو** فند کم ترمت
 اوله کتمه اکا یعق کل موضع کان فیه ترمت لا تذهب الیه **راه حق را**
بجھونا بنامرو راه حق کور کی سن کتمه ها یعنی لا تذهب لطریق
 الحق کالعمی علی البصیرت **دشمن داری از وین مباش** دشمنک
 واران از وین اوله ها یعنی تاخذ انت عدوا وهو النفس والشیطان
 لا تکن امینا عنه **زیر سقف بی ستون ساکن مباش** بی ستون
 سقف ایچ ساکن اوله ها یعنی لا تکن ساکنا تحت سقف بلا عماد
 یعنی ان الذهاب لطریق الحق بلا بصیرة کالسکون تحت سقف بلا

است بجای لا تجعل
 کار با شیطان
 اوله شیطان الیه

دره فسق و هوامرکب متاز راه فسقه سورمه مرکب ای
 پس متاز نهی حاضر من تاقتن یعنی لایسع مرکب فی طریق
 الفسق والهواء فانه اتباع للشیطا ملک قال رحمه الله **خوشتر**
راستخیز شیطان ساز اوله شیطان سخن ببع ایل حذر
 یعنی لا تجعل نفسك سهوة للشيطان **چون سفره ریش داری**
زاد کیر چون سفره در او کوکده زاده صوت یعنی اندک تاخذ
 اما ملک سفر اخذ زاده و زخوة و نهیاه **عمر خود را سر بر باد**
کیر عمر کی باشد باشد بر باد صوت یعنی خذ عمرک و عد به التمام
 علی الرجح و فناء هذا الحقیقی لیسر لاجال الامکار ای **سپردن**
از اغلال کن ای اوغل از دینش اغلال قیل یعنی ایها الولد اجعل
 فکر من الاغلال التي یضعونها علی عتق المجرمین فاسع و جدد
 الاعمال الصالحة **نفس بد را بالکد پامال کن** نفسکی دیم الیه
 یا مال قیل الباء فی بالکد للاستعانة وهو بالترکی دیو کد کذا
 فی الکلمی و لفظ پامال وصف ترکیبی من مایند یعنی الفکر
 والدک کذا فی الکلمی و المعنی بالترکی بر من نفسکی دیم الیه
 پامال و خواب اید حتی تشتغل بالعبادة والطاعة و یحجب
 عن الفساد از عذاب و **قر حق از دینش کن** قر خنقدت

یوری اندیشدایت یعنی اجعل فکر او تأمل من عذاب استغالی
 و قره **تانو زی ساز کاری پیشه کن** یا غیبه سن ساز کارلق
 پیشه ایت یعنی حتی لا تحرق فی نار جهنم اجعل الموافقة والامتزاج
 صفة و عادة **جمل را چون هست از دنیا کذر جلوه** کاذب چون دنیا در
 وارد در کذر لفظا کذر بضم کاف الغری اسم مصدر یعنی لما کان للجله
 مرور او عبور اسن الدینا جای **نشدی نیست با چندین خطر شاد**
 او لاحق بر دکل بوجه خطر یعنی لست الدینا محل لفرح و السرور
 مع وجود هذا المقدار من الخطر و الخوف و فی بعض النسخ للمع
 الاول هکذا **جمل را چون هست بر دو رخ کذر** یعنی لما کان للجله مرور
 و عبور اعلی الحجیم لست الدینا اه **استندی در پیش داری ای فقیر**
 و اراو کوکده بویل بر ناری فقیر یعنی ایها الفقیر تاخذ اما ملک ناز
هیچ خوفست نیست از نار سعیر هیچ خوفک یوقدر از نار سعیر
 یعنی لیس خوفک من نار السعیر اصلا و یحتمل ان یتضمن هذا
 لمصرع معنی الاستفهام یعنی لیس خوفک اه مولانا اجلال الدین
بیت عالمی رنقه کرده در کشید معده اش نو زانم هل من
فرزد عقبه در راست و بارت بس کران عقبه واریو کده
 بولک جوق کران التاء فی بارت الخطاب و بسو بالباء الغری

یعنی آن فی الصریق عقبات و حملك زیاده ثقیل کذرو بارت **بی**
دیگر ایو کوئی غیر کنور مزای رواه یعنی لا یقر حملك بسوی **الجن**
 لان ذلك اليوم یوم نفسی نفسی و لانه قال الله تعالی و لا تذروا
 وزیر اخری الایة دار اندر پیش **دو** **ز** **سختی** و ار او کوئی ای
 بر روز قیام **بیشتر** الباء البیضی مضاف الی رستخیز و هو
 وصف ترکب من خاستی و المراد منه یوم القيمة یعنی تاخذ
 فی الانام یوم القيمة فهو مقرر و تحقیق **از خدایت نیست امكان**
کریز یوق خدادن قاصد امكان بلام کریز اسر مصدر من کرختن
 کذا فی الحلی یعنی لیسر امكان القرار من الله تعالی بدتری کل ما فعلت
 من الخیرات و السروای **سوره** **شریعت** **پیش** **کبر** طوت
 شریعت بولنی سن ای بر یعنی ایها الولد خذ طریق الشریعة
 اما ملک **ده روی ترک** **هوای خویش** **کبر** یو لحنی سن ترک هو
 اقلدایت حذر یعنی اذهب انت الطريق المستقیم خذ ترک هو
 انک بالکلیة ای برادر باش بافرمان حق ای برادر وارطوت فواه
 حق یعنی کن مع امر الله تعالی و لا تخالفه **تابیابی جنت و رضوان**
حق تابولن سن جنت و رضوان حق یعنی حتی تجد جنت الحق و رضوان
 فیه ایها مکرده از حکم خدای خود **متاب** کردنک حکم خدادن و ار متاع

متاب نهی من تافق بالتزکی یا حق و یا غرق و شامق و الک
 و الحق و یورق و یوزد و ندرمک کذا فی الحلی و المراد هنا
 الاخیر یعنی لا تقرض العنق من حکم الله تعالی و لا تخالفه
تاغای روز محشر در عذاب اوزر محشر المیاس در عذاب
 یعنی حتی لا یبقی یوم اکثر فی العذاب **تابیابی در بهشت عو**
جای جنت ایجر بولن استرسک مکان یعنی آن کان
 عرضک ان تجد فی جنة العذاب **شفقی بنهای با خلق خدای**
 خلقه کوستر شفقتی سن ای روان الباء فی شفقتی للتفطیر
 و نای امر حاضر من عودن و الباء فی باخلق لالاصاف
 یعنی ابصر شفقة عظيمة غلقت الله **تا دهندت جای در دار**
السلام یرو لرساکه در دار السلام تاهنا للفرض
 و التاد فی دهندت الخطای یعنی آن کان عرضک ان
 یعطون لك مقام فی دار السلام **با فقیران روز شب**
ی ده طعام روز شب ویر کل فقیراته طعام یعنی اعط
 بالفقراء طعاما لیل و نهار **شاد اگر داری درون خسته**
راکم که شاد ایو درون خسته یعنی آن تجد باطن المریض
 و العاجز خاطر هم مرها و سرور باز یابی جنت در بهشت **را**

بول مفتوح جنت در بسته • یعنی بخدایاب المفلوق الحینه
 مفتوحا • و من قال ان هذا البيت تكرر كل انا وجدناه في كثير
 من النسخ • فلذلك نشرح فقد اشبه عليه غير ذلك معنى التكرار
 فان ما سبق في بيان اضحاك ايتيم العليل واللطف عليه وهذا
 غير ذلك **هوكه ارد اين نصيحه ها بجای** که که بوبندی کتور
 بجای یعنی کس یاقی هذا المضایح بحله وینسخه ها در دو
عالم رحمتش و دنیا بدین وصیت رنجای که کتور من
 بوبندی بجای • یعنی مولای یوقی هذه الوصیة بحله **دور مانزی**
شکی اواز خدای دور اولور بی سنک او کسم از خدای فقط
 او فاعل مانز وینا یر علی سبیل الیدرجع الی هوک • یعنی
 سبقی هو بعیدا من الله تعالى بلا سنک **یا الهی رحم کن بر ما هم**
یا الهی بره رحم ایت جمله • لفظ ما ضمیر المتکلم مع الغیر یعنی
 نحن • یعنی یا الهی اجعل رحما ورحمة علینا جمیعا **عفو کن**
جمله کناه ما هم جمله عصیان غر عفو الیه سن • یعنی اجعل
 جمیع ذنوبنا عفو او محوا • قیل فقط بر ما یقبر کلمه
 واحدة • فالقافية حاصره **عاجز و رحمها کرده** **بی عاجز**
 بدایلدک عصیان حسن • یعنی نحن عاجزون فعلنا جرما

بخشند خدای
 اید رحمت خدای یعنی
 بکنه الله تع رحمة
 العالمین

و عصیاننا کثیرا **نیت مارا غیر تو دیگر کسی** بر سنده
 غیر یوقدر کس یعنی لیس لنا غیرک واحد فرضی یعنی
 و بفقرنا **که بخوانی و برانی بنده ایم** که او فور سنک کتور
 سنک بنده یوز یعنی لیسر لنا ان تقراء وتدعوا الی جانب قد ساء
 او تطرد قانا عبدک وعلو لک واندک احاکم المطلق بفعل الله
 مایشاء ویکلمه ما یرید بغیرته **هر جد حکم نیت از ان خبر**
سنده ایم اول که حکم کرد اکاخر سنده یوز یعنی ما هو
 حکمک عن منه رضوخ و قانفون لحز **نیت** بر عبودیت
 توانا دراز فرموده ایم • من خراز فرام تو نکتتم ذکر کردارها
رحمت حق باد بر روح کسی اوله روحیه اندک حق
 رحمتی قویه یقوی یعنی کان رحمة الله تعالى علی روح احد کین
نضایح را بخواند اوبسی که جوق او قویه یونضیحتی
 یعنی الاذی یقرأ هذه المضایح کثیرا **امین** • **اما بعد**
 فان المأمول من فضل الله العظیم ان یجعل و الفیه هذا
 خالصا بحضرة الکریم و یفهم من **الطافه** الکریم • عما ذل
 فیه قدم القلم • و سرى القلب عن التحریر و الرقم • فان من
 اخلاق الاکابر الکبار ان یفرض العین عن عیوب الصفا

من الطافه

والمرجو من طالع في هذا • ورأى في اللفظ خلا وفي المعنى
 ذللا وفي الاعراب فسادا • ان يصلح فضلا وكوما •
 عصم الله تعالى ازلا وايدا • والله لا يضيع اجر المحسنين
 قد عرفنا من تأليفه ضحوة يوم الجمعة الثامن عشر
 من شهر جازي الاولى سنة سبع وتسعين والاف من هجرة
 من له العز والعتى • **بيت** • دران دم كه اين دفترم نام
 كنت • نه هجرت هزار نو دهفت كذشت بيلدة •
 سيوا من حماها الله تعالى من الشروز وشرور الوسوس
 ورقنا الله بالوصول الى المآل • وصلى الله على الرسول
 وعلى آله واصحابه العدول • ماجرى الروايح والشمس
 واليه المرجع والمآب • تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب
 • قد وقع الفراغ من تحرير هذه الشروح العطار بعون
 الله الملك الستار • عن يد عبد الضعيف •

في اسمعيل بن صباح القريني

مولدا والآ ساكن

من البلا سول

في حجر سلطان

سليمان بن يوسف

وتسعين مائة

والاف من

حجرة من له

العز والعتى

مريم

